

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI

Ghid privind art. 10 din Convenția europeană a drepturilor omului

Libertatea de exprimare

Prima ediție – 31 decembrie 2020

Invităm editorii sau organizațiile care doresc să traducă și/sau să reproducă integral sau parțial acest raport, în format tipărit sau electronic (web), să contacteze publishing@echr.coe.int pentru a se informa cu privire la procedura de autorizare.

Pentru informații privind traduceri în curs de realizare ale ghidurilor de jurisprudență, vă rugăm să consultați documentul „[Traduceri în curs](#)”.

Prezentul ghid a fost întocmit de Direcția Jurisconsultului Curții și nu obligă Curtea. Poate suferi modificări de formă.

Textul original al acestui ghid este în limba franceză. Publicat pentru prima dată la 31 martie 2020, prezentul ghid este actualizat periodic. Cea mai recentă actualizare a fost finalizată la 31 decembrie 2020.

Ghidurile privind jurisprudența pot fi descărcate de la adresa www.echr.coe.int (Jurisprudență – Analiză jurisprudențială – Ghiduri privind jurisprudența). Pentru informații actualizate despre publicații, vă rugăm să accesați contul de Twitter al Curții: https://twitter.com/ECHR_CEDH.

Prezenta traducere este publicată cu acordul Consiliului Europei și al Curții Europene a Drepturilor Omului și reprezintă responsabilitatea exclusivă a Institutului European din România.

Cuprins

În atenția cititorilor	8
I. Introducere	10
A. Metodologia ghidului	10
B. Considerații generale cu privire la art. 10 în jurisprudența Curții	10
II. Admisibilitatea art. 10 din Convenție.....	12
A. Aplicabilitatea art. 10 din Convenție.....	12
B. Alte chestiuni cu privire la admisibilitate	14
1. Epuizarea căilor de recurs interne (art. 35 § 1).....	14
2. Calitatea de victimă [art. 35 § 3 lit. a)]	14
3. Lipsa unui prejudiciu important [art. 35 § 3 lit. b)]	16
III. Etapele examinării Curții în cauzele având ca obiect art. 10 din Convenție	17
A. Existența unei ingerințe în exercitarea dreptului la libertatea de exprimare și formele ingerinței	17
B. Cele trei „teste”: legalitatea, legitimitatea și necesitatea ingerinței într-o societate democratică	19
1. Testul legalității ingerinței.....	19
2. Testul legitimității scopului urmărit de ingerință.....	21
3. Testul necesității ingerinței într-o societate democratică	21
a. Existența unei nevoi sociale imperioase	22
b. Aprecierea naturii și gravității sancțiunilor	22
i. Măsura cea mai puțin restrictivă	23
ii. Măsurile generale	23
c. Cerința cu privire la motive relevante și suficiente.....	24
C. Conflicte între două drepturi protejate de Convenție: punerea în balanță.....	24
1. Art. 6 § 2 din Convenție.....	24
2. Art. 9 din Convenție	25
3. Art. 11 din Convenție	25
4. Art. 1 din Protocolul nr. 1.....	25
IV. Protecția reputației și a drepturilor altora	27
A. Metodologie	27
B. Echilibru just între libertatea de exprimare și dreptul la respectarea vieții private în contextul publicațiilor (aspecte intime ale vieții și reputației unei persoane)	28
1. Publicații (fotografii, imagini și articole) despre aspecte intime ale vieții unei persoane sau a familiei sale	29
a. Criteriile și aplicarea acestora	29
i. Contribuția la o dezbatere de interes general	29
ii. Notorietatea persoanei în cauză.....	31
iii. Comportamentul anterior al persoanei vizate.....	32
iv. Metoda de obținere a informațiilor și veridicitatea acestora	32
v. Conținutul, forma și repercusiunile articolului în litigiu.....	33

2. Elemente și repere ale raționamentului specifice cauzelor având ca obiect calomnia (protecția reputației)	35
a. Elemente de definire și încadrare	35
i. Existența unei legături obiective între declarația în litigiu și persoana care invocă protecția prevăzută la art. 10 § 2 din Convenție	35
ii. Nivelul gravității atingerii aduse reputației.....	36
b. Repere și elemente de examinare a proporționalității ingerințelor în scopul legitim al protecției reputației.....	37
i. Elemente legate de conținut.....	38
α. Forme/moduri de exprimare	38
β. Deosebirea dintre declarațiile de fapt și judecățile de valoare.....	38
γ. Probleme de procedură: Nivelul și sarcina probei, egalitatea armelor	40
δ. Mijloace de apărare.....	42
ii. Elemente legate de context	42
α. Rolul și statutul autorului declarațiilor în litigiu.....	42
β. Ținta declarației în litigiu	43
iii. Natura măsurilor și sancțiunilor ca răspuns la calomnie	46
α. Sancțiuni de drept penal	47
β. Măsuri și sancțiuni civile și reparatorii	48
V. Rolul de „câine de pază public”: protecție sporită, îndatoriri și responsabilități.....	51
A. Rolul de câine de pază.....	51
B. Drepturi, îndatoriri și responsabilități legate de funcția de jurnalist.....	52
1. Colectarea de informații.....	52
a. Activități de cercetare și anchetă.....	52
b. Accesul la și prezența în locurile de colectare a informațiilor	52
c. Caracterul legal al conduitei jurnaliștilor	54
2. Îndatoriri și responsabilități care se încadrează în domeniul editorial	55
a. Informații fiabile și precise: îndatoriri privind verificarea și transmiterea acestora.....	55
b. Alte responsabilități: editori și directori de ziare, cititori, colaboratori	58
VI. Protecția surselor jurnalistice	59
A. Principiile generale	59
B. Definiții, domeniu de aplicare	59
C. Formele și proporționalitatea ingerinței	60
1. Ordonanță de dezvăluire a surselor	60
2. Percheziții.....	60
3. Supravegherea selectivă a jurnaliștilor pentru identificarea surselor acestora	61
4. Citație pentru a da declarație în calitate de martor în procesul penal	61
D. Garanții procedurale	61
VII. Prevenirea divulgării de informații confidențiale.....	63
A. Principii generale.....	63
B. Criterii de evaluare	64
1. Contribuția la dezbaterile publice pe teme de interes general	64
2. Conduita autorului divulgării.....	64
3. Controlul exercitat de instanțele naționale	65
4. Proporționalitatea sancțiunilor aplicate	65

VIII. Protecția specifică a avertizorilor și a semnalării neregulilor în administrația publică.....	66
A. Protecția avertizorilor	66
B. Protecția în contextul semnalării unor nereguli în conduita unor funcționari publici.....	69
IX. Libertatea de exprimare și dreptul de acces la informații deținute de stat	71
A. Principii generale.....	71
B. Criterii de evaluare referitoare la aplicabilitatea art. 10 și la existența unei ingerințe	71
1. Scopul cererii.....	72
2. Natura informațiilor solicitate.....	72
3. Rolul solicitantului de informații	73
4. Informații deja disponibile	74
C. Criterii de evaluare a necesității ingerinței (proportionalitatea ingerinței cu scopul legitim urmărit sau echilibrul just între diferitele drepturi sau interese).....	74
X. Protecția autorității și imparțialitatea justiției și libertatea de exprimare: dreptul la libertatea de exprimare în contextul procedurilor judiciare și participarea judecătorilor la dezbaterile publice	76
A. Statutul special al actorilor din domeniul justiției și libertatea de exprimare a acestora în contextul procedurii judiciare.....	76
1. Magistrați	76
2. Avocați.....	77
B. Reportaje mediatice despre proceduri judiciare	78
1. Metodologie	78
2. Principii generale.....	78
3. Criterii de aplicare	79
a. Contribuția la dezbaterile publice pe teme de interes general	80
b. Natura sau conținutul afirmațiilor în litigiu.....	80
c. Modalitatea de obținere a informațiilor în litigiu	80
d. Proportionalitatea interzicerii publicării sau a sancțiunii	80
4. Alte considerente contextuale în funcție de interesele cărora publicațiile în litigiu pot să le aducă atingere	82
a. Publicații/declarații de natură să influențeze desfășurarea procedurii judiciare.....	82
b. Publicații de natură să constituie o încălcare a secretului urmăririi penale și a prezumției de nevinovăție.....	82
c. Publicarea de informații referitoare la viața privată a părților la procedură.....	83
d. Ultraj judiciar.....	84
C. Participarea judecătorilor la dezbaterile publice	85
XI. Libertatea de exprimare și scopurile legitime legate de securitatea națională, integritatea teritorială, siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor.....	87
A. Principii generale.....	87
B. Criteriile controlului exercitat cu privire la justificarea unei ingerințe	88
1. Contribuția la o dezbateră de interes general	88

2. Natura și conținutul discursului și impactul potențial al acestuia: analiza textului în context	89
a. Discursul separatist și publicațiile unor organizații ilegale	91
b. Apologia și aprobarea actelor criminale și/sau teroriste	92
c. Alte tipuri de discurs restrânse pentru motivul apărării ordinii și al prevenirii infracțiunilor	93
3. Severitatea sancțiunii	93
XII. Libertatea de exprimare și protecția sănătății sau a moralei.....	95
A. Principii generale	95
1. Protecția sănătății	95
2. Protecția moralei	96
B. Criterii de control cu privire la justificarea ingerinței	97
1. Natura, conținutul și impactul potențial al discursului	97
a. Natura și conținutul discursului	97
b. Impactul discursului: mijlocul de difuzare și publicul țintă	98
2. Severitatea pedepsei sau a măsurii	99
XIII. Libertatea de exprimare și Internetul	101
A. Particularitățile legate de Internet în contextul libertății de exprimare	101
1. Caracterul inovator al Internetului	101
2. Internetul și celelalte mijloace de informare în masă	102
B. Protejarea drepturilor celorlalți în contextul Internetului	102
1. Generalități	102
2. Protecția persoanelor vulnerabile	104
3. „Îndatoririle și responsabilitățile” portalurilor Internet de știri	104
4. Răspunderea pentru publicarea unui hyperlink	105
5. „Îndatoriri, responsabilități” și publicații de presă pe Internet	106
C. Măsuri de blocare a accesului la Internet	107
D. Accesul la Internet și persoanele private de libertate	108
XIV. Pluralismul și libertatea de exprimare	109
A. Principiile generale privind pluralismul în mass-media audiovizuală	109
B. Pluralismul mass-mediei și alegerile electorale	110
C. Reglementarea publicității plătite	111
D. Distribuția surselor audiovizuale	112
E. Transparența proprietății asupra mass-mediei	113
F. Pluralismul și libertatea de exprimare a minorităților	113
XV. Art. 10 în raport cu alte dispoziții ale Convenției și ale protocoalelor: interdependențe, suprapuneri.....	115
1. Art. 6 § 1 din Convenție	115
2. Art. 8 din Convenție	115
3. Art. 9 din Convenție	115
4. Art. 11 din Convenție	116
5. Art. 2 din Protocolul nr. 1	116
6. Art. 3 din Protocolul nr. 1	116

Lista cauzelor citate.....	118
-----------------------------------	------------

În atenția cititorilor

Prezentul ghid face parte din seria Ghiduri privind jurisprudența, publicată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului (denumită în continuare „Curtea”, „Curtea Europeană” sau „Curtea de la Strasbourg”), cu scopul de a informa practicienii din domeniul dreptului cu privire la hotărârile și deciziile fundamentale pronunțate de aceasta. Acest ghid constituie o prezentare a jurisprudenței organelor Convenției europene a drepturilor omului (denumită în continuare „Convenția” sau „Convenția europeană”) (hotărârile și deciziile Curții și deciziile și rapoartele Comisiei Europene a Drepturilor Omului, denumite în continuare „Comisia”) referitoare la art. 10 din Convenție. Acesta acoperă perioada 1957–31 martie 2020.

Cititorii vor găsi aici principiile-cheie dezvoltate în acest domeniu, precum și precedentele relevante. Jurisprudența citată a fost selectată dintre hotărârile și deciziile de principiu, importante și/sau recente*. Totuși, în ghid nu sunt menționate:

- cauzele având ca obiect art. 10 în care s-a pronunțat o decizie privind inadmisibilitatea (incompatibilitate *ratione materiae*) prin excluderea de la protecția conferită de Convenție în temeiul art. 17 (interzicerea abuzului de drept) și cauzele având ca obiect art. 10 în care s-a pronunțat o decizie de declarare a capetelor de cerere ca fiind vădit nefondate sau o hotărâre de constatare a neîncălcării, în care Curtea a examinat problema abuzului de drept în lumina art. 17 din Convenție**;
- jurisprudența care și-a pierdut din relevanță ca urmare a unui reviriment clar și neechivoc de jurisprudență [de exemplu, cauzele având ca obiect accesul la informații examinate anterior hotărârii [Magyar Helsinki Bizottság împotriva Ungariei](#) (MC), nr. 18030/11, 8 noiembrie 2016].

Hotărârile Curții soluționează nu numai cauzele cu care a fost sesizată, ci servesc de asemenea, într-un sens mai larg, pentru a clarifica, a proteja și a dezvolta normele Convenției; astfel, acestea contribuie la respectarea, de către state, a angajamentelor pe care și le-au asumat în calitate de părți contractante [[Irlanda împotriva Regatului Unit](#), 18 ianuarie 1978, pct. 154, seria A nr. 25; [Jerónovičs împotriva Letoniei](#) (MC), nr. 35589/08, pct. 109, 5 iulie 2016; [Nagmetov împotriva Rusiei](#) (MC), nr. 35589/08, pct. 64, 30 martie 2017].

Sistemul instituit de Convenție are ca finalitate să soluționeze, în interesul general, probleme care țin de ordinea publică, ridicând normele de protecție a drepturilor omului și extinzând jurisprudența din acest domeniu la întreaga comunitate a statelor parte la Convenție [[Konstantin Markin împotriva Rusiei](#) (MC), nr. 30078/06, pct. 89, CEDO 2012]. Astfel, Curtea a subliniat rolul Convenției ca „instrument constituțional al ordinii publice europene” în domeniul drepturilor omului [[Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi împotriva Irlandei](#) (MC), nr. 45036/98, pct. 156, CEDO 2005-VI].

* Jurisprudența citată poate fi în una sau în cele două limbi oficiale (engleză sau franceză) ale Curții și ale Comisiei Europene a Drepturilor Omului. Dacă nu se specifică altfel, trimiterea citată este cea la o hotărâre pe fond pronunțată de o Cameră a Curții. Abrevierea „(dec.)” arată că citatul este dintr-o decizie a Curții, iar „(MC)” arată că respectiva cauză a fost examinată de Marea Cameră. Hotărârile pronunțate de o Cameră care nu erau definitive la data finalizării prezentei actualizări sunt marcate cu un asterisc (*).

** Aceste cauze sunt menționate în [Ghid privind art. 17 din Convenție \(interzicerea abuzului de drept\)](#).

Prezentul ghid include referiri la cuvinte-cheie din fiecare articol citat din Convenție sau din protocoalele sale adiționale. Problemele juridice abordate în fiecare cauză sunt sintetizate într-o [Listă de cuvinte-cheie](#), care provin dintr-un tezaur cuprinzând termeni extrași (în cea mai mare parte) direct din textul Convenției și din protocoalele sale.

[Baza de date HUDOC](#) a jurisprudenței Curții permite căutarea după cuvinte-cheie. Astfel, căutarea după aceste cuvinte-cheie vă permite să găsiți un grup de documente cu un conținut juridic similar (motivarea și concluziile Curții din fiecare cauză sunt rezumate prin cuvinte-cheie). Cuvintele-cheie pentru fiecare cauză sunt disponibile în Fișa detaliată a documentului. Veți găsi toate explicațiile necesare în [manualul de utilizare a HUDOC](#).

Art. 10 din Convenție – Libertatea de exprimare

„1. Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare. Acest drept cuprinde libertatea de opinie și libertatea de a primi sau de a comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere. Prezentul articol nu împiedică statele să supună societățile de radiodifuziune, de cinematografie sau de televiziune unui regim de autorizare.

2. Exercitarea acestor libertăți ce comportă îndatoriri și responsabilități poate fi supusă anumitor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și pentru prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății sau a moralei, protecția reputației sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea de informații confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești.”

Cuvinte-cheie HUDOC

Obligații pozitive (10)

1. Libertatea de exprimare (10-1) – Libertatea de opinie (10-1) – Libertatea de a primi informații (10-1) – Libertatea de a comunica informații (10-1) – Libertatea de a primi idei (10-1) – Libertatea de a comunica idei (10-1) – Ingerința autorităților publice (10-1) – Fără a ține seama de frontiere (10-1) – Autorizarea societăților de radiodifuziune (10-1)

2. Îndatoriri și responsabilități (10-2) – Ingerința autorităților publice (10-2)

Prevăzută de lege (10-2): Accesibilitate (10-2) – Previzibilitate (10-2) – Garanții împotriva abuzurilor (10-2)

Măsură necesară într-o societate democratică (10-2): Securitatea națională (10-2) – Integritatea teritorială (10-2) – Siguranța publică (10-2) – Apărarea ordinii (10-2) – Prevenirea infracțiunilor (10-2) – Protecția sănătății (10-2) – Protecția moralei (10-2) – Protecția drepturilor altora (10-2) – Protecția reputației altora (10-2) – Împiedicarea divulgării de informații confidențiale (10-2) – Garantarea autorității și imparțialității puterii judecătorești (10-2)

I. Introducere

A. Metodologia ghidului

1. Jurisprudența amplă pe care organele de control al Convenției au dezvoltat-o cu privire la dreptul la libertatea de exprimare impune abordarea acestuia printr-o metodă care trebuie clarificată în prealabil.

2. Înainte de a analiza fondul dreptului protejat de art. 10 în cadrul diferitelor sale aspecte, prezentul ghid prezintă mai întâi o perspectivă generală a aplicabilității art. 10 din Convenție și a celor mai elaborate condiții de admisibilitate în cauzele având ca obiect această dispoziție.

3. Unele aspecte care merită să fie subliniate în raport cu diferitele etape ale examinării de către Curte precedă capitolele privind analiza tematică și detaliată a art. 10 din Convenție.

4. Capitolele tematice care urmează sunt structurate pe baza diferitelor scopuri legitime care pot justifica o ingerință în exercitarea dreptului la libertatea de exprimare (art. 10 § 2). Evoluțiile consacrate fiecăruia dintre scopurile legitime variază în funcție de volumul jurisprudenței relevante și de nivelul nuanțelor pe care aceasta le implică.

5. Ar trebui remarcat faptul că nu este o raritate să se facă trimitere la mai multe scopuri legitime în cauzele având ca obiect art. 10. Prin urmare, o cauză menționată într-un capitol tematic poate fi relevantă în același timp pentru alte capitole.

6. Pentru fiecare capitol elaborat pe baza unui scop legitim, au fost prezentate principiile generale referitoare în special la contextul acestui scop legitim, precum și criteriile specifice de aplicare care decurg din jurisprudența organelor de control ale Convenției. Cu toate acestea, principiile și criteriile de aplicare nu sunt exclusive pentru tematicile structurate în ghid; sunt frecvente zonele de suprapunere și amalgamare în întregul corp al jurisprudenței analizate.

7. Există, de asemenea, capitole consacrate anumitor aspecte care nu sunt menționate în mod specific în textul Convenției, dar pe care Curtea le-a integrat în sistemul de protecție al Convenției în materie de drept la libertatea de exprimare – ca de exemplu pluralismul, dreptul de acces la informații, protecția avertizorilor de integritate și libertatea de exprimare pe Internet. Structura acestor capitole urmează logica inherentă acestor materii, astfel cum au fost interpretate în jurisprudența Curții.

În fine, ghidul trece în revistă metodologiile utilizate de Curte atunci când examinează dreptul la libertatea de exprimare în raport cu alte drepturi garantate de Convenție și de protocoalele sale, fie că raportul se referă la complementaritate, fie la conflict.

B. Considerații generale cu privire la art. 10 în jurisprudența Curții

8. Inseparabilă de democrație, libertatea de exprimare este consacrată într-o serie de instrumente naționale, europene¹ și internaționale și regionale² care promovează acest sistem politic recunoscut ca fiind singurul capabil să garanteze protecția drepturilor omului. În interpretarea pe care a dat-o art. 10 din Convenție, Curtea a declarat că „libertatea de exprimare constituie unul dintre fundamentele

¹ A se vedea, de exemplu, art. 11 din [Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene](#) (2000), care prevede: „(1) Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare. Acest drept cuprinde libertatea de opinie și libertatea de a primi sau de a transmite informații sau idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere. (2) Libertatea și pluralismul mijloacelor de informare în masă sunt respectate.”

² A se vedea, de exemplu, art. 13 din [Convenția americană a drepturilor omului](#) (1969), art. 19 din [Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice](#) (1966) sau art. 9 din [Carta africană a drepturilor omului și popoarelor](#) (1981).

unei societăți democratice, una dintre condițiile esențiale pentru progresul său și dezvoltarea fiecărei persoane” (*Handyside împotriva Regatului Unit*, pct. 49).

9. Curtea a subliniat în repetate rânduri importanța acestui articol, care este valabilă nu doar pentru „informații” sau „idei” primite favorabil sau considerate inofensive ori indiferente, ci și pentru cele care rănesc, șochează sau îngrijorează; asta necesită pluralismul, toleranța și deschiderea, fără de care nu există „societate democratică” (*Handyside împotriva Regatului Unit*, pct. 49; *Observer și Guardian împotriva Regatului Unit*, pct. 59).

10. Astfel cum este consacrată în art. 10, libertatea de exprimare este însoțită de excepții care necesită o interpretare strictă, iar nevoia de a o restrânge trebuie să fie stabilită în mod convingător [*Stoll împotriva Elveției* (MC), pct. 101, și amintită în hotărârile *Morice împotriva Franței* (MC), pct. 124 și *Pentikäinen împotriva Finlandei* (MC), pct. 87].

11. Pe lângă aceste considerații generale, Curtea a dezvoltat în jurisprudența sa obligații pozitive care revin statelor pentru a proteja exercitarea acestui drept.

Aceste obligații pozitive includ, printre altele, obligația statelor de a crea, concomitent cu instituirea unui sistem eficient de protecție a autorilor sau a jurnaliștilor, un mediu favorabil participării la dezbateri publice a tuturor persoanelor în cauză, care să le permită să își exprime opiniile și ideile fără teamă, chiar dacă acestea contravin celor apărute de autoritățile oficiale sau de o parte semnificativă a opiniei publice ori sunt chiar iritante sau șocante pentru acestea din urmă (*Dink împotriva Turciei*, pct. 137; *Khadija Ismayilova împotriva Azerbaidjanului*, pct. 158).

Prin urmare, art. 10 din Convenție are un foarte larg domeniu de protecție, indiferent dacă este vorba despre fondul ideilor sau informațiilor ori despre formatele acestora.

II. Admisibilitatea art. 10 din Convenție

A. Aplicabilitatea art. 10 din Convenție

12. Art. 10 nu se aplică numai anumitor tipuri de informații, idei sau moduri de exprimare (*markt intern Verlag GmbH și Klaus Beermann împotriva Germaniei*, pct. 26), în special celor de natură politică, ci include și expresii artistice precum pictura (*Müller și alții împotriva Elveției*, pct. 27), un spectacol de teatru (*Ulusoy și alții împotriva Turciei*) și informații cu caracter comercial [*markt intern Verlag GmbH și Klaus Beermann împotriva Germaniei*, pct. 26; *Casado Coca împotriva Spaniei*, pct. 35-36; *Mouvement raëlien suisse împotriva Elveției* (MC), pct. 61; *Sekmadienis Ltd. împotriva Lituaniei*].

13. De asemenea, Curtea a precizat în mod repetat că libertatea de exprimare se extinde la publicarea fotografiilor [*Axel Springer AG împotriva Germaniei* (MC); *Verlagsgruppe News GmbH împotriva Austriei (nr. 2)*] sau chiar a fotomontajelor (*Société de conception de presse et d'édition și Ponson împotriva Franței*).

14. Curtea a considerat că art. 10 se aplică și formelor de conduită (*Ibrahimov și Mammadov împotriva Azerbaidjanului*, pct. 166-167; *Semir Güzel împotriva Turciei*; *Murat Vural împotriva Turciei*; *Mătășaru împotriva Republicii Moldova*, pct. 29; *Schvydika împotriva Ucrainei*, pct. 37-38), unei ținute vestimentare (*Stevens împotriva Regatului Unit*, decizia Comisiei) sau purtării unui simbol pe un articol de îmbrăcăminte (*Vajnai împotriva Ungariei*, pct. 47), inclusiv în penitenciar (*Donaldson împotriva Regatului Unit*).

15. În mod similar, un spectacol de protest într-o catedrală constă, potrivit Curții, într-un amestec de exprimări verbale și comportamentale și se interpretează ca o formă de exprimare artistică și politică aflată sub incidența art. 10 din Convenție (*Mariya Alekhina și alții împotriva Rusiei*, pct. 206). În cauza *Tatár și Fáber împotriva Ungariei*, o adunare ilegală și de scurtă durată a două persoane care au atârnat lenjerie murdară pe gardul Parlamentului a fost considerată de Curte ca fiind o metodă de exprimare care intră sub incidența art. 10.

16. După ce a definit boicotul ca fiind o formă de exprimare a opiniilor protestatate, Curtea a admis, de asemenea, că îndemnul la boicot, care urmărește să comunice aceste opinii, îndemnând în același timp la acțiuni specifice legate de acestea, intră în principiu sub incidența art. 10 din Convenție. Curtea a subliniat că îndemnul la boicot combină exprimarea unei opinii protestatate cu instigarea la un tratament diferențiat, astfel încât, în funcție de circumstanțe, acesta poate să constituie un îndemn la discriminarea altora. Reamintind că îndemnul la discriminare intră sub incidența îndemnului la intoleranță, care, împreună cu îndemnul la violență și îndemnul la ură, reprezintă una dintre limitele care nu trebuie depășite în niciun caz în cadrul exercitării libertății de exprimare, Curtea a observat totuși că incitarea la un tratament diferit nu echivalează neapărat cu incitarea la discriminare (*Baldassi și alții împotriva Franței*, pct. 63-64).

17. În plus, Curtea a recunoscut aplicarea art. 10 fără a ține seama de loc. Prin urmare, a considerat că libertatea de exprimare nu se oprește nici la porțile cazărnilor (*Grigoriades împotriva Greciei*, pct. 45), nici la porțile penitenciarelor (*Schweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft SRG împotriva Elveției*, pct. 22; *Bamber împotriva Regatului Unit*, decizia Comisiei).

18. În această privință, în cauza *Nilsen împotriva Regatului Unit* (dec.), în care s-a ridicat problema măsurilor luate de administrația penitenciarului pentru a împiedica un criminal în serie să își publice autobiografia, Curtea a admis că art. 10 este aplicabil și că refuzul de a înapoia manuscrisul reclamantului pentru ca acesta să poată să îl revizuiască în penitenciar în vederea publicării constituie o ingerință în exercitarea de către respectivul a dreptului său la libertatea de exprimare, înainte de a concluziona că ingerința în cauză este proporțională cu scopul legitim urmărit (pct. 44).

19. În cauza *Kalda împotriva Estoniei*, în care s-a ridicat problema restrângerii posibilității unui deținut de a accesa site-uri Internet care conțineau informații juridice, Curtea a reiterat că art. 10 nu poate fi interpretat ca impunând o obligație generală de a asigura accesul deținuturilor la Internet sau la site-uri Internet specifice. Cu toate acestea, a concluzionat că ar putea exista o ingerință în art. 10 din Convenție în cazul în care statele le permit deținuturilor accesul la Internet, dar îi împiedică să consulte anumite site-uri (pct. 45).

20. Destituirea unui funcționar public sau a unui agent al statului pentru motive politice poate să fie, de asemenea, examinată în raport cu art. 10 din Convenție [*Vogt împotriva Germaniei*; *Volkmer împotriva Germaniei* (dec.); a se vedea, de asemenea, *a contrario*, *Glaserapp împotriva Germaniei*, pct. 53]. Faptul că persoanele în cauză sunt destituite din posturi didactice care, prin însăși natura lor, implică schimbul zilnic de idei și de informații a fost un factor decisiv în aceste cauze.

21. În schimb, Curtea a hotărât că destituirea reclamanților din funcțiile de auditor fiscal și, respectiv, procuror, ca urmare a aplicării în privința lor a unei legi interne speciale care prevedea măsuri de filtrare, cu motivarea că erau foști agenți ai KGB, nu aducea atingere dreptului la libertatea de exprimare al reclamanților și că nu se pune problema art. 10 din Convenție în cauză (*Sidabras și Džiautas împotriva Lituaniei*, pct. 71-72).

22. În plus, Curtea a considerat că art. 10 din Convenție se aplică în contextul raporturilor de muncă, inclusiv în cazul în care aceste raporturi sunt reglementate de norme de drept privat (*Herbai împotriva Ungariei*, pct. 37; *Fuentes Bobo împotriva Spaniei*, pct. 38).

23. Afirmațiile făcute în corespondența privată (*Zakharov împotriva Rusiei*, pct. 23; *Sofranschi împotriva Moldovei*, pct. 29; *Marin Kostov împotriva Bulgariei*, pct. 42) sau cu ocazia unei întruniri în camera de consiliu (*Raichinov împotriva Bulgariei*, pct. 45) pot intra, de asemenea, sub incidența art. 10, în pofida limitării caracterului lor public.

24. Curtea a considerat, de asemenea, că protecția art. 10 poate fi invocată de un reclamant care susține că nu a făcut niciodată afirmațiile care i s-au atribuit din moment ce, atribuindu-i afirmații pe care nu le-a făcut niciodată și obligându-l la plata de daune-interese, instanțele naționale au împiedicat indirect exercitarea de către reclamant a libertății sale de exprimare. În caz contrar, presupunând că pretențiile sale sunt întemeiate, despăgubirile pe care fusese obligat să le plătească riscu să îl descurajeze să mai formuleze astfel de critici în viitor (*Stojanović împotriva Croației*, pct. 39).

25. Cu privire la acest „drept negativ” de a nu fi obligat la exprimare, Curtea nu a exclus posibilitatea ca un astfel de drept să beneficieze de protecție în temeiul art. 10 din Convenție, dar a considerat că această chestiune ar trebui abordată de la caz la caz [*Gillberg împotriva Suediei* (MC), pct. 86]. Această problemă i-a fost sesizată Curții în cauza *Wanner împotriva Germaniei* (dec.), având ca obiect condamnarea pentru mărturie mincinoasă a unei persoane condamnate anterior care a refuzat să își denunțe complicii și a continuat să își susțină nevinovăția. Curtea a considerat că, chiar presupunând că art. 10 este aplicabil, într-o societate democratică este necesară condamnarea pentru încălcarea obligației civice de a depune mărturie cu bună-credință (pct. 38-44).

26. Curtea a considerat că art. 10 nu protejează dreptul de vot, indiferent dacă este vorba despre alegeri sau referendum [*Moohan și Gillon împotriva Regatului Unit* (dec.), pct. 48].

27. În plus, în cauzele având ca obiect respingerea cererii pentru acordarea cetățeniei unui străin la finalul unei examinări discreționare a loialității sale față de stat, Curtea a considerat că art. 10 este inaplicabil [*Boudelal împotriva Franței* (dec.), pct. 30]. Aceasta a subliniat în special că examinarea loialității efectuată în vederea deciziei privind cererea de naturalizare nu se referă la loialitatea față de guvernul aflat la putere, ci mai degrabă la loialitatea față de stat și Constituție. Curtea a considerat că un stat democratic poate să solicite ca persoanele care doresc să dobândească cetățenia să fie loiale acestuia și, în special, principiilor constituționale pe care acesta este întemeiat (*Petropavlovskis împotriva Letoniei*, pct. 85).

28. Curtea a considerat că art. 10 din Convenție nu este aplicabil în multe cauze, prin excludere de la protecția conferită de Convenție, prevăzută de art. 17 (interzicerea abuzului de drept). Aceste cauze sunt examinate în detaliu în [Ghid privind art. 17](#).

B. Alte chestiuni cu privire la admisibilitate³

29. În ceea ce privește art. 10 din Convenție, aici trebuie să se citeze trei motive de inadmisibilitate.

1. Epuizarea căilor de recurs interne (art. 35 § 1)

30. Curtea a amintit, în cauza [Fressoz și Roire împotriva Franței](#) (MC), că scopul acestei norme este de a oferi statelor contractante posibilitatea de a preveni sau de a remedia – în mod normal prin intermediul instanțelor – presupusele încălcări ale acestora înainte de a fi aduse în fața Curții. A adăugat că această dispoziție trebuie să se aplice cu o anumită flexibilitate și fără formalism excesiv, precum și că este suficient ca persoana în cauză să fi invocat în fața autorităților naționale, cel puțin pe fond, în condițiile și în termenele prevăzute de dreptul național, capetele de cerere pe care intenționează să le formuleze ulterior la Strasbourg (pct. 37-39).

31. În situațiile în care reclamantul nu a invocat în niciun moment în fața judecătorilor nici art. 10 din Convenție, nici capete de cerere cu efecte echivalente ori similare întemeiate pe dreptul național, Curtea a declarat capătul de cerere inadmisibil ca urmare a neepuizării căilor de atac interne, în conformitate cu art. 35 § 1 și art. 35 § 4 din Convenție [a se vedea, printre altele, [Aydar împotriva Turciei](#) (dec.)].

32. Pe de altă parte, Curtea a admis că, pentru a controla respectarea normei, este necesar să se țină seama de circumstanțele cauzei și că este obligată să țină seama în mod realist nu doar de căile de atac prevăzute teoretic în ordinea juridică a părții contractante în cauză, ci și de contextul în care se află acestea și de situația personală a reclamantului, pentru a cerceta apoi dacă, având în vedere circumstanțele cauzei în ansamblu, se poate considera că reclamantul a făcut toate demersurile care erau de așteptat în mod rezonabil din partea sa pentru epuizarea căilor de atac interne ([Yılmaz și Kiliç împotriva Turciei](#), pct. 38).

33. Invocarea din oficiu și în fond, de către instanțele naționale, a dreptului la libertatea de exprimare este de asemenea considerată suficientă de către Curte pentru a îndeplini condiția epuizării căilor de atac interne în materie ([Yılmaz și Kiliç împotriva Turciei](#), pct. 42).

34. În cauza [Karácsony și alții împotriva Ungariei](#) (MC), statul pârât a susținut că reclamantii, parlamentari față de care se deschiseseră proceduri disciplinare și care fuseseră amendați pentru comportamentul avut în ședința parlamentară, nu au epuizat căile de atac interne, și anume recursul constituțional. Curtea a respins această excepție, constatând că recursul în discuție nu ar fi permis în niciun fel reclamantilor să solicite, sub nicio formă, rectificarea deciziilor în materie disciplinară adoptate împotriva lor, întrucât dreptul maghiar nu conținea nicio mențiune în materie (pct. 81-82); a se vedea, de asemenea, cauza [Szanyi împotriva Ungariei](#) (pct. 18).

2. Calitatea de victimă⁴ [art. 35 § 3 lit. a)]

35. Ca regulă generală, Convenția nu prevede posibilitatea de a declanșa *actio popularis* în vederea interpretării drepturilor recunoscute în Convenție și nici nu permite persoanelor fizice să facă plângere privind o dispoziție de drept național pentru simplul motiv că, fără să fi suferit în mod direct efectele

³ A se vedea Ghid practic cu privire la admisibilitate

⁴ Motivul de inadmisibilitate întemeiat pe lipsa ori pierderea calității de victimă se confundă adesea cu problema existenței unei ingerințe, care se încadrează parțial într-o logică similară. Această din urmă problemă este abordată în capitolul „**Error! Reference source not found.**(Etapele...)” de mai jos.

acesteia, li se pare că aceasta constituie o încălcare a Convenției. În cazul în care este în discuție o reglementare care afectează fiecare cetățean, dar nu se poate stabili nicio legătură directă între legea respectivă și obligațiile sau efectele care îi afectează pe reclamânți, Curtea nu le recunoaște calitatea de victimă [*Dimitras și alții împotriva Greciei* (dec.), pct. 31]. Cu toate acestea, o persoană fizică poate să susțină că o lege îi încalcă drepturile în absența unor acte individuale de executare dacă este obligată să își modifice comportamentul sub sancțiunea urmăririi penale sau dacă face parte dintr-o categorie de persoane expuse riscului de a suferi în mod direct efectele legislației în cauză [*Burden împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 33-34 și trimiterile citate; *Open Door și Dublin Well Woman împotriva Irlandei*, pct. 44].

36. În cauza *Margulev împotriva Rusiei*, un ziar a fost urmărit penal în cadrul unei acțiuni civile în calomnie, în special pentru afirmațiile făcute de reclamant. Curtea a luat act de faptul că instanțele naționale, acceptând intervenția reclamantului în calitate de terț în cadrul acțiunii în calomnie, au recunoscut tacit că drepturile sale puteau fi afectate de soluția pronunțată în cadrul acțiunii. Astfel, Curtea a concluzionat că drepturile și obligațiile reclamantului au fost în discuție în procedura în litigiu și că aceasta a avut un efect direct asupra dreptului său la libertatea de exprimare (pct. 36-37).

37. Existența unei legislații care reprimă în termeni foarte generali anumite exprimări de opinie, astfel încât potențialii autori să își impună autocenzura, poate să constituie o ingerință în libertatea de exprimare, iar respectivii autori pot așadar să invoce calitatea de victimă (*Vajnai împotriva Ungariei*, pct. 54; *Altuğ Taner Akçam împotriva Turciei*, pct. 68-83).

38. Cu toate acestea, Curtea a considerat că, pentru a se prevala de calitatea de victimă, trebuie să existe o legătură suficient de directă între reclamant și prejudiciul pe care acesta consideră că l-a suferit ca urmare a pretensei încălcări. Într-o cauză având ca obiect închiderea serviciului public elen de radiodifuziune, Curtea a examinat în mod concret activitățile unui fost angajat care se considera victima unei încălcări a dreptului său de a comunica informații ca urmare a închiderii serviciului respectiv. Curtea a considerat că acesta, în calitate de administrator financiar, nu era implicat direct în pregătirea programelor și, prin urmare, nu putea să pretindă calitatea de victimă a unei încălcări a art. 10 în acest context [*Kalfagiannis și Prospert împotriva Greciei* (dec.), pct. 45]. Se ajunge la o astfel de concluzie în ceea ce privește calitatea sa de cetățean elen, pe care același reclamant a invocat-o considerându-se victima unei încălcări a dreptului de a primi informații (pct. 46-48). De asemenea, nici o federație de sindicate reprezentând angajați din sectorul mass-media public și din cel privat nu poate să pretindă că este victimă, închiderea acestui serviciu de radiodifuziune neafectând în mod direct drepturile acestei federații garantate de art. 10 (pct. 50).

39. Curtea a constatat, în cauza *Rotaru împotriva României* (MC), că o hotărâre sau o măsură favorabilă reclamantului nu este suficientă, în principiu, pentru a pierde calitatea de „victimă”, decât în situația în care autoritățile naționale au recunoscut, explicit sau implicit, iar apoi au reparat încălcarea Convenției (pct. 35; a se vedea, de asemenea, *Amuur împotriva Franței*, pct. 36).

40. Curtea a concluzionat, de exemplu, că o măsură de amnistie nu respectă acest principiu întrucât nu permite persoanei în cauză să obțină recunoașterea încălcării drepturilor sale, nici să fie despăgubită pentru foloasele nerealizate ca urmare a măsurii în litigiu (*Albayrak împotriva Turciei*, pct. 33).

41. De asemenea, grațierea prezidențială nu poate anula efectul disuasiv al unei condamnări penale pentru calomnie, întrucât este o măsură care ține de puterea discreționară a președintelui țării; în plus, dacă un astfel de act de clemență are ca scop scutirea vinovaților de executarea pedepsei lor, nu înlătură ca atare condamnarea lor [*Cumpănă și Mazăre împotriva României* (MC), pct. 116].

42. Într-o cauză în care reclamânții au fost sancționați pentru depunerea unei cereri pentru a beneficia de învățământ în limba kurdă, faptul că persoanele în cauză au fost achitate în cele din urmă nu le privează de calitatea lor de victime, întrucât instanța națională nu a recunoscut și nici nu a reparat atingerea adusă drepturilor lor (*Döner și alții împotriva Turciei*, pct. 89; pentru cazul achitării

proprietarului unui cotidian după șapte procese penale, a se vedea [Ali Gürbüz împotriva Turciei](#), pct. 63-68).

43. Chestiunea dacă o persoană poate să se considere în continuare victima unei preținse încălcări a Convenției implică, în esență, ca Curtea să efectueze o examinare *ex post facto* a situației persoanei în cauză [[Centro Europa 7 S.r.l. și Di Stefano împotriva Italiei](#) (MC), pct. 82]. Astfel, potrivit Curții, emiterea de frecvențe radio care a pus capăt situației de care s-a plâns în cererea sa reclamanta, societate cu răspundere limitată care își desfășoară activitatea în domeniul difuzării programelor de teledifuziune, precum și despăgubirea sa ulterior nu au constituit nici o recunoaștere implicită a existenței unei încălcări a Convenției, nici o despăgubire pentru perioada în care radioul reclamantei a fost împiedicat să emită (*ibid.*, pct. 88).

44. Potrivit Curții, în cazul în care, din motive procedurale, se renunță la urmărirea penală, întemeiată pe o legislație represivă specifică, atunci când rămâne riscul de a fi declarată vinovată și pedepsită, persoana în cauză poate susține în mod valabil că suferă în mod direct efectele legislației în cauză și, prin urmare, poate susține că este victima unei încălcări a Convenției [a se vedea, printre altele, [Bowman împotriva Regatului Unit](#) (MC), pct. 29].

45. Astfel, urmărirea penală îndreptată împotriva jurnaliștilor, care a fost începută în urma unor plângeri penale și care a dus la suspendarea judecății pentru o perioadă de 3 ani, chiar dacă acțiunea penală a fost ridicată la finalul acestei perioade pentru lipsa condamnării între timp, sunt considerate ingerințe din cauza efectului disuasiv al acestora asupra jurnaliștilor [[Yaşar Kaplan împotriva Turciei](#), pct. 35; a se vedea, în același sens, [Aslı Güneş împotriva Turciei](#) (dec.)]. Limitarea termenului de suspendare a fost, de asemenea, un factor care a dus la constatarea unei încălcări a art. 10 în anumite cauze ([Şener împotriva Turciei](#), pct. 46; [Krassoulia împotriva Rusiei](#), pct. 44).

46. În mod similar, Curtea a considerat în cauza [Nikula împotriva Finlandei](#) că condamnarea unui avocat pentru calomnie simplă ca urmare a criticilor sale la adresa strategiei procurorului în cadrul unui proces, chiar dacă în cele din urmă Curtea Supremă a infirmat condamnarea și a anulat amenda aplicată, poate avea un efect disuasiv asupra obligației acestui avocat de a apăra cu zel interesele clienților săi (pct. 54).

3. Lipsa unui prejudiciu important [art. 35 § 3 lit. b)]

47. Curtea a avut rareori ocazia de a examina aplicarea condiției de inadmisibilitate referitoare la lipsa unui prejudiciu important într-o cauză având ca obiect libertatea de exprimare.

- În cauza [Eon împotriva Franței](#), Curtea a respins excepția preliminară referitoare la lipsa unui prejudiciu important, având în vedere dezbaterile naționale din Franța cu privire la chestiunea dacă delictul de ofensă contra șefului statului ar trebui să rămână infracțiune și problema mai largă a compatibilității acestei infracțiuni cu Convenția (pct. 34-36).
- În cauza [Margulev împotriva Rusiei](#), Curtea a respins aceeași excepție, având în vedere faptul că reclamantul a resimțit un efect descurajator ca urmare a unei acțiuni în calomnie împotriva colectivului de redacție al unui ziar în care și-a exprimat opiniile personale, precum și ținând seama de rolul esențial jucat de o presă liberă în funcționarea unei societăți democratice (pct. 42; a se vedea, de asemenea, [Gafiuc împotriva României](#), pct. 39; [Panioglu împotriva României](#), pct. 75).
- Pe de altă parte, în cauza [Sylka împotriva Poloniei](#) (dec.), Curtea a admis această excepție, subliniind că, în cauzele având ca obiect libertatea de exprimare, aplicarea acestei condiții trebuie să țină seama în mod corespunzător de importanța acestei libertăți și trebuie să fie examinată cu atenție de către Curte. O astfel de examinare trebuie să acopere elemente precum contribuția la o dezbatere de interes general sau eventuala acuzare a presei sau a altor mijloace de informare în masă (a se vedea, de asemenea, decizia comitetului [Anthony France și alții împotriva Regatului Unit](#)).

III. Etapele examinării Curții în cauzele având ca obiect art. 10 din Convenție

A. Existența unei ingerințe în exercitarea dreptului la libertatea de exprimare și formele ingerinței

48. Curtea consideră că ingerințele în libertatea de exprimare pot lua forma unei game largi de măsuri care se manifestă în general în contextul unei „formalități, condiții, restricții sau sancțiuni” [*Wille împotriva Liechtensteinului* (MC), pct. 43].

49. În plus, Curtea consideră că, pentru a stabili dacă există sau nu o ingerință în dreptul la libertatea de exprimare, nu este necesar să se persiste pe încadrarea juridică reținută de instanțele naționale. În mai multe cauze, faptul că singurele probe care au stat la baza condamnării au fost forme de exprimare a determinat Curtea să constate existența unei ingerințe (*Yılmaz și Kılıç împotriva Turciei*, pct. 58; *Bahçeci și Turan împotriva Turciei*, pct. 26).

50. Într-o cauză în care reclamantul a negat, în fața instanțelor penale naționale, răspunderea sa pentru materialele care au condus la condamnarea sa, Curtea a hotărât că acest fapt echivalează cu o ingerință în exercitarea de către acesta a dreptului său la libertatea de exprimare. Potrivit Curții, a judeca diferit ar fi totuna cu a considera că acesta trebuia să recunoască faptele care i se imputau, ceea ce ar fi contrar dreptului său de a nu se autoincrimina, care constituie un aspect esențial al dreptului la un proces echitabil protejat de art. 6 din Convenție. În plus, dacă ar trebui să se refuze considerarea unei condamnări penale ca ingerință cu motivarea că persoana în cauză ar fi negat orice implicare în faptele în cauză, s-ar ajunge la un cerc vicios care ar priva persoana respectivă de protecția Convenției (*Müdür Duman împotriva Turciei*, pct. 30).

51. La fel ca problema calității de victimă, problema existenței unei ingerințe în dreptul la libertatea de exprimare este strâns legată de cea a unui efect descurajator asupra exercitării acestui drept. Astfel, într-o cauză în care urmărirea penală a fost încheiată după o perioadă relativ scurtă de timp printr-o soluție de încetare a urmăririi penale sau o hotărâre de achitare, Curtea a considerat că, în lipsa unei alte proceduri combinate, nu se putea considera că aceasta a avut un efect descurajator asupra activităților de publicare ale reclamantilor și, prin urmare, nu constituia o ingerință în libertatea lor de exprimare [*Metis Yayincılık Limited Şirketi și Sökmen împotriva Turciei* (dec.), pct. 35-36].

52. Curtea examinează de la caz la caz situațiile care pot avea un impact restrictiv asupra exercitării libertății de exprimare. În orice caz, aceasta a considerat că simplele susțineri potrivit cărora măsurile în litigiu ar avea „efect descurajator”, fără a preciza în ce situație concretă ar fi existat un astfel de efect, nu sunt suficiente pentru a constitui o ingerință în sensul art. 10 din Convenție (*Schweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft și alții împotriva Elveției*, pct. 72).

53. Potrivit jurisprudenței Curții, dar și cu titlu ilustrativ, poate fi considerată o formă de ingerință în exercitarea dreptului la libertatea de exprimare:

- o condamnare penală *Lindon, Otchakovsky-Laurens și July împotriva Franței* (MC), pct. 59] cumulată cu amendă (*Kasabova împotriva Bulgariei*) sau cu pedeapsa închisorii [*Cumpănă și Mazăre împotriva României* (MC)];
- obligarea la plata unor despăgubiri (*Tolstoy Miloslavsky împotriva Regatului Unit*, pct. 51), chiar și de natură simbolică (*Paturel împotriva Franței*, pct. 49);
- o condamnare chiar și în cazul suspendării executării pedepsei (*Otegi Mondragon împotriva Spaniei*, pct. 60);

- simplul fapt de a fi fost urmărit penal sau riscul real de a fi urmărit penal în temeiul unei legi elaborate și interpretate vag de instanțele naționale (*Altuğ Taner Akçam împotriva Turciei*);
- interzicerea publicării (*Cumhuriyet Vakfı și alții împotriva Turciei*);
- confiscarea unei publicații (*Handyside împotriva Regatului Unit*);
- confiscarea de către administrația penitenciarului a revistelor trimise reclamantului deținut de rudele sale, precum și a unui aparat radio aflat în posesia sa (*Rodionov împotriva Rusiei*);
- respingerea cererii de acordare a unei frecvențe de emisie (*Centro Europa 7 S.r.l. și Di Stefano împotriva Italiei*);
- o hotărâre judecătorească prin care se interzice unei persoane să recepționeze emisiuni transmise prin sateliți de telecomunicații (*Khurshid Mustafa și Tarzibachi împotriva Suediei*, pct. 32);
- interzicerea unui anunț publicitar (*Barthold împotriva Germaniei*);
- o sancțiune disciplinară aplicată unui medic pentru încălcarea codului deontologic, ca urmare a criticilor sale privind tratamentul medical acordat unui pacient (*Frankowicz împotriva Poloniei*); sau unei doamne procuror în urma criticilor sale la adresa reformelor legislative (*Kövesi împotriva României*, pct. 190);
- o dispoziție de dezvăluire a surselor jurnalistice (*Goodwin împotriva Regatului Unit*), chiar și atunci când dispoziția nu a fost executată (*Financial Times Ltd și alții împotriva Regatului Unit*, pct. 56) sau când sursa s-a autodenunțat de bunăvoie, iar jurnalistul este obligat să depună mărturie împotriva sa (*Becker împotriva Norvegiei*);
- un anunț al șefului statului cu privire la intenția sa de a nu îl mai numi pe reclamant, magistrat, în nicio altă funcție publică întrucât acesta și-a exprimat opinia cu privire la o chestiune constituțională, opinie ce ar fi contrară celei a șefului statului [*Wille împotriva Liechtensteinului* (MC), pct. 50];
- respingerea cererii de aprobare a unei filmări într-un penitenciar pentru a pregăti un program de televiziune, inclusiv pentru aprobarea realizării unui interviu cu una dintre deținute (*Schweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft SRG împotriva Elveției*); respingerea cererii pentru a intra într-un centru de primire a solicitanților de azil pentru a lua declarații privind condițiile de viață (*Szurovecz împotriva Ungariei*);
- reținerea și arestarea unor protestatari (*Steel și alții împotriva Regatului Unit*, pct. 92; *Açık și alții împotriva Turciei*, pct. 40);
- avertismente scrise adresate de parchet liderilor unui ONG care au organizat demonstrații publice împotriva unei legi (*Karastelev și alții împotriva Rusiei*, pct. 70-76);
- retragerea unei acreditări pentru activitate de cercetare în arhive, utilizate de un jurnalist în scopul scrierii articolelor de presă (*Gafiuc împotriva României*, pct. 55).

54. În cauzele având ca obiect proceduri disciplinare, revocarea sau numirea unui judecător, pentru a cerceta dacă măsura în litigiu constituia o ingerință în exercitarea libertății de exprimare de către persoana în cauză, Curtea a stabilit mai întâi sfera de aplicare a măsurii, plasând-o în contextul situației în fapt și al legislației relevante [*Baka împotriva Ungariei* (MC), pct. 140; a se vedea și *Wille împotriva Liechtensteinului* (MC), pct. 42-43; *Kayasu împotriva Turciei*, pct. 77-79; *Kudeshkina împotriva Rusiei*, pct. 79; *Poyraz împotriva Turciei*, pct. 55-57; *Harabin împotriva Slovaciei*, pct. 149; *Kövesi împotriva României*, pct. 190; a se vedea de asemenea, cu privire la refuzul de a acorda un titlu de expert pe lângă instanță unui candidat din cauza blogului său și a criticilor aduse autorităților publice, chiar dacă acesta a promovat examenul, *Cimperšek împotriva Sloveniei*, pct. 57].

B. Cele trei „teste”: legalitatea, legitimitatea și necesitatea ingerinței într-o societate democratică

55. Curtea examinează dacă ingerința a fost „prevăzută de lege” și dacă „urmărea să protejeze unul dintre scopurile legitime” în sensul art. 10 al doilea paragraf și, în cele din urmă, dacă această ingerință a fost „necesară într-o societate democratică”, chestiune decisivă, în majoritatea cauzelor, în soluționarea cauzei de către Curte.

1. Testul legalității ingerinței

56. O ingerință în exercitarea libertății de exprimare constituie o încălcare a Convenției în cazul în care nu îndeplinește cerințele de la paragraful 2 al art. 10. Prin urmare, este necesar să se stabilească dacă aceasta era „prevăzută de lege”. Interpretarea dreptului intern revine în primul rând autorităților naționale, în special instanțelor de judecată. Cu excepția cazului în care interpretarea reținută este arbitrară sau vădit nerezonabilă, sarcina Curții se limitează la a stabili dacă efectele acesteia sunt compatibile cu Convenția (*Cangi împotriva Turciei*, pct. 42).

57. Curtea a hotărât că nu poate fi considerată „lege” decât o normă stabilită cu suficientă precizie pentru a permite persoanei să își regleze comportamentul și că, apelând după caz la sfaturile unor experți, acesta trebuie să poată prevedea, într-un grad rezonabil în circumstanțele cauzei, consecințele care ar putea rezulta dintr-un act specific. A precizat totuși că nu este necesar ca aceste consecințe să fie previzibile cu certitudine absolută, întrucât experiența a arătat că așa ceva nu este posibil [*Perinçek împotriva Elveției* (MC), pct. 131]. Certitudinea, deși este de dorit, este uneori însoțită de o rigiditate excesivă; însă legea trebuie să se poată adapta la schimbările de situație. Astfel, multe legi folosesc, în mod necesar, formule mai mult sau mai puțin vagi, a căror interpretare și aplicare depind de practică [*Lindon, Otchakovsky-Laurens și July împotriva Franței* (MC), pct. 41].

58. Curtea a considerat, de asemenea, că o persoană nu poate susține că o dispoziție legală nu este previzibilă pentru simplul motiv că se aplică pentru prima dată în cauza sa [*Satakunnan Markkinapörssi Oy și Satamedia Oy împotriva Finlandei* (MC), pct. 150; *Tête împotriva Franței*, pct. 52].

59. În plus, Curtea a subliniat că sfera de aplicare a noțiunii de previzibilitate depinde în mare măsură de conținutul textului în discuție, de domeniul acoperit de acesta, precum și de numărul și de calitatea destinatarilor săi. Previzibilitatea legii nu împiedică persoana interesată să recurgă la consultanță de specialitate pentru a evalua, într-o măsură rezonabilă în circumstanțele cauzei, consecințele care pot rezulta dintr-un act specific. Acest lucru este valabil în special în cazul profesioniștilor, ca de exemplu editorul și editura, obișnuiți să fie nevoiți să dea dovadă de mare prudență în exercitarea profesiei lor; prin urmare, este de așteptat ca aceștia să acorde o atenție deosebită evaluării riscurilor implicate (*Chauvy și alții împotriva Franței*, pct. 43-45).

60. În plus, Curtea a considerat că sfera de aplicare a noțiunii de previzibilitate depinde de contextul în care sunt folosite dispozițiile restrictive în cauză. Astfel, folosirea lor în alegeri este un factor deosebit de important, întrucât integritatea procesului electoral joacă un rol crucial în menținerea încrederii electoratului în instituțiile democratice [*Magyar Kétfarkú Kutya Párt împotriva Ungariei* (MC), pct. 99].

61. Curtea a subliniat că, în ceea ce privește art. 9, art. 10 și art. 11 din Convenție, faptul că o dispoziție legală poate avea mai multe interpretări nu înseamnă că nu îndeplinește cerința previzibilității [*Perinçek împotriva Elveției* (MC), pct. 135; *Vogt împotriva Germaniei*, pct. 48 *in fine*, cu privire la art. 10]. În acest context, sensul oricărei legi care instituie noi infracțiuni ar prezenta întotdeauna un element de incertitudine până la interpretarea și aplicarea acesteia de către instanțele penale [*Jobe împotriva Regatului Unit* (dec.)].

62. Curtea, apreciind previzibilitatea legii, efectuează de asemenea un control de calitate al acestei legi, sub aspectul clarității și al preciziei. În această privință, Curtea a amintit că sintagma „prevăzută de lege” impune nu numai ca măsura în cauză să aibă un temei în dreptul intern, ci și să vizeze

accesibilitatea și calitatea legii în cauză. Curtea a hotărât că o lege care a fost publicată în monitorul oficial al statului este accesibilă.

63. Curtea nu a considerat ca fiind „prevăzută de lege” condamnarea penală a reclamantului, președinte al unui congres politic, pentru că nu a intervenit, în pofida avertismentelor din partea unui comisar guvernamental, ca să împiedice unii participanți la congres să se exprime în limba kurdă. S-a reținut că dispoziția internă privind reglementarea partidelor politice nu era suficient de clară pentru a permite reclamantului să prevadă că astfel risca să fie implicat într-o urmărire penală (*Semir Güzel împotriva Turciei*, pct. 35 și 39-41).

64. În cauza *Pinto Pinheiro Marques împotriva Portugaliei*, Curtea a hotărât că nu exista un temei legal suficient, constatând că afirmațiilor reclamantului li s-a aplicat o dispoziție legală care sancționa un alt tip de afirmații (pct. 37-39).

65. În același mod, Curtea a hotărât că nu a fost îndeplinită cerința de legalitate a unei ingerințe, constatând o contradicție între două texte legale în lipsa unei soluții clare (*Goussev și Marenk împotriva Finlandei*, pct. 54) sau a unei jurisprudențe neunitare (*RTBF împotriva Belgiei*, pct. 115).

66. Într-o altă cauză, Curtea a reamintit că dispozițiile penale (în speță, referitoare la discursul de incitare la ură) trebuie să definească în mod clar și precis sfera corespunzătoare infracțiunilor pe care le incriminează pentru a evita ca puterea discreționară a autorităților naționale de a decide urmărirea penală să fie prea largă și să ducă la abuzuri sau aplicări selective ale legii (*Savva Terentyev împotriva Rusiei*, pct. 85; a se vedea, de asemenea, *Altuğ Taner Akçam împotriva Turciei*, pct. 93-94).

67. În mai multe cauze, Curtea a hotărât că arestarea preventivă care nu este întemeiată pe motive verosimile de a bănui că a fost săvârșită o infracțiune în sensul art. 5 § 1 lit. c) din Convenție, reprezintă, așadar, o încălcare a acestei dispoziții și s-a bazat pe această constatare pentru a ajunge la concluzia că arestarea preventivă a reclamantului constituia o ingerință fără temei legal în sensul art. 10 § 2 din Convenție (*Ragıp Zarakolu împotriva Turciei*, pct. 79; *Sabuncu și alții împotriva Turciei**, pct. 230).

68. În cauza *Colegiul editorial al Pravoye Delo și Shtekel împotriva Ucrainei*, Curtea a hotărât că, având în vedere lipsa de garanții corespunzătoare în dreptul ucrainean pentru jurnaliștii care utilizează informații de pe Internet, reclamantii nu puteau să prevadă în mod adecvat consecințele pe care le-ar putea avea publicația în litigiu. Aceasta a concluzionat astfel că nu a fost îndeplinită cerința de legalitate enunțată în al doilea paragraf al art. 10 din Convenție (pct. 66).

69. Într-o cauză în care dreptul intern nu conținea nicio dispoziție obligatorie prin care să se interzică fotografierea buletinelor de vot și publicarea anonimă a acestora într-o aplicație pentru dispozitive mobile în vederea distribuirii lor în timpul unui scrutin, Curtea a constatat incertitudinea considerabilă care caracteriza efectele potențiale ale dispozițiilor legale în litigiu aplicate de autoritățile interne și a concluzionat că astfel de dispoziții nu erau previzibile [*Magyar Kétfarkú Kutya Párt împotriva Ungariei* (MC)].

70. Într-o cauză având ca obiect competența nelimitată de a emite avertismente, atenționări și ordonanțe acordată procurorilor printr-o lege „anti-extremism”, Curtea a constatat că cerințele de previzibilitate nu au fost îndeplinite. În această privință, Curtea a observat că respectivele căi de atac *ex post facto* prevăzute în cadrul normativ național aplicabil nu ofereau protecție împotriva arbitrarului sau a exercitării puterii discreționare de către o autoritate nejudecătorească (*Karastelev și alții împotriva Rusiei*, pct. 78-97).

71. Curtea a considerat de asemenea, într-o cauză, că nu trebuie să se limiteze exclusiv la aprecierea calității unei legi pe care anterior a declarat-o vagă și imprevizibilă, ci că este necesar să analizeze necesitatea existenței unor astfel de legi ca măsuri generale atunci când acestea din urmă aduceau atingere noțiunilor de egalitate, pluralism și toleranță care sunt inseparabile de o societate democratică (*Bayev și alții împotriva Rusiei*, pct. 83).

72. În cauza *ATV Zrt împotriva Ungariei*, în conformitate cu o lege în vigoare care interzicea prezentatorilor să își exprime opinia cu privire la știrea difuzată, Curtea a considerat că problema nu era aceea, *in abstracto*, dacă dispoziția în litigiu din legea respectivă era suficient de precisă, ci mai degrabă dacă, prin publicarea declarației în litigiu (prezentarea unui partid politic ca fiind „de extremă dreapta”), canalul de televiziune reclamant știa sau ar fi trebuit să știe – după caz, după ce a beneficiat de consiliere juridică adecvată – dacă expresia în cauză putea să reprezinte o opinie în raport cu circumstanțele cauzei. Pentru Curte, problema dacă era de așteptat în mod rezonabil ca abordarea adoptată de instanțele naționale era strâns legată de chestiunea dacă, într-o societate democratică, era necesar să se interzică sintagma „extremă dreapta” într-un program de informare, în circumstanțele prezentei cauze și în lumina scopului legitim urmărit de restrângere (*ATV Zrt împotriva Ungariei*, pct. 35 și 37).

73. Ridicarea imunității parlamentare a reclamantului, pe baza revizuirii Constituției și în urma acuzațiilor de terorism îndreptate împotriva sa pentru discursurile sale politice, rezultă, potrivit Curții, dintr-o revizuire *ad hoc*, punctuală și *ad hominem* și constituie o ingerință imprevizibilă [*Selahattin Demirtaş împotriva Turciei (nr. 2)* (MC), pct. 269-270].

74. Curtea a considerat, de asemenea, că o interpretare extensivă a unei dispoziții de drept penal nu poate fi justificată atunci când implică asimilarea exercitării dreptului la libertatea de exprimare cu apartenența la o organizație teroristă armată sau cu instituirea ori conducerea acesteia, în lipsa oricărei probe concrete a unei astfel de legături [*Selahattin Demirtaş împotriva Turciei (nr. 2)* (MC), pct. 280].

2. Testul legitimității scopului urmărit de ingerință

75. Motivele legitime de ingerință în exercitarea dreptului la libertatea de exprimare sunt enumerate în mod exhaustiv în al doilea paragraf al art. 10 din Convenție. În acest stadiu al examinării sale, Curtea poate să nu considere că o ingerință este de natură să protejeze scopul legitim invocat (*Bayev și alții împotriva Rusiei*, pct. 64 și 83, în care Curtea a acordat atenție, în aprecierea sa, necesității legilor în litigiu ca măsuri generale) ori să nu rețină decât unul dintre scopurile legitime invocate de stat pentru a le respinge pe altele [*Morice împotriva Franței* (MC), pct. 170; *Perinçek împotriva Elveției* (MC), pct. 146-154; *Stoll împotriva Elveției* (MC), pct. 54; *Open Door și Dublin Well Woman împotriva Irlandei*, pct. 63].

76. Curtea poate să considere că absența unui scop legitim urmărit de ingerință constituie în sine o încălcare a Convenției și astfel să decidă să nu cerceteze dacă ingerința în cauză este necesară într-o societate democratică (*Khuzhin și alții împotriva Rusiei*, pct. 117, pentru un capăt de cerere formulat în temeiul art. 8 din Convenție). De asemenea, poate să decidă, având în vedere circumstanțele cauzei, să continue examinarea și să stabilească totodată dacă ingerința era necesară într-o societate democratică (*Kövesi împotriva României*, pct. 199).

3. Testul necesității ingerinței într-o societate democratică

77. Principiile generale care permit aprecierea necesității unei ingerințe anumite în exercitarea libertății de exprimare, reafirmate în mod repetat de Curte începând cu hotărârea *Handyside împotriva Regatului Unit*, sunt rezumate în hotărârea *Stoll împotriva Elveției* (MC) (pct. 101) și reamintite în hotărârile *Morice împotriva Franței* (MC) (pct. 124) și *Pentikäinen împotriva Finlandei* (MC) (pct. 87).

78. Prin urmare, Curtea a dezvoltat în jurisprudența sa noțiunea autonomă de „proporționalitate a unei ingerințe cu scopul legitim urmărit”, care se determină având în vedere cauza în ansamblu, urmând criterii dezvoltate în jurisprudența Curții și utilizând diverse principii și instrumente de interpretare.

Aceste criterii vor fi examinate în detaliu în capitolele referitoare la aplicarea pe fond a art. 10 în diferitele categorii de cauze.

79. Mai jos, sunt ilustrate câteva principii și instrumente de interpretare care sunt definite, utilizate și articulate în raționamentul Curții pentru a examina necesitatea unei ingerințe anumite în exercitarea libertății de exprimare.

a. Existența unei nevoi sociale imperioase

80. O nevoie socială imperioasă nu este sinonimă cu „indispensabilă”, dar nici nu are flexibilitatea unor termeni precum „admisibilă”, „normală”, „utilă”, „rezonabilă” sau „oportună” [*Gorzelik și alții împotriva Poloniei* (MC), pct. 95; *Barthold împotriva Germaniei*, pct. 55; *Sunday Times împotriva Regatului Unit (nr. 1)*, pct. 59].

81. Deși statele contractante dispun de o anumită marjă de apreciere pentru a hotărî dacă există o astfel de nevoie, atunci când este vorba despre libertatea presei, această marjă de apreciere este, în principiu, mai restrânsă (*Dammann împotriva Elveției*, pct. 51). Astfel, deși recunoaște marja de apreciere a statelor pentru a hotărî dacă există o astfel de nevoie, Curtea poate să respingă argumentele invocate în această privință (a se vedea, de exemplu, *Eerikäinen și alții împotriva Finlandei*, pct. 71; *Fáber împotriva Ungariei*, pct. 45).

82. Curtea nu se pronunță întotdeauna explicit, în concluziile sale, cu privire la existența unei nevoi sociale imperioase, ci se referă la caracterul relevant și suficient al motivelor prezentate de autoritățile naționale, precum și la marja de apreciere a statului pentru a hotărî, implicit, dacă există o astfel de nevoie [de exemplu, *Janowski împotriva Poloniei* (MC), pct. 31 și 35; *Bladet Tromsø și Stensaas împotriva Norvegiei* (MC), pct. 58 și 73].

83. În fine, Curtea poate să acorde mai multă importanță altor factori decât existența unei nevoi sociale imperioase pentru a justifica o ingerință și să își concentreze raționamentul asupra acestor factori, precum și asupra caracterului relevant și suficient al motivelor prezentate de autoritățile naționale pentru a asigura un echilibru just între interesele concurente în cauză [*Pentikäinen împotriva Finlandei* (MC), pct. 114]. Astfel, în cauza *Pentikäinen împotriva Finlandei* (MC), care urmărește cadrul protecției conferite de art. 10 jurnaliștilor care relatează despre demonstrații pe drumuri publice și obligațiile care le revin acestora în temeiul acestei dispoziții, Marea Cameră a observat, mai întâi, că sancțiunea a fost aplicată nu activității jurnalistice ca atare a reclamantului, ci refuzului acestuia de a se conforma somațiilor legale și rezonabile formulate de poliție. În continuare, aceasta a amintit că jurnaliștii nu pot, în principiu, să nu fie familiarizați cu îndatorirea lor de a respecta legea penală pe motiv că art. 10 le-ar oferi o protecție inatacabilă (pentru comparația cu hotărârea camerei în ceea ce privește ponderea acordată „nevoii sociale imperioase” în raționamentul Curții, a se vedea pct. 64 din această hotărâre).

b. Aprecierea naturii și gravității sancțiunilor⁵

84. Curtea a acordat o atenție deosebită naturii de „cenzură” a unei ingerințe și, în special, s-a asigurat că sancțiunea nu constituie un fel de cenzură având ca scop să îndemne presa să se abțină de la exprimarea criticilor [*Bédat împotriva Elveției* (MC), pct. 79]. Astfel, condamnarea unui jurnalist care a intervenit într-o etapă anterioară publicării a constituit, pentru Curte, un fel de cenzură menită să îl îndemne să nu se angajeze în activități de cercetare, inerente profesiei sale, pentru a pregăti și a susține un articol de presă pe o temă de actualitate (*Dammann împotriva Elveției*, pct. 57). Curtea a definit „cenzura” ca măsură de suspendare a publicării și distribuirii de ziare, considerată nejustificată chiar și pentru o perioadă scurtă de timp (*Ürper și alții împotriva Turciei*, pct. 44; a se vedea, de asemenea, *Gözel și Özer împotriva Turciei*, pct. 63).

85. De asemenea, o dispoziție de interdicere a afișării unui tablou și a publicării unor fotografii, care nu avea limită de timp sau de spațiu, a fost considerată de Curte ca fiind disproporționată în raport cu

⁵ O descriere mai detaliată privind chestiunea naturii și gravității sancțiunilor se regăsește în capitolul „**Error! Reference source not found.**” (Protecția...) de mai jos.

scopul urmărit (*Vereinigung Bildender Künstler împotriva Austriei*, pct. 37; în ceea ce privește relevanța trecerii timpului în examinarea proporționalității, a se vedea *Éditions Plon împotriva Franței*, pct. 53).

i. Măsura cea mai puțin restrictivă

86. În opinia Curții, pentru ca o măsură să poată fi considerată proporțională și necesară într-o societate democratică, trebuie exclusă existența unei măsuri care restrânge mai puțin dreptul fundamental în cauză și care permite atingerea aceluiași scop (*Glor împotriva Elveției*, pct. 94).

87. Astfel, Curtea, examinând proporționalitatea, a acordat importanță, faptului că instanța națională a optat pentru măsura cea mai puțin restrictivă dintre mai multe măsuri posibile [*Axel Springer SE și RTL Television GmbH împotriva Germaniei*, pct. 56; *Perinçek împotriva Elveției* (MC), pct. 273; *Tagiyev și Huseynov împotriva Azerbaidjanului*, pct. 49] sau a redus la minim ingerința în drepturile reclamantei limitând sfera de aplicare a restrângerii [*Mouvement raëlien suisse împotriva Elveției* (MC), pct. 75].

88. Într-o cauză, asociația reclamantă, care desfășura activități la bordul unei nave pentru a promova dezincriminarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii, a fost împiedicată, prin ordin al ministrului, să intre în apele teritoriale ale Portugaliei. Curtea a amintit că, atunci când decid să restrângă drepturile fundamentale ale părților în cauză, autoritățile trebuie să aleagă mijloacele care restrâng cel mai puțin drepturile în cauză, ilustrând în același timp aceste mijloace posibile (*Women On Waves și alții împotriva Portugaliei*, pct. 41).

89. În *Amorim Giestas și Jesus Costa Bordalo împotriva Portugaliei*, Curtea a considerat că condamnarea reclamantilor la plata de amenzi penale, cumulate cu despăgubiri, era vădit disproporționată, subliniind că în Codul civil se prevedea o cale de atac specifică pentru protecția onoarei și reputației (a se vedea, de asemenea, *Mătășaru împotriva Republicii Moldova*, pct. 36).

90. În mod similar, în cauza *Fáber împotriva Ungariei*, reclamantul a fost arestat preventiv și a fost condamnat la plata unei amenzi pentru refuzul de a pune deoparte un steag pe care îl arborase în cursul unei demonstrații în semn de protest față de aceasta. Punând în balanță drepturile reclamantului cu libertatea de exprimare și libertatea de întrunire pașnică cu dreptul altor demonstranți de a fi protejați împotriva tulburărilor, Curtea a considerat că statul avea o obligație pozitivă de a proteja drepturile ambelor părți, optând pentru cele mai puțin restrictive măsuri de natură, în principiu, să permită desfășurarea ambelor demonstrații (pct. 43).

ii. Măsurile generale

91. Într-o cauză având ca obiect compatibilitatea, cu Convenția, a interzicerii, în domeniul audiovizualului, a publicității cu caracter politic, Curtea a clarificat criteriile sale pentru stabilirea proporționalității măsurilor generale. Curtea trebuie să înceapă prin studierea opțiunilor legislative care stau la originea măsurii. Calitatea controlului parlamentar și judecătoresc al necesității măsurii aplicate la nivel național este de o importanță deosebită în acest sens, inclusiv în ceea ce privește aplicarea marjei de apreciere relevante. Rezultă că, cu cât justificările generale invocate în susținerea măsurii generale sunt mai convingătoare, cu atât mai puțin Curtea acordă importanță impactului acestei măsuri în cauza specifică pe care o examinează [*Animal Defenders International împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 108-109].

92. Într-o altă cauză, urmând aceleași principii, Curtea a considerat că autoritățile naționale, adoptând diferitele măsuri generale în discuție și punându-le în aplicare în cazul reclamantilor, și-au depășit marja de apreciere care le este recunoscută în temeiul art. 10 din Convenție (*Bayev și alții împotriva Rusiei*, pct. 83).

93. În fine, Curtea a acordat atenție studiului existenței unui consens european în examinarea marjei de apreciere naționale în ceea ce privește justificarea măsurilor generale [*Animal Defenders International împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 123; *Bayev și alții împotriva Rusiei*, pct. 66].

c. Cerința cu privire la motive relevante și suficiente

94. Curtea a considerat, în multe cauze, că lipsa unei motivări relevante și suficiente a instanțelor naționale sau neluarea în considerare a normelor aplicabile pentru a justifica ingerința în cauză implică o încălcare a art. 10 (a se vedea, printre multe altele, *Uj împotriva Ungariei*, pct. 25-26; *Sapan împotriva Turciei*, pct. 35-41; *Gözel și Özer împotriva Turciei*, pct. 58; *Scharsach și News Verlagsgesellschaft împotriva Austriei*, pct. 46; *Cheltsova împotriva Rusiei*, pct. 100; *Mariya Alekhina și altele împotriva Rusiei*, pct. 264).

C. Conflicte între două drepturi protejate de Convenție: punerea în balanță

95. Se poate întâmpla ca exercitarea libertății de exprimare să aducă atingere altor drepturi garantate de Convenție și protocoalele sale. Într-o astfel de situație, Curtea verifică dacă autoritățile naționale au realizat un echilibru just între protecția libertății de exprimare și alte drepturi sau valori garantate de Convenție [*Perinçek împotriva Elveției* (MC), pct. 274].

96. Căutarea unui echilibru just poate să însemne o punere în balanță a două drepturi de valoare egală, ceea ce determină Curtea să urmeze o anumită metodologie. Aceasta se aplică în cauzele în care este vorba în mod clar de un conflict între dreptul garantat de art. 10 din Convenție și un alt drept protejat de Convenție, și anume drepturile personalității, care fac obiectul afirmațiilor în litigiu. Acestea sunt, de regulă, drepturile protejate de art. 6 § 2 [*Bladet Tromsø și Stensaas împotriva Norvegiei* (MC), pct. 65; *Axel Springer SE și RTL Television GmbH împotriva Germaniei*, pct. 40-42; *Eerikainen și alții împotriva Finlandei*, pct. 6] și de art. 8 din Convenție [*Axel Springer AG împotriva Germaniei* (MC), pct. 83-84; *Von Hannover împotriva Germaniei (nr. 2)* (MC), pct. 104-107].

97. Principiile generale aplicabile metodologiei care trebuie urmată în aceste cauze sunt rezumate în diverse hotărâri, pronunțate în special de Marea Cameră [*Perinçek împotriva Elveției* (MC), pct. 198; *Axel Springer AG împotriva Germaniei* (MC), pct. 83-84; *Von Hannover împotriva Germaniei (nr. 2)* (MC), pct. 104-107].

98. Dreptul la respectarea vieții private (art. 8 din Convenție), inclusiv protecția reputației ca element al vieții private, este de departe situația conflictuală sesizată cel mai des Curții. Capitolul V de mai jos este dedicat acestui subiect.

99. Pe lângă această situație, o prezentare a cazurilor în care alte articole din Convenție pot să intre în conflict cu art. 10 poate fi găsită mai jos.

1. Art. 6 § 2 din Convenție⁶

100. Libertatea de exprimare, garantată de art. 10 din Convenție, include libertatea de a primi sau de a comunica informații. Art. 6 § 2 nu poate așadar să împiedice autoritățile să informeze publicul cu privire la cercetările penale în curs, ci le impune să facă acest lucru cu toată discreția și toată rezerva impuse de respectarea prezumției de nevinovăție (*Allenet de Ribemont împotriva Franței*, pct. 38; *Fatullayev împotriva Azerbaidjanului*, pct. 159; *Garycki împotriva Poloniei*, pct. 69). Curtea a subliniat importanța alegerii termenilor utilizați de funcționarii publici în declarațiile lor referitoare la o persoană care încă nu a fost judecată și condamnată pentru o anumită infracțiune [*Daktaras împotriva Lituaniei*, pct. 41; *Arrigo și Vella împotriva Maltei* (dec.); *Khuzhin și alții împotriva Rusiei*, pct. 94].

101. În ceea ce privește campaniile de presă împotriva unui acuzat sau publicațiile care au un aspect acuzator, Curtea observă că acestea pot să prejudicieze caracterul echitabil al unui proces prin

⁶ A se vedea capitolul „**Error! Reference source not found.**” (Protecția...) de mai jos.

influențarea opiniei publice și, pe cale de consecință, a juraților chemați să se pronunțe cu privire la vinovăția acuzatului (*Khuzhin și alții împotriva Rusiei*, pct. 93-94).

2. Art. 9 din Convenție

102. În cauzele având ca obiect protecția moralității și a religiei, Curtea a pus în balanță, pe de o parte, dreptul de a comunica publicului ideile sale privind doctrina religioasă, iar pe de altă parte, dreptul credincioșilor la respectarea libertății lor de gândire, de conștiință și de religie (*Aydın Tatlav împotriva Turciei*, pct. 26).

103. Curtea a reamintit obligația generală de a asigura celor care profesează convingeri religioase exercitarea pașnică a dreptului garantat de art. 9, evitând printre altele, pe cât posibil, afirmațiile care, în ceea ce privește obiectele de cult, pot să pară insulte nejustificate pentru alții și blasfemii. Prin urmare, Curtea reamintește că afirmațiile care provoacă sau justifică ura bazată pe intoleranță, în special intoleranță religioasă, nu intră sub incidența protecției conferite de art. 10 din Convenție (*E.S. împotriva Austriei*, pct. 43; a se vedea, în schimb, constatarea încălcării art. 10 în cazul unei condamnări penale pentru afirmații declarate ca atac abuziv la adresa religiei, fără verificarea de către autoritățile naționale a existenței unui discurs de incitare la ură (*Tagiyev și Huseynov împotriva Azerbaidjanului*, pct. 48-50).

104. În ceea ce privește libertatea de exprimare a persoanelor angajate de organizații religioase, protejată de art. 10 din Convenție, fosta Comisie a declarat inadmisibilă cererea unui medic angajat de un spital catolic german și concediat pentru că a semnat o scrisoare deschisă publicată în presă, în care a exprimat o opinie referitoare la avort contrară poziției Bisericii Catolice (*Rommelfanger împotriva Germaniei*, decizia Comisiei).

105. Pe de altă parte, Curtea a constatat o încălcare a art. 10 în cazul nereînnoirii contractului de muncă al unui profesor de filozofie a dreptului la Universitățile Cattolice del Sacro Cuore din Milano, deoarece Congregația pentru Educație Catolică a Sfântului Scaun i-a respins acreditarea cu motivarea că unele dintre pozițiile sale „se opuneau clar doctrinei catolice”, dar nu specificau conținutul acestor poziții. Curtea a recunoscut că nu era de competența autorităților statului să examineze pe fond decizia emisă de Congregație. Cu toate acestea, ponderea acordată interesului Universității de a asigura un învățământ inspirat de doctrina catolică nu poate, potrivit Curții, să ajungă până la a aduce atingere însuși fondului garanțiilor procedurale de care reclamantul trebuia să beneficieze în temeiul art. 10 din Convenție (*Lombardi Vallauri împotriva Italiei*).

3. Art. 11 din Convenție

106. În hotărârea *Fáber împotriva Ungariei*, reclamantul a fost arestat preventiv și a fost condamnat la plata unei amenzi pentru refuzul de a pune deoparte un steag pe care îl arborase în cursul unei demonstrații în semn de protest față de aceasta. Punând în balanță drepturile reclamantului cu libertatea de exprimare și libertatea de întrunire pașnică cu dreptul altor demonstranți de a fi protejați împotriva tulburărilor, Curtea a considerat că statul avea o obligație pozitivă de a proteja drepturile ambelor părți, optând pentru cele mai puțin restrictive măsuri de natură, în principiu, să permită desfășurarea ambelor demonstrații (pct. 43).

4. Art. 1 din Protocolul nr. 1

107. Într-o cauză având ca obiect condamnarea penală a unor fotografii pentru contrafacere în urma publicării pe Internet a unor fotografii cu parade de modă, Curtea a considerat că autoritățile interne dispun de o marjă de apreciere deosebit de importantă în raport cu scopul urmărit de ingerință, și anume protecția drepturilor altora. Potrivit Curții, întrucât art. 1 din Protocolul nr. 1 se aplică proprietății intelectuale, ingerința are scopul de a proteja drepturile garantate de Convenție sau de protocoalele la aceasta (*Ashby Donald și alții împotriva Franței*, pct. 40).

108. În cauza *Neij și Sunde Kolmisoppi împotriva Suediei* (dec.), reclamanții au fost condamnați la pedeapsa închisorii cu executare și la plata de despăgubiri pentru participarea la gestionarea „*The Pirate Bay*”, cel mai mare site Internet pentru schimb de fișiere Torrent (muzică, filme, jocuri etc.), inclusiv cu încălcarea drepturilor de autor. Curtea a recunoscut în mod expres că partajarea unor astfel de fișiere pe Internet sau facilitarea partajării acestora – uneori în mod ilegal și pentru profit – intră sub incidența dreptului „de a primi sau de a comunica informații” în sensul art. 10 § 1. Aceasta a pus în balanță două drepturi protejate de Convenție, și anume dreptul la libertatea de exprimare și dreptul la proprietate intelectuală, statul dispunând de o largă marjă de apreciere în materie. Autoritățile suedeze fiind obligate să protejeze dreptul de proprietate al părților civile în conformitate cu Legea privind drepturile de autor și cu Convenția, Curtea a considerat că ingerința în libertatea de exprimare a reclamanților era justificată de motive imperioase. În această privință, Curtea a amintit că reclamanții au fost condamnați pentru simplul motiv că au adus atingere unor opere protejate.

IV. Protecția reputației și a drepturilor altora

109. Protecția reputației sau a drepturilor altora este, de departe, scopul legitim invocat cel mai frecvent în cauzele care intră sub incidența art. 10 sesizate Curții.

A. Metodologie

110. Două metode de motivare diferite se aplică în cauzele care au ca obiect protecția reputației sau a drepturilor altora.

111. Curtea aplică metoda de analiză „clasică” a proporționalității atunci când consideră, în circumstanțele litigiului aflat pe rolul său, că art. 8 nu este aplicabil protecției reputației sau a drepturilor altora.

112. A doua metodă, denumită „punere în balanță”, privește categoria de cauze în care Curtea consideră că art. 8 este aplicabil protecției acestor scopuri legitime. Acestea sunt, de regulă, cauze care au ca obiect publicarea de fotografii, imagini și articole care arată aspecte intime ale vieții unei persoane sau a familiei sale [*Couderc și Hachette Filipacchi Associés împotriva Franței* (MC), pct. 79; *Von Hannover împotriva Germaniei (nr. 2)* (MC), pct. 103; *MGN Limited împotriva Regatului Unit*, pct. 142].

113. În urma unei evoluții a jurisprudenței, care a fost confirmată printr-o hotărâre a Marii Camere [*Axel Springer AG împotriva Germaniei* (MC), pct. 83], protecția reputației poate, ca element al vieții private, să intre în domeniul de aplicare al art. 8 din Convenție, cu o condiție: depășirea unui „prag de gravitate” este necesară pentru a constitui o încălcare a drepturilor garantate de art. 8 din Convenție. Pentru ca art. 8 să intre în discuție în cauze având ca obiect calomnia, atacul asupra reputației personale trebuie să atingă un anumit nivel de gravitate și să fi fost realizat astfel încât să cauzeze un prejudiciu exercitării personale a dreptului la respectarea vieții private.

114. Curtea a precizat, de asemenea, că art. 8 nu poate fi invocat pentru a denunța o atingere adusă reputației care ar rezulta în mod previzibil din propriile acțiuni, ca de exemplu săvârșirea unei infracțiuni [*Axel Springer AG împotriva Germaniei* (MC), pct. 83-84; *Hachette Filipacchi Associés împotriva Franței*, pct. 43; *MGN Limited împotriva Regatului Unit*, pct. 142; *Sidabras și Džiautas împotriva Lituaniei*, pct. 49].

115. Curtea a enunțat, pe de o parte, principiile generale care reglementează metodologia de punere în balanță a două drepturi, iar pe de altă parte, o listă neexhaustivă a criteriilor aplicabile⁷.

116. Principiile generale aplicabile metodologiei de „punere în balanță” au fost enunțate de Curte în hotărârile Marii Camere *Von Hannover împotriva Germaniei (nr. 2)* (MC) (pct. 104-107) și *Axel Springer AG împotriva Germaniei* (MC) (pct. 85-88) și rezumate în hotărârea *Perinçek împotriva Elveției* (MC) (pct. 198):

i. În acest tip de cauze, soluția nu poate să difere în funcție de chestiunea dacă cererea a fost introdusă la Curte în temeiul art. 8, de persoana care face obiectul afirmațiilor în litigiu sau dacă a fost introdusă în temeiul art. 10 de autorul acestora, aceste drepturi meritând în principiu, un respect egal [a se vedea de asemenea *Delfi AS împotriva Estoniei* (MC), pct. 110; *Satakunnan Markkinapörssi Oy și Satamedia Oy împotriva Finlandei* (MC), pct. 163].

ii. Alegerea măsurilor pentru garantarea respectării art. 8 din Convenție în relațiile interindividuale se încadrează, în principiu, în marja de apreciere a Înalțelor Părți Contractante, indiferent dacă obligațiile

⁷ A se vedea infra, pct. **Error! Reference source not found.** și următoarele.

lor sunt pozitive sau negative. Există mai multe modalități diferite de a asigura respectarea vieții private. Natura obligației statului va depinde de aspectul vieții private aflat în discuție.

iii. De asemenea, în contextul art. 10 din Convenție, Înaltele Părți Contractante dispun de o anumită marjă de apreciere pentru a aprecia necesitatea și amploarea unei ingerințe în dreptul la libertatea de exprimare.

iv. Totuși, această marjă merge mână în mână cu un control european privind atât legea, cât și deciziile de aplicare a acesteia, chiar și atunci când acestea sunt emise de o instanță independentă. În exercitarea competenței sale de control, sarcina Curții nu este de a înlocui instanțele naționale, ci să verifice, în lumina cauzei în ansamblu, dacă deciziile lor sunt compatibile cu dispozițiile Convenției invocate.

v. În cazul în care punerea în balanță a fost realizată de autoritățile naționale în conformitate cu criteriile stabilite de jurisprudența Curții, trebuie să existe motive întemeiate pentru ca aceasta să înlocuiască cu propria opinie pe cea emisă de acestea [*Delfi AS împotriva Estoniei* (MC), pct. 139; *MGN Limited împotriva Regatului Unit*, pct. 150].

117. Astfel, Curtea poate alege să inițieze propriul exercițiu de punere în balanță, în cazul în care constată motive întemeiate pentru a proceda astfel [*Perinçek împotriva Elveției* (MC), pct. 274-279].

118. În cazul în care punerea în balanță realizată de autoritățile naționale nu este satisfăcătoare, în special pentru că importanța sau întinderea unuia dintre drepturile în cauză nu a fost examinată corespunzător, marja de apreciere recunoscută statelor este restrânsă [*Aksu împotriva Turciei* (MC), pct. 67].

119. În cazul în care autoritățile naționale nu au reușit să pună în balanță două drepturi protejate în mod egal de Convenție, metodologia pe care Curtea o aplică o poate conduce la constatarea unei încălcări procedurale a art. 10 [*Ibragim Ibragimov și alții împotriva Rusiei*, pct. 106-111], sau Curtea poate alege să efectueze propriul exercițiu de punere în balanță, în cazul în care constată motive serioase în acest sens [*Perinçek împotriva Elveției* (MC), pct. 274-279; *Tête împotriva Franței*, pct. 57-70] sau, fără a efectua ea însăși acest exercițiu, să concluzioneze că ingerința nu este necesară într-o societate democratică [*Ergüdoğan împotriva Turciei*, pct. 32-35].

B. Echilibru just între libertatea de exprimare și dreptul la respectarea vieții private în contextul publicațiilor (aspecte intime ale vieții și reputației unei persoane)

120. Principiile generale care decurg din jurisprudența Curții referitoare la protecția vieții private în contextul unei publicații de presă sunt prezentate, printre altele, la pct. 83-87 din hotărârea *Couderc și Hachette Filipacchi Associés împotriva Franței* (MC). Principiile generale privind dreptul la libertatea de exprimare în același context sunt amintite la pct. 88-93 din hotărârea menționată.

121. Astfel, Curtea a subliniat că presa, deși nu trebuie să depășească anumite limite, referitoare în special la protecția reputației și a drepturilor altora, este totuși obligată să comunice, cu respectarea îndatoririlor și responsabilităților sale, informații și idei privind toate aspectele de interes general.

122. Funcția presei de a difuza informații și idei cu privire la chestiuni de interes general se corelează cu dreptul publicului de a le primi. În caz contrar, presa nu ar putea să joace rolul său indispensabil de „câine de pază” [*Bladet Tromsø și Stensaas împotriva Norvegiei* (MC), pct. 59-62; *Peedersen și Baadsgaard împotriva Danemarcei* (MC), pct. 71; *Von Hannover împotriva Germaniei (nr. 2)* (MC), pct. 102].

123. Misiunea de informare implică în mod necesar „îndatoriri și responsabilități”, precum și limitări pe care organele de presă trebuie să și le impună spontan (*Mater împotriva Turciei*, pct. 55). Nu este

de competența Curții, de altfel nici a instanțelor naționale, să înlocuiască presa în alegerea metodei de relatare care urmează să fie adoptată într-un anumit caz [*Jersild împotriva Danemarcei*, pct. 31; *Stoll împotriva Elveției* (MC), pct. 146].

1. Publicații (fotografii, imagini și articole) despre aspecte intime ale vieții unei persoane sau a familiei sale

124. Libertatea de exprimare include publicarea de fotografii. Cu toate acestea, este vorba despre un domeniu în care protecția reputației și a drepturilor altora are o importanță deosebită, deoarece fotografiile pot conține informații foarte personale, sau chiar intime, despre o persoană sau familia sa [*Von Hannover împotriva Germaniei (nr. 2)* (MC), pct. 103].

125. Curtea a recunoscut dreptul fiecărei persoane la imaginea sa, subliniind că imaginea unui individ este unul dintre atributele principale ale personalității sale, deoarece îi exprimă originalitatea și îi permite să se diferențieze de semenii săi. Dreptul persoanei la protecția imaginii sale presupune, în principal, controlul persoanei asupra imaginii sale, ceea ce include, printre altele, posibilitatea de a refuza distribuirea acesteia [*Von Hannover împotriva Germaniei (nr. 2)* (MC), pct. 96].

a. Criteriile și aplicarea acestora⁸

126. Curtea a enunțat principiile relevante care trebuie să ghideze examinarea sa – și, mai ales, a instanțelor naționale – privind necesitatea unei ingerințe în acest domeniu. Astfel, a stabilit o serie de criterii în contextul punerii în balanță a drepturilor în discuție [*Axel Springer AG împotriva Germaniei* (MC), pct. 90-95].

127. Cele cinci criterii relevante sunt: contribuția la o dezbatere de interes general; notorietatea persoanei în cauză; obiectul reportajului; comportamentul anterior al persoanei în cauză; conținutul, forma și repercusiunile publicației și, după caz, circumstanțele realizării fotografiilor [*Von Hannover împotriva Germaniei (nr. 2)* (MC), pct. 109-113; *Von Hannover împotriva Germaniei (nr. 3)*, pct. 46; *Axel Springer AG împotriva Germaniei* (MC), pct. 89-95; *Tănăsoaica împotriva României*, pct. 41]. În contextul unei cereri formulate în temeiul art. 10, Curtea a verificat, de asemenea, metoda de obținere a informațiilor și veridicitatea acestora, precum și gravitatea sancțiunii aplicate jurnaliștilor sau editorilor [*Couderc și Hachette Filipacchi Associés împotriva Franței* (MC), pct. 93; *Axel Springer AG împotriva Germaniei* (MC), pct. 90-95].

128. Curtea examinează, în fiecare cauză, dacă criteriile astfel definite pot fi transpuse acesteia și dacă unele dintre acestea pot fi mai relevante în raport cu circumstanțele excepționale ale cauzei [*Satakunnan Markkinapörssi Oy și Satamedia Oy împotriva Finlandei* (MC), pct. 166].

129. În plus, aceste criterii nu sunt exhaustive, și altele putând fi luate în considerare în funcție de circumstanțele excepționale ale cauzei. Astfel, în hotărârea *Axel Springer SE și RTL Television GmbH împotriva Germaniei*, având ca obiect un proces pentru omor și interzicerea publicării de imagini în care inculpatul ar putea fi recunoscut, Curtea a adăugat un nou criteriu, și anume „influența asupra procesului penal” (pct. 42).

i. Contribuția la o dezbatere de interes general

130. Curtea a acordat întotdeauna o importanță deosebită faptului că publicarea de informații, documente sau fotografii în presă servește interesului public și contribuie la o dezbatere de interes general. Numai circumstanțele fiecărei cauze trebuie să permită constatarea existenței unui astfel de interes [*Von Hannover împotriva Germaniei (nr. 2)* (MC), pct. 109; *Leempoel & S.A. ED. Ciné Revue*

⁸ Aceste criterii se aplică, de asemenea, în cauzele având ca obiect protecția reputației, în măsura în care sunt relevante.

împotriva Belgiei, pct. 68; *Standard Verlags GmbH împotriva Austriei*, pct. 46; *Von Hannover împotriva Germaniei*, pct. 60).

131. În această privință, Curtea a statuat în mod constant că art. 10 § 2 din Convenție lasă prea puțin loc pentru restrângeri ale libertății de exprimare în domeniul discursului politic sau al chestiunilor de interes general (*Castells împotriva Spaniei*, pct. 43; *Wingrove împotriva Regatului Unit*, pct. 58).

132. În opinia Curții, se referă la un interes general chestiunile care afectează publicul într-o asemenea măsură încât acesta poate să se intereseze în mod legitim de așa ceva, care îi stârnesc atenția sau îl preocupă în mod semnificativ, în special pentru că acestea privesc bunăstarea cetățenilor sau viața comunității. Acest lucru este valabil și pentru chestiuni care pot să genereze o mare controversă, care privesc o temă socială importantă sau care se referă la o problemă despre care publicul ar avea un interes să fie informat [*Satakunnan Markkinapörssi Oy și Satamedia Oy împotriva Finlandei* (MC), pct. 171].

133. Curtea a recunoscut un astfel de interes, de exemplu în cazul în care publicația se referă la comunicarea de informații privind starea de sănătate a unui candidat la instanța supremă a statului (*Éditions Plon împotriva Franței*, pct. 44); la chestiuni legate de sport (*Nikowitz și Verlagsgruppe News GmbH împotriva Austriei*, pct. 25; *Colaço Mestre și SIC – Sociedade Independente de Comunicação, S.A. împotriva Portugaliei* pct. 28); sau artiști ai scenei (*Sapan împotriva Turciei*, pct. 34), la proceduri penale în general (*Dupuis și alții împotriva Franței*, pct. 42; *July și SARL Libération împotriva Franței*, pct. 66) sau omoruri comise (*White împotriva Suediei*, pct. 29; *Egeland și Hanseid împotriva Norvegiei*, pct. 58; *Leempoel & S.A. ED. Ciné Revue împotriva Belgiei*, pct. 72; *Eerikäinen și alții împotriva Finlandei*, pct. 59); sau un „scandal sexual” în cadrul unui partid politic care implică unii membri ai guvernului (*Kęcki împotriva Poloniei*, pct. 55).

134. În jurisprudența Curții, constituie chestiuni de interes general, de asemenea, cele referitoare la funcționarea justiției [*Morice împotriva Franței* (MC), pct. 128] sau la sistemul de îngrijire a copiilor (*N.Š. împotriva Croației*, pct. 103) sau la protecția mediului și a sănătății publice (*Mamère împotriva Franței*, pct. 20; *OOO Regnum împotriva Rusiei*, pct. 68-69), precum și cele referitoare la fapte istorice (*Dink împotriva Turciei*, pct. 135). Curtea a considerat, în plus, că într-o societate democratică este esențial ca dezbateră privind originea unor fapte de o gravitate deosebită care constituie crime împotriva umanității să poată avea loc în mod liber (*Giniewski împotriva Franței*, pct. 51).

135. Într-o cauză în care a examinat concedierea unor sindicaliști pentru publicarea de articole care i-au ofensat pe colegii lor, Curtea nu a împărtășit opinia guvernului potrivit căreia conținutul articolelor în litigiu nu ridică o problemă de interes general. Potrivit Curții, publicația în litigiu a avut loc în cadrul unui litigiu de muncă în cadrul societății de la care reclamanții revendicau anumite drepturi. Dezbateră nu era așadar pur privată, ci era vorba de cel puțin o chestiune de interes general pentru salariații societății [*Palomo Sánchez și alții împotriva Spaniei* (MC), pct. 72].

136. Deși există un drept al publicului de a fi informat cu privire la publicații sau emisiuni de televiziune al căror unic scop este de a satisface curiozitatea unui anumit segment al publicului față de detalii din viața privată a unei persoane, nu se poate considera că acesta contribuie la vreo dezbateră de interes general pentru societate [*Von Hannover împotriva Germaniei (nr. 2)* (MC), pct. 59; *Hachette Filipacchi Associés împotriva Franței*, pct. 42; *Rubio Dosamantes împotriva Spaniei*, pct. 34; *MGN Limited împotriva Regatului Unit*, pct. 143], chiar și în ipoteza că această persoană are o anumită notorietate socială [*Von Hannover împotriva Germaniei (nr. 2)* (MC), pct. 95]. Curtea a reiterat în această privință că interesul general nu poate fi redus la așteptările unui public care se bucură de detalii din viața privată a altora, nici la gustul cititorilor pentru senzational sau chiar voyeurism [*Couderc și Hachette Filipacchi Associés împotriva Franței* (MC), pct. 101].

137. În cauza *Khurshid Mustafa și Tarzibachi împotriva Suediei*, în care reclamanții, originari din Irak, doreau să recepționeze programe de televiziune din țara lor sau din regiunea lor de origine în limbile

arabă și farsî, Curtea a subliniat de asemenea că libertatea de a primi informații nu se limitează la aspecte legate de evenimente de interes public: aceasta vizează, în principiu, și expresiile culturale și divertismentul pur și simplu. Curtea a subliniat că este important, în special pentru o familie de imigranți cu trei copii, să păstreze legătura cu cultura și limba țării de origine (pct. 44).

ii. Notorietatea persoanei în cauză

138. Curtea amintește că natura publică sau notorie a unei persoane influențează protecția de care se poate bucura viața sa privată. Rolul sau funcția persoanei în cauză și natura activităților care fac obiectul reportajului și/sau al fotografiei constituie așadar un criteriu important, în legătură cu criteriul anterior [*Von Hannover împotriva Germaniei (nr. 2)* (MC), pct. 110; *Verlagsgruppe News GmbH împotriva Austriei (nr. 2)*, pct. 34; *Alpha Doryforiki Tileorasi Anonymi Etairia împotriva Greciei*, pct. 53].

139. Există un drept al publicului de a fi informat, drept care este esențial într-o societate democratică și, care, în circumstanțe excepționale, se poate referi chiar și la aspecte ale vieții private a persoanelor publice, în special în cazul personalităților politice [*Von Hannover împotriva Germaniei (nr. 2)* (MC), pct. 64; *Karhuvaara și Iltalehti împotriva Finlandei*, pct. 45]. Deși divulgarea de informații despre viața privată a persoanelor publice servește, în general, mai degrabă scopului divertismentului, nu educației, aceasta contribuie la varietatea informațiilor disponibile publicului și, fără îndoială, beneficiază de protecția art. 10 din Convenție. Însă această protecție poate să cedeze în fața cerințelor art. 8 atunci când informațiile în cauză sunt de natură privată și intimă și când nu există niciun interes public pentru difuzarea lor [*Mosley împotriva Regatului Unit*, pct. 131; *Von Hannover împotriva Germaniei (nr. 2)* (MC), pct. 110].

140. Curtea a amintit, în cauza *Couderc și Hachette Filipacchi Associés împotriva Franței* (MC), că dreptul persoanelor publice de a păstra confidențialitatea vieții lor private este, în principiu, mai larg atunci când acestea nu dețin nicio funcție oficială și mai restrâns când li se încredințează o astfel de funcție. Exercițarea unei funcții publice sau revendicarea unui rol politic expune în mod necesar atenției publicului, inclusiv în domenii ale vieții private. Prin urmare, anumite acte private ale unor persoane publice pot să nu fie considerate ca atare, din cauza impactului pe care îl pot avea în raport cu rolul acestor persoane pe scena politică sau socială și cu interesul pe care publicul îl poate avea, prin urmare, în cunoașterea lor (pct. 119-120).

141. Astfel, Curtea a afirmat importanța rolului și funcției persoanei vizate de discursul în litigiu, în care a fost acuzată că a oferit favoruri sexuale contra cost uneia dintre colaboratoarele sale, într-un moment în care, pe lângă faptul că era personalitate publică, acesta avea și funcția de europarlamentar aflat în exercitarea atribuțiilor de serviciu (*Kęcki împotriva Poloniei*, pct. 54-55).

142. Aplicarea acestui raționament se întinde, dincolo de personalitățile politice, până la orice persoană care poate fi încadrată ca personaj public, respectiv o persoană care, prin acțiunile sale sau prin însăși poziția sa, intră în sfera arenei publice (*Kapsis și Danikas împotriva Greciei*, pct. 35; a se vedea, pentru statutul membrilor unui consiliu consultativ, care erau comparabili cu experții numiți de autoritățile publice cu privire la chestiuni specifice, *Kaboğlu și Oran împotriva Turciei*, pct. 74).

143. Astfel, Curtea a recunoscut unui om de afaceri statutul de personalitate publică [*Verlagsgruppe News GmbH împotriva Austriei (nr. 2)*, pct. 36].

144. Pe de altă parte, într-o cauză având ca obiect condamnarea unui jurnalist pentru publicarea de informații protejate de secretul urmăririi penale, în special scrisori ale unui inculpat adresate judecătorului de instrucție și informații medicale, Curtea a considerat că autoritățile naționale nu numai că erau supuse unei obligații negative de a nu divulga în cunoștință de cauză informații protejate de art. 8, ci și că acestea trebuiau să ia măsuri pentru a proteja în mod eficient dreptul persoanei acuzate, în special la respectarea corespondenței sale [*Bédat împotriva Elveției* (MC), pct. 76; a se vedea și *Craxi împotriva Italiei (nr. 2)*, pct. 73].

În opinia Curții, acest tip de informații necesită cel mai înalt grad de protecție în contextul art. 8; această constatare este cu atât mai importantă cu cât persoana acuzată nu este cunoscută publicului. Simplul fapt că se afla în centrul unei anchete penale, pentru fapte foarte grave, nu implica faptul că ar trebui tratat ca un personaj public care se plasează în mod voluntar în avanscenă [a se vedea de asemenea, într-un context comparabil, *Fressoz și Roire împotriva Franței* (MC), pct. 50; *Egeland și Hanseid împotriva Norvegiei*, pct. 62; cu privire la obligația de a proteja victima, a se vedea *Kurier Zeitungsverlag und Druckerei GmbH împotriva Austriei*].

iii. Comportamentul anterior al persoanei vizate

145. În cauza *Von Hannover împotriva Germaniei (nr. 2)* (MC), Curtea a precizat că comportamentul persoanei în cauză înainte de publicarea reportajului sau faptul că fotografia în litigiu și informațiile conexe fuseseră deja publicate anterior constituie de asemenea factori care trebuie luați în considerare (pct. 111).

146. Astfel, în cauza *Hachette Filipacchi Associés (ICI PARIS) împotriva Franței*, Curtea a constatat că dezvăluirile unui cântăreț, odată făcute publice, au slăbit gradul de protecție pe care acesta din urmă putea să îl pretindă cu titlu de viață privată, în ceea ce privește fapte deja notorii și de actualitate. În măsura în care societatea reclamantă a preluat, fără a le denatura, o parte din informațiile în mod liber dezvăluite și făcute publice de către cântăreț, în special în autobiografia sa, cu privire la bunurile sale și modul în care și-a folosit banii, Curtea a considerat că acesta din urmă nu mai are o „speranță legitimă” că viața sa privată va fi protejată în mod efectiv [pct. 52-53; a se vedea, de asemenea, *Minelli împotriva Elveției* (dec.)].

147. Pe de altă parte, Curtea a precizat că simplul fapt de a fi cooperat cu presa anterior nu este de natură să priveze de orice protecție persoana vizată de un articol. Într-adevăr, faptul că o persoană, în mod real sau ipotetic, tolerează publicații referitoare la viața sa privată ori se complăce în privința acestora nu o privează în mod obligatoriu de dreptul său la protecția acesteia [*Couderc și Hachette Filipacchi Associés împotriva Franței* (MC), pct. 130].

148. Într-un context care implică, pe lângă art. 8, art. 6 § 2 din Convenție, Curtea a arătat că recunoașterea vinovăției nu privează acuzatul de dreptul său de a nu fi prezentat ca vinovat, prin publicarea de fotografii pentru care nu și-a dat consimțământul, până la pronunțarea verdictului (*Axel Springer SE și RTL Television GmbH împotriva Germaniei*, pct. 51).

149. Curtea ia, de asemenea, în considerare comportamentul anterior în ceea ce privește o întreprindere atunci când examinează gradul de toleranță la critici care se așteaptă din partea acesteia. În cauza *Kuliś și Różycki împotriva Poloniei*, în care reclamantii au publicat un desen satiric descriind cartofii prăjiți produși de societatea alimentară reclamantă ca fiind „mizerii”, Curtea a hotărât că expresia folosită de reclamant era într-adevăr exagerată, dar că aceștia au reacționat la sloganurile utilizate în campania publicitară a societății reclamante, care arătau totodată o lipsă de sensibilitate și de înțelegere față de vârsta și vulnerabilitatea categoriei țintă a produsului, și anume copiii. Prin urmare, Curtea a considerat că stilul de exprimare al reclamantilor a fost motivat de stilul sloganurilor la care reacționaseră și că, având în vedere contextul, nu a depășit limitele libertății presei (pct. 39).

iv. Metoda de obținere a informațiilor și veridicitatea acestora

150. Pentru a stabili dacă o publicație încalcă dreptul persoanei la viață privată, Curtea ia în considerare modul în care a fost obținută informația sau fotografia. În special, aceasta a acordat importanță faptului că s-a obținut consimțământul persoanelor în cauză sau că o fotografie dă naștere unui sentiment de intruziune mai mult sau mai puțin accentuat (*Von Hannover împotriva Germaniei*, pct. 59; *Gourguénidzé împotriva Georgiei*, pct. 55-60; *Hachette Filipacchi Associés împotriva Franței*, pct. 48).

151. Astfel, Curtea a avut ocazia să observe că fotografiile care apar în așa-numita presă „de senzație”, sau „presă de sentiment”, care de obicei urmărește scopul de a satisface curiozitatea publicului cu

privire la detaliile vieții strict private a altora, sunt adesea realizate într-un climat de hărțuire continuă, care poate provoca persoanei vizate un foarte puternic sentiment de intruziune în viața sa privată sau chiar de persecuție [*Von Hannover împotriva Germaniei*, pct. 59; *Société Prisma Press împotriva Franței (nr. 1)* (dec); *Société Prisma Presse împotriva Franței (nr. 2)* (dec.); *Hachette Filipacchi Associés (ICI PARIS) împotriva Franței*, pct. 40].

152. În ceea ce privește difuzarea de materiale video înregistrate cu ajutorul unei camere ascunse, Curtea a examinat, printre altele, dacă materialul a fost filmat în spațiul public sau într-un spațiu privat. Aceasta a considerat că, într-un loc public, o personalitate publică în special se poate aștepta ca comportamentul său să fie examinat îndeaproape sau chiar înregistrat, în timp ce, într-un spațiu privat, aceeași persoană se poate aștepta în mod legitim ca dreptul său la viață privată să fie protejat (*Alpha Doryforiki Tileorasi Anonymi Etairia împotriva Greciei*, pct. 64-65; a se vedea, de asemenea, *Von Hannover împotriva Germaniei*, pct. 52).

153. Într-o cauză în care o societate de radiodifuziune a fost sancționată, în esență, pentru difuzarea de informații pe care un terț le-a obținut și înregistrat în mod ilegal, Curtea a considerat că această împrejurare nu era suficientă, ea singură, pentru a priva radioul reclamant de protecția conferită de art. 10 din Convenție. În ceea ce privește convorbirea telefonică dintre membrii guvernului, difuzată de reclamantă, Curtea a subliniat mai multe aspecte referitoare la modalitatea de obținere și veridicitatea informațiilor: a remarcat că nu s-a susținut în niciun moment că societatea reclamantă sau angajații ori agenții săi erau responsabili pentru înregistrare sau că jurnaliștii postului de radio au încălcat dreptul penal prin obținerea sau difuzarea acestei înregistrări. De asemenea, Curtea a arătat că nu a existat niciodată nicio anchetă internă cu privire la circumstanțele în care a fost efectuată înregistrarea. În fine, Curtea a subliniat că nu s-a stabilit în fața instanțelor naționale că înregistrarea conținea informații false sau inexacte ori că informațiile și ideile exprimate în legătură cu această înregistrare de jurnalistul societății reclamante au cauzat, ca atare, vreun prejudiciu integrității persoanei și reputației reclamantului (*Radio Twist a.s. împotriva Slovaciei*, pct. 59-62).

154. În plus, exprimarea consimțământului persoanelor în cauză permite să se măsoare veridicitatea și corectitudinea mijloacelor de obținere a informațiilor în cauză și de difuzare a acestora către public [*Couderc și Hachette Filipacchi Associés împotriva Franței* (MC), pct. 134; *a contrario Reklos și Davourlis împotriva Greciei*, pct. 41; *Gourguénidzé împotriva Georgiei*, pct. 56]. În cauza *Peck împotriva Regatului Unit*, Curtea, bazându-se pe jurisprudența relevantă a fostei Comisii, a statuat că înregistrarea și divulgarea unei tentative de sinucidere pe drumurile publice au constituit o ingerință gravă în dreptul reclamantului la respectarea vieții private (pct. 61-62).

155. În fine, într-o cauză în care a examinat echilibrul just dintre drepturile protejate de art. 10 și cele protejate de art. 8, în legătură cu un articol – însoțit de fotografii intime extrase dintr-un material video înregistrat în secret – cu privire la presupusele activități sexuale „naziste” ale unei personalități publice, Curtea a considerat că art. 8 din Convenție nu impune obligația strictă din punct de vedere legal de a anunța în prealabil publicarea informațiilor privind viața privată a unei persoane (*Mosley împotriva Regatului Unit*, pct. 132).

v. Conținutul, forma și repercusiunile articolului în litigiu

156. Curtea a considerat întotdeauna că art. 10 din Convenție protejează atât conținutul ideilor și informațiilor comunicate, cât și modul de exprimare a acestora [*De Haes și Gijssels împotriva Belgiei*, pct. 48; *Jersild împotriva Danemarcei*, pct. 31; *Oberschlick împotriva Austriei (nr. 1)*, pct. 57].

157. În ceea ce privește conținutul și forma publicațiilor în litigiu, principiul a fost întotdeauna libertatea de tratament inerentă profesiei de jurnalist. Curtea a amintit, de exemplu, că nu este de competența sa ori a instanțelor naționale să înlocuiască presa în această privință [*Couderc și Hachette Filipacchi Associés împotriva Franței* (MC), pct. 139; *Jersild împotriva Danemarcei*, pct. 31]. În plus, Curtea a stabilit că art. 10 din Convenție lasă la latitudinea jurnaliștilor să decidă ce detalii trebuie

publicate pentru a asigura credibilitatea unei publicații [*Fressoz și Roire împotriva Franței* (MC), pct. 54].

158. În orice caz, Curtea a considerat că, atunci când este vorba de o informație care se referă la viața privată a altora, jurnaliștilor le revine sarcina de a ține seama, în măsura posibilă, de impactul informațiilor și al imaginilor care urmează să fie publicate, înainte de difuzarea lor [*Couderc și Hachette Filipacchi Associés împotriva Franței* (MC), pct. 140].

159. În cauza *Haldimann și alții împotriva Elveției*, s-a ridicat problema condamnării unor jurnaliști pentru înregistrarea și difuzarea, în scopul interesului public, a unei întrevederi cu un broker de asigurări. Chiar dacă înregistrarea în sine nu a adus decât o atingere limitată intereselor brokerului, întrucât numai un cerc restrâns de persoane au avut acces la aceasta, difuzarea acestuia sub forma unui reportaj, deosebit de peiorativ în privința brokerului, era de natură să aducă o atingere mai mare dreptului brokerului la viață privată, întrucât mulți telespectatori au putut să o vizioneze. Cu toate acestea, reclamații ar fi pixelizat fața brokerului astfel încât să nu se poată distinge decât culoarea părului și pielii acestuia; de asemenea, i-au modificat vocea. Curtea a considerat că aceste precauții, precum și altele, care urmăreau să împiedice identificarea brokerului, erau elemente decisive în speță. Prin urmare, aceasta a concluzionat că ingerința în viața privată a brokerului nu era de o asemenea gravitate încât să trebuiască să ascundă interesul public constând în a informa publicul cu privire la presupusele deficiențe ale brokerajului de asigurări (pct. 66; a se vedea, a contrario, *Peck împotriva Regatului Unit*, în care Curtea a constatat o încălcare a art. 8 din Convenție, în contextul transmiterii către mass-media a unui material video ce fusese realizat de o televiziune cu circuit închis, ce filmase o persoană care încerca să se sinucidă într-un loc public).

160. Curtea poate să înțeleagă, în general, că denaturarea sau folosirea abuzivă a unei fotografii, pentru care o persoană autorizase reproducerea într-un scop precis, poate fi considerată un motiv relevant pentru restrângerea dreptului la libertatea de exprimare [*Hachette Filipacchi Associés (ICI PARIS) împotriva Franței*, pct. 46]. De asemenea, se pot lua în considerare modul în care se publică un reportaj sau o fotografie și modul în care persoana în cauză este reprezentată în acestea [*Wirtschafts-Trend Zeitschriften-Verlagsgesellschaft mbH împotriva Austriei (nr. 3)*, pct. 47; *Jokitaipale și alții împotriva Finlandei*, pct. 68].

161. Scopul pentru care o fotografie a fost utilizată și poate fi utilizată în viitor poate, de asemenea, să fie luat în considerare [*Reklos și Davourlis împotriva Greciei*, pct. 42; *Hachette Filipacchi Associés (ICI PARIS) împotriva Franței*, pct. 52]. În cauza *Reklos și Davourlis împotriva Greciei*, Curtea a considerat că faptul că un fotograf a reținut imaginea (unui nou-născut) într-o formă identificabilă care ar putea face obiectul unei exploatare ulterioare era contrar voinței persoanei în cauză și/sau a părinților săi și constituia o încălcare a art. 8 din Convenție (pct. 42).

162. În fine, Curtea a considerat că amploarea difuzării reportajului și a fotografiei poate, de asemenea, să prezinte importanță în funcție de chestiunea dacă este vorba despre un ziar cu tiraj național sau local, mare sau mic (*Karhuvaara și Iltalehti împotriva Finlandei*, pct. 47; *Gourguénidzé împotriva Georgiei*, pct. 55; *Klein împotriva Slovaciei*, pct. 48).

163. În ceea ce privește impactul potențial al mijlocului de informare în masă în cauză, Curtea a reamintit în mod constant că mass-media audiovizuală are adesea efecte mult mai rapide și mai puternice decât presa scrisă (*Purcell și alții împotriva Irlandei*, decizia Comisiei; *Jersild împotriva Danemarcei*, pct. 31).

164. În special, Curtea a recunoscut că impactul acestor mijloace de informare în masă este întărit de faptul că acestea rămân surse familiare de divertisment situate în centrul intimității căminului [*Animal Defenders International împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 119 și trimiterele citate acolo].

165. Curtea a observat, de asemenea, că site-urile Internet sunt instrumente de informare și de comunicare care diferă mult de presa scrisă, în special în ceea ce privește capacitatea lor de a stoca și a difuza informații, iar comunicațiile on-line și conținutul lor riscă mai mult decât presa să aducă

atingere exercitării și respectării drepturilor și libertăților fundamentale, în special dreptului la respectarea vieții private, fapt ce se datorează în special rolului important jucat de motoarele de căutare (*M.L. și W.W. împotriva Germaniei*, pct. 91 și trimiterile citate acolo).

166. În ceea ce privește, în special, difuzarea pe Internet a unor declarații considerate calomnioase, Curtea a observat că comunicațiile on-line și conținutul lor cu siguranță riscă mai mult decât presa să aducă atingere exercitării și respectării drepturilor și libertăților fundamentale, în special dreptului la respectarea vieții private [*Delfi AS împotriva Estoniei* (MC), pct. 133].

167. Pe de altă parte, în hotărârea *Nilsen și Johnsen împotriva Norvegiei* (MC), Curtea a arătat în esență că, în cazul în care declarațiile în litigiu au fost făcute pe cale orală și ulterior relatate în presă, se poate prezuma că, într-un astfel de context, reclamanții nu aveau nicio posibilitate de a le reformula, de a le perfecționa sau de a le retracta înainte de publicarea lor (pct. 48). Faptul că declarațiile în litigiu au fost făcute în cursul unei conferințe de presă, al unei emisiuni de radio sau de televiziune în direct reduce, de asemenea, posibilitatea ca presupusul calomniator să le perfecționeze ori să le retracteze înainte de a fi făcute publice (*Otegi Mondragon împotriva Spaniei*, pct. 54; *Fuentes Bobo împotriva Spaniei*, pct. 46; *Reznik împotriva Rusiei*, pct. 44).

2. Elemente și repere ale raționamentului specifice cauzelor având ca obiect calomnia (protecția reputației)

a. Elemente de definire și încadrare

168. Deși Convenția nu a definit calomnia, Curtea a abordat această noțiune în jurisprudența sa prin referire la legislația națională.

i. Existența unei legături obiective între declarația în litigiu și persoana care invocă protecția prevăzută la art. 10 § 2 din Convenție

169. Pentru a caracteriza calomnia, Curtea a impus de asemenea o legătură obiectivă între declarația în litigiu și persoana care a introdus o acțiune în calomnie. În hotărârea *Reznik împotriva Rusiei*, având ca obiect o acțiune în calomnie împotriva președintelui Baroului Moscova, Curtea a subliniat că o simplă presupunere sau percepție subiectivă a caracterului calomniator al unei publicații nu este suficientă pentru a stabili că persoana în cauză era direct afectată de aceasta. Este necesar ca un element, în circumstanțele cauzei, să dea cititorului obișnuit impresia că declarația a pătat în mod direct reputația reclamantului sau că acesta din urmă a fost vizat de critica în cauză. În această cauză, reclamantul îi descriese pe petenți ca fiind „bărbați” fără a menționa numele lor sau al angajatorului lor, afirmațiile neconținând niciun element care să facă posibilă identificarea acestora. Curtea a concluzionat că autoritățile interne nu au reușit să stabilească o legătură obiectivă între declarațiile în litigiu și petenții din acțiunea în calomnie (pct. 45; a se vedea *Margulev împotriva Rusiei*, pct. 53).

170. În unele cazuri, este posibil, de asemenea, ca un grup mic de persoane, ca de exemplu consiliul de administrație al unei societăți comerciale sau al unei organizații, să introducă o acțiune în calomnie atunci când ținta este grupul, dar membrii acestuia, chiar dacă nu sunt numiți în mod expres, pot fi identificați de persoane care îi cunosc sau, în sens mai larg, de o „persoană rezonabilă”. Aceasta a fost situația în cauza *Ruokanen și alții împotriva Finlandei*, care a avut ca obiect acuzații de viol la petrecerea unei echipe locale de baseball [pct. 45; a se vedea, de asemenea, *Bladet Tromsø și Stensaas împotriva Norvegiei* (MC), pct. 67].

171. În ceea ce privește protecția reputației unei persoane pe baza identificării sale cu un grup, în hotărârea *Aksu împotriva Turciei* (MC), Curtea a statuat, printre altele, că un stereotip negativ îndreptat împotriva unui grup etnic poate, într-o anumită măsură, să afecteze semnificația identității acestui grup, precum și sentimentele de stimă de sine și de încredere în sine ale membrilor săi și că, astfel, se poate considera că acesta afectează „viața privată” a acestora, în sensul art. 8 § 1 din

Convenție. Pe această bază, a concluzionat că acest articol se aplică unei persoane de origine romă care a demarat o acțiune în reparație pentru că s-a simțit vătămată de pasajele dintr-o carte și de unele mențiuni incluse într-un dicționar despre romi în Turcia (pct. 58-61 și 81).

172. Curtea a considerat că protecția reputației ar trebui, în principiu, să se limiteze la cea a persoanelor aflate în viață și nu ar trebui să fie invocată pentru reputația persoanelor decedate, cu excepția anumitor circumstanțe limitate și clar definite. În situațiile în care familia defunctului a fost reclamantă în fața Curții, aceasta a admis că atacurile la adresa reputației defunctului pot agrava doliul membrilor familiei acestuia, în special în perioada imediat următoare decesului acestuia (*Éditions Plon împotriva Franței*). În mod similar, în anumite circumstanțe, atacurile la adresa reputației defunctului pot fi de o asemenea natură și intensitate încât să aducă atingere sau chiar să constituie o încălcare a dreptului la respectarea vieții private al familiei defunctului [*Hachette Filipacchi Associés împotriva Franței*; a se vedea, de asemenea, *Dzhugashvili împotriva Rusiei* (dec.) și *Genner împotriva Austriei*].

173. În mai multe hotărâri și decizii, Curtea a admis, de asemenea, că reputația unui strămoș poate, în anumite circumstanțe, să afecteze „viața privată” și identitatea unei persoane și, prin urmare, intră sub incidența art. 8 § 1 din Convenție [a se vedea, de exemplu, *Putistin împotriva Ucrainei*, pct. 33 și 36-41; pentru cazul unei opere de ficțiune, a se vedea *Jelševar și alții împotriva Sloveniei* (dec.), pct. 37; pentru cazul unui articol de presă dedicat unei personalități istorice, a se vedea *Dzhugashvili împotriva Rusiei* (dec.), pct. 26-35].

ii. Nivelul gravității atingerii aduse reputației

174. Elementul central al calomniei este atingerea adusă reputației. Pentru ca art. 8 să devină aplicabil, atacul asupra sau atingerea adusă reputației personale trebuie să aibă un anumit nivel de gravitate și să fi fost săvârșite astfel încât să aducă atingere dreptului la respectarea vieții private [*Bédat împotriva Elveției* (MC), pct. 72; *Axel Springer AG împotriva Germaniei* (MC), pct. 83; *A. împotriva Norvegiei*, pct. 64].

175. Mai precis, opinia Curții este că protecția reputației este considerată un drept independent în principal atunci când susținerile de fapt au fost atât de injurioase încât publicarea lor a avut un efect direct inevitabil asupra vieții private a reclamantului [*Toranzo Gomez împotriva Spaniei*, pct. 51; *Karakó împotriva Ungariei*, pct. 23; *Polanco Torres și Movilla Polanco împotriva Spaniei*, pct. 40; *Yarushkevych împotriva Ucrainei* (dec.), pct. 24].

176. În cauza *Karakó împotriva Ungariei*, nivelul de gravitate al ingerinței necesare pentru aplicabilitatea art. 8 din Convenție în vederea protecției reputației a fost descris ca o ingerință de o asemenea gravitate în viața privată încât integritatea personală este compromisă (pct. 23).

177. Prin urmare, în numeroase litigii având ca obiect calomnia, Curtea a considerat, în mod explicit sau implicit, că s-a atins nivelul de gravitate necesar și că se aplică art. 8 din Convenție:

- Într-o decizie privind o acțiune în calomnie introdusă de reclamant și având ca obiect un comentariu insultător la adresa sa, publicat anonim pe un portal Internet, Curtea a statuat că art. 8 era aplicabil (*Pihl împotriva Suediei*, pct. 23-25; a se vedea de asemenea *Fuchsmann împotriva Germaniei*, pct. 30).

- Într-o cauză în care reclamantul, un bărbat celebru care a menționat el însuși homosexualitatea sa în public, a făcut plângere în contextul art. 8 din Convenție cu privire la refuzul autorităților interne de a începe urmărirea penală pentru o glumă în care era considerat femeie, glumă făcută în cadrul unui program de divertisment televizat, Curtea a statuat mai întâi că art. 8 era aplicabil, după care a constatat că această dispoziție nu a fost încălcată. Potrivit Curții, întrucât orientarea sexuală este adânc înrădăcinată în identitatea unei persoane, iar sexul și orientarea sexuală reprezintă două caracteristici distincte și intime, orice confuzie între aceste două caracteristici constituie o atingere adusă reputației unei persoane care poate atinge un nivel de gravitate suficient pentru ca art. 8 să devină aplicabil (*Sousa Goucha împotriva Portugaliei*, pct. 27).

- Curtea a considerat că acuzațiile îndreptate împotriva unei persoane, referitoare la o atitudine pretins lipsită de respect față de un grup de o anumită origine etnică sau religioasă, sunt de natură nu numai să îi afecteze reputația, ci și să îi afecteze mediul profesional și social, astfel încât atacul atinge pragul de gravitate necesar pentru a constitui o atingere adusă drepturilor garantate de art. 8 din Convenție [*Medžlis Islamske Zajednice Brčko și alții împotriva Bosniei și Herțegovinei* (MC), pct. 79].

- Atingerile aduse reputației profesionale sunt considerate de Curte ca intrând sub incidența protecției conferite de art. 8 din Convenție, de exemplu: un medic în cauza *Kanellopoulou împotriva Greciei*; directorul general al unei societăți subvenționate de stat în cauza *Tănăsoaica împotriva României*; magistrați în cauza *Belpietro împotriva Italiei*; a se compara cu *Shahanov și Palfreeman împotriva Bulgariei* (pct. 63-64), în care contextul este cel al semnalării unor pretense nereguli și al plângerii împotriva unor funcționari; și *Bergens Tidende și alții împotriva Norvegiei* (pct. 60), în care Curtea nu a considerat că interesul evident al unui medic de a-și proteja reputația profesională era suficient pentru a prevala asupra interesului public important de a păstra libertatea presei de a furniza informații despre aspecte de interes public legitim.

- În cauza *Mikolajová împotriva Slovaciei*, reclamanta s-a plâns de divulgarea unei decizii a poliției prin care i se imputa o infracțiune în lipsa începerii unei proceduri penale. Având în vedere gravitatea constatării din decizia poliției, potrivit căreia reclamanta era vinovată de o infracțiune săvârșită cu violență, precum și faptul că această decizie a fost divulgată societății de asigurări, Curtea a examinat succesiv aplicabilitatea art. 6 § 2 și art. 8 din Convenție. Aceasta a considerat că a existat o ingerință în drepturile reclamantei protejate de art. 8, constatând că reclamanta nu a fost afectată în mod substanțial în contextul art. 6 § 2. Această constatare nu a împiedicat Curtea să țină seama de interesele menționate la art. 6 § 2 în cadrul punerii în balanță [pct. 44; a se vedea de asemenea *Bladet Tromsø și Stensaas împotriva Norvegiei* (MC), pct. 65; *A. împotriva Norvegiei*, pct. 47].

- În cauza *Toranzo Gomez împotriva Spaniei*, având ca obiect condamnarea pentru calomnie a unui reclamant care a calificat ca „tortură” metodele utilizate de poliție, contrar definiției legale a acestei noțiuni, Curtea a considerat art. 8 aplicabil și a examinat dacă normele aplicate de instanțele naționale asiguraseră un echilibru just între drepturile și interesele aflate în conflict (pct. 56 și 59-60).

- Într-o cauză în care un profesor universitar a fost condamnat într-un proces civil pentru calomnie pentru că a afirmat că un candidat la alegerile parlamentare era implicat într-un litigiu comercial, Curtea a considerat că nivelul de gravitate necesar pentru aplicarea art. 8 din Convenție a fost atins, în special prin faptul că informațiile în cauză erau de natură privată (*Prunea împotriva României*, pct. 36).

178. În unele cauze având ca obiect calomnia, Curtea a exclus în mod explicit aplicabilitatea art. 8 și a examinat proporționalitatea ingerinței în libertatea de exprimare [*Falzon împotriva Maltei*, pct. 56; *Fedchenko împotriva Rusiei* (nr. 3), pct. 48-49].

179. În aceste cauze, precum și în altele, în care aplicabilitatea art. 8 este exclusă în mod implicit, Curtea se bazează pe art. 10 § 2 și utilizează metodologia de analiză a proporționalității, urmând în esență aceleași criterii (a se vedea secțiunea de mai jos).

b. Repere și elemente de examinare a proporționalității ingerințelor în scopul legitim al protecției reputației

180. În continuare, câteva repere și elemente de examinare mai detaliate pe care Curtea le-a dezvoltat în jurisprudența sa referitoare la cauzele având ca obiect protecția reputației.

181. Stabilirea măsurii în care afirmațiile în cauză pot să contribuie la o dezbatere de interes general este primul criteriu de analiză a proporționalității ingerinței în libertatea de exprimare, indiferent de scopul legitim urmărit și independent de metoda de raționament aplicată de Curte. În general, contribuția discursului la o dezbatere de interes public va avea ca efect reducerea marjei naționale de apreciere.

182. În această privință, Curtea a statuat în mod constant că art. 10 § 2 din Convenție lasă prea puțin loc pentru restricții privind libertatea de exprimare în domeniul discursului politic sau al chestiunilor de interes general [*Stoll împotriva Elveției* (MC), pct. 106; *Castells împotriva Spaniei*, pct. 43; *Wingrove împotriva Regatului Unit*, pct. 58].

i. Elemente legate de conținut

α. Forme/moduri de exprimare

183. Art. 10 include, de asemenea, libertatea artistică de a participa la schimbul public de informații și idei culturale, politice și sociale de toate tipurile. În consecință, cei care creează, interpretează, difuzează sau expun o operă de artă contribuie la schimbul de idei și de opinii indispensabil pentru o societate democratică [*Müller și alții împotriva Elveției*, pct. 27 și urm.; *Lindon, Otchakovsky-Laurens și July împotriva Franței* (MC), pct. 47].

184. Curtea a subliniat în mai multe rânduri că satira este o formă de exprimare artistică și de comentariu social care, prin exagerarea și denaturarea realității care o caracterizează, are ca scop în mod natural să provoace și să agite. Din acest motiv, este necesar să se examineze cu o atenție deosebită orice ingerință în dreptul unui artist – sau al oricărei alte persoane – de a se exprima în acest mod [*Weelsh și Silva Canha împotriva Portugaliei*, pct. 29; *Eon împotriva Franței*, pct. 60; *Alves da Silva împotriva Portugaliei*, pct. 27; *Vereinigung Bildender Künstler împotriva Austriei*, pct. 33; *Tuşalp împotriva Turciei*, pct. 48; *Ziemiński împotriva Poloniei (nr. 2)*, pct. 45]. În această privință, se pot observa unele variații ale formelor de exprimare satirică în jurisprudența Curții: un tablou (*Vereinigung Bildender Künstler împotriva Austriei*, pct. 33), o scriere cu scop politic (*Eon împotriva Franței*, pct. 53), un interviu fictiv (*Nikowitz și Verlagsgruppe News GmbH împotriva Austriei*, pct. 18), o reclamă (*Bohlen împotriva Germaniei*, pct. 50) și o caricatură (*Leroy împotriva Franței*, pct. 44), un articol de presă într-un ziar local [*Ziemiński împotriva Poloniei (nr. 2)*, pct. 45].

β. Deosebirea dintre declarațiile de fapt și judecățile de valoare

185. De la pronunțarea hotărârilor de referință *Lingens împotriva Austriei* și *Oberschlick împotriva Austriei (nr. 1)*, Curtea a subliniat că este necesar să se facă o deosebire atentă între fapte, pe de o parte, și judecăți de valoare, pe de altă parte. Dacă aspectul material al primelor poate fi dovedit, cele din a doua categorie nu se pretează la demonstrarea exactității lor (*McVicar împotriva Regatului Unit*, pct. 83; *Lingens împotriva Austriei*, pct. 46).

186. Obligația probei este așadar imposibilă pentru judecățile de valoare și încalcă însăși libertatea de opinie, element fundamental al dreptului garantat de art. 10 [*Morice împotriva Franței* (MC), pct. 126; *Dalban împotriva României* (MC), pct. 49; *Lingens împotriva Austriei*, pct. 46; *Oberschlick împotriva Austriei (nr. 1)*, pct. 63].

187. Curtea a subliniat că, în cazul în care legislația sau instanțele naționale nu fac deosebirea între fapte și judecăți de valoare, ceea ce echivalează cu a impune proba veridicității unei judecăți de valoare, este vorba de o abordare monolitică a evaluării exprimării care, în opinia Curții, este incompatibilă în sine cu libertatea de opinie, element fundamental al art. 10 din Convenție (*Gorelishvili împotriva Georgiei*, pct. 38; *Grinberg împotriva Rusiei*, pct. 29-30; *Fedchenko împotriva Rusiei*, pct. 37).

Astfel, Curtea a invocat lipsa deosebirii dintre fapte și judecățile de valoare în mai multe cauze (*OOO Izdatelskiy Tsentri Kvaritirnyy Ryad împotriva Rusiei*, pct. 44; *Reichman împotriva Franței*, pct. 72; *Paturel împotriva Franței*, pct. 35; *Lindon, Otchakovsky-Laurens și July împotriva Franței*, pct. 55; *De Carolis și France Télévisions împotriva Franței*, pct. 54).

188. Curtea a subliniat că trebuie să existe motive speciale pentru a scuti un ziar de obligația sa obișnuită de a verifica declarațiile de fapt care calomniază persoane particulare. În această privință, erau în special în joc natura și amploarea calomniei în cauză, precum și măsura în care ziarul putea să

considere în mod rezonabil sursele sale ca fiind credibile în ceea ce privește afirmațiile [*McVicar împotriva Regatului Unit*, pct. 84; *Bladet Tromsø și Stensaas împotriva Norvegiei* (MC), pct. 66].

189. Caracterizarea unei declarații de fapt sau a unei judecăți de valoare ține în primul rând de marja de apreciere a autorităților naționale, în special a instanțelor interne (*Peruzzi împotriva Italiei*, pct. 48).

190. În cadrul controlului său, Curtea repune uneori în discuție caracterizarea efectuată de autoritățile naționale în această privință, considerând că declarațiile în litigiu constau într-o judecată de valoare a cărei veridicitate nu poate fi demonstrată (a se vedea, de exemplu, *Feldek împotriva Slovaciei*, pct. 35 și 86) sau că acestea ar trebui caracterizate ca fapte (*Egill Einarsson împotriva Islandei*, pct. 52).

191. În cauza *Scharsach și News Verlagsgesellschaft împotriva Austriei*, în care s-a ridicat problema folosirii termenului „crypto-nazi” în legătură cu un politician, instanțele naționale au considerat că termenul în cauză constituia o declarație de fapt și nu au examinat niciodată dacă ar putea fi considerat o judecată de valoare (pct. 40). Potrivit Curții, criteriile aplicate pentru evaluarea activităților politice ale unei persoane din punct de vedere moral sunt diferite de cele necesare pentru stabilirea săvârșirii unei infracțiuni (pct. 43; a se vedea, de asemenea, *Unabhängige Initiative Informationsvielfalt împotriva Austriei*, pct. 46; *Brosa împotriva Germaniei*, pct. 48).

192. Pentru a face deosebirea între o imputare de fapt și o judecată de valoare, este necesar să se țină seama de circumstanțele cauzei și de tonul general al afirmațiilor (*Brasilier împotriva Franței*, pct. 37; *Balaskas împotriva Greciei*, pct. 58), fiind de la sine înțeles că afirmațiile despre chestiuni de interes public pot să constituie, ca atare, judecăți de valoare mai degrabă decât declarații de fapt (*Paturel împotriva Franței*, pct. 37, a se vedea și *Lopes Gomes da Silva împotriva Portugaliei*, comentarii făcute de un jurnalist cu privire la gândirea politică și ideologia unui candidat la alegerile locale și *Hrico împotriva Slovaciei*, criticarea unui judecător al Curții Supreme).

193. În plus, chiar dacă o declarație echivalează cu o judecată de valoare, aceasta trebuie să se bazeze pe o bază faptică suficientă, în caz contrar fiind excesivă [*Pedersen și Baadsgaard împotriva Danemarcei* (MC), pct. 76; *De Haes și Gijssels împotriva Belgiei*, pct. 42; *Oberschlick împotriva Austriei (nr. 2)*, pct. 33; *Lindon, Otchakovsky-Laurens și July împotriva Franței* (MC), pct. 55].

194. În cauza *Thorgeir Thorgeirson împotriva Islandei*, Curtea a considerat că anumite elemente de fapt cuprinse în articolele în litigiu, referitoare la intervențiile brutale ale polițiștilor, constau în principal în trimiteri la „povești” sau „zvonuri” provenite de la terți. A observat că articolele au abordat o chestiune serioasă de interes public și că nu exista nicio dovadă a caracterului complet fals și inventat al relatării. Prin urmare, potrivit Curții, jurnalistul nu trebuia să fie obligat să dovedească temeiul faptic al afirmațiilor sale întrucât a făcut referire, în esență, la ceea ce alții spuneau despre intervențiile brutale ale polițiștilor. Potrivit Curții, în măsura în care exista intenția de a-l obliga să dovedească exactitatea afirmațiilor sale, acestuia i se impunea o sarcină nerezonabilă sau chiar imposibilă (pct. 65; a se vedea de asemenea *Dyuldin și Kislov împotriva Rusiei*, pct. 35).

195. Necesitatea unei legături între o judecată de valoare și faptele care o susțin poate să varieze în funcție de circumstanțele fiecărui caz (*Feldek împotriva Slovaciei*, pct. 86).

196. Într-o cauză în care această bază faptică lipsea și în care reclamantii nu au reușit să prezinte proba acțiunilor presupus infracționale ale petentului, Curtea a considerat că nu a fost încălcat art. 10 (*Barata Monteiro da Costa Nogueira și Patrício Pereira împotriva Portugaliei*, pct. 38; a se compara cu *De Lesquen du Plessis-Casso împotriva Franței*, pct. 45).

197. Problema cerinței efective a unei baze faptice (suficiente) trebuie să fie examinată în lumina celorlalți parametri relevanți pentru proporționalitatea ingerinței în libertatea de exprimare. De exemplu, deosebirea dintre declarațiile de fapt și judecățile de valoare este mai puțin importantă atunci când declarațiile sunt făcute în timpul unei dezbateri politice aprinse la nivel local, în cadrul căreia reprezentanții aleși și jurnaliștii ar trebui să beneficieze de o mare libertate de critică a administrației locale, chiar și în absența unei baze faptice clare (*Lombardo și alții împotriva Maltei*, pct. 60; *Dyuldin și Kislov împotriva Rusiei*, pct. 49).

198. În cauza *Lopes Gomes da Silva împotriva Portugaliei*, având ca obiect un editorial publicat într-un ziar, Curtea a considerat că remarcile făcute în termeni destul de incisivi cu privire la gândirea politică și ideologia unui candidat la alegerile locale aveau o bază factuală și a afirmat că situația era în mod clar o chestiune de dezbateră politică cu privire la chestiuni de interes general, domeniu în care restricțiile privind libertatea de exprimare necesită o interpretare strictă (pct. 33).

199. În mod similar, în *Hrico împotriva Slovaciei*, Curtea a considerat că articolele în litigiu, care criticau un judecător al Curții Supreme, constituiau expresia unor judecăți de valoare și aveau o bază factuală suficientă. O astfel de opinie putea, în lipsa oricărei baze factice, să se dovedească excesivă, dar – a observat ea – acest lucru nu era valabil în speță (a se vedea și *Fleury împotriva Franței*, *Cârlan împotriva României*, *Laranjeira Marques da Silva împotriva Portugaliei*).

200. Ca regulă generală, deosebirea dintre fapte și judecăți de valoare nu trebuie făcută în legătură cu scrierile dintr-un roman. Potrivit Curții, aceasta devine totuși complet relevantă atunci când opera în litigiu nu este ficțiune pură, ci include personaje sau fapte reale [*Lindon, Otchakovsky-Laurens și July împotriva Franței* (MC), pct. 55].

201. Curtea face o deosebire între fapte și judecăți de valoare și în cauzele având ca obiect satira. În ceea ce privește un articol satiric despre un schior austriac care s-ar fi bucurat când s-a rănit unul dintre rivalii săi, Curtea a concluzionat că observația în cauză a constituit o judecată de valoare exprimată sub forma unei glume și a rămas în limitele comentariului satiric acceptabil într-o societate democratică (*Nikowitz și Verlagsgruppe News GmbH împotriva Austriei*).

χ. Probleme de procedură: Nivelul și sarcina probei⁹, egalitatea armelor

202. Deosebirea dintre fapte și judecăți de valoare, examinată mai sus în profunzime, are o importanță deosebită din punct de vedere al sarcinii probei în materie de calomnie. În mod similar, chestiunile referitoare la „jurnalismul responsabil” sunt strâns legate de această problemă în cadrul examinării circumstanțelor fiecărei cauze.

203. Acele „îndatoriri și responsabilități” inerente exercitării libertății de exprimare impun existența unor motive specifice pentru a scuti un ziar de obligația sa obișnuită de a verifica declarațiile factice calomnioase [a se vedea, de exemplu, *Bladet Tromsø și Stensaas împotriva Norvegiei* (MC), pct. 66].

204. În cauza *Bozhkov împotriva Bulgariei*, Curtea a reamintit că o abordare excesiv de riguroasă a instanțelor naționale, atunci când examinează conduita profesională a jurnaliștilor, ar putea să îi descurajeze în mod nejustificat să își îndeplinească funcția de transmitere a informațiilor către public. Prin urmare, instanțele trebuie, în primul rând, să evalueze impactul probabil al hotărârilor lor nu doar asupra situațiilor pe care trebuie să le examineze, ci și asupra mass-mediei în general (pct. 51).

205. Astfel, Curtea a considerat că, în cadrul unui proces civil pentru calomnie, obligația de a dovedi „conform criteriului celei mai mari probabilități” că afirmațiile făcute într-un articol de ziar au fost „în esență conforme cu adevărul” constituia o restrângere justificată a libertății de exprimare în raport cu art. 10 § 2 din Convenție (*McVicar împotriva Regatului Unit*, pct. 84 și 87).

206. În *Kasabova împotriva Bulgariei*, Curtea a considerat că acuzațiile publicate în presă și acuzațiile formulate în cadrul unei proceduri penale nu puteau fi abordate în condiții de egalitate. În mod similar, instanțele investite cu judecarea unei cauze având ca obiect o calomnie nu pot să solicite părților să se pună în locul parchetului ori să lase ca soarta lor să depindă de chestiunea dacă organele de urmărire penală vor începe sau nu procedura penală împotriva persoanelor vizate de susțineri și vor obține condamnarea acestora (pct. 62; a se vedea și *Bozhkov împotriva Bulgariei*, pct. 51; *Roumiana Ivanova împotriva Bulgariei*, pct. 39).

⁹ Pentru principiile generale privind prezumțiile de fapt sau de drept, în contextul prezumției de nevinovăție în temeiul art. 6 § 2 din Convenție, a se vedea *Salabiaku împotriva Franței*, pct. 28.

207. Curtea a precizat, de asemenea, în *Kasabova împotriva Bulgariei*, că „prezumția de fapte false” poate fi considerată un obstacol nejustificat în calea publicării de materiale a căror veridicitate ar putea fi greu de stabilit în fața unei instanțe, în lipsa unor probe admisibile, de exemplu, sau din cauza sarcinii pe care o reprezintă aceasta. Curtea a subliniat că schimbarea sarcinii probei efectuată prin această prezumție face cu atât mai importantă examinarea atentă, de către instanțe, a probelor prezentate de pârât, astfel încât acesta din urmă să își păstreze posibilitatea de a le infirma și de a invoca *exceptio veritatis* (*Kasabova împotriva Bulgariei*, pct. 59-62). Aceasta a considerat că jurnaliștii puteau fi scutiți de obligația de a dovedi veridicitatea faptelor invocate în publicațiile lor și de a evita orice condamnare demonstrând pur și simplu că au acționat în mod just și responsabil [pct. 61; a se vedea și *Wall Street Journal Europe Sprl și alții împotriva Regatului Unit* (dec.); *Radio France și alții împotriva Franței*, pct. 24; *Standard Verlags GmbH și Krawagna-Pfeifer împotriva Austriei*, pct. 16, 30 și 57].

208. În mod similar, punând în balanță dreptul la viață privată al polițiștilor și libertatea de exprimare a persoanelor arestate de aceștia, Curtea a considerat că restrângerea dreptului persoanelor de a critica acțiunile autorităților publice, impunându-le să respecte definiția legală a torturii, astfel cum este definită de dreptul intern, le impune o sarcină exorbitantă (*Toranzo Gomez împotriva Spaniei*, pct. 65).

209. În cauza *Roumiana Ivanova împotriva Bulgariei*, Curtea a considerat că reclamanta nu a verificat suficient susținerile sale de fapt în privința unui politician înainte de a le publica și, contrar celor mai bune practici jurnalistice, a omis să consulte surse de încredere. Curtea a subliniat că susținerile incriminatoare aparțineau jurnalistei și că aceasta era responsabilă pentru veridicitatea lor. Astfel, a făcut o deosebire între această situație și cele în care jurnaliștii se limitează la a relata ceea ce au afirmat alții și omit să se distanțeze de afirmații [*Roumiana Ivanova împotriva Bulgariei*, pct. 62; *Radio France și alții împotriva Franței*, pct. 38; *Thoma împotriva Luxemburgului*, pct. 63-64; *Pedersen și Baadsgaard împotriva Danemarcei* (MC), pct. 77].

210. În ceea ce privește posibilitatea ca apărarea să își dovedească susținerile în cadrul unui proces pentru calomnie, într-o cauză având ca obiect interdicția impusă unui consilier local de a repeta anumite declarații referitoare la secte, Curtea a acordat importanță faptului că probele propuse de reclamant au fost considerate lipsite de relevanță și că instanța nu a examinat dacă acestea erau efectiv disponibile [*Jerusalem împotriva Austriei*, pct. 45; a se vedea și *Boldea împotriva României*, pct. 60-61; *Flux împotriva Moldovei* (nr. 4), pct. 37-38; *Busuioc împotriva Moldovei*, pct. 88; *Savitchi împotriva Moldovei*, pct. 59; *Folea împotriva României*, pct. 41-43].

211. Curtea a acordat de altfel importanță faptului că sarcina probei obliga un jurnalist să dezvăluie sursele informațiilor sale. Astfel, o ingerință în principiul confidențialității surselor ar fi compatibilă cu art. 10 din Convenție doar dacă ar exista un imperativ de interes public superior acestui principiu [*Sanoma Uitgevers B.V. împotriva Țărilor de Jos* (MC), pct. 90; *Kasabova împotriva Bulgariei*, pct. 65; *Cumpănă și Mazăre împotriva României* (MC), pct. 106].

212. În cauza *Steel și Morris împotriva Regatului Unit*, Curtea a examinat sarcina probei care le revenea reclamantilor în cadrul unui litigiu între aceștia și marea societate comercială multinațională McDonalds. Reclamantii erau implicați într-o campanie inițiată de ONG-ul London Greenpeace împotriva McDonalds, în cursul căreia s-a distribuit o broșură a cărei publicare le-a fost imputată lor. În primul rând, Curtea a observat că faptul că petenta în cauză era o mare societate comercială multinațională nu ar trebui, în principiu, să o priveze de dreptul de a se apăra împotriva susținerilor calomnioase și nici nu ar trebui să le revină reclamantilor obligația de a dovedi veridicitatea declarațiilor făcute (pct. 94). În continuare, aceasta a considerat că era esențial, pentru a proteja interesele concurente reprezentate de libertatea de exprimare și libertatea de dezbateră, să se asigure într-o anumită măsură un proces echitabil și egalitatea armelor. În fine, Curtea a constatat că neacordarea asistenței judiciare a făcut ca procesul pentru calomnie să nu fie echitabil, contrar art. 6 § 1. Lipsa echității și a egalității în cadrul procesului a determinat astfel, în această cauză, încălcarea art. 10 (pct. 95).

δ. Mijloace de apărare

213. Având în vedere „îndatoririle și responsabilitățile” inerente exercitării libertății de exprimare, garanția pe care art. 10 o oferă jurnaliștilor în ceea ce privește relatările despre chestiuni de interes general este supusă condiției ca persoanele în cauză să acționeze cu bună-credință, astfel încât să furnizeze informații corecte și demne de încredere, cu respectarea deontologiei jurnalistice [*Bergens Tidende și alții împotriva Norvegiei*, pct. 53; *Goodwin împotriva Regatului Unit*, pct. 39; *Fressoz și Roire împotriva Franței* (MC), pct. 54].

214. Prin urmare, următoarele mijloace de apărare se aplică în cadrul proceselor pentru calomnie, inclusiv în cazul jurnaliștilor.

• Excepția adevărului (*exceptio veritatis*)

215. Existența unor garanții procedurale la dispoziția persoanei acuzate de calomnie este unul dintre elementele care trebuie luate în considerare la examinarea proporționalității ingerinței în raport cu art. 10: în special, este indispensabil ca persoanei în cauză să i se ofere o posibilitate concretă și efectivă de a putea să demonstreze că susținerile sale aveau o bază faptică suficientă [*Morice împotriva Franței* (MC), pct. 155 și trimiterile citate].

216. În opinia Curții, imposibilitatea de a recurge la *exceptio veritatis* constituie o măsură excesivă pentru a proteja reputația și drepturile unei persoane (*Colombani și alții împotriva Franței*, pct. 66).

217. *Exceptio veritatis* se referă numai la fapte, nu și la comentarii și la judecăți de valoare, în măsura în care numai faptele se pretează la demonstrarea exactității lor (a se vedea, de exemplu, *Castells împotriva Spaniei*, pct. 48).

218. Cu toate acestea, iar acest lucru este valabil în special pentru jurnaliști, nu este întotdeauna posibil să se confirme pe deplin faptele atunci când un eveniment tocmai a avut loc, de aici decurgând necesitatea unei marje de manevră în acest caz. Curtea a admis că informația este „un bun perisabil” și că întârzierea publicării, chiar și pentru o scurtă perioadă de timp, riscă să o priveze de orice valoare și de orice interes (*Observer și Guardian împotriva Regatului Unit*, pct. 60).

• Buna-credință

219. Prezența sau absența bunei-credințe se poate stabili în funcție de faptele și circumstanțele cauzei și/sau de codurile deontologice. În cazul jurnaliștilor, Curtea a pus accentul pe verificarea respectării deontologiei jurnalistice, în special având în vedere puterea exercitată de mass-media în societatea modernă și în contextul fluxului imens de informații cu care se confruntă individul [*Stoll împotriva Elveției* (MC), pct. 104].

220. Într-un caz referitor la calomnie împotriva unui chirurg plastician, Curtea a considerat că relatările făcute de pacienți nemulțumiți, deși exprimate în termeni bruți și violenți, erau în esență corecte și au fost preluate cu fidelitate de ziar. Lecturând articolele în ansamblul lor, Curtea nu a putut să considere că declarațiile erau excesive sau înșelătoare (*Bergens Tidende și alții împotriva Norvegiei*, pct. 56; a se vedea de asemenea, pentru lipsa unei examinări corespunzătoare a criteriilor de către instanțele naționale, *Reichman împotriva Franței*, pct. 71).

ii. Elemente legate de context

α. Rolul și statutul autorului declarațiilor în litigiu

221. O protecție sporită în temeiul art. 10 din Convenție este recunoscută anumitor persoane datorită rolului și statutului lor într-o societate democratică. Cu privire la rolul de „câine de pază public” și statutul specific al magistraților și avocaților, mai jos sunt prezentate capitole detaliate.

222. În plus, libertatea de exprimare este deosebit de valoroasă pentru aleșii care își reprezintă alegătorii, semnalează preocupările acestora și le apără interesele. Prin urmare, o ingerință în libertatea de exprimare a unui parlamentar din opoziție impune Curții să exercite unul dintre cele mai stricte controale [*Karácsony și alții împotriva Ungariei* (MC), pct. 137; *Selahattin Demirtaş împotriva Turciei (nr. 2)* (MC), pct. 242-245; *Castells împotriva Spaniei*, pct. 42; *Piermont împotriva Franței*, pct. 76; *Jerusalem împotriva Austriei*, pct. 36; *Otegi Mondragon împotriva Spaniei*, pct. 50; *Lacroix împotriva Franței*, pct. 40; *Szanyi împotriva Ungariei*, pct. 30].

223. În același timp, în hotărârea *Erbakan împotriva Turciei*, Curtea a subliniat că combaterea tuturor formelor de intoleranță face parte integrantă din protecția drepturilor omului și că este extrem de important ca politicienii, în discursurile lor publice, să evite difuzarea unor afirmații care pot să favorizeze intoleranța (pct. 64).

β. Ținta declarației în litigiu

224. Statutul persoanei care este ținta afirmațiilor calomnioase este un criteriu al examinării efectuate de Curte în cauzele referitoare la calomnie. Curtea a considerat că „limitele criticilor admisibile” sunt mult mai extinse în cazul persoanelor cu statut public decât în cazul simplelor persoane de drept privat [*Palomo Sánchez și alții împotriva Spaniei* (MC), pct. 71].

• Personalități politice și publice

225. În cauza *Lingens împotriva Austriei*, Curtea a afirmat principiul privind personalitățile politice care, în mod inevitabil și conștient, se expun controlării atente a faptelor și gesturilor lor atât de către jurnaliști, cât și de către masa cetățenilor; prin urmare, aceștia trebuie să dea dovadă de o toleranță mai mare (pct. 42; a se vedea, de asemenea, *Nadtoka împotriva Rusiei*, pct. 42).

226. Această cerință de toleranță este și mai așteptată de la un politician care a făcut el însuși declarații publice ce pot fi criticate (*Mladina d.d. Ljubljana împotriva Sloveniei*, pct. 40; *Pakdemirli împotriva Turciei*, pct. 45). De exemplu, Curtea a hotărât în cauza *Oberschlick împotriva Austriei (nr. 2)* că afirmațiile făcute în contextul unui discurs menit în mod clar să provoace și, prin urmare, să provoace reacții puternice (pct. 31) nu pot fi considerate un atac personal și gratuit (pct. 33), în pofida naturii lor polemice.

227. Acest principiu al toleranței se aplică în general întregii clase politice: indiferent dacă este vorba de un prim-ministru [*Tuşalp împotriva Turciei*, pct. 45; *Axel Springer AG împotriva Germaniei (nr. 2)*, pct. 67], un ministru (*Turhan împotriva Turciei*, pct. 25), un primar (*Brasilier împotriva Franței*, pct. 41), un consilier politic (*Morar împotriva României*), un parlamentar (*Mladina d.d. Ljubljana împotriva Sloveniei*; *Monica Macovei împotriva României*) sau liderul unui partid politic [*Oberschlick împotriva Austriei (nr. 2)*].

228. Curtea a afirmat, de asemenea, că o protecție sporită a șefilor de stat și de guvern printr-o lege specială nu este, în principiu, în conformitate cu spiritul Convenției (*Otegi Mondragon împotriva Spaniei*, pct. 55; *Pakdemirli împotriva Turciei*, pct. 52; *Artun și Güvener împotriva Turciei*, pct. 31; pentru șefii de stat străini, a se vedea *Colombani și alții împotriva Franței*, pct. 67). În cauza *Otegi Mondragon împotriva Spaniei*, Curtea a considerat că faptul că regele deținea o poziție de neutralitate în dezbaterile politice, de arbitru și de simbol al unității statului, nu îl putea proteja de critici la adresa exercitării atribuțiilor sale oficiale (pct. 56; a se vedea, de asemenea, *Stern Taulats și Roura Capellera împotriva Spaniei*, pct. 35).

229. Curtea aplică aceeași logică persoanelor care se implică în viața publică în diferite moduri. În cauza *Kuliś împotriva Poloniei*, aceasta a afirmat că limitele criticii admisibile sunt mai largi în raport cu o personalitate cunoscută care se expune în mod inevitabil și conștient unui control atent din partea publicului și care, prin urmare, trebuie să dea dovadă de o mai mare toleranță față de critică [pct. 47; pentru un profesor care, dincolo de natura publică a profesiei sale, a ales să facă publicitate unora

dintre ideile și convingerile sale și, prin urmare, se poate aștepta la un control atent al afirmațiilor sale *Brunet-Lecomte și Lyon Mag' împotriva Franței*, pct. 46, a se vedea și *Mahi împotriva Belgiei* (dec.); pentru un director de moschee care s-a expus unor critici referitoare la exercitarea atribuțiilor sale din cauza dimensiunii instituționale și a importanței atribuțiilor sale, *Chalabi împotriva Franței*, pct. 42; pentru un om de afaceri [*Verlagsgruppe News GmbH împotriva Austriei (nr. 2)*, pct. 36]; și, în schimb, *Kaboğlu și Oran împotriva Turciei*, pct. 74 pentru membrii unui consiliu consultativ, care erau comparabili cu experții numiți de autoritățile publice cu privire la chestiuni specifice].

230. Cu toate acestea, politicianul se bucură, de asemenea, de protecția reputației sale, chiar și atunci când nu este vorba de contextul vieții sale private, dar, într-un astfel de caz, imperativele unei astfel de protecții trebuie să fie puse în balanță cu interesele dezbaterii libere a chestiunilor politice (*Lingens împotriva Austriei*, pct. 42; *Nadtoka împotriva Rusiei*, pct. 42).

- *Guvern, autorități publice și alte instituții*

231. Având în vedere că, într-un sistem democratic, acțiunile sau omisiunile guvernului trebuie să fie situate sub controlul atent nu numai al puterilor legislative și judecătorești, ci și al presei și opiniei publice, Curtea a stabilit că limitele criticii admisibile sunt mai largi față de guvern decât față de o simplă persoană sau chiar față de un simplu politician (*Castells împotriva Spaniei*, pct. 46; *Tammer împotriva Estoniei*, pct. 62; *Margulev împotriva Rusiei*, pct. 53). În cauza *Vides Aizsardzības Klubs împotriva Letoniei*, Curtea a extins aplicarea acestui raționament la nivelul autorităților publice considerând că, într-o societate democratică, acestea din urmă sunt, în principiu, expuse controlului din partea cetățenilor (pct. 46; a se vedea, de asemenea, *Dyuldin și Kislov împotriva Rusiei*, pct. 83; *Radio Twist a.s. împotriva Slovaciei*, pct. 53).

232. Într-adevăr, Curtea a considerat că un organ public și agenți ai statului care acționează în exercitarea atribuțiilor lor trebuie să accepte că limitele criticilor admisibile sunt mai largi pentru ei decât pentru persoanele fizice (*Romanenko și alții împotriva Rusiei*, pct. 47, *Toranzo Gomez împotriva Spaniei*, pct. 65; a se vedea de asemenea *Frisk și Jensen împotriva Danemarcei*, pct. 56, privind criticile la adresa unui spital public, și *Lombardo și alții împotriva Maltei*, pct. 54, un consiliu de aleși locali).

233. Instituțiile cu misiune de serviciu public, cum sunt de exemplu universitățile, sunt supuse aceluiași principii. Curtea a considerat că protecția autorității unei universități este un simplu interes instituțional care nu are neapărat aceeași pondere ca protecția reputației sau a drepturilor altora în sensul art. 10 § 2 (*Kharlamov împotriva Rusiei*, pct. 29). În consecință, limitele criticilor admisibile sunt mai largi pentru universități, chiar dacă aceste critici au un impact negativ asupra reputației lor. Aceasta este o componentă a libertății academice, care, în opinia Curții, permite cadrelor universitare să își exprime în mod liber opiniile cu privire la instituția sau sistemul în care lucrează și să disemineze fără restrângeri cunoașterea și adevărul (*Sorguç împotriva Turciei*, pct. 35; *Kula împotriva Turciei*, pct. 38).

- *Funcționari (publici)*

234. Curtea, deși consideră că funcționarii publici trebuie, pentru a-și îndeplini atribuțiile, să beneficieze de încrederea publicului fără a fi perturbați în mod nejustificat și că, prin urmare, s-ar putea dovedi necesară protejarea lor împotriva atacurilor verbale injurioase în timpul serviciului (*Busuioc împotriva Moldovei*, pct. 64; *Lešník împotriva Slovaciei*, pct. 53), le impune, de asemenea, un grad ridicat de toleranță, dar nu identic cu cel al politicienilor. Aceasta a considerat că limitele criticilor admisibile sunt, la fel ca în cazul politicienilor, mai largi pentru funcționarii publici care acționează în exercitarea atribuțiilor lor oficiale (*Mamer împotriva Franței*, pct. 27). Desigur, aceste limite pot fi, în unele cazuri, mai extinse pentru funcționarii publici în exercitarea atribuțiilor lor decât pentru o simplă persoană particulară. Cu toate acestea, nu se poate spune că funcționarii se expun cu bună știință unui control atent al faptelor și gesturilor lor exact ca politicienii și că, prin urmare, ar trebui să fie tratați în condiții de egalitate cu aceștia din urmă în ceea ce privește criticarea comportamentului lor [*Janowski*

împotriva Poloniei (MC), pct. 33; *Mariapori împotriva Finlandei*, pct. 56; *Nikula împotriva Finlandei*, pct. 48; *Balaskas împotriva Greciei*, pct. 48 și în special pct. 50-51 privind cadrele didactice].

235. Mai mult, principiul toleranței sporite nu se extinde la toate persoanele angajate de stat sau de întreprinderi publice (*Busuioc împotriva Moldovei*, pct. 64). În cauza *Nilsen și Johnsen împotriva Norvegiei* (MC), de exemplu, Curtea a refuzat să trateze ca pe un politician, un expert numit de guvern; fapt care ar fi necesitat un grad mai mare de toleranță din partea sa. În opinia Curții, sunt relevante mai degrabă actele îndeplinite de persoana în cauză dincolo de această funcție și participarea sa la dezbaterile publice (pct. 52). Acest considerent se regăsește și în cauza *De Carolis și France Télévisions împotriva Franței*, în care Curtea a reținut că nivelul funcției deținute de agentul statului era un criteriu de măsurare a gradului de toleranță așteptat din partea acestuia din urmă (pct. 52).

- *Magistrați, martori experți*

236. Curtea a recunoscut, în *Morice împotriva Franței* (MC) că, având în vedere calitatea lor de membru al instituțiilor fundamentale ale statului, magistrații pot, ca atare, să facă obiectul unor critici personale în limitele admisibile, nu numai în mod teoretic și general. Ca atare, limitele criticilor admisibile la adresa acestora, atunci când acționează în exercitarea atribuțiilor lor oficiale, sunt mai largi decât cele la adresa persoanelor particulare (pct. 131; a se vedea, de asemenea, *July și SARL Libération împotriva Franței*, pct. 74; *Aurelian Oprea împotriva României*, pct. 74; *Do Carmo de Portugal e Castro Câmara împotriva Portugaliei*, pct. 40; *Radobuljac împotriva Croației*, pct. 59; *Panioglu împotriva României**, pct. 113).

237. Limitele criticii admisibile par a fi compromise în cazul atacurilor distrugătoare fără o bază serioasă (*Prager și Oberschlick împotriva Austriei*, pct. 34), împotriva cărora, prin urmare, ar putea fi necesar ca statul să protejeze magistrații împotriva acuzațiilor nefondate (*Lešník împotriva Slovaciei*, pct. 54; pentru critici aduse procurorului de acuzat, a se vedea *Čeferin împotriva Sloveniei*, pct. 56). În mod similar, deoarece acționează în calitate oficială, iar opiniile lor pot afecta soluția pronunțată într-un proces penal, martorii experți trebuie, de asemenea, să tolereze criticile în exercitarea atribuțiilor lor (*ibid.*, pct. 58).

238. Presupunerea tacită, făcută de instanțele naționale, potrivit căreia interesele referitoare la protecția onoarei și a demnității altora (în special a celor investiți cu atribuții publice) prevalează asupra libertății de exprimare în toate circumstanțele, a determinat Curtea să concluzioneze că exista o lipsă de echilibru necesară totuși în această situație (*Tolmachev împotriva Rusiei*, pct. 51).

- *Acuzat*

239. În cauza *Miljević împotriva Croației*, având ca obiect un proces pentru calomnie pentru declarațiile făcute în cadrul unui proces penal de către un acuzat, după ce a constatat că afirmațiile reclamantului atingeau pragul de gravitate necesar pentru a constitui o încălcare a drepturilor protejate de art. 8 din Convenție, în special întrucât acestea echivalau cu acuzarea unui terț de săvârșirea unor fapte penale (pct. 60-62), Curtea a constatat nivelul sporit de protecție pe care îl meritau declarațiile făcute de acuzat în apărarea sa în cursul unui proces penal. A reamintit că persoanele acuzate în cadrul unui proces penal ar trebui să se poată exprima liber cu privire la chestiuni legate de procesul lor, fără a fi împiedicate de amenințarea cu un proces pentru calomnie, cu condiția ca declarațiile lor să nu conducă în mod intenționat la o suspiciune falsă privind un comportament condamnat imputat unui terț (pct. 82). Pentru a evalua atingerea libertății de exprimare a reclamantului, Curtea a luat în considerare, printre alte elemente, contextul în care au fost făcute afirmațiile sale, în special dacă acestea constau în argumente legate de apărarea reclamantului (pct. 68).

- *Persoane juridice (societăți comerciale, asociații)*

240. Cu privire la un articol de presă în care se critica un vin produs de o întreprindere publică, Curtea a admis că societatea producătoare avea, fără îndoială, dreptul de a se apăra împotriva susținerilor

calomniatoare și că exista un interes general în protejarea succesului comercial și a viabilității societăților comerciale, nu numai în beneficiul acționarilor și al angajaților, ci și în beneficiul economiei în general. Cu toate acestea, Curtea a arătat că există o diferență între o atingere adusă reputației unei persoane în ceea ce privește statutul său social, care poate avea repercusiuni asupra demnității acestei persoane, și o atingere adusă reputației comerciale a unei societăți, care nu are o dimensiune morală (*Uj împotriva Ungariei*, pct. 22; *OOO Regnum împotriva Rusiei*, pct. 66).

241. Curtea aplică *mutatis mutandis* principiile stabilite în *Lingens împotriva Austriei* în cazul persoanelor juridice cum sunt de exemplu marile societăți comerciale. În hotărârea *Steel și Morris împotriva Regatului Unit*, a arătat că marile societăți comerciale se expun în mod inevitabil și cu bună-știință unei examinări atente a acțiunilor lor și că, în mod similar cu oamenii de afaceri care le conduc, limitele criticilor admisibile sunt mai extinse în ceea ce le privește (a se vedea de asemenea *Fayed împotriva Regatului Unit*, pct. 75).

242. Curtea a acordat atenție, de asemenea, dimensiunii și naturii societății vizate în pretensele afirmații calomniatoare în evaluarea proporționalității (*Timpul Info-Magazin și Anghel împotriva Moldovei*, pct. 34). Curtea a precizat, de asemenea, că o societate privată, atunci când decide să participe la tranzacții care implică fonduri publice considerabile, se expune în mod voluntar unui control sporit din partea publicului (*ibid.*, pct. 34).

243. Curtea a subliniat, de asemenea, că, pe lângă interesul general al dezbaterii libere privind practicile comerciale, există și un interes concurent în protejarea succesului comercial și a viabilității întreprinderilor în beneficiul acționarilor și al angajaților, dar și pentru bunăstarea economică în sens mai larg (*Steel și Morris împotriva Regatului Unit*, pct. 94).

244. În ceea ce privește discursul unui acționar minoritar într-o întreprindere mare, Curtea a considerat că se acordă un nivel ridicat de protecție afirmațiilor care privesc responsabilizarea persoanelor care conduc astfel de societăți comerciale puternice, pentru a le determina să țină seama de interesele pe termen lung ale întreprinderii lor (*Petro Carbo Chem S.E. împotriva României*, pct. 43). Curtea a considerat că intenția societății reclamante era mai degrabă să inițieze o dezbatere cu privire la problema conducerii întreprinderii în care deținea o participație decât să periclitaze succesul comercial și viabilitatea întreprinderii pentru acționarii și angajații săi, și pentru bunăstarea economică în sens larg. Așadar, discursul său pare să fi fost motivat de dorința de a exercita un control activ asupra întreprinderii cu scopul de a-și îmbunătăți guvernanta și a favoriza crearea de valoare pe termen lung (pct. 52).

245. Aprecierea limitelor criticilor admisibile la adresa asociațiilor și a altor organizații neguvernamentale depinde de nivelul lor de implicare în dezbaterile publice. Astfel cum Curtea a avut ocazia să precizeze, asociațiile se expun unui control atent atunci când intră în arena dezbaterii publice (*Jerusalem împotriva Austriei*, pct. 38). Prin urmare, fiind active în domeniul public, acestea trebuie să dea dovadă de un grad mai mare de toleranță față de criticile formulate de oponenți cu privire la obiectivele lor și la mijloacele utilizate în dezbateri (*Paturel împotriva Franței*, pct. 46).

iii. Natura măsurilor și sancțiunilor ca răspuns la calomnie

246. Natura și greutatea sancțiunilor aplicate sunt elemente care trebuie luate în considerare în cadrul evaluării proporționalității unei atingeri aduse dreptului la libertatea de exprimare garantat de art. 10 (*Cumpănă și Mazăre împotriva României*, pct. 111). Mai jos se prezintă o analiză detaliată a acestui criteriu de examinare în ceea ce privește cauzele referitoare la calomnie.

247. Aplicarea de sancțiuni este, în principiu, prerogativa instanțelor naționale [*Cumpănă și Mazăre împotriva României* (MC), pct. 115], însă Curtea își exercită controlul cu privire la proporționalitate.

α. Sancțiuni de drept penal

248. Având în vedere marja de apreciere pe care art. 10 din Convenție o lasă statelor contractante, nu se poate considera că un răspuns penal la fapte de calomnie este, ca atare, disproporționat în raport cu scopul urmărit [*Radio France și alții împotriva Franței*, pct. 40; *Lindon, Otchakovsky-Laurens și July împotriva Franței* (MC), pct. 59].

249. Deși acceptă, în principiu, un răspuns penal la fapte de calomnie, Curtea a statuat totuși că poziția dominantă a instituțiilor statului impune autorităților să dea dovadă de reținere în utilizarea procedurilor penale [*Morice împotriva Franței* (MC), pct. 176; *De Carolis și France Télévisions împotriva Franței*, pct. 44; *Otegi Mondragon împotriva Spaniei*, pct. 58; *Incal împotriva Turciei*, pct. 54; *Öztürk împotriva Turciei* (MC), pct. 66]. Le recomandă, dacă este necesar, utilizarea altor tipuri de măsuri, ca de exemplu măsuri disciplinare sau civile [*Raichinov împotriva Bulgariei*, pct. 50; *Ceylan împotriva Turciei* (MC), pct. 34].

250. Curtea acordă o atenție deosebită severității unei sancțiuni penale pentru calomnie, în special în ceea ce privește o chestiune de interes public. În această privință, a amintit că pedeapsa închisorii aplicată pentru o infracțiune săvârșită în domeniul presei este compatibilă cu libertatea de exprimare jurnalistică garantată de art. 10 din Convenție numai în circumstanțe excepționale, în special atunci când alte drepturi fundamentale au fost grav afectate, ca de exemplu în cazul difuzării unui discurs de incitare la ură sau al incitării la violență [*Cumpănă și Mazăre împotriva României* (MC), pct. 115; *Ruokanen și alții împotriva Finlandei*, pct. 50; *Balaskas împotriva Greciei*, pct. 61; a se vedea de asemenea *Fatullayev împotriva Azerbaidjanului*, pct. 129 și 177, în care Curtea a caracterizat condamnarea reclamantului la o pedeapsă de 2 ani și 6 luni de închisoare ca fiind „în mod vădit disproporționată” și a dispus eliberarea imediată a persoanei în cauză].

251. Astfel, în ceea ce privește condamnarea penală a unui om de afaceri pentru discurs de incitare la ură îndreptat împotriva grupurilor etnice, completată de o amendă și de interzicerea desfășurării activităților legate de jurnalism sau de editură timp de 2 ani, Curtea a constatat că art. 10 nu a fost încălcat (*Atamanchuk împotriva Rusiei*, pct. 72).

252. În cauza *Bédar împotriva Elveției* (MC), Curtea a reamintit că obiectivul său este de a se asigura că sancțiunea nu constituie un fel de cenzură menită să determine presa să se abțină de la exprimarea criticilor. A mai afirmat că o astfel de sancțiune riscă să descurajeze jurnaliștii să contribuie la dezbaterea publică a chestiunilor de interes pentru comunitate (pct. 79; a se vedea, de asemenea, *Toranzo Gomez împotriva Spaniei*, pct. 64; *Lewandowska-Malec împotriva Poloniei*, pct. 70; *Barthold împotriva Germaniei*, pct. 58; *Lingens împotriva Austriei*, pct. 44; *Monnat împotriva Elveției*, pct. 70).

253. În domeniul presei, Curtea a considerat că natura penală a condamnării este mai importantă decât caracterul minor al pedepsei aplicate [*Stoll împotriva Elveției* (MC), pct. 154; *Haldimann și alții împotriva Elveției*, pct. 67].

254. Acest raționament se regăsește și în cauza *De Carolis și France Télévisions împotriva Franței*, în care Curtea a amintit că și atunci când pedeapsa este cât se poate de moderată, ca de exemplu o condamnare însoțită de o scutire de executare a pedepsei pe latura penală și obligarea la plata sumei de doar un „euro simbolic” cu titlu de despăgubiri, aceasta constituie totuși o sancțiune penală [pct. 63; a se vedea de asemenea *Jersild împotriva Danemarcei*, pct. 35; *Brasilier împotriva Franței*, pct. 43; *Morice împotriva Franței* (MC), pct. 176].

255. Pe de altă parte, în cauza *Pedersen și Baadsgaard împotriva Danemarcei* (MC), Curtea a considerat că exista o nevoie socială imperioasă de a lua măsuri cu privire la susținerile extrem de acuzatorii ale jurnaliștilor, pe care aceștia nu au încercat să le dovedească. Nu a considerat că amenzile penale erau excesive sau de natură să aibă un efect descurajator asupra exercitării libertății mass-mediei (pct. 92-94). În plus, Curtea Supremă națională a recunoscut în mod clar importanța care trebuie acordată libertății jurnalistice într-o societate democratică (pct. 71).

256. Principiul care impune reținere în exercitarea căilor penale în materie de calomnie nu se limitează la libertatea jurnalistică, ci se aplică oricărei persoane. De exemplu, în cauza *Kanellopoulou împotriva Greciei*, Curtea a hotărât că era disproporționată pedeapsa privativă de libertate aplicată reclamantei ca răspuns la atingerea adusă reputației unui medic chirurg. În această cauză, mijloacele oferite de dreptul civil au fost considerate suficiente pentru a proteja reputația acestuia din urmă (pct. 38; a se vedea și *Mătășaru împotriva Republicii Moldova*, pct. 35; a se vedea *Nikula împotriva Finlandei*, pct. 55, pentru cazul condamnării penale a unui avocat al apărării).

257. În această privință, Curtea a făcut adesea referire la *Rezoluția 1577 (2007)* a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, care a îndemnat statele a căror legislație prevede încă pedeapsa închisorii pentru calomnie, chiar dacă nu sunt aplicate în practică, să le abroge fără întârziere (*Otegi Mondragon împotriva Spaniei*; *Artun și Güvener împotriva Turciei*; *Mariapori împotriva Finlandei*, pct. 69; *Niskasaari și alții împotriva Finlandei*, pct. 77; *Saaristo și alții împotriva Finlandei*, pct. 69; *Ruokanen și alții împotriva Finlandei*, pct. 50).

β. Măsuri și sancțiuni civile și reparatorii

• Despăgubiri

258. Curtea a admis faptul că legislațiile naționale referitoare la calcularea despăgubirilor pentru atingere adusă reputației trebuie să permită luarea în considerare a varietății infinite a situațiilor de fapt care pot să apară. Poate fi necesar un grad considerabil de flexibilitate pentru ca juriile să poată acorda despăgubiri corespunzătoare faptelor din fiecare cauză (*Tolstoy Miloslavsky împotriva Regatului Unit*, pct. 41; *OOO Regnum împotriva Rusiei*, pct. 78).

259. Constatând, în cauza *Tolstoy Miloslavsky împotriva Regatului Unit*, că exista o despăgubire într-un quantum disproporționat, Curtea a subliniat că aceasta a fost posibilă din cauza absenței, la momentul respectiv, a unor garanții adecvate și efective împotriva unor despăgubiri într-un quantum disproporționat [pct. 51; a se vedea, în același sens, *Independent Newspapers (Ireland) Limited împotriva Irlandei*, pct. 105].

260. Pentru a evalua proporționalitatea despăgubirilor, Curtea poate să ia în considerare consecințele quantumului despăgubirilor asupra situației economice a reclamantului [pentru lipsa unor consecințe negative ale unei condamnări la plata de despăgubiri, a se vedea *Delfi AS împotriva Estoniei* (MC), pct. 161; pentru caracterul disproporționat al quantumului sancțiunilor financiare în raport cu situația economică a reclamantului, a se vedea *Kasabova împotriva Bulgariei*, pct. 71 și *Tolmachev împotriva Rusiei*, pct. 53-55]. Curtea se poate raporta, de asemenea, la valori de referință, ca de exemplu salariul minim standard în vigoare în statul pârât în cauză (*Tolmachev împotriva Rusiei*, pct. 54).

261. Evaluarea proporționalității quantumului despăgubirilor poate depinde, de asemenea, de natura celorlalte sancțiuni și cheltuieli de judecată aplicate persoanei condamnate de instanțele naționale pentru fapte de calomnie (*Ileana Constantinescu împotriva României*, pct. 49).

262. În fine, „efectul descurajator” al unei condamnări la plata de despăgubiri este de asemenea un parametru pentru aprecierea proporționalității unei astfel de măsuri reparatorii pentru afirmațiile calomnioase. În ceea ce privește libertatea de exprimare a jurnaliștilor, Curtea se asigură că quantumul despăgubirilor impus societăților de presă nu este de natură să le amenințe bazele economice (*Błaja News Sp. z o. o. împotriva Poloniei*, pct. 71). Astfel, în cauza *Timpul Info-Magazin și Anghel împotriva Moldovei*, Curtea a constatat că hotărârea de condamnare a societății reclamante a condus la închiderea acesteia (pct. 39).

263. Pe de altă parte, în cazul despăgubirilor al căror quantum se rezumă la un „franc simbolic”, Curtea a putut sublinia efectul descurajator al unei condamnări, chiar și moderate, asupra exercitării dreptului la libertatea de exprimare (*Brasilier împotriva Franței*, pct. 43; *Paturel împotriva Franței*, pct. 49; *Desjardin împotriva Franței*, pct. 51).

• *Dreptul la replică, retractare sau rectificare, scuze și publicare din dispoziția instanței*

264. În cauza *Melnitchouk împotriva Ucrainei* (dec.), având ca obiect refuzul unui ziar de a publica replica reclamantului la o critică a uneia dintre lucrările sale, Curtea a constatat că exista o obligație pozitivă a statului de a proteja dreptul la libertatea de exprimare al reclamantului în două moduri: prin asigurarea faptului că acesta dispunea de o posibilitate rezonabilă de a-și exercita dreptul la replică prin transmiterea către ziar a unui text de publicat, precum și posibilitatea de a contesta refuzul ziarului în fața instanțelor naționale. Curtea a considerat că dreptul la replică, ca element important al libertății de exprimare, decurge nu numai din necesitatea de a permite contestarea informațiilor false, ci și de a asigura o pluralitate de opinii, în special în domenii de interes general, ca de exemplu dezbateră literară și politică (pct. 2).

265. În consecință, exercitarea dreptului la replică este de asemenea supusă restrângerilor și limitărilor care decurg din al doilea paragraf al art. 10 din Convenție.

266. În același timp, Curtea a subliniat că cerința de a publica o retractare, o scuză sau chiar o hotărâre judecătorească într-o cauză referitoare la calomnie pare a fi o excepție de la puterea discreționară „redacțională” de care beneficiază ziarele și alte mijloace de informare în masă pentru a decide dacă să publice sau nu articole sau comentarii ale unor particulari [*Eker împotriva Turciei*, pct. 45; *Melnitchouk împotriva Ucrainei* (dec.)].

267. În decizia Comisiei *Ediciones Tiempo împotriva Spaniei*, capătul de cerere formulat de societatea reclamantă se referea la o ordonanță judecătorească de publicare a unei replici la un articol publicat anterior într-un săptămânal aflat în proprietatea sa. Reclamanta s-a plâns printre altele că a fost obligată să publice informații despre care știa că erau false. Fosta Comisie a respins capătul de cerere, subliniind că un ziar nu poate să refuze publicarea unui drept la replică pentru simplul motiv că informațiile pe care le conține ar fi false. Potrivit Comisiei, art. 10 din Convenție nu poate fi interpretat în sensul că garantează întreprinderilor de comunicare difuzarea doar a informațiilor pe care le consideră adevărate, cu atât mai puțin în sensul că le conferă competența de a decide ce este adevărat, pentru a-și îndeplini obligația de a publica replicile pe care persoanele particulare sunt îndreptățite să le furnizeze. Reglementările privind dreptul la replică sunt menite să protejeze interesul publicului de a primi informații din surse diferite, precum și să garanteze astfel posibilitatea de a dispune de o informație cât se poate de completă. Comisia a subliniat, de asemenea, că editura nu a fost obligată să modifice conținutul articolului și că a avut posibilitatea să introducă, din nou, versiunea sa asupra faptelor în momentul publicării replicii persoanei vătămate (*Ediciones Tiempo împotriva Spaniei*, pct. 2).

268. Având în vedere faptul că o replică, pentru a fi eficientă, trebuie să fie difuzată imediat, Comisia a considerat că veridicitatea faptelor relatate în replică nu poate fi supusă, în momentul publicării sale, unui control amănunțit.

• *Măsuri de retractare, rectificare, scuze*

269. În hotărârea *Karsai împotriva Ungariei*, având ca obiect o măsură de retractare impusă unui istoric, Curtea a considerat că, prin faptul că i-a impus să revină în mod public asupra declarațiilor sale, judecătorii i-au impus o măsură care aducea atingere credibilității sale profesionale în calitate de istoric și, prin urmare, era descurajatoare (pct. 36).

270. În cauza *Smolorz împotriva Poloniei*, în cadrul examinării proporționalității unei ordonanțe adresate unui jurnalist pentru a-și cere scuze publice în urma afirmațiilor calomnioase, Curtea a amintit că ceea ce contează nu este caracterul minor al sancțiunii aplicate reclamantului, ci însuși faptul că acesta a fost constrâns să își ceară scuze în mod public pentru afirmațiile sale (pct. 42).

- *Alte publicații*

271. Cu privire la o decizie a unei instanțe prin care se dispunea ca reclamantul să publice, pe cheltuiala sa, un comunicat într-un ziar cu difuzare la nivel național, Curtea a subliniat caracterul descurajator al măsurii, având în vedere importanța dezbaterii la care reclamantul a dorit în mod legitim să participe (*Giniewski împotriva Franței*, pct. 55).

272. Într-o altă cauză în care asociația reclamantă a fost obligată să retragă articolele în litigiu de pe site-ul său Internet, să publice considerentele importante ale hotărârii instanței cantonale și să suporte cheltuielile de judecată aferente procedurii interne, Curtea a considerat că aceasta era o reparație mai mult simbolică, neputând să fie considerată excesivă sau disproporționată (*Cicad împotriva Elveției*, pct. 62).

- *Ordonanțe judecătorești provizorii și permanente*

273. Curtea afirmă, în general, că art. 10 nu interzice, în sine, orice restrângere prealabilă publicării. Cu toate acestea, potrivit Curții, astfel de restrângeri prezintă pericole atât de mari încât necesită cea mai atentă examinare din partea sa. Acest lucru este valabil în special în cazul presei: informația este un bun perisabil, iar publicarea cu întârziere, chiar și pentru o perioadă scurtă, riscă să o priveze de orice valoare și de orice interes [*Observer și Guardian împotriva Regatului Unit*, pct. 60; a se vedea, de asemenea, *Cumpănă și Mazăre împotriva României* (MC), pct. 118].

Prin urmare, astfel de restrângeri trebuie să se integreze într-un cadru legal deosebit de strict în ceea ce privește delimitarea interdicției și efectiv în ceea ce privește controlul judecătoresc cu privire la eventualele abuzuri (*Ahmet Yıldırım împotriva Turciei*, pct. 64 și trimiterile citate).

274. În cauza *Cumhuriyet Vakfı și alții împotriva Turciei*, afirmând aceleași principii, Curtea a subliniat că trebuie, de asemenea, să efectueze o examinare detaliată a garanțiilor procedurale în vigoare împotriva oricărei încălcări arbitrare a dreptului la libertatea de exprimare și că examinează garanțiile referitoare la domeniul de aplicare al ordonanței judecătorești provizorii, durata acesteia, motivarea ordonanței și posibilitatea de a contesta măsura înainte de adoptarea ei (pct. 61-74).

275. Curtea a concluzionat că o măsură care interzice unei societăți de radiodifuziune să emită timp de 180 de zile din cauza difuzării afirmațiilor unuia dintre invitații săi este disproporționată în raport cu scopurile urmărite (*Nur Radyo Ve Televizyon Yayıncılığı A.Ş. împotriva Turciei*, pct. 31).

276. Într-o altă cauză, Curtea a considerat că ordonanța civilă care împiedica distribuirea anumitor filme și care făcea obiectul unei revizuirii în cazul modificării circumstanțelor reflecta echilibrul just realizat de instanțele germane între dreptul la libertatea de exprimare al asociației reclamante și interesele societății respective de a-și proteja reputația (*Tierbefeier e.V. împotriva Germaniei*, pct. 58).

277. Într-o cauză având ca obiect interzicerea generală și absolută a publicării ca măsură de protecție a reputației altora, care urmărea de asemenea să garanteze autoritatea puterii judecătorești, Curtea a considerat că justificarea instanțelor interne a fost insuficientă, subliniind că măsura nu privea decât procesul penal declanșat pe baza plângerii cu constituire ca parte civilă, fiind exclusă cea declanșată în baza rechizitoriului parchetului sau a unei simple plângeri. Potrivit Curții, o astfel de diferență de tratament privind dreptul la informații nu pare să se întemeieze pe nicio rațiune obiectivă, deși împiedică în totalitate dreptul presei de a informa publicul cu privire la subiecte care, deși se legau de un proces penal cu constituire ca parte civilă, pot să fie de interes general, ceea ce s-a întâmplat în prezenta cauză (*Du Roy și Malaurie împotriva Franței*, pct. 35-36).

V. Rolul de „câine de pază public”: protecție sporită, îndatoriri și responsabilități

A. Rolul de câine de pază

278. Curtea a subliniat întotdeauna rolul esențial al presei de „câine de pază” într-o societate democratică și a stabilit o corelație între funcția jurnaliștilor de a difuza informații și idei despre toate chestiunile de interes general și dreptului publicului de a le primi [*Satakunnan Markkinapörssi Oy și Satamedia Oy împotriva Finlandei* (MC), pct. 126; *Bédat împotriva Elveției* (MC), pct. 51; *Axel Springer AG împotriva Germaniei* (MC), pct. 79; *Sunday Times împotriva Regatului Unit (nr. 2)*, pct. 50; *Bladet Tromsø și Stensaas împotriva Norvegiei* (MC), pct. 59 și 62; *Pedersen și Baadsgaard împotriva Danemarcei* (MC), pct. 71; *News Verlags GmbH & Co.KG împotriva Austriei*, pct. 56; *Dupuis și alții împotriva Franței*, pct. 35; *Campos Dâmaso împotriva Portugaliei*, pct. 31].

279. În cazul în care libertatea „presei” este în joc, autoritățile dispun doar de o marjă de apreciere restrânsă pentru a stabili dacă există o „nevoie socială imperioasă” [*Stoll împotriva Elveției* (MC), pct. 102].

280. Deși presa este cea care a dat naștere noțiunii de „câine de pază public”, Curtea a recunoscut, de asemenea, că ONG-urile joacă același rol [*Animal Defenders International împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 103; *Medžlis Islamske Zajednice Brčko și alții împotriva Bosniei și Herțegovinei* (MC), pct. 86; *Cangi împotriva Turciei*, pct. 35].

281. În plus, tot de un nivel ridicat de protecție beneficiază și cercetătorii universitari și autorii de lucrări pe teme de interes public. Curtea a observat, de asemenea, că, având în vedere că site-urile Internet au o contribuție importantă la îmbunătățirea accesului publicului la actualități și, în general, la facilitarea difuzării informațiilor, funcția bloggerilor și a utilizatorilor populari ai platformelor de comunicare socială poate fi echivalată, de asemenea, cu cea de „câine de pază public” în ceea ce privește protecția conferită de art. 10 [*Magyar Helsinki Bizottság împotriva Ungariei* (MC), pct. 168].

282. În special, Curtea a considerat că rolul de câine de pază public jucat de ONG-uri este „similar ca importanță cu cel al presei” [*Animal Defenders International împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 103; *Steel și Morris împotriva Regatului Unit*, pct. 89; *Magyar Helsinki Bizottság împotriva Ungariei* (MC), pct. 166]. Potrivit Curții, la fel ca și presa, un ONG care joacă rol de „câine de pază” ar avea probabil un impact mai mare atunci când semnalează nereguli comise de funcționari publici și va avea adesea mai multe mijloace pentru a verifica și a confirma veridicitatea pretinselor critici decât o persoană care semnalează rezultatul observațiilor sale personale [*Medžlis Islamske Zajednice Brčko și alții împotriva Bosniei și Herțegovinei* (MC), pct. 87].

283. Referindu-se, de asemenea, la *Principii fundamentale privind statutul organizațiilor neguvernamentale din Europa* [*Medžlis Islamske Zajednice Brčko și alții împotriva Bosniei și Herțegovinei* (MC), pct. 45 și 87], Curtea a concluzionat că considerentele privind acele „îndatoriri și responsabilități” inerente libertății de exprimare a jurnaliștilor¹⁰ trebuie să se aplice ONG-urilor care au rol de câine de pază social [*Magyar Helsinki Bizottság împotriva Ungariei* (MC), pct. 159-166].

¹⁰ A se vedea secțiunea „**Error! Reference source not found.**” (Drepturi, îndatoriri...) infra.

B. Drepturi, îndatoriri și responsabilități legate de funcția de jurnalist

284. Protecția sporită acordată de art. 10 „câinilor de pază publici” și, în special, presei este subordonată condiției de respectare a îndatoririlor și responsabilităților corespunzătoare funcției de jurnalist, precum și obligației corolare de a practica un „jurnalism responsabil”.

285. Cele mai importante aspecte ale acestei protecții, precum și ale îndatoririlor și responsabilităților care i se circumscriu în temeiul art. 10 § 2 din Convenție vor fi abordate mai jos.

1. Colectarea de informații

a. Activități de cercetare și anchetă

286. Potrivit Curții, este consacrat faptul că strângerea de informații este o etapă pregătitoare esențială în activitatea de jurnalism și că este inerentă libertății presei și, ca atare, protejată [*Satakunnan Markkinapörssi Oy și Satamedia Oy împotriva Finlandei* (MC), pct. 128; *Magyar Helsinki Bizottság împotriva Ungariei* (MC), pct. 130; *Guseva împotriva Bulgariei*, pct. 37; *Shapovalov împotriva Ucrainei*, pct. 68].

287. Curtea a considerat nu numai că restrângerile aplicate libertății presei referitoare la faza prealabilă publicării intră în sfera controlului efectuat de Curte, ci și că activitățile de cercetare și de anchetă ale unui jurnalist pot să prezinte pericole mari și, prin urmare, necesită cea mai riguroasă examinare din partea Curții [*Dammann împotriva Elveției*, pct. 52; *Sunday Times împotriva Regatului Unit (nr. 2)*, pct. 51].

288. Curtea a considerat că obstacolele ridicate în vederea restrângerii accesului la informații de interes public riscă să descurajeze persoanele care lucrează în mass-media sau în domenii conexe să investigheze anumite subiecte de interes public [*Magyar Helsinki Bizottság împotriva Ungariei* (MC), pct. 167; *Társaság a Szabadságjogokért împotriva Ungariei*, pct. 38; *Shapovalov împotriva Ucrainei*, pct. 68].

289. Într-o altă cauză, reclamantul jurnalist efectua o anchetă privind condamnările anterioare ale unor persoane de drept privat. A fost condamnat sub aspect penal pentru instigare la încălcarea secretului de serviciu în vederea obținerii de informații. Conform hotărârii Curții, condamnarea sa constituia un fel de cenzură menită să îl încurajeze să nu se angajeze în activități de cercetare, inerente profesiei sale, în vederea pregătirii și fundamentării unui articol de presă pe o temă de actualitate. Sanționând astfel un demers efectuat într-o etapă anterioară publicării, o astfel de condamnare riscă, potrivit Curții, să descurajeze jurnaliștii să contribuie la dezbaterea publică a chestiunilor de interes pentru comunitate (*Dammann împotriva Elveției*, pct. 57).

290. De altfel, într-o cauză având ca obiect difuzarea unui reportaj despre practicile comerciale ale brokerilor de asigurări – filmat cu ajutorul unei camere ascunse, Curtea, pronunțându-se cu privire la metoda de obținere a informațiilor, a considerat că reclamanții, jurnaliști, nu puteau fi acuzați de încălcarea, cu intenție, a normelor deontologice specifice profesiei lor (*Haldimann și alții împotriva Elveției*, pct. 61). În plus, Curtea a constatat că instanțele naționale nu s-au dovedit a fi unanime cu privire la chestiunea dacă jurnaliștii au respectat normele deontologice ale jurnalismului în colectarea de informații. În opinia Curții, aceștia din urmă trebuie să beneficieze de prezumția de nevinovăție (*ibid.*, pct. 61).

b. Accesul la și prezența în locurile de colectare a informațiilor

291. Într-o cauză în care un jurnalist a fost împiedicat să obțină acces la Davos în cadrul Forumului Economic Mondial în temeiul unei interdicții generale aplicate de poliție, Curtea a constatat mai întâi

că această măsură colectivă echivala cu o „ingerință” în exercitarea libertății de exprimare a reclamantului. Pentru a ajunge la această concluzie, Curtea a constatat că reclamantul dorea să meargă acolo pentru a redacta un articol despre un subiect specific. Curtea a subliniat apoi că autoritățile nu au reușit să facă deosebirea între persoanele potențial violente și demonstranții pașnici. În special, având în vedere faptul că autoritățile competente nu au avut dreptul de a recurge la clauza generală a poliției, neacordarea accesului jurnalistului reclamant nu poate fi considerată „prevăzută de lege” în sensul art. 10 § 2 din Convenție (*Gsell împotriva Elveției*, pct. 49 și 61).

292. În ceea ce privește libertatea de exprimare în incinta parlamentului, Curtea a reamintit că orice afirmație făcută acolo necesită un grad ridicat de protecție. Într-o societate democratică, parlamentul este un loc unic de dezbatere de o importanță fundamentală [*Karácsony și alții împotriva Ungariei* (MC), pct. 138]. În ceea ce privește evacuarea jurnaliștilor din galerie care le era rezervată în incinta parlamentului și în cursul lucrărilor parlamentare, Curtea a considerat că jurnaliștii în cauză și-au exercitat dreptul de a comunica publicului informații cu privire la comportamentul parlamentarilor aleși și la modul în care autoritățile gestionau tulburările izbucnite în timpul dezbaterilor. Orice încercare de a îndepărta jurnaliștii din locul dezbaterilor respective trebuia așadar să facă obiectul unui control strict [*Selmani și alții împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei*, pct. 75; cu trimitere la hotărârea *Pentikäinen împotriva Finlandei* (MC), pct. 89 și 107]. Curtea a subliniat, pe de o parte, că jurnaliștii nu reprezentau o amenințare nici la adresa siguranței publice, nici la adresa menținerii ordinii în sala de ședință (pct. 80) și, pe de altă parte, că evacuarea lor a avut consecințe negative, împiedicându-i instantaneu să ia cunoștință, în mod direct și personal, de evenimentele care au loc în sala de ședință, deși era vorba despre elemente care erau importante pentru exercitarea activităților jurnalistice ale reclamantilor și de care publicul nu ar fi trebuit să fie privat (pct. 84).

293. În hotărârea *Mándli și alții împotriva Ungariei*, decizia de a le retrage jurnaliștilor acreditarea care le permitea să intre în Parlament pe motiv că aceștia au intervievat și filmat parlamentari în afara zonelor desemnate în acest scop, Curtea a considerat că parlamentele au dreptul la un anumit respect în reglementarea comportamentului în incinta acestora stabilind spații desemnate pentru înregistrare pentru a nu perturba lucrările parlamentare (pct. 68-70). Cu toate acestea, lipsa unor garanții procedurale corespunzătoare – și anume imposibilitatea de a participa la procedura decizională, lipsa de precizie în ceea ce privește durata restricției și lipsa unui mijloc eficient de contestare a deciziei în litigiu – a determinat Curtea să constate o încălcare a art. 10 din Convenție (pct. 72-78).

294. Potrivit Curții, în situațiile în care autoritățile exercită atribuții de apărare a ordinii publice, mass-media joacă un rol esențial în informarea publicului cu privire la modul în care autoritățile gestionează, de exemplu, demonstrațiile publice și mențin ordinea. În astfel de circumstanțe, rolul de „câine de pază” asumat de mass-media este deosebit de important în sensul că prezența lor garantează că autoritățile vor putea fi trase la răspundere pentru comportamentul lor față de demonstranți și față de public în general atunci când asigură menținerea ordinii în cadrul unor adunări de mari dimensiuni, în special în ceea ce privește metodele folosite pentru controlarea sau dispersarea demonstranților ori pentru menținerea ordinii publice [*Pentikäinen împotriva Finlandei* (MC), pct. 89].

295. Într-o cauză având ca obiect interdicția absolută de a filma un interviu cu o deținută în incinta unui penitenciar, Curtea a subliniat, printre altele, lipsa unei nevoi sociale imperioase pentru restricția în cauză, precum și lipsa unei reale puneri în balanță a intereselor în decizia autorităților interne (*Schweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft SRG împotriva Elveției*, pct. 22 și 65).

296. În cauza *Szurovecz împotriva Ungariei*, reclamantul, jurnalist de investigație, a încercat să obțină în zadar autorizație pentru acces într-un centru de primire a solicitanților de azil în vederea interviuării persoanelor prezente acolo pentru a scrie un articol despre condițiile de viață de acolo. Curtea a afirmat că realizarea de reportaje în anumite locuri este o chestiune de interes public, în special atunci când autoritățile sunt responsabile pentru grupurile vulnerabile aflate acolo. Rolul de „câine de pază” jucat de mass-media în acest context este deosebit de important, în măsura în care prezența lor

garantează faptul că autoritățile pot fi trase la răspundere. Având în vedere că subiectul în cauză era de interes public, există puține posibilități pentru restrângeri de către stat ale dreptului la libertatea de exprimare (pct. 61-62). Curtea a hotărât că existența unor alternative la colectarea directă de informații în cadrul centrului de primire nu anula interesul reclamantului de a realiza interviuri față în față și de a obține informații direct de la sursă cu privire la condițiile de viață din acel centru (pct. 74).

c. Caracterul legal al conduitei jurnaliștilor

297. „Jurnalismul responsabil”, activitate profesională protejată de art. 10 din Convenție, este o noțiune care nu acoperă numai conținutul informațiilor care sunt colectate și/sau difuzate prin mijloace jurnalistice. Aceasta include, printre altele, caracterul legal al conduitei comportamentului jurnaliștilor, în special din punct de vedere al relațiilor lor publice cu autoritățile în exercitarea funcțiilor lor jurnalistice. Faptul că un jurnalist a încălcat legea în această privință trebuie să fie luat în considerare, dar nu este decisiv pentru a stabili dacă a acționat în mod responsabil [*Pentikäinen împotriva Finlandei* (MC), pct. 90].

298. În această privință, Curtea recunoaște că jurnaliștii se pot confrunta uneori cu un conflict între obligația generală de a respecta legile penale de drept comun, de care nu sunt scutiți, și obligația lor profesională de a colecta și de a difuza informații care să permită mass-mediei să joace rolul esențial de câine de pază care le revine. Trebuie subliniat, în contextul unui astfel de conflict de interese, că noțiunea de „jurnalism responsabil” implică faptul că, în cazul în care conduita jurnalistului contravine îndatoririi de a respecta legile penale de drept comun, acesta trebuie să știe că este pasibil de sancțiuni legale, inclusiv penale, în cazul în care refuză să se conformeze dispozițiilor legale emise, printre alte autorități, de poliție [*Pentikäinen împotriva Finlandei* (MC), pct. 110]. Curtea a afirmat constant că jurnaliștii nu pot să fie scutiți de îndatorirea lor de a respecta legile penale de drept comun pentru simplul motiv că sunt protejați de art. 10 [*Stoll împotriva Elveției* (MC), pct. 102].

299. Cu alte cuvinte, un jurnalist care a săvârșit o infracțiune nu poate să se prevaleze de o imunitate penală exclusivă – de care nu beneficiază celelalte persoane care își exercită dreptul la libertatea de exprimare – pentru simplul motiv că infracțiunea în cauză a fost săvârșită în exercitarea atribuțiilor sale jurnalistice [*Pentikäinen împotriva Finlandei* (MC), pct. 91 și trimiterile citate].

300. Cu toate acestea, pentru a stabili dacă măsura în litigiu era necesară, Curtea ia în considerare mai multe aspecte diferite, în funcție de circumstanțele cauzei, ca de exemplu: (β) interesele aflate în cauză, (γ) controlul exercitat de instanțele naționale; (δ) conduita reclamantului; și (ε) proporționalitatea sancțiunii aplicate [*Stoll împotriva Elveției* (MC), pct. 112].

301. Curtea a considerat astfel că ingerințele în libertatea de exprimare a jurnaliștilor, ca urmare a conduitei lor fără caracter legal, au fost proporționale cu scopurile legitime urmărite în cauze având ca obiect publicarea unui document diplomatic clasificat confidențial [*Stoll împotriva Elveției* (MC)], refuzul de a se conforma declarațiilor de dispersie emise de poliție în cursul unei demonstrații degenerate în violență [*Pentikäinen împotriva Finlandei* (MC)]; interceptarea comunicațiilor forțelor de ordine prin utilizarea de aparate radio (*Brambilla și alții împotriva Italiei*); îmbarcarea unei arme la bordul unei aeronave cu scopul de a scoate în evidență deficiențele sistemului de securitate [*Erdtmann împotriva Germaniei* (dec.)], deținerea fără drept a unei arme de foc pentru a dovedi condițiile de acces [*Salihu și alții împotriva Suediei* (dec.)]; achiziționarea și transportul ilegal de obiecte pirotehnice interzise [*Mikkelsen și Christensen împotriva Danemarcei* (dec.)]; sau șantajul și crima organizată [*Man și alții împotriva României* (dec.)].

302. În cauza *Satakunnan Markkinapörssi și Satamedia Oy împotriva Finlandei* (MC), deși informațiile nu au fost obținute prin mijloace nelegale, Curtea a considerat că strategia societăților de mass-media reclamante consta în mod vădit în eludarea canalelor utilizate în mod normal de jurnaliști pentru a avea acces la date fiscale și, în consecință, a garanțiilor instituite de autoritățile interne pentru a reglementa accesul la astfel de informații și difuzarea acestora (pct. 185). Curtea a arătat în special că, în calitate de întreprinderi mass media, reclamantele ar fi trebuit să aibă cunoștință de faptul că

colectarea și difuzarea datelor în cauză la o scară atât de mare nu puteau fi considerate prelucrare de date exclusiv în scopuri jurnalistice (pct. 151; a se vedea de asemenea, în ceea ce privește retragerea acreditării pentru activitate de cercetare în arhive ca urmare a nerespectării de către jurnalist a vieții private a terților, *Gafiuc împotriva României*, pct. 86-88).

303. În cauza *Zarubin și alții împotriva Lituaniei* (dec.), care avea ca obiect expulzarea jurnaliștilor și interdicția de intrare aplicată acestora, Curtea a constatat că aceștia din urmă au fost declarați de instanțele naționale o amenințare la adresa securității naționale din cauza conduitei lor agresive și provocatoare în timpul unui eveniment politic la nivel înalt, nu din cauza difuzării ideilor lor (pct. 53 și 57).

2. Îndatoriri și responsabilități care se încadrează în domeniul editorial

304. Îndatoririle și responsabilitățile care se încadrează în domeniul editorial sunt, de asemenea, acoperite de noțiuni precum „etica” sau „deontologia” jurnalistică ori chiar „jurnalismul responsabil”. Elementele legate de aceste îndatoriri și responsabilități sunt legate de alte criterii ale examinării efectuate de Curte și sunt incluse, de asemenea, în celelalte capitole ale ghidului. Totuși, este necesar să se recapituleze aici elementele esențiale ale acestora.

305. În domeniul libertății jurnalistice, Curtea a evaluat întotdeauna întinderea acestor „îndatoriri și responsabilități” în lumina rolului preeminent jucat de presă într-un stat guvernat de principiul preeminenței dreptului (*Thorgeir Thorgeirson împotriva Islandei*, pct. 63).

306. În pofida rolului esențial al presei într-o societate democratică, al doilea paragraf al art. 10 stabilește limitele exercitării libertății de exprimare, care rămân valabile chiar și în ceea ce privește relatarea în presă a unor chestiuni serioase de interes general [*Bladet Tromsø și Stensaas împotriva Norvegiei* (MC), pct. 65; *Monnat împotriva Elveției*, pct. 66].

307. Curtea a considerat că garanția pe care art. 10 o oferă jurnaliștilor, în ceea ce privește relatările privind chestiuni de interes general, este supusă condiției ca persoanele în cauză să acționeze cu bună-credință pe baza unor fapte exacte și să furnizeze informații „fiabile și exacte” cu respectarea deontologiei jurnalistice [*Axel Springer AG împotriva Germaniei* (MC), pct. 93; *Bladet Tromsø și Stensaas împotriva Norvegiei* (MC), pct. 65; *Pedersen și Baadsgaard împotriva Danemarcei* (MC), pct. 78; *Fressoz și Roire împotriva Franței* (MC), pct. 54; *Stoll împotriva Elveției* (MC), pct. 103; *Kasabova împotriva Bulgariei*, pct. 61 și 63-68; *Sellami împotriva Franței**, pct. 52-54; pentru afirmația Curții potrivit căreia aceeași regulă ar trebui să se aplice și altor persoane care se implică în dezbateri publice, a se vedea *Steel și Morris împotriva Regatului Unit*, pct. 90].

308. Aceste condiții sunt descrise totodată ca „respectarea principiilor unui jurnalism responsabil” [*Bédat împotriva Elveției* (MC), pct. 50; *Pentikäinen împotriva Finlandei* (MC), pct. 90].

309. Aceste considerații joacă un rol deosebit de important în prezent, având în vedere puterea mass-mediei în societatea modernă, deoarece acestea nu numai că informează, dar pot, în același timp, să sugereze, prin prezentarea informațiilor, modul în care destinatarii ar trebui să le evalueze. Într-o lume în care individul se confruntă cu un flux imens de informații, care circulă în mass-media tradițională sau electronică și care implică un număr tot mai mare de autori, supravegherea respectării deontologiei jurnalistice are o importanță sporită [*Stoll împotriva Elveției* (MC), pct. 104].

a. Informații fiabile și precise: îndatoriri privind verificarea și transmiterea acestora

310. În general, Curtea a considerat că jurnaliștii trebuie să aibă libertatea de a face reportaje despre evenimente pe baza informațiilor obținute din surse oficiale fără să le fi verificat [*Selistö împotriva Finlandei*, pct. 60; *Axel Springer AG împotriva Germaniei* (MC), pct. 105; *Yordanova și Tochev împotriva Bulgariei*, pct. 51].

311. Într-o cauză în care reclamantul s-a bazat pe elemente, accesibile publicului, ale unei anchete privind activitățile anumitor agenți ai brigăzii antidrog, precum și pe un certificat medical oficial care atesta numărul de decese cauzate de supradoze, Curtea a concluzionat că publicația reclamantului constituia un comentariu obiectiv cu privire la o chestiune de interes public, nu un atac gratuit la adresa reputației agenților de poliție ale căror nume au fost menționate (*Godlevskiy împotriva Rusiei*, pct. 47).

312. Într-o cauză având ca obiect evaluarea efectuată de jurnalista reclamantă cu privire la situația financiară a unui parlamentar aflat în exil pe baza declarației de avere a acestuia din urmă, Curtea a concluzionat că jurnalistul trebuia să se poată baza pe conținutul declarației de avere, un document oficial, fără a fi nevoit să efectueze cercetări independente (*Gorelishvili împotriva Georgiei*, pct. 41).

313. Într-o altă cauză, directorul unui cotidian a fost condamnat într-un proces civil pentru publicarea unor afirmații descrise ca insulte la adresa unui șef de stat, deoarece informațiile respective îl implicau pe șeful statului în trafic internațional de substanțe stupefiante. În primul rând, Curtea a constatat că instanțele naționale nu au contestat faptul că conținutul informațiilor publicate corespundea în esență realității. În ceea ce privește pretinsa lipsă de detalii despre procedurile în curs, Curtea a observat că articolul publicat se referea la informațiile de care dispunea jurnalistul în momentul redactării textului și a considerat că nu era de așteptat din partea autorului informațiilor să cunoască soluția care urma să fie pronunțată în procesul penal în curs cu 2 luni înainte de pronunțarea hotărârii de condamnare și nici să solicite informații cu caracter polițienesc și judiciar care, prin natura lor, sunt rezervate (*Gutiérrez Suárez împotriva Spaniei*, pct. 37).

314. Curtea a subliniat relevanța deosebirii făcute de instanțele naționale între tipurile de surse pe care se întemeiază afirmațiile în litigiu. În ceea ce privește suspiciunea de apartenență a unei persoane la mafie, instanțele naționale au considerat că societatea reclamantă exagerase gradul de suspiciune descris în rapoartele oficiale interne și că nu putuse să demonstreze prin fapte suplimentare gradul ridicat de suspiciune prezentată. Potrivit deosebirii făcute de instanțele naționale, deși jurnaliștii puteau să se bazeze pe rapoarte publice oficiale sau pe comunicate de presă oficiale fără să facă cercetări suplimentare, nu același lucru este valabil și pentru rapoartele oficiale interne. Potrivit Curții, această deosebire este deosebit de importantă în ceea ce privește informațiile referitoare la acuzații de conduită infracțională, în care este în discuție dreptul la prezumția de nevinovăție (*Verlagsgruppe Droemer Knaur GmbH & Co. KG împotriva Germaniei*, pct. 48).

315. Într-o cauză privind reproducerea cuvânt cu cuvânt a unor materiale provenite dintr-un ziar online, cu indicarea sursei acestora, Curtea a admis existența unor diferențe între presa scrisă și Internet și că, având în vedere rolul jucat de Internet în cadrul activităților profesionale ale mass-mediei și importanța sa în exercitarea dreptului la libertatea de exprimare în general, lipsa unui cadru juridic intern adecvat pentru ca jurnaliștii să utilizeze informațiile de pe Internet fără teama de a face obiectul unor sancțiuni împiedică în mod grav exercitarea de către presă a funcției sale vitale de gardian (*Colegiul editorial al Pravoye Delo și Shtekel împotriva Ucrainei*, pct. 64).

316. În cauza *Kęcki împotriva Poloniei*, Curtea a afirmat că „jurnalismul responsabil” înseamnă ca jurnalistul să verifice veridicitatea informațiilor pe care le relatează publicului într-un mod rezonabil. Astfel, nu poate fi obligat în mod sistematic să verifice toate informațiile prezentate în cursul unui interviu. Curtea a insistat asupra deosebirii care trebuie făcută între reproducerea, în presa scrisă, a unui interviu în care jurnalistul a transcris afirmațiile persoanei intervievate, nu a propriilor sale declarații, precum și asupra faptului că jurnalistul a demonstrat bună-credință obținând de la autorul afirmațiilor asigurarea că acestea au fost citate în mod fidel în articol înainte de publicare (pct. 52).

317. Curtea a recunoscut întotdeauna libertatea jurnaliștilor în alegerea tehnicilor sau a mijloacelor de reportaj despre afirmațiile unui terț care pot să constituie calomnie. Curtea a admis că un reportaj obiectiv și echilibrat poate fi prezentat într-o gamă largă de forme, în funcție, printre altele, de mijloacele de comunicare în cauză (*Jersild împotriva Danemarcei*, pct. 31).

318. Potrivit Curții, cerința generală ca jurnaliștii să se distanțeze în mod sistematic și formal de conținutul unui citat care ar putea să constituie o insultă pentru terți, să îi provoace ori să aducă

atingere onoarei nu este compatibilă cu rolul presei de a prezenta informații despre fapte sau opinii și idei care se manifestă la un moment dat (*Thoma împotriva Luxemburgului*, pct. 64; *Brunet-Lecomte și alții împotriva Franței*, pct. 47).

319. Într-o cauză în care un jurnalist a fost urmărit penal și condamnat pentru realizarea unui documentar de televiziune despre tineri care își susțineau convingerile rasiste, Curtea a concluzionat că reclamantul nu a avut intenția de a difuza opinii rasiste, ci de a evidenția o preocupare aflată în legătură cu interesul general: reportajele bazate pe interviuri sunt considerate unul dintre cele mai importante mijloace prin care presa își poate juca rolul de „câine de pază” (*Jersild împotriva Danemarcei*, pct. 35).

320. Libertatea jurnalistică include, de asemenea, posibila recurgere la o oarecare exagerare sau chiar provocare (*Pedersen și Baadsgaard*, citată anterior, pct. 71). Nu este de competența Curții, și de altfel nici a instanțelor naționale, să înlocuiască presa în alegerea metodei de reportaj care trebuie folosită într-un anumit caz (*Jersild împotriva Danemarcei*, pct. 31; *Eerikäinen și alții împotriva Finlandei*, pct. 65). Jurnaliștii au, de asemenea, libertatea de a alege, dintre informațiile care le parvin, pe cele de care se vor ocupa și modul în care vor proceda [*Couderc et Hachette Filipacchi Associés împotriva Franței* (MC), pct. 31 și 139].

321. Acestea fiind spuse, Curtea a acordat o importanță deosebită faptului că reclamantul, directorul unui cotidian, a reprodus, pe lângă editorialul în litigiu în care critica pozițiile politice ale unui candidat la alegeri, numeroase extrase din articole recente. A considerat că a făcut acest lucru în conformitate cu normele profesiei de jurnalist. A precizat că directorul, deși a reacționat la aceste articole, a permis cititorilor să își formeze propria opinie, comparând editorialul în cauză cu declarațiile persoanei vizate în același editorial (*Lopes Gomes da Silva împotriva Portugaliei*, pct. 35).

322. Ca atare, Curtea a considerat că corectitudinea mijloacelor folosite pentru a obține o informație și pentru a o transmite publicului și respectul pentru persoana vizată de informație constituie, de asemenea, criterii esențiale care trebuie luate în considerare. Așadar, caracterul reductiv și trunchiat al unei publicații poate, atunci când este de natură să inducă în eroare cititorii, să limiteze în mod considerabil importanța contribuției acestei publicații la o dezbatere de interes general [*Couderc și Hachette Filipacchi Associés împotriva Franței* (MC), pct. 132; *Travaglio împotriva Italiei* (dec.), pct. 34].

323. În mai multe cauze, Curtea a amintit că declarațiile făcute de jurnalist însuși trebuie, de asemenea, să fie diferențiate de cele care constituie citate din partea unor terți [*Godlevskiy împotriva Rusiei*, pct. 45; *Pedersen și Baadsgaard împotriva Danemarcei* (MC), pct. 77; *Thorgeir Thorgeirson împotriva Islandei*, pct. 65; *Jersild împotriva Danemarcei*, pct. 35].

324. Într-o cauză având ca obiect afirmațiile făcute de reclamant, de profesie jurnalist, în timpul participării la o emisiune de televiziune în direct, fără să fi avut cunoștință de secvența pe care editorul alesese să o utilizeze ca introducere la dezbatere, Curtea a afirmat că responsabilitatea reclamantului nu trebuia să depășească propriile cuvinte și nu putea să fie pusă în discuție pentru declarațiile sau afirmațiile altora, indiferent dacă este vorba despre un editor de televiziune sau jurnaliști (*Reznik împotriva Rusiei*, pct. 45).

325. Într-o cauză în care instanțele naționale s-au bazat exclusiv pe pasajul din articolul în litigiu care conținea acuzații de corupție, Curtea a arătat că pasajul în litigiu a fost scos din context. Deși acuzațiile erau grave, articolul, citit în întregime, avertiza în mod clar că zvonul în discuție nu era demn de încredere. Curtea a reiterat în această hotărâre că reportajele din mass-media care se referă la „povești” sau „zvonuri” – provenite de la terți – sau la „opinia publică” trebuie să fie protejate, de asemenea, în măsura în care nu există dovezi că relatarea lor este în întregime falsă și inventată (*Timpuș Info-Magazin și Anghel împotriva Moldovei*, pct. 36).

b. Alte responsabilități: editori și directori de ziare, cititori, colaboratori

326. Potrivit Curții, deoarece contribuie la susținerea exprimării opiniilor autorilor pe care îi publică, editorul nu numai că participă pe deplin la libertatea de exprimare, ci împărtășește și „îndatoririle și responsabilitățile” acestora din urmă. Sub rezerva respectării cerințelor paragrafului 2, art. 10 nu exclude așadar faptul că, deși nu s-a asociat personal cu opiniile exprimate, un editor poate fi sancționat pentru publicarea unui text al cărui autor nu a respectat aceste „îndatoriri și responsabilități” (*Orban și alții împotriva Franței*, pct. 47 și trimiterile citate).

327. Într-un caz, s-a ridicat problema unei triple condamnări pentru calomnie contra unui partid de extremă dreapta și a președintelui acestuia: cea a autorului și editorului unui roman, precum și cea a editorului unui ziar pentru calomnie în urma publicării unei petiții care conținea pasajele în litigiu și protesta împotriva primelor două condamnări. Curtea a concluzionat că, pe lângă primele două condamnări, cea a directorului ziarului era conformă cu art. 10, considerând că nu părea nerezonabil să se considere că acesta a depășit limitele provocării admisibile reproducând pasajele calomniatoare [*Lindon, Otchakovsky-Laurens și July împotriva Franței* (MC), pct. 66].

328. Într-o altă cauză având ca obiect aplicarea pedepsei închisorii, cu suspendarea executării pedepsei, a unui director de ziar pentru publicarea unui articol calomniator contra doi magistrați, Curtea a amintit că, în calitate de director al ziarului, reclamantul avea competența și îndatorirea de a împiedica degenerarea dezbaterii politice în insulte sau atacuri personale (*Belpietro împotriva Italiei*, pct. 41).

329. Deși, „din cauza naturii speciale a internetului, «îndatoririle și responsabilitățile» pe care trebuie să și le asume un portal internet de știri, în sensul art. 10, pot fi într-o anumită măsură diferite de cele ale unui editor tradițional în ceea ce privește conținutul furnizat de terți” [*Delfi AS împotriva Estoniei* (MC), pct. 113; a se vedea, de asemenea, *Orlovskaya Iskra împotriva Rusiei*, pct. 109], furnizarea unei platforme pentru exercitarea libertății de exprimare, permițând publicului să facă schimb de informații și idei pe Internet, trebuie examinată în lumina principiilor aplicabile presei (*Magyar Tartalomsgáltatók Egyesülete et Index.hu Zrt împotriva Ungariei*, pct. 61)¹¹.

¹¹ Pentru responsabilitatea intermediarilor pe Internet, a se vedea capitolul „**Error! Reference source not found.**” infra.

VI. Protecția surselor jurnalistice

A. Principiile generale

330. Protecția surselor jurnalistice este una dintre pietrele de temelie ale libertății presei. Absența unei astfel de protecții ar putea să descurajeze sursele jurnalistice să ajute presa să informeze publicul cu privire la chestiuni de interes general. În consecință, presa ar avea o mai mică posibilitate să își joace rolul indispensabil de „câine de pază”, iar capacitatea sa de a furniza informații exacte și credibile poate fi diminuată (*Ressiot și alții împotriva Franței*, pct. 99; *Goodwin împotriva Regatului Unit*, pct. 39; *Roemen și Schmit împotriva Luxemburgului*, pct. 57; *Ernst și alții împotriva Belgiei*, pct. 91; *Tillack împotriva Belgiei*, pct. 53).

331. Cele două scopuri legitime invocate cel mai frecvent pentru a justifica ingerințele în caracterul secret al surselor sunt „siguranța națională” și „împiedicarea divulgării de informații confidențiale”. „Apărarea ordinii”, „prevenirea infracțiunilor” și „protecția drepturilor altora” ar putea fi, de asemenea, invocate în mai multe cauze de această natură.

332. Având în vedere importanța protecției surselor jurnalistice pentru libertatea presei într-o societate democratică și efectul negativ asupra exercitării acestei libertăți pe care riscă să îl cauzeze o ordonanță de dezvăluire a surselor, o astfel de măsură nu poate fi compatibilă cu art. 10 din Convenție decât dacă este justificată de imperativul superior al interesului public [*Goodwin împotriva Regatului Unit*, pct. 39; *Weber și Saravia împotriva Germaniei* (dec.), pct. 149; *Financial Times Ltd și alții împotriva Regatului Unit*, pct. 59; *Tillack împotriva Belgiei*, pct. 53].

Prin urmare, limitările aplicate confidențialității surselor jurnalistice necesită, din partea Curții, cea mai atentă examinare (*Goodwin împotriva Regatului Unit*, pct. 39-40).

333. Protecția confidențialității surselor jurnalistice are două aspecte: privește nu doar jurnalistul însuși, ci și, în special, sursa care în mod intenționat a ajutat presa să informeze publicul cu privire la chestiuni de interes general [*Stichting Ostade Blade împotriva Țărilor de Jos* (dec.), pct. 64; *Nordisk Film & TV A/S împotriva Danemarcei* (dec.)].

334. Curtea a subliniat că dreptul jurnaliștilor de a păstra tăcerea privind sursele lor nu poate fi considerat un simplu privilegiu care li s-ar acorda sau retrage pe baza caracterului legal sau nelegal al surselor, ci un atribut real al dreptului la informații, care trebuie tratat cu cea mai mare precauție (*Nagla împotriva Letoniei*, pct. 97; *Tillack împotriva Belgiei*, pct. 65).

B. Definiții, domeniu de aplicare

335. În cauzele având ca obiect protecția surselor jurnalistice, Curtea a făcut periodic trimitere la *Recomandarea nr. R (2000) 7* privind dreptul jurnaliștilor de a nu dezvălui sursele lor de informații, adoptată de Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei la 8 martie 2000 [a se vedea, printre altele, *Sanoma Uitgevers B.V. împotriva Țărilor de Jos* (MC), pct. 44; *Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. și alții împotriva Țărilor de Jos*, pct. 86].

336. Astfel, în concepția Curții, „sursă” jurnalistică înseamnă „orice persoană care furnizează informații unui jurnalist”. Pe de altă parte, Curtea înțelege sintagma „informații de identificare a unei surse” ca referindu-se, în măsura în care riscă să ducă la identificarea unei surse, atât la „împrejurările concrete ale obținerii de informații de către un jurnalist de la o sursă”, cât și la „partea nepublicată a informațiilor furnizate de o sursă unui jurnalist” (*Görmüş și alții împotriva Turciei*, pct. 45; *Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. și alții împotriva Țărilor de Jos*, pct. 86).

337. Într-o cauză având ca obiect obligația impusă unei societăți de televiziune de a transmite poliției secvențe nedifuzate, care implicau persoane suspectate de pedofilie, Curtea a arătat mai întâi că jurnalistul a lucrat sub o identitate falsă și că persoanele care au vorbit cu el nu știau că acesta era jurnalist. Întrucât persoanele care au participat la reportaj nu au asistat în mod voluntar presa în rolul său de informare a publicului cu privire la chestiuni de interes general, acestea nu pot fi considerate surse de informare jurnalistice în sensul tradițional al termenului. În pofida acestei constatări, Curtea a hotărât că decizia națională în litigiu echivala cu o ingerință în sensul art. 10 § 1 din Convenție. În decizia sa, Curtea a recunoscut posibilitatea ca art. 10 din Convenție să se aplice într-o astfel de situație și a constatat că o predare obligatorie a materialului de cercetare ar putea avea un efect descurajator asupra exercitării libertății de exprimare a jurnaliștilor [*Nordisk Film & TV A/S împotriva Danemarcei* (dec.)].

338. Într-o cauză având ca obiect percheziția efectuată în sediul unei reviste în urma publicării unei scrisori de revendicare a unui atentat cu bombă, Curtea a observat că percheziția a avut ca scop anchetarea unei infracțiuni grave și prevenirea unor atentate. Aceasta a concluzionat că informatorul revistei, care urmărea să facă publicitate atentatelor, nu putea să se prevaleze de o protecție egală cu cea acordată „surselor” [*Stichting Ostade Blade împotriva Țărilor de Jos* (dec.)].

C. Formele și proporționalitatea ingerinței

1. Ordonanță de dezvăluire a surselor

339. Curtea a observat că o ordonanță de dezvăluire a surselor poate avea un impact negativ nu numai asupra surselor, a căror identitate poate fi dezvăluită, ci și asupra ziarului sau a oricărei alte publicații care face obiectul ordonanței, reputația sa în fața potențialelor surse viitoare putând fi afectată în mod negativ de dezvăluire, precum și asupra membrilor publicului, care au interesul de a primi informațiile comunicate de surse anonime [*Sanoma Uitgevers B.V. împotriva Țărilor de Jos* (MC), pct. 89; *Financial Times Ltd și alții împotriva Regatului Unit*, pct. 70].

340. Într-o cauză în care un jurnalist a fost reținut pentru a-l constrânge să dezvăluie sursele sale de informații referitoare la o cercetare penală deschisă în legătură cu trafic de arme, Curtea s-a declarat surprinsă de extremele la care autoritățile naționale erau dispuse să ajungă pentru a afla identitatea sursei. Potrivit Curții, metode atât de radicale nu puteau decât să descurajeze persoanele, care dețin informații adevărate și exacte despre fapte ilicite, să manifeste aceeași disponibilitate în viitor și să comunice informațiile lor presei (*Voskuil împotriva Țărilor de Jos*, pct. 71).

2. Percheziții

341. În mai multe cauze, Curtea a hotărât că perchezițiile care au avut ca obiect aflarea sursei unui jurnalist constituie – chiar dacă nu produc niciun rezultat – un act mai grav decât o ordonanță de dezvăluire a identității sursei. Într-adevăr, organele de cercetare penală care, având mandat de percheziție, iau prin surprindere un jurnalist la locul său de muncă au competențe de investigare foarte extinse deoarece, prin definiție, au acces la toate documentele deținute de jurnalist (*Roemen și Schmit împotriva Luxemburgului*, pct. 57; *Ernst și alții împotriva Belgiei*, pct. 103; *Görmüş și alții împotriva Turciei*, pct. 57-59).

342. În cauza *Görmüş și alții împotriva Turciei*, măsura în litigiu avea mai multe aspecte: percheziția efectuată în sediul reclamantilor, transferul pe discuri externe al întregului conținut al computerelor jurnaliștilor și păstrarea de către parchet a acestor discuri. Curtea a considerat că aceste ingerințe aduc o mai mare atingere protecției surselor decât o ordonanță de dezvăluire a identității informatorilor. Într-adevăr, extragerea la întâmplare a tuturor datelor din suporturile informatice a permis autorităților să colecteze informații fără legătură cu faptele care făceau obiectul urmăririi penale.

Potrivit Curții, această intervenție risca nu doar să aibă repercusiuni foarte grave asupra relațiilor reclamanților cu toate sursele lor de informații, ci și să aibă un efect descurajator asupra altor jurnaliști sau a altor funcționari avertizori de integritate, descurajându-i să semnaleze faptele neregulamentare sau discutabile ale autorităților publice (*Görmüş și alții împotriva Turciei*, pct. 73-74; *Roemen și Schmit împotriva Luxemburgului*, pct. 57; *Nagla împotriva Letoniei*, în care s-au efectuat cercetări urgente la domiciliul unui jurnalist care au implicat ridicarea de aparate de stocare a datelor conținând sursele sale de informații).

3. Supravegherea selectivă a jurnaliștilor pentru identificarea surselor acestora

343. Într-o cauză având ca obiect supravegherea jurnaliștilor și ordonanța de comunicare a unor documente care puteau duce la identificarea surselor acestora, Curtea a constatat, în primul rând, că această cauză se caracteriza tocmai prin supravegherea selectivă a jurnaliștilor pentru a afla originea informațiilor acestora (*Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. și alții împotriva Țărilor de Jos*, pct. 97). Prin urmare, s-a ridicat problema dacă statutul de jurnalist al reclamanților necesită garanții speciale pentru a asigura o protecție corespunzătoare a surselor lor. Curtea a subliniat în special că supravegherea selectivă a jurnaliștilor a fost autorizată fără control prealabil din partea unui organism independent abilitat să prevină ori să dispună încetarea unei astfel de măsuri. Potrivit Curții, un control ulterior nu ar fi fost suficient întrucât, odată distrusă, confidențialitatea surselor jurnalistice nu poate fi restabilită. Aceasta a concluzionat că a fost încălcat art. 8 din Convenție coroborat cu art. 10 (pct. 98).

344. Într-o altă cauză, măsurile de supraveghere au vizat identificarea și prevenirea unui pericol, menținând în același timp la nivelul minim inevitabil dezvăluirea surselor jurnalistice. Curtea a observat că, prin urmare, măsura nu a avut ca scop supravegherea jurnaliștilor; în general, autoritățile au descoperit abia atunci când au examinat, după caz, telecomunicațiile interceptate prin care au fost supravegheate convorbirile unui jurnalist. Potrivit Curții, întrucât măsurile de supraveghere nu urmăreau să identifice surse jurnalistice, ingerința în exercitarea libertății de exprimare pe care o constituie supravegherea strategică nu poate fi considerată ca fiind deosebit de gravă [*Weber și Saravia împotriva Germaniei* (dec.), pct. 151].

4. Citație pentru a da declarație în calitate de martor în procesul penal

345. În cauza *Becker împotriva Norvegiei*, în care o jurnalistă a fost citată să dea declarație în calitate de martor împotriva unei surse care se autodezvăluise deja, Curtea a statuat că citația nu era justificată de un imperativ superior de interes public (pct. 83). Curtea a considerat că inculparea sursei, pentru că s-a folosit de reclamantă în vederea manipulării pieței, este relevantă pentru examinarea proporționalității. Totuși, a constatat că intenția sursei de a cauza prejudiciu avea o importanță limitată atunci când s-a emis citația pentru a da declarație în calitate de martor (pct. 77).

346. În cauza *Jecker împotriva Elveției*, reclamantului jurnalist i s-a ordonat să dea declarație în calitate de martor în cadrul anchetei penale care îl viza pe un traficant de droguri și despre care făcuse un reportaj. Chiar dacă infracțiunea în cauză intra sub incidența excepțiilor legale de la dreptul la protecția surselor jurnalistice, Curtea a considerat că, în speță, acest motiv nu era suficient pentru a justifica obligarea reclamantului la dezvăluirea identității sursei sale (pct. 41).

D. Garanții procedurale

347. Având în vedere importanța vitală, pentru libertatea presei, a protejării surselor jurnaliștilor și a informațiilor care pot duce la identificarea acestora, orice atingere adusă dreptului la protecția acestor surse trebuie să facă obiectul unor garanții procedurale, definite de lege, în raport cu importanța principiului în cauză [*Sanoma Uitgevers B.V. împotriva Țărilor de Jos* (MC), pct. 88].

348. Printre aceste garanții procedurale, în primul rând se află posibilitatea ca măsura să fie supusă controlului judecătoresc sau al oricărui alt organ decizional independent și imparțial. Controlul necesar trebuie să fie efectuat de un organ, separat de puterea executivă și de celelalte părți interesate, cu competența de a preciza, înainte de prezentarea elementelor solicitate, dacă există un imperativ de interes public care are prioritate față de principiul protecției surselor jurnaliștilor și, în caz contrar, pentru a preveni orice acces neesențial la informații care ar putea duce la dezvăluirea identității surselor [*Sanoma Uitgevers B.V. împotriva Țărilor de Jos* (MC), pct. 90]. Potrivit Curții, un control independent, efectuat înainte de consultarea și administrarea elementelor obținute, ar trebui să fie suficient pentru a stabili dacă se ridică o problemă de confidențialitate și, după caz, dacă, având în vedere circumstanțele specifice ale cauzei, interesul public invocat de organele de cercetare sau de urmărire penală are prioritate față de interesul public general al protecției surselor. Este clar pentru Curte că un control independent efectuat numai după prezentarea elementelor care pot duce la identificarea surselor nu este de natură să păstreze însăși esența dreptului la confidențialitate (*ibid.*, pct. 91; a se vedea de asemenea *Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. și alții împotriva Țărilor de Jos*, pct. 98).

349. Curtea a adăugat că, având în vedere necesitatea unui control preventiv, instanța judecătorească sau un alt organ independent și imparțial trebuie, așadar, să poată efectua, înainte de orice dezvăluire, punerea în balanță a riscurilor potențiale și a intereselor respective în raport cu elementele a căror dezvăluire este solicitată, astfel încât argumentele autorităților care doresc să obțină dezvăluirea să poată fi evaluate în mod corespunzător. Decizia care urmează să fie adoptată trebuie să fie guvernată de criterii clare, în special în ceea ce privește chestiunea dacă o măsură mai puțin intruzivă poate fi suficientă pentru a servi intereselor publice superioare care au fost stabilite. Instanța judecătorească sau alt organ competent trebuie să aibă dreptul de a refuza emiterea unei ordonanțe de dezvăluire sau de a emite o ordonanță mai limitată sau mai contextualizată, astfel încât sursele în cauză să se poată sustrage dezvăluirii identității lor, indiferent dacă sunt sau nu menționate în mod specific printre elementele a căror predare a fost solicitată, cu motivarea că comunicarea unor astfel de elemente ar genera un risc ridicat de compromitere a identității surselor jurnaliștilor. În caz de urgență, trebuie să existe posibilitatea de a urma o procedură pentru putea identifica și izola, înainte de a fi utilizate de către autorități, informațiile care sunt de natură să permită identificarea surselor de cele care nu implică un risc similar [*Sanoma Uitgevers B.V. împotriva Țărilor de Jos* (MC), pct. 92].

VII. Prevenirea divulgării de informații confidențiale

A. Principii generale

350. Prevenirea divulgării de informații confidențiale a fost invocată în fața Curții în legătură cu mai multe tipuri de conținut, cu caracter „public”, dar și „privat”: informații militare (*Hadjianastassiou împotriva Greciei*, pct. 45; *Görmüş și alții împotriva Turciei*, pct. 62); informații care intră sub incidența secretului fiscal [*Fressoz și Roire împotriva Franței* (MC), pct. 52]; secretul urmăririi penale¹² [*Bédat împotriva Elveției* (MC), pct. 55]; protecția corespondenței diplomatice [*Stoll împotriva Elveției* (MC)]; rapoarte confidențiale ale serviciilor de securitate națională (*Vereniging Weekblad Bluf! împotriva Țărilor de Jos*); secretul medical (*Éditions Plon împotriva Franței*); sau informații cu caracter comercial, care invită la discuție privind practicile profesionale specifice unui anumit sector de activitate (*Herbai împotriva Ungariei*, pct. 41-43).

351. Curtea a considerat că trebuie adoptată o interpretare a sintagmei „a împiedica divulgarea de informații confidențiale”, folosite în al doilea paragraf al art. 10 din Convenție, care să includă informațiile confidențiale divulgate atât de o persoană supusă unei obligații de confidențialitate, cât și de o terță persoană, în special de un jurnalist [*Stoll împotriva Elveției* (MC), pct. 61].

352. În ceea ce privește informațiile confidențiale sau secrete referitoare la activitățile și deciziile statului, Curtea a considerat că libertatea presei este cu atât mai importantă cu cât aceasta se află în afara controlului democratic sau judecătoresc. Într-un astfel de context, divulgarea de informații pe care le deține statul joacă un rol esențial într-o societate democratică, deoarece permite societății civile să controleze activitățile guvernului căruia i-a încredințat protecția intereselor sale [*Görmüş și alții împotriva Turciei*, pct. 48; *Stoll împotriva Elveției* (MC), pct. 110].

353. Curtea a făcut trimitere totodată, în această privință, la principiul adoptat sub egida Consiliului Europei, potrivit căruia publicitatea documentelor reprezintă regula, iar clasificarea lor reprezintă excepția, precum și la *Rezoluția 1551 (2007)* a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei privind echitatea procedurilor judiciare în cazurile de spionaj sau de divulgare a secretelor de stat [*Stoll împotriva Elveției* (MC), pct. 40-41].

354. Curtea a remarcat diversitatea reglementărilor din statele membre, având ca scop păstrarea caracterului confidențial sau secret al anumitor date sensibile și urmărirea (penală) a faptelor contrare acestui scop. Prin urmare, a subliniat că, în acest domeniu, statele pot să invoce o anumită marjă de apreciere [*Stoll împotriva Elveției* (MC), pct. 107].

355. Condamnarea unui jurnalist pentru divulgarea de informații considerate confidențiale sau secrete poate să descurajeze profesioniștii din domeniul mass-mediei să informeze publicul cu privire la chestiuni de interes general. În astfel de cazuri, este posibil ca presa să nu mai poată juca rolul indispensabil de „câine de pază”, iar capacitatea sa de a furniza informații exacte și credibile poate fi diminuată [*Stoll împotriva Elveției* (MC), pct. 110].

356. Potrivit unei jurisprudențe extinse a Curții, necesitatea de a împiedica difuzarea unor astfel de informații nu se mai justifică în cazul în care acestea au fost deja făcute publice (*Weber împotriva Elveției*, pct. 49) ori și-au pierdut caracterul confidențial [*Observer și Guardian împotriva Regatului Unit*, pct. 66-70; *Sunday Times împotriva Regatului Unit (nr. 2)*, pct. 52-56].

357. Curtea a considerat că, în ceea ce privește deontologia, în cadrul evaluării conduitei jurnaliștilor trebuie luate în considerare două aspecte: modul în care jurnalistul a intrat în posesia informației confidențiale și forma publicațiilor în cauză [*Stoll împotriva Elveției* (MC), pct. 140].

¹² A se vedea capitolul „**Error! Reference source not found.**” (Protecția...) de mai jos.

B. Criterii de evaluare

358. În mai multe cauze având ca obiect aflarea de către jurnaliști a unor informații confidențiale sau a unor informații referitoare la securitatea națională, Curtea a considerat că măsurile statului au constituit ingerințe în libertatea de exprimare a jurnaliștilor (*Gîrleanu împotriva României*, pct. 71-72; *Schweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft SRG împotriva Elveției*, pct. 22; *Dammann împotriva Elveției*, pct. 28).

359. Analizând necesitatea unei anumite ingerințe în exercitarea libertății de exprimare, Curtea a avut în vedere mai multe criterii, și anume evaluarea intereselor în discuție, conduita reclamantilor, controlul exercitat de instanțele naționale și proporționalitatea sancțiunii aplicate [*Stoll împotriva Elveției* (MC), pct. 112].

360. Evaluând interesele în discuție, Curtea a examinat mai întâi dacă conținutul documentului în litigiu era de natură să contribuie la o dezbatere publică cu privire la o chestiune de interes general [*Stoll împotriva Elveției* (MC), pct. 118-124]. În acest caz, a luat în considerare și natura intereselor – publice sau nu – care trebuie să fie puse în balanță cu interesul public al cititorilor de a lua cunoștință de documentele în litigiu (*ibid.*, pct. 115-116). În această privință, Curtea a putut să facă trimitere la interese precum menținerea încrederii cetățenilor în autoritățile naționale respective (*Görmüş Görmüş și alții împotriva Turciei*, pct. 63).

361. De asemenea, Curtea a acordat o anumită pondere chestiunii dacă conținutul documentului în cauză era complet necunoscut publicului [*Stoll împotriva Elveției* (MC), pct. 113].

1. Contribuția la dezbaterea publică pe teme de interes general

362. În cauzele având ca obiect împiedicarea divulgării de informații confidențiale, Curtea a considerat, printre altele, următoarele chestiuni ca aflându-se sub incidența unei debateri de interes general: divulgarea de scrisori referitoare la chestiuni precum separarea puterilor, abuz în serviciu comis de politicieni de rang înalt și atitudinea guvernului față de intervențiile brutale ale polițiștilor [*Guja împotriva Moldovei* (MC), pct. 88]; relațiile dintre forțele armate și politica generală (*Görmüş și alții împotriva Turciei*, pct. 56); o publicație privind procedura penală și funcționarea justiției în general [*Bédat împotriva Elveției* (MC), pct. 63; *A. B. împotriva Elveției*, pct. 47; *Dupuis și alții împotriva Franței*, pct. 42]; declarații privind o procedură accelerată pentru ucidere din culpă, declanșată la inițiativa victimelor bolilor survenite ulterior vaccinării împotriva hepatitei B (*Mor împotriva Franței*, § 53); problema despăgubirilor datorate victimelor Holocaustului pentru activele abandonate în conturi bancare elvețiene [*Stoll împotriva Elveției* (MC), pct. 118].

363. Curtea a considerat de altfel că libertatea de exprimare legată de cadrul profesional nu protejează decât informațiile care contribuie în mod clar la o dezbatere privind chestiuni de interes general și a concluzionat că informațiile referitoare la o practică profesională, care sunt difuzate on-line într-un anumit cerc profesional și care invită la discutarea practicilor comerciale ale celor prezenți, nu pot fi excluse din domeniul de aplicare al art. 10 (*Herbai împotriva Ungariei*, pct. 43).

2. Conduita autorului divulgării

364. Curtea a considerat că, în ceea ce privește deontologia, în cadrul evaluării conduitei jurnaliștilor trebuie luate în considerare două aspecte: modul în care jurnalistul a intrat în posesia informațiilor confidențiale și forma publicațiilor în cauză [*Stoll împotriva Elveției* (MC), pct. 140].

365. Într-un sens mai general, Curtea a considerat că modul în care o persoană obține informații considerate confidențiale sau secrete poate juca un anumit rol în cadrul punerii în balanță a intereselor care trebuie efectuată în contextul art. 10 § 2 [*Stoll împotriva Elveției* (MC), pct. 141].

366. Într-o cauză în care reclamantul a fost sancționat pentru divulgarea de informații militare confidențiale în contextul unei investigații jurnalistice, Curtea a constatat că acesta nu era cadru militar, cu acele „îndatoriri și responsabilități” specifice pe care le-ar fi implicat această funcție (*Gîrleanu împotriva României*, pct. 90). De asemenea, a constatat că reclamantul, jurnalist, nu a obținut informațiile în litigiu prin mijloace nelegale și nici nu a încercat în mod activ să le obțină (*ibid.*, pct. 91).

367. Într-o cauză în care reclamantul a interceptat convorbiri care nu îi erau adresate, inclusiv ale poliției, Curtea a reamintit implicațiile noțiunii de „jurnalism responsabil”: întrucât conduitele sale contraveneau îndatoririi de respectare a legilor penale de drept comun, jurnalistul trebuia să fie conștient de faptul că era pasibil de sancțiuni juridice, în special de drept penal (*Brambilla și alții împotriva Italiei*, pct. 64).

368. Acest lucru este valabil și atunci când jurnalistul a recurs la trucuri sau amenințări sau a exercitat în alt mod presiuni pentru a obține informațiile dorite (*Dammann împotriva Elveției*, pct. 55).

369. Cu toate acestea, lipsa unei conduite nelegale din partea reclamantului nu este în mod necesar determinantă în cadrul evaluării chestiunii dacă acesta și-a respectat îndatoririle și responsabilitățile [*Stoll împotriva Elveției* (MC), pct. 144; *Fressoz și Roire împotriva Franței* (MC), pct. 52].

3. Controlul exercitat de instanțele naționale

370. Curtea a amintit că nu este de competența sa să se substituie statelor părți la Convenție în definirea intereselor lor naționale, domeniu care, de regulă, se află în nucleul dur al suveranității statului. Cu toate acestea, este posibil să fie necesar să se aibă în vedere considerente referitoare la caracterul echitabil al unui proces în cadrul examinării unei ingerințe în exercitarea drepturilor garantate de art. 10 [*Görmüş și alții împotriva Turciei*, pct. 64; *Stoll împotriva Elveției* (MC), pct. 137].

De exemplu, aplicarea pur formală a noțiunii de „confidențialitate”, în sensul de a împiedica instanța să ia în considerare conținutul material al documentelor confidențiale în vederea punerii în balanță a intereselor aflate în joc, ar constitui un obstacol pentru controlul justificării ingerinței în exercitarea drepturilor protejate prin art. 10 din Convenție (*Görmüş și alții împotriva Turciei*, pct. 64-66).

De asemenea, în ceea ce privește controlul judecătoresc în privința măsurii aplicate, Curtea ia în considerare faptul că instanțele nu au examinat niciunul dintre elementele specifice ale conduitei reclamantului și nici nu au verificat dacă informațiile în cauză erau în mod real de natură să constituie o amenințare pentru structurile militare. Prin urmare, acestea nu au pus în balanță, pe de o parte, interesul de a păstra confidențialitatea documentelor în cauză și, pe de altă parte, interesul unei investigații jurnalistice și interesul publicului de a fi informat despre scurgerea de informații, sau chiar conținutul propriu-zis al documentelor (*Gîrleanu împotriva României*, pct. 95).

4. Proportionalitatea sancțiunilor aplicate

371. Curtea reamintește că, în materie de securitate națională și în cauzele având ca obiect sancțiuni penale pentru divulgarea de informații militare clasificate, trebuie lăsată o anumită marjă de apreciere autorităților naționale (*Hadjianastassiou împotriva Greciei*, pct. 47).

372. Cu toate acestea, în cazul unei sancțiuni aplicate pentru o investigație jurnalistică, natura relativ modestă a amenzii nu împiedică Curtea să constate o încălcare a art. 10 din Convenție. Curtea a observat în special că faptul de a fi fost condamnat este uneori mai important decât o pedeapsă minoră. În plus, sancțiunile aplicate urmăreau să îl împiedice pe reclamant să facă publice și să comunice informațiile clasificate. Potrivit Curții, ulterior declasificării documentelor, decizia de a aplica sau de a nu aplica sancțiuni ar fi trebuit să fie evaluată mai atent (*Gîrleanu împotriva României*, pct. 98).

VIII. Protecția specifică a avertizorilor și a semnalării neregulilor în administrația publică

373. Art. 10 din Convenție se aplică declarațiilor care vizează atragerea atenției asupra unor activități ilegale sau condamnabile din punct de vedere moral, o protecție specială pentru astfel de activități fiind prevăzută în jurisprudența Curții. În această privință, există două categorii diferite: cea a avertizorilor și cea a semnalării neregulilor în conduita agenților statului sau a funcționarilor [*Medžlis Islamske Zajednice Brčko și alții împotriva Bosniei și Herțegovinei* (MC), pct. 80-84]. Această deosebire permite identificarea unor criterii specifice pentru protecție în temeiul art. 10 din Convenție.

În ceea ce privește prima categorie de cauze, printre scopurile legitime urmărite se numără „împiedicarea divulgării de informații confidențiale” și/sau protejarea drepturilor altora, în timp ce, în a doua categorie, este vorba mai frecvent de protecția reputației și a drepturilor altora.

Cele două caracteristici distinctive esențiale dintre aceste două categorii pot fi rezumate după cum urmează.

374. În primul rând, statutul de avertizor implică în mod obligatoriu o relație de muncă, ce ridică problema îndatoririlor de loialitate, de rezervă și discreție a salariatului față de angajator [*Guja împotriva Moldovei* (MC), pct. 70], deși o astfel de relație nu este o condiție necesară pentru semnalare.

375. În al doilea rând, semnalarea se referă întotdeauna la un funcționar al statului [*Medžlis Islamske Zajednice Brčko și alții împotriva Bosniei și Herțegovinei* (MC), pct. 80; *Zakharov împotriva Rusiei*; *Siryk împotriva Ucrainei*; *Sofranschi împotriva Moldovei*], pe când avertizorii nu se referă neapărat la conduita funcționarilor. Într-adevăr, Curtea a recunoscut că protecția în privința unui avertizor poate fi atribuită atât unui salariat din sectorul public [*Guja împotriva Moldovei* (MC), pct. 8; *Bucur și Toma împotriva României*, pct. 7; *Langner împotriva Germaniei*, pct. 6], cât și unui salariat din sectorul privat. De exemplu, în cazul concedierii unei asistente medicale pentru depunerea unei plângeri penale în care denunța deficiențe ale îngrijirilor administrate de angajatorul său, o societate cu răspundere limitată al cărei acționar principal era landul Berlin, Curtea a precizat că protecția în cauză este necesară și atunci când, precum în speță, relațiile dintre angajator și salariat sunt de drept privat (*Heinisch împotriva Germaniei*, pct. 44).

376. În această privință, Curtea face trimitere la [Rezoluția 1729 \(2010\)](#) a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei privind protecția „avertizorilor”, care a recunoscut importanța „avertizorilor” – orice persoană interesată care trage semnalul de alarmă pentru a pune capăt faptelor care pot constitui un risc pentru ceilalți –, ceea ce face posibilă consolidarea responsabilizării și combaterea mai eficientă a corupției și a gestionării defectuoase, atât în sectorul public, cât și în cel privat. Curtea a invitat toate statele membre să își revizuiască legislația cu privire la protecția avertizorilor (*Heinisch împotriva Germaniei*, pct. 37).

A. Protecția avertizorilor

377. Curtea a considerat că salariații au o îndatorire de loialitate, de rezervă și de discreție față de angajatorul lor, valabilă în special în cazul funcționarilor, întrucât însăși natura funcției publice impune membrilor săi o obligație de loialitate și de rezervă (*Ahmed și alții împotriva Regatului Unit*, pct. 56; *De Diego Nafria împotriva Spaniei*, pct. 37).

378. Având în vedere rolul jurnaliștilor într-o societate democratică, obligația lor de discreție față de angajator nu se aplică cu aceeași strictețe, întrucât însăși natura funcțiilor lor le impune să transmită informații și idei (*Wojtas-Kaleta împotriva Poloniei*, pct. 46; *Matúz împotriva Ungariei*, pct. 39). În plus,

atunci când jurnalistul este salariatul unei societăți publice de radiodifuziune, obligațiile sale de loialitate și reținere trebuie să fie puse în balanță cu natura publică a societății de radiodifuziune (*ibid.*, pct. 39; *Wojtas-Kaleta împotriva Poloniei*, pct. 47).

379. Cu toate acestea, Curtea a recunoscut că anumiți funcționari publici pot ajunge, în exercitarea misiunii lor, să ia cunoștință de informații interne, eventual de natură secretă, față de care cetățenii au un interes major să fie divulgat sau făcute publice. În aceste condiții, a considerat că denunțarea de către astfel de funcționari a unor conduite sau fapte ilicite constatate la locul lor de muncă trebuie să fie protejată în anumite împrejurări. O astfel de protecție se poate impune în cazul în care funcționarul respectiv este singurul care știe – sau face parte dintr-un grup mic al cărui membri sunt singurii care știu – ce se întâmplă la locul de muncă și, prin urmare, se află în situația optimă pentru a acționa în interesul public avertizând angajatorul sau opinia publică [*Guja împotriva Moldovei* (MC), pct. 72; *Marchenko împotriva Ucrainei*, pct. 46; *Heinisch împotriva Germaniei*, pct. 63; *Goryaynova împotriva Ucrainei*, pct. 50]. Cu alte cuvinte, Curtea a considerat că denunțarea de către reclamant a unei pretense conduite ilicite imputabile angajatorului său necesită o protecție specială în temeiul art. 10 din Convenție (*Langner împotriva Germaniei*, pct. 47; *Heinisch împotriva Germaniei*, pct. 43).

380. În cauza *Guja împotriva Moldovei* (MC), Curtea a identificat șase criterii pentru evaluarea proporționalității unei atingeri aduse libertății de exprimare a avertizorilor (pct. 73-78).

381. În primul rând, pentru a divulga informația în litigiu, Curtea a considerat că este important ca persoana în cauză să facă demersuri mai întâi pe lângă superiorul său ori pe lângă altă autoritate sau instanță competentă. În această privință, a considerat că divulgarea către public ar trebui să fie avută în vedere doar în ultimă instanță, în cazul în care este în mod evident imposibil să se acționeze în alt mod [*Guja împotriva Moldovei* (MC), pct. 73; *Haseldine împotriva Regatului Unit*, decizia Comisiei]. În acest sens, Curtea trebuie să examineze dacă persoana interesată dispunea de alte mijloace eficiente de remediere a situației pe care a considerat-o criticabilă. De exemplu, în cauza *Bucur și Toma împotriva României*, Curtea a considerat că divulgarea faptelor denunțate către public putea fi justificată întrucât nu exista o procedură în materie în statul pârât, întrucât reclamantul a comunicat îngrijorarea sa superiorilor săi și chiar a contactat unul dintre deputații membri ai unei comisii parlamentare însărcinate cu supravegherea serviciului în care era repartizat (pct. 95-100). De asemenea, în cauza *Matúz împotriva Ungariei*, Curtea a constatat că publicarea cărții care divulga informațiile în litigiu a avut loc abia după ce reclamantul a încercat fără succes să se plângă angajatorului său cu privire la pretinsa cenzură (pct. 47); în schimb, într-o cauză în care reclamantul, ofițer în armată, a trimis un e-mail Inspectoratului General al Armatei, în care îl acuza pe un comandant de abuz de fonduri, Curtea a avut în vedere, printre altele, că reclamantul nu a respectat ierarhia, nelăsându-i astfel superiorului său ierarhic posibilitatea de a ancheta veridicitatea acuzațiilor (*Soares împotriva Portugaliei*, pct. 48).

382. În al doilea rând, trebuie acordată o atenție deosebită interesului public față de informația divulgată [*Guja împotriva Moldovei* (MC), pct. 74]: deficiențe în îngrijirile acordate de o instituție privată de sănătate (*Heinisch împotriva Germaniei*, pct. 3); deturnare de fonduri publice (*Marchenko împotriva Ucrainei*, pct. 10); abuz săvârșit de înalți funcționari care subminează fundamentele democratice ale statului sau atitudinea guvernului față de intervenții brutale ale polițiștilor. În acest sens, Curtea a considerat că acestea sunt chestiuni foarte importante care fac parte din dezbaterile politice într-o societate democratică, opinia publică având un interes legitim să fie informată despre acestea [*Bucur și Toma împotriva României*, pct. 103; *Guja împotriva Moldovei* (MC), pct. 88].

În mod similar, în mai multe cauze referitoare la independența și imparțialitatea puterii judecătorești, divulgarea este de interes public. Potrivit Curții, aceste chestiuni țin de separarea puterilor în stat: „Într-o societate democratică, chestiunile legate de separarea puterilor se pot referi la subiecte foarte importante despre care publicul are interesul legitim de a fi informat și care țin de dezbaterile politice.” [*Baka împotriva Ungariei* (MC), pct. 165; *Guja împotriva Moldovei* (MC), pct. 88]. De exemplu, în cauza *Kudeshkina împotriva Rusiei*, Curtea, arătând că reclamanta criticase în mod public conduita mai

multor responsabili și afirmase că presiunea exercitată asupra judecătorilor era ceva obișnuit în cadrul instanțelor, a considerat că reclamanta a ridicat în mod incontestabil o chestiune de interes public foarte importantă, care merita să facă obiectul unei dezbatere libere într-o societate democratică (pct. 94).

383. Al treilea factor care trebuie luat în considerare este autenticitatea informației divulgate [*Guja împotriva Moldovei* (MC), pct. 75]. Într-adevăr, exercitarea libertății de exprimare implică îndatoriri și responsabilități, iar orice persoană care alege să divulge informații trebuie să verifice cu atenție, în măsura în care circumstanțele permit acest lucru, dacă acestea sunt corecte și demne de încredere [*Bladet Tromsø și Stensaas împotriva Norvegiei* (MC), pct. 65; *Morissens împotriva Belgiei*, decizia Comisiei].

384. În al patrulea rând, este necesar totodată să se evalueze ponderea corespunzătoare prejudiciului pe care divulgarea în litigiu riscă să îl cauzeze autorității publice și cea corespunzătoare interesului publicului de a obține o astfel de divulgare [*Guja împotriva Moldovei* (MC), pct. 76; *Hadjianastassiou împotriva Greciei*, pct. 45]. Cu titlu de exemplu, interesul general pentru divulgarea de informații privind fapte contrare legii în cadrul unui serviciu național de informații, sau privind practici îndoielnice ale forțelor armate, este atât de important într-o societate democratică încât prevalează asupra interesului de a menține încrederea publicului în aceste instituții (*Bucur și Toma împotriva României*, pct. 115; *Görmüş și alții împotriva Turciei*, pct. 63). În mod similar, deși afirmația că Parchetul General este supus unei influențe necuvenite poate să aibă efecte negative puternice asupra încrederii publicului în independența instituției, are prioritate interesul general pentru divulgarea unor astfel de informații [*Guja împotriva Moldovei* (MC), pct. 90-91].

385. Cel de-al cincilea factor determinant este motivația salariatului care face divulgarea [*Guja împotriva Moldovei* (MC), pct. 77]. În principiu, în conformitate cu hotărârea *Heinisch împotriva Germaniei*, în care Curtea a preluat termenii din *Rezoluția 1729 (2010) a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei*, „ar trebui să se considere că orice denunțator (whistle-blower) a acționat cu bună-credință cu condiția ca acesta sau aceasta să fi avut motive rezonabile să creadă că informațiile dezvăluite erau adevărate, chiar dacă ulterior se dovedește contrariul, sau să nu fi urmărit niciun scop ilegal sau imoral” (pct. 80). Cu toate acestea, o faptă motivată de o nemulțumire, o animozitate personală sau de perspectiva unui avantaj personal, în special a unui câștig financiar, nu justifică un nivel de protecție deosebit de ridicat [*Guja împotriva Moldovei* (MC), pct. 77; *Haseldine împotriva Regatului Unit*, decizia Comisiei]. În cadrul examinării sale, Curtea verifică, printre altele, dacă salariatul a avut un motiv de nemulțumire personală față de angajatorul său sau față de orice alte persoane care ar putea fi afectate de divulgare [*Guja împotriva Moldovei* (MC), pct. 93]. În această privință, Curtea a refuzat să acorde protecția specifică pe care o conferă în general avertizorilor în mai multe cauze având ca obiect litigii de muncă sau cauze în care denunțarea a avut loc în contextul unui conflict de interese între angajator și angajat (*Rubins împotriva Letoniei*, pct. 87; *Langner împotriva Germaniei*, pct. 47; *Aurelian Oprea împotriva României*, pct. 69-70). În cauzele în care buna-credință a reclamantului nu a fost niciodată pusă în discuție în cursul procedurii interne, Curtea a luat în considerare și acest factor (*Wojtas-Kaleta împotriva Poloniei*, pct. 51; *Matúz împotriva Ungariei*, pct. 44).

386. În fine, al șaselea criteriu de evaluare a proporționalității ingerinței implică o analiză atentă a pedepsei aplicate și a consecințelor acesteia [*Guja împotriva Moldovei* (MC), pct. 78]. În această privință, într-o cauză în care reclamantului i s-a aplicat sancțiunea maximă prevăzută de lege (desfacerea contractului de muncă fără drept la despăgubiri), Curtea a considerat că această sancțiune era extrem de severă, având în vedere în special vechimea reclamantului în întreprindere și vârsta sa, alte sancțiuni disciplinare, mai puțin împovărătoare și mai adecvate, putând fi avute în vedere (*Fuentes Bobo împotriva Spaniei*, pct. 49). De asemenea, este necesar să se ia în considerare efectul descurajator al sancțiunii asupra celorlalți angajați ai societății, dar și asupra altor angajați din sector în cazurile în care cauza este marcată de un ecou mediatic, atunci când sancțiunea i-ar putea descuraja, prin severitatea sa, să semnaleze alte nereguli (*Heinisch împotriva Germaniei*, pct. 91).

Într-o altă cauză, Curtea a considerat că o pedeapsă cu un an de închisoare nu poate fi justificată și că faptul că s-a dispus suspendarea executării pedepsei nu schimbă nimic deoarece pedeapsa în sine nu a fost anulată (*Marchenko împotriva Ucrainei*, pct. 52-53).

387. Curtea a considerat că principiile și criteriile sus-menționate, enunțate în hotărârea *Guja împotriva Moldovei* (MC), în care reclamant era un salariat din sectorul public, pot fi aplicate relațiilor de muncă de drept privat și că se aplică punerii în balanță a dreptului lucrătorilor de a denunța o conduită sau faptă ilicită a angajatorului lor cu dreptul acestuia la protecția reputației sale și a intereselor sale comerciale (*Heinisch împotriva Germaniei*, pct. 64).

B. Protecția în contextul semnalării unor nereguli în conduita unor funcționari publici

388. În cauza *Medžlis Islamske Zajednice Brčko și alții împotriva Bosniei și Herțegovinei* (MC), după ce a refuzat să aplice în cauză protecția corespunzătoare avertizorilor, Curtea a considerat de interes un alt set de cauze comparabile, în care Curtea a concluzionat că protecția conferită de art. 10 trebuia să fie evaluată în lumina dreptului reclamantului de a semnala preținse nereguli în conduita funcționarilor (*Zaharov împotriva Rusiei*, pct. 23; *Siryk împotriva Ucrainei*, pct. 42; *Sofranschi împotriva Moldovei*, pct. 29; *Bezmyanny Bezmyanny împotriva Rusiei*, pct. 41; *Kazakov împotriva Rusiei*, pct. 28; *Lešník împotriva Slovaciei*).

389. Curtea a constatat că posibilitatea cetățenilor de a comunica funcționarilor statului competenți o conduită pe care aceștia o consideră neregulamentară sau ilicită din partea unor funcționari constituie „unul dintre principiile statului de drept” [*Medžlis Islamske Zajednice Brčko și alții împotriva Bosniei și Herțegovinei* (MC), pct. 82; *Zaharov împotriva Rusiei*, pct. 26; *Kazakov împotriva Rusiei*, pct. 28; *Siryk împotriva Ucrainei*, pct. 42] și menține o anumită încredere în administrația publică (*Shahanov și Palfreeman împotriva Bulgariei*, pct. 63). Acest drept de a semnala neregulile este cu atât mai important atunci când este exercitat de persoane aflate sub controlul autorităților, ca de exemplu persoane private de libertate, chiar dacă afirmațiile în litigiu riscă să afecteze autoritatea agenților de penitenciar față de aceștia (*ibid.*, pct. 64).

390. Curtea a considerat că, pentru funcționarii care acționează în exercitarea funcțiilor lor oficiale, limitele criticii admisibile sunt mai largi decât pentru o simplă persoană de drept privat [*Medžlis Islamske Zajednice Brčko și alții împotriva Bosniei și Herțegovinei* (MC), pct. 98; *Morice împotriva Franței* (MC), pct. 131]. Cu toate acestea, pentru a-și îndeplini atribuțiile, funcționarii publici trebuie să beneficieze de încrederea publicului fără a fi deranjați în mod nejustificat și, prin urmare, s-ar putea dovedi necesar ca aceștia să fie protejați contra atacurilor verbale injurioase atunci când sunt în timpul serviciului [*Janowski împotriva Poloniei* (MC), pct. 33]. În ceea ce privește cazul particular al procurorilor, Curtea a considerat că este în interesul general ca aceștia să beneficieze, la fel ca magistrații, de încrederea publicului. Prin urmare, poate fi necesar ca statul să îi protejeze de acuzații nefondate [*Lešník împotriva Slovaciei*, pct. 54; *Chernysheva împotriva Rusiei* (dec.)].

391. Curtea a considerat de o „importanță decisivă” faptul că reclamantii și-au exprimat nemulțumirile prin intermediul corespondenței private (*Zaharov împotriva Rusiei*, pct. 26; *Sofranschi împotriva Moldovei*, pct. 33; *Kazakov împotriva Rusiei*, pct. 29; *Raichinov împotriva Bulgariei*, pct. 48), și a acceptat să fie mai puțin exigentă în ceea ce privește verificarea, de către reclamant, a veridicității afirmațiilor în litigiu (a se vedea, de exemplu, *Bezmyanny împotriva Rusiei*, pct. 40-41, în care reclamantul a semnalat o conduită prezumtiv ilicită din partea unei doamne judecătorească care a soluționat o cauză care îl viza, *Lešník împotriva Slovaciei*, pct. 60, în care reclamantul a acuzat de corupție și de abuz de putere un procuror care respinsese plângerea sa împotriva unui terț; și *Boykanov împotriva Bulgariei*, pct. 42, în care reclamantul a semnalat o neregulă prin intermediul unei scrisori citite de două persoane).

392. În cazul în care s-a făcut o avertizare prin intermediul unei scrisori, evaluarea bunei-credințe a reclamantului, precum și a eforturilor făcute de acesta pentru aflarea adevărului, se efectuează pe baza unor criterii mai subiective și mai flexibile decât în alte tipuri de cauze [*Medžlis Islamske Zajednice Brčko și alții împotriva Bosniei și Herțegovinei* (MC), pct. 98 și trimiterile citate].

393. În ceea ce privește profilul autorului avertizării, Curtea consideră că, la fel ca presa, o organizație neguvernamentală cu rol de câine de pază va avea probabil un impact mai mare atunci când va semnală nereguli săvârșite de funcționari publici și va dispune adesea de mai multe mijloace pentru a verifica și a corobora veridicitatea criticilor astfel invocate decât o persoană care semnalează rezultatul observațiilor sale personale [*Medžlis Islamske Zajednice Brčko și alții împotriva Bosniei și Herțegovinei* (MC), pct. 87]. Prin urmare, atunci când o organizație neguvernamentală este responsabilă de semnalarea neregulilor, ar trebui să se țină seama și de criteriile care se aplică în general difuzării unor declarații calomniatoare de către mass-media în exercitarea atribuției lor de gardian public, și anume gradul de notorietate a persoanei în cauză, scopul reportajului, conținutul, forma și repercusiunile publicării, precum și modul de obținere a informațiilor, veridicitatea informațiilor și gravitatea sancțiunii aplicate [*ibid.*, pct. 88; *Von Hannover împotriva Germaniei (nr. 2)* (MC), pct. 108-113; *Axel Springer AG împotriva Germaniei* (MC), pct. 83].

IX. Libertatea de exprimare și dreptul de acces la informații deținute de stat

394. Problema dacă un drept de acces la informații deținute de stat se încadrează ca atare în libertatea de exprimare a făcut obiectul unei clarificări treptate din partea organelor Convenției, atât a fostei Comisii, cât și a Curții.

395. În cauza *Magyar Helsinki Bizottság împotriva Ungariei* (MC), Curtea a clarificat principiile sale în această privință. În această cauză, organizația neguvernamentală reclamantă solicitase acces la dosarele poliției care conțineau informații privind desemnările apărătorilor din oficiu și numele avocaților desemnați din oficiu, cu scopul de a efectua un studiu în sprijinul propunerilor de reformă a sistemului desemnărilor din oficiu ale avocaților apărării. Serviciile de poliție au comunicat informațiile solicitate, cu excepția a două dintre acestea. Reclamantei i-a fost respinsă, de către instanțele naționale, cererea de acces la informațiile respective. Aceasta a susținut în fața Curții că respingerea cererii de acces a dus la o încălcare a drepturilor sale în temeiul art. 10 din Convenție.

A. Principii generale

396. Curtea a considerat că „dreptul la libertatea de a primi informații în mod fundamental interzice guvernului să limiteze posibilitatea persoanei de a primi informații pe care alții doresc ori sunt dispuși să i le comunice”. În plus, „dreptul de a primi informații nu poate fi interpretat în sensul că impune unui stat, în împrejurări precum cele din prezenta cauză, obligații pozitive de a colecta și de a difuza informații *proprio motu*”. De asemenea, Curtea a considerat că art. 10 nu conferă persoanei un drept de acces la informații deținute de o autoritate publică și nici nu obligă statul să i le comunice. Cu toate acestea, este posibil ca acest drept sau această obligație să apară, în primul rând, dacă divulgarea informațiilor a fost impusă prin hotărâre judecătorească devenită executorie și în al doilea rând, în cazul în care accesul la informații este decisiv pentru exercitarea de către persoană a dreptului său la libertatea de exprimare, în special „libertatea de a primi și de a comunica informații”, iar refuzarea accesului constituie o ingerință în exercitarea acestui drept. [*Magyar Helsinki Bizottság împotriva Ungariei* (MC), pct. 156; *Cangi împotriva Turciei*].

B. Criterii de evaluare referitoare la aplicabilitatea art. 10 și la existența unei ingerințe

397. În ceea ce privește domeniul accesului la informații deținute de stat, chestiunile referitoare la aplicabilitatea art. 10 și la existența unei ingerințe – acestea din urmă făcând parte din fondul capetelor de cerere – sunt adesea legate în mod indisolubil [*Magyar Helsinki Bizottság împotriva Ungariei* (MC), pct. 71 și 117; *Center for Democracy and the Rule of Law împotriva Ucrainei* (dec.), pct. 55].

398. Curtea a considerat că problema dacă și în ce măsură neacordarea accesului la informații a constituit o ingerință în exercitarea de către reclamant a dreptului la libertatea de exprimare trebuie apreciată de la caz la caz în funcție de circumstanțele specifice ale cauzei, ținând seama de criteriile relevante de mai jos, ilustrate de jurisprudență pentru a defini mai exact întinderea acestui drept [*Magyar Helsinki Bizottság împotriva Ungariei* (MC), pct. 157]:

1. Scopul cererii de informații
2. Natura informațiilor solicitate
3. Rolul reclamantei
4. Disponibilitatea informațiilor

Respingând într-o cauză capătul de cerere întemeiat pe accesul la informații ca fiind incompatibil *ratione materiae* cu dispozițiile Convenției, pe baza absenței unui singur criteriu din cele patru, și anume „scopul cererii”, Curtea a recunoscut implicit că acestea trebuiau examinate cumulativ (*Center for Democracy and the Rule of Law împotriva Ucrainei*, pct. 49, 54-59).

1. Scopul cererii

399. Pentru ca art. 10 din Convenție să fie aplicabil, Curtea a hotărât că persoana care solicită accesul la informațiile deținute de o autoritate publică trebuie să aibă ca scop exercitarea libertății de a primi și de a comunica informații și idei [*Magyar Helsinki Bizottság împotriva Ungariei* (MC), pct. 158].

400. Este necesar așadar să se stabilească dacă accesul la informațiile solicitate era un element esențial în exercitarea libertății de exprimare. Astfel, Curtea a acordat importanță în jurisprudența sa faptului că colectarea de informații este o etapă pregătitoare importantă în desfășurarea activităților jurnalistice sau de altă natură care urmăresc deschiderea unei dezbateri publice sau constituie un element esențial al participării la o astfel de dezbatere (pentru o organizație neguvernamentală, a se vedea *Társaság a Szabadságjogokért împotriva Ungariei*, pct. 27-28; pentru jurnaliști, *Österreichische Vereinigung zur Erhaltung, Stärkung und Schaffung împotriva Austriei*, pct. 36; *Roșianu împotriva României*, pct. 63).

401. Într-o cauză privind o persoană care a solicitat transmiterea unei copii a unei hotărâri judecătorești pronunțate într-un proces în care nu era parte, Curtea a subliniat că reclamantul nu a invocat niciun motiv specific pentru care avea nevoie de o copie a hotărârii pentru a-și putea exercita libertatea de a primi și de a comunica informații și idei [*Sioutis împotriva Greciei* (dec.), pct. 26-27; a se vedea, de asemenea, în acest sens, *Tokarev împotriva Ucrainei* (dec.), pct. 21; și *Studio Monitori și alții împotriva Georgiei*, în care membrii unei organizații neguvernamentale care desfășura investigații jurnalistice și un fost avocat au solicitat fără succes comunicarea unor decizii penale referitoare la terți. Curtea a considerat că faptul că reclamantul nu a explicat grefei instanței competente obiectul cererii sale nu îi permite să admită că informațiile solicitate erau decisive pentru exercitarea dreptului său la libertatea de exprimare (pct. 40-42).

402. În cauza *Center for Democracy and the Rule of Law împotriva Ucrainei*, organizația neguvernamentală reclamantă în zadar a solicitat de la Curtea Constituțională o copie a avizelor juridice depuse la dosarul unei cauze având ca obiect interpretarea unei probleme constituționale, și la care s-a referit respectiva instanță în decizia sa. Întrucât organizația neguvernamentală nu a prezentat informații care să arate că are o anumită experiență sau că desfășoară activități legate de problema de interpretare în cauză, Curtea nu a considerat decisiv accesul organizației la avizele solicitate pentru exercitarea dreptului său la libertatea de exprimare (pct. 57).

2. Natura informațiilor solicitate

403. Curtea a considerat că informațiile, datele sau documentele la care se solicită acces trebuie, în general, să se conformeze unui criteriu de interes public pentru a trebui să fie divulgate în temeiul Convenției. Definiția a ceea ce ar putea să constituie un subiect de interes public depinde de circumstanțele fiecărei cauze. Au legătură cu interesul public chestiunile care afectează publicul în așa măsură încât acesta poate în mod legitim să se intereseze de ele, care îi atrag atenția sau îl preocupă în mod semnificativ, în special pe motiv că acestea se referă la bunăstarea cetățenilor sau la viața comunității. Acest lucru este valabil și pentru aspectele care pot să creeze o mare controversă, care vizează o temă socială importantă sau care au legătură cu o problemă despre care este în interesul publicului să fie informat. Interesul public nu poate fi redus la așteptările unui public amator de detalii referitoare la viața privată a altor persoane, nici la gustul cititorilor pentru senzational și uneori chiar pentru voyeurism [*Magyar Helsinki Bizottság împotriva Ungariei* (MC), pct. 161-162].

404. Curtea a subliniat că poziția privilegiată pe care o acordă în jurisprudență discursului politic și dezbaterii referitoare la chestiuni de interes public este un factor de luat în considerare. Motivul pentru

care art. 10 § 2 din Convenție lasă o mică marjă pentru restrângerile aplicate acestui tip de exprimare de asemenea militează pentru acordarea unui drept de acces la acest tip de informații în temeiul art. 10 § 1 în cazul în care acestea sunt deținute de autoritățile publice [*Magyar Helsinki Bizottság împotriva Ungariei* (MC), pct. 163].

405. De exemplu, pot să intre în categoria informațiilor considerate a fi de interes public următoarele:

- „Informații factice privind utilizarea măsurilor de supraveghere electronice” (*Youth Initiative for Human Rights împotriva Serbiei*, pct. 24);
- „Informații privind un recurs constituțional” și având ca obiect „o chestiune de importanță generală” (*Társaság a Szabadságjogokért împotriva Ungariei*, pct. 37-38).
- „Surse documentare originale pentru cercetare istorică legitimă” (*Kenedi împotriva Ungariei*, pct. 43).
- Decizii privind comisioanele aferente tranzacțiilor imobiliare (*Österreichische Vereinigung zur Erhaltung, Stärkung und Schaffung împotriva Austriei*, pct. 42).

406. Pe de altă parte, Curtea a considerat că natura informațiilor referitoare la un proces între un deputat și un om de afaceri, în pofida faptului că părțile erau cunoscute de public, nu corespundea criteriului de interes public care trebuie îndeplinit pentru a justifica divulgarea [*Sioutis împotriva Greciei* (dec.), pct. 30].

407. Nu a îndeplinit criteriul de interes public nici solicitarea de informații a unui avocat având ca scop respingerea acuzațiilor îndreptate împotriva clientului său, de a nu dezvălui vreo culpă a organelor de cercetare penală în cauza clientului și nici orice altă practică obișnuită sau o abatere repetată, care ar putea face parte dintr-o dezbatere publică mai amplă [*Tokarev împotriva Ucrainei* (dec.), pct. 22-23].

408. În mod similar, Curtea a considerat că cererea de comunicare a unei copii integrale a ordonanțelor judecătorești, inclusiv a înscrisurilor fără caracter public în temeiul dreptului național aplicabil, referitoare la cauze penale pendinte, pentru simplul motiv că era vorba despre acuzația de luare de mită îndreptată împotriva unor foști înalți funcționari de stat, nu corespunde criteriului de interes public, care se diferențiază de curiozitatea publicului (*Studio Monitori și alții împotriva Georgiei*, pct. 42).

3. Rolul solicitantului de informații

409. Potrivit Curții, o consecință logică a celor două criterii enunțate mai sus, care privesc unul scopul cererii de informații, iar celălalt natura informațiilor solicitate, este aceea că rolul special al „primirii și comunicării” către public a informațiilor pe care le presupune persoana care o solicită are o importanță deosebită [*Magyar Helsinki Bizottság împotriva Ungariei* (MC), pct. 164].

410. Curtea a recunoscut acest rol jurnaliștilor (*Roșianu împotriva României*, pct. 61) și ONG-urilor ale căror activități au ca obiect chestiuni de interes public (*Társaság a Szabadságjogokért împotriva Ungariei*; *Österreichische Vereinigung zur Erhaltung, Stärkung und Schaffung împotriva Austriei*; *Youth Initiative for Human Rights împotriva Serbiei*).

411. Curtea a precizat, de asemenea, că dreptul de acces la informații nu trebuie să se aplice exclusiv ONG-urilor și presei. Aceasta a amintit că cercetătorii universitari [*Başkaya și Okçuoğlu împotriva Turciei* (MC), pct. 61-67; *Kenedi împotriva Ungariei*, pct. 42; *Gillberg împotriva Suediei* (MC), pct. 93] și autorii unor lucrări de literatură pe teme de interes public [*Chauvy și alții împotriva Franței*, pct. 68; *Lindon, Otchakovsky-Laurens și July împotriva Franței* (MC), pct. 48] beneficiază, de asemenea, de un nivel ridicat de protecție.¹³

412. Pe de altă parte, într-o cauză în care reclamantul, un simplu cetățean care a solicitat o copie a unei hotărâri judecătorești într-o cauză în care nu a fost parte, fără a pretinde vreo contribuție la

¹³ A se vedea supra, capitolul „Error! Reference source not found.” (Rolul ...).

facilitarea difuzării informației solicitate și la îmbunătățirea accesului publicului la aceasta, Curtea a considerat că acesta nu a invocat niciun rol specific în îndeplinirea acestui criteriu [*Sioutis împotriva Greciei* (dec.), pct. 31].

4. Informații deja disponibile

413. Curtea a considerat că faptul că informațiile solicitate erau deja disponibile ar trebui să constituie un criteriu important în cadrul evaluării globale a chestiunii dacă refuzul de a furniza aceste informații poate fi considerat o „ingerință” în exercitarea libertății de „a primi și de a comunica informații” protejată de această dispoziție [*Magyar Helsinki Bizottság împotriva Ungariei* (MC), pct. 170].

414. Astfel, într-o cauză, Curtea a avut în vedere faptul că informațiile solicitate erau „deja disponibile” și nu necesitau nicio activitate de colectare a datelor din partea autorităților [*Társaság a Szabadságjogokért împotriva Ungariei*, pct. 36; a se vedea *a contrario*, *Guerra și alții împotriva Italiei* (MC), pct. 53 *in fine*].

415. Într-o altă cauză, scopul asociației reclamante era de a studia impactul asupra societății al transferurilor de proprietate asupra terenurilor agricole și forestiere și de a emite avize cu privire la proiectele de lege în materie. Aceasta a solicitat informații care nu se limitau la un anumit document, ci se refereau la o serie de decizii luate într-o anumită perioadă de timp. Curtea a examinat dacă motivele invocate de autoritățile naționale pentru respingerea cererii de acces a asociației erau „relevante și suficiente” și a respins argumentul unei autorități interne, care a invocat dificultăți la colectarea informațiilor solicitate, considerând că o mare parte din dificultățile menționate de autoritatea în cauză și le cauzase singură și se datorau, de fapt, propriei sale alegeri de a nu publica niciuna dintre deciziile sale (*Österreichische Vereinigung zur Erhaltung, Stärkung und Schaffung împotriva Austriei*, pct. 46).

416. În cauza *Bubon împotriva Rusiei*, reclamantul, avocat de profesie, care de asemenea scria articole pentru diverse reviste juridice, baze de date și rețele de informații on-line, a solicitat autorităților informații cu privire la numărul de persoane declarate responsabile din punct de vedere administrativ pentru prostituție, numărul de cauze penale introduse și numărul de persoane declarate responsabile în acest sens. Curtea a considerat că nu a existat nicio ingerință în drepturile reclamantului în contextul art. 10 din Convenție, întrucât informațiile solicitate nu erau disponibile, fiind inexistente în forma solicitată de reclamant (pct. 44). În ceea ce privește informațiile generale privind pedepsele aplicate persoanelor condamnate în temeiul anumitor dispoziții din Codul penal, Curtea a considerat că reclamantul dispunea de un mijloc de acces la aceste informații, pe care nu l-a utilizat [pct. 47; a se vedea, în același sens, *Center for Democracy and the Rule of Law* (dec.), pct. 58].

C. Criterii de evaluare a necesității ingerinței (proportionalitatea ingerinței cu scopul legitim urmărit sau echilibrul just între diferitele drepturi sau interese)

417. În majoritatea cauzelor având ca obiect accesul la informații deținute de stat, scopul legitim invocat pentru a justifica restrângerile aplicate reclamantilor este protecția drepturilor altora [*Magyar Helsinki Bizottság împotriva Ungariei* (MC), pct. 186; *Társaság a Szabadságjogokért împotriva Ungariei*, pct. 34].

418. În primul rând, Curtea a evaluat dacă drepturile sau interesele invocate în legătură cu ingerința în litigiu sunt de așa natură sau de așa nivel încât să justifice aplicarea art. 8 din Convenție și punerea lor în balanță cu dreptul reclamantilor care decurge din primul paragraf al art. 10. În această privință, Curtea ia în considerare contextul și chestiunea dacă divulgarea informațiilor în litigiu putea fi considerată previzibilă. S-a constatat că, în anumite ocazii, persoanele se angajează în mod conștient sau intenționat în activități care sunt sau pot fi înregistrate sau raportate în mod public. Potrivit Curții,

așteptările rezonabile la care o persoană are dreptul să speră în ceea ce privește respectarea vieții sale private poate fi un factor important, deși nu neapărat decisiv [*Magyar Helsinki Bizottság împotriva Ungariei* (MC), pct. 57].

419. Dacă art. 8 nu este aplicabil, Curtea efectuează o analiză a proporționalității ingerinței cu scopul legitim urmărit [*Magyar Helsinki Bizottság împotriva Ungariei* (MC), pct. 196]. Examinarea Curții are în vedere printre altele chestiunea dacă instanțele naționale au efectuat o evaluare serioasă a respectării dreptului la libertatea de exprimare în raport cu art. 10 din Convenție. Se subliniază, în acest sens, că orice restricție aplicată unui demers în vederea publicării unei informații care avea ca scop să contribuie la o dezbatere privind o chestiune de interes general trebuie să facă obiectul unui control atent (*ibid.*, pct. 199; a se vedea de asemenea *Roșianu împotriva României*, pct. 67, în care Curtea a considerat că Guvernul nu a prezentat niciun argument potrivit căruia ingerința în dreptul reclamantului era prevăzută de lege sau urmărea unul sau mai multe scopuri legitime).

X. Protecția autorității și imparțialitatea justiției și libertatea de exprimare: dreptul la libertatea de exprimare în contextul procedurilor judiciare și participarea judecătorilor la dezbaterile publice

420. În categoria cauzelor examinate în prezentul capitol, nu numai interesele legitime, ci și alte drepturi garantate de Convenție pot să intre în conflict cu dreptul la libertatea de exprimare. Printre acestea se numără dreptul la un proces echitabil și corolarul acestuia, prezumția de nevinovăție, garantate de art. 6 din Convenție, precum și dreptul la viață privată, garantat de art. 8 din Convenție.

421. Prin urmare, capitolul acoperă cauzele referitoare la libertatea de exprimare a magistraților, a avocaților și a acuzaților în contextul procedurilor judiciare, atât în cadrul ședințelor de judecată, cât și al declarațiilor făcute în afara ședințelor, inclusiv în fața presei.

Acesta include, de asemenea, principiile referitoare la reportajele mediatice despre proceduri judiciare și aplicarea acestor principii.

În fine, acesta prezintă jurisprudența Curții privind libertatea de exprimare a magistraților în contextul mai general, în afara procedurii judiciare, al dezbaterii publice.

A. Statutul special al actorilor din domeniul justiției și libertatea de exprimare a acestora în contextul procedurii judiciare

1. Magistrați¹⁴

422. Principiile generale aplicabile libertății de exprimare a judecătorilor sunt rezumate la pct. 162-167 din hotărârea *Baka împotriva Ungariei* (MC).

423. Misiunea specială a puterii judecătorești în societate impune judecătorilor o îndatorire de discreție [*Morice împotriva Franței* (MC), pct. 128]. Totuși, aceasta din urmă urmărește un anumit scop: cuvântul magistratului, spre deosebire de cel al avocatului, este considerat expresia unei evaluări obiective care angajează nu doar pe cel care se exprimă, ci și, prin intermediul acestuia, întreaga instituție a justiției (*ibid.*, pct. 168).

424. Curtea, exercitându-și controlul, trebuie să țină seama de faptul că, atunci când este în joc libertatea de exprimare a funcționarilor publici, „îndatoririle și responsabilitățile” menționate la art. 10 § 2 au o importanță deosebită, ceea ce justifică acordarea unei anumite marje de apreciere autorităților naționale pentru a decide dacă ingerința imputată este proporțională cu scopul susmenționat [*Baka împotriva Ungariei* (MC), pct. 162; *Vogt împotriva Germaniei*, pct. 53; *Guja împotriva Moldovei* (MC), pct. 70; *Albayrak împotriva Turciei*, pct. 41].

425. Având în vedere poziția proeminentă a magistraturii în rândul instituțiilor statului într-o societate democratică, această abordare se aplică și libertății de exprimare a judecătorilor în exercițiul funcției, chiar dacă magistrații nu fac parte din administrație în sens strict [*Albayrak împotriva Turciei*, pct. 42; *Pitkevich împotriva Rusiei* (dec.)].

426. În ceea ce privește funcționarii din sistemul judiciar, Curtea a reamintit că poate fi de așteptat din partea acestora să exercite cu reținere libertatea de exprimare ori de câte ori autoritatea și

¹⁴ Termenul „magistrați” cuprinde judecătorii și procurorii.

imparțialitatea puterii judecătorești pot fi puse sub semnul întrebării [*Wille împotriva Liechtensteinului* (MC), pct. 64; *Kayasu împotriva Turciei*, pct. 92].

427. Potrivit Curții, statutul de magistrat al parchetului, având delegare directă în temeiul legii în scopul prevenirii și sancționării infracțiunilor și al protejării cetățenilor, îi conferă acestuia îndatorirea de garant al libertăților individuale și al statului de drept, prin contribuția sa la buna funcționare a justiției și, astfel, la încrederea publicului în aceasta (*Kayasu împotriva Turciei*, pct. 91).

428. În exercitarea funcției lor judiciare, autoritățile judiciare trebuie să exercite cea mai mare discreție în cauzele pe care trebuie să le soluționeze, pentru a garanta imaginea lor de judecatori imparțiali (*Olujić împotriva Croației*, pct. 59), dar și atunci când exprimă critici la adresa colegilor funcționari, în special a altor judecatori (*Di Giovanni împotriva Italiei*).

429. Curtea subliniază vigilența sporită de care trebuie să dea dovadă funcționarii publici în exercitarea dreptului lor la libertatea de exprimare în cadrul anchetelor în curs și în special atunci când acești funcționari sunt ei înșiși responsabili de efectuarea unor astfel de anchete care conțin informații ce fac obiectul unei clauze oficiale de secret în interesul bunei administrări a justiției (*Poyraz împotriva Turciei*, pct. 76-78).

430. În ceea ce privește declarațiile autorităților cu privire la urmărirea penală în curs, Curtea a reamintit că art. 6 § 2 nu poate să împiedice autoritățile să informeze publicul cu privire la astfel de anchete; totuși, le impune să facă acest lucru cu toată discreția și rezerva necesare pentru a respecta prezumția de nevinovăție (*Fatullayev împotriva Azerbaidjanului*, pct. 159-162; *Garycki împotriva Poloniei*, pct. 69; *Lavents împotriva Letoniei*, pct. 126-127; *Slavov și alții împotriva Bulgariei*, pct. 128-130).

431. Curtea a subliniat importanța alegerii cuvintelor folosite de funcționarii publici în declarațiile lor referitoare la o persoană care nu a fost încă judecată și condamnată pentru o anumită infracțiune (*Daktaras împotriva Lituaniei*, pct. 41; a se vedea, de asemenea, pentru contextul interviurilor acordate presei naționale, *Butkevičius împotriva Lituaniei*, pct. 50; *Gutsanovi împotriva Bulgariei*, pct. 197 și 202-203).

432. Curtea, reamintind importanța, într-un stat de drept și într-o societate democratică, a menținerii autorității puterii judecătorești, a subliniat și că buna funcționare a instanțelor nu ar fi posibilă fără relații bazate pe considerație și respect reciproc între diferiții actori din sistemul justiției, în primul rând magistrați și avocați [*Morice împotriva Franței* (MC), pct. 170].

2. Avocați

433. Statutul specific al avocaților, intermediari între justițiabili și instanțe de judecată, îi face să ocupe o poziție centrală în administrarea justiției. Prin urmare, aceștia joacă un rol esențial în asigurarea încrederii publicului în acțiunea instanțelor, a căror misiune este fundamentală într-o democrație și într-un stat de drept [*Morice împotriva Franței* (MC), pct. 132-139; *Schöpfer împotriva Elveției*, pct. 29-30; *Nikula împotriva Finlandei*, pct. 45; *Amihalachioaie împotriva Moldovei*, pct. 27; *Kyprianou împotriva Ciprului* (MC), pct. 173; *André și alții împotriva Franței*, pct. 42; *Mor împotriva Franței*, pct. 42; *Bagirov împotriva Azerbaidjanului*, pct. 78 și 99].

434. Pentru a crede în administrarea justiției, publicul trebuie, de asemenea, să aibă încredere în capacitatea avocaților de a-i reprezenta efectiv pe justițiabili [*Morice împotriva Franței* (MC), pct. 132; *Kyprianou împotriva Ciprului* (MC), pct. 175].

435. Acest rol special al avocaților, profesioniști independenți, în administrarea justiției decurge dintr-o serie de obligații, în special în ceea ce privește conduita acestora [*Morice împotriva Franței* (MC), pct. 133; *Van der Mussele împotriva Belgiei*; *Casado Coca împotriva Spaniei*, pct. 46; *Steur împotriva Țărilor de Jos*, pct. 38; *Veraart împotriva Țărilor de Jos*, pct. 51; *Coutant împotriva Franței* (dec.)].

436. Deși sunt supuși unor restrângeri privind conduita profesională, care trebuie să fie marcată de discreție, onestitate și demnitate, avocații beneficiază totodată de drepturi și privilegii exclusive, care pot să varieze de la o jurisdicție la alta, ca de exemplu în general o oarecare latitudine privind afirmațiile pe care le fac în fața instanțelor [*Morice împotriva Franței* (MC), pct. 133; *Steur împotriva Țărilor de Jos*, pct. 38].

437. În plus, având în vedere statutul său specific și poziția sa în administrarea justiției, Curtea consideră că avocatul nu poate fi asimilat unui jurnalist. Într-adevăr, locurile și misiunile lor respective în dezbaterile judiciare sunt în mod inerent diferite. Jurnalistul trebuie să comunice, cu respectarea îndatoririlor și responsabilităților sale, informații și idei cu privire la toate chestiunile de interes general, inclusiv cele referitoare la administrarea justiției. La rândul său, avocatul acționează în calitate de actor al sistemului justiției direct implicat în funcționarea acestuia și în apărarea unei părți. Prin urmare, acesta nu poate fi asimilat unui martor extern responsabil cu informarea publicului [*Morice împotriva Franței* (MC), pct. 148 și 168].

B. Reportaje mediatice despre proceduri judiciare

1. Metodologie

438. Dreptul de a informa publicul și dreptul publicului de a primi informații se lovesc de interese publice și private de egală importanță, protejate de interdicția de divulgare a informațiilor protejate de secretul urmăririi penale. Acestea sunt: autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești, eficacitatea cercetării penale și dreptul acuzatului la prezumția de nevinovăție și la protecția vieții sale private [*Bédat împotriva Elveției* (MC), pct. 55].

Prin urmare, acestea sunt drepturi garantate de art. 6 § 2 din Convenție [*Bladet Tromsø și Stensaas împotriva Norvegiei* (MC), pct. 65; *Axel Springer SE și RTL Television GmbH împotriva Germaniei*, pct. 40-42; *Eerikainen și alții împotriva Finlandei*, pct. 60], precum și art. 8 din Convenție [*Bédat împotriva Elveției* (MC), pct. 72 și următoarele; *Axel Springer SE și RTL Television GmbH împotriva Germaniei*, pct. 40].

439. Atunci când are de soluționat un conflict între două drepturi protejate în mod egal de Convenție, Curtea trebuie să pună în balanță interesele aflate în joc. Soluția pronunțată în legătură cu cererea nu poate, în principiu, să varieze în funcție de chestiunea dacă a fost introdusă în fața sa de persoana vizată de articolul în litigiu sau de autorul acestui articol [*Bédat împotriva Elveției* (MC), pct. 52-53; *Egeland și Hanseid împotriva Norvegiei*, pct. 53 și 63].

440. Astfel, deși punerea în balanță a acestor două drepturi de către autoritățile naționale s-a efectuat în conformitate cu criteriile stabilite în jurisprudența Curții, trebuie să existe motive întemeiate pentru ca aceasta din urmă să substituie opinia instanțelor naționale cu cea proprie (*Haldimann și alții împotriva Elveției*, pct. 55).

441. Deși controlul său nu necesită punerea în balanță a două drepturi protejate în mod egal, Curtea efectuează o examinare a proporționalității. Aceasta analizează ingerința în litigiu în lumina cauzei în ansamblu, inclusiv a conținutului afirmațiilor reclamantului și a contextului în care acestea au fost exprimate, pentru a stabili dacă aceasta era „bazată pe o nevoie socială imperioasă” și „proporțională cu scopul legitim urmărit” și dacă motivele invocate de autoritățile naționale pentru a o justifica păreau a fi „relevante și suficiente” (*Amihalachioaie împotriva Moldovei*, pct. 30).

2. Principii generale

442. Curtea a considerat că sintagma „autoritatea puterii judecătorești” reflectă, printre altele, ideea că instanțele sunt organele potrivite pentru a soluționa litigiile judiciare și a se pronunța cu privire la vinovăție sau nevinovăție în legătură cu o acuzație în materie penală, pe care publicul le respectă ca

atare, iar abilitatea lor de a îndeplini această sarcină îi inspiră respect și încredere [*Morice împotriva Franței* (MC), pct. 129; *Di Giovanni împotriva Italiei*, pct. 71].

443. În joc se află încrederea pe care instanțele unei societăți democratice trebuie să o inspire nu doar justițiabilului, pentru început, în dreptul penal, în cazul acuzaților [*Kyprianou împotriva Ciprului* (MC), pct. 172], ci și opiniei publice [*Morice împotriva Franței* (MC), pct. 130; *Kudeshkina împotriva Rusiei*, pct. 86].

444. În mai multe hotărâri, Curtea a subliniat sarcina specială a justiției, care este o instituție esențială pentru orice societate democratică (*Di Giovanni împotriva Italiei*, pct. 71; *Prager și Oberschlick împotriva Austriei*, pct. 34).

445. Prin urmare, în calitate de garant al justiției, valoare fundamentală într-un stat de drept, acțiunea sa necesită încrederea cetățenilor pentru a prospera. Astfel, s-ar putea dovedi necesară protejarea acestora împotriva atacurilor distrugătoare fără nicio bază serioasă, cu atât mai mult cu cât îndatorirea de rezervă le interzice magistraților vizați să reacționeze [*Morice împotriva Franței* (MC), pct. 128; *Di Giovanni împotriva Italiei*, pct. 71; *Kudeshkina împotriva Rusiei*, pct. 86].

446. Cu toate acestea, restricțiile privind libertatea de exprimare permise de al doilea paragraf al art. 10 „pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești” nu permit statelor să limiteze toate formele de dezbateră publică privind chestiuni în curs de examinare de către instanțe (*Worm împotriva Austriei*, pct. 50).

447. Curtea a considerat că nu se poate considera că problemele pe care le judecă instanțele nu pot, înainte sau în același timp, să conducă la discuții în altă parte, fie în reviste de specialitate, fie în presa importantă sau în rândul publicului larg. Funcției mass-media de a comunica informații și idei i se adaugă dreptul publicului de a le primi [*Bédat împotriva Elveției* (MC), pct. 51].

448. Cu condiția de a nu depăși limitele stabilite în vederea bunei administrări a justiției, procesele verbale ale procedurilor judiciare, inclusiv observațiile, contribuie la cunoașterea acestora de către public și sunt așadar pe deplin compatibile cu cerința de caracter public al ședințelor de judecată, prevăzută la art. 6 § 1 din Convenție. Funcției mass-media de a comunica astfel de informații și idei i se adaugă dreptul publicului de a le primi (*Worm împotriva Austriei*, pct. 50).

449. În acest sens, Curtea face trimitere periodic la [Recomandarea Rec \(2003\)13](#) a Comitetului de Miniștri către statele membre privind difuzarea prin intermediul mass-mediei de informații referitoare la procedurile penale, adoptată la 10 iulie 2003 (a se vedea, de exemplu, *Dupuis și alții împotriva Franței*, pct. 42).

450. Curtea a afirmat că jurnaliștii care scriu articole privind procesele penale în curs trebuie să se asigure că nu depășesc limitele stabilite în vederea bunei administrări a justiției și că respectă dreptul persoanei acuzate la prezumția de nevinovăție (*Du Roy și Malaurie împotriva Franței*, pct. 34), indiferent dacă procesul este sau nu al unei personalități publice (*Worm împotriva Austriei*, pct. 50).

451. Curtea a considerat, de asemenea, că trebuie să se țină seama de dreptul oricărei persoane la un proces echitabil, astfel cum este garantat de art. 6 din Convenție, ceea ce, în materie penală, include dreptul la o instanță imparțială și, în acest context, limitele comentariului admisibil pot să nu includă declarații care ar risca, în mod intenționat sau neintenționat, să reducă șansele unei persoane de a beneficia de un proces echitabil ori să submineze încrederea publicului în rolul instanțelor în administrarea justiției penale (*Tourancheau și July împotriva Franței*, pct. 66).

3. Criterii de aplicare

452. Criteriile de aplicare de mai jos nu sunt exhaustive și considerentele suplimentare, aplicabile în funcție de interesele cărora publicațiile în litigiu sunt de natură să le aducă atingere, sunt ilustrate în secțiunea 4 de mai jos.

a. Contribuția la dezbaterile publice pe teme de interes general

453. Chestiunile legate de funcționarea justiției, instituție esențială pentru orice societate democratică, sunt de interes public [*Morice împotriva Franței* (MC), pct. 128; *July și SARL Libération împotriva Franței*, pct. 67], ceea ce implică un nivel ridicat de protecție a libertății de exprimare, însoțit de o marjă de apreciere deosebit de restrânsă a autorităților [*Morice împotriva Franței* (MC), pct. 125 și 153; *July și SARL Libération împotriva Franței*, pct. 67].

454. Natura de „interes general” a afirmațiilor referitoare la funcționarea puterii judecătorești este valabilă, de asemenea, atunci când procesul nu este finalizat pentru toți acuzații [*Morice împotriva Franței* (MC), pct. 125; *Roland Dumas împotriva Franței*].

455. O oarecare ostilitate (*E.K. împotriva Turciei*, pct. 79-80) și eventuală gravitate a anumitor afirmații (*Thoma împotriva Luxemburgului*, pct. 57) nu fac să dispară dreptul la o protecție ridicată având în vedere existența unui subiect de interes general (*Paturel împotriva Franței*, pct. 42).

456. Impactul mediatic al cauzei care a făcut obiectul declarațiilor în litigiu poate să constituie un indiciu care caracterizează contribuția la o dezbateri de interes general [*Bédar împotriva Elveției* (MC), pct. 64; *Morice împotriva Franței* (MC), pct. 151].

b. Natura sau conținutul afirmațiilor în litigiu

457. Curtea examinează natura afirmațiilor în litigiu ținând seama de toate circumstanțele cauzei, în special de interesele legitime cu care se confruntă dreptul de a informa publicul și dreptul publicului de a primi informații, care intră în domeniul de aplicare al art. 10 din Convenție [a se vedea, de exemplu, *Bédar împotriva Elveției* (MC), pct. 58 și următoarele, pentru secretul urmăririi penale și prezumția de nevinovăție; *Morice împotriva Franței* (MC), pct. 154 și următoarele, pentru protecția reputației judecătorilor].

c. Modalitatea de obținere a informațiilor în litigiu

458. Modul în care o persoană ia cunoștință de informațiile în litigiu este un criteriu relevant, în special în ceea ce privește publicațiile care constituie o încălcare a secretului urmăririi penale [*Bédar împotriva Elveției* (MC), pct. 56].

459. În cauza *Bédar împotriva Elveției* (MC), Curtea a statuat că lipsa unei conduite ilicite din partea reclamantului pentru obținerea informațiilor în litigiu nu este determinantă în cadrul examinării chestiunii dacă acesta și-a respectat îndatoririle și responsabilitățile în momentul publicării acestor informații întrucât, în calitate de jurnalist de profesie, reclamantul nu avea cum să nu fie la curent cu caracterul confidențial al informațiilor pe care se pregătea să le publice [pct. 57; a se vedea de asemenea *Pinto Coelho împotriva Portugaliei (nr. 2)*, pentru folosirea neautorizată a înregistrării unei ședințe de judecată; *Dupuis și alții împotriva Franței*, pentru folosirea și reproducerea, într-o carte, a unor acte dintr-un dosar de urmărire penală în curs].

d. Proportionalitatea interzicerii publicării sau a sancțiunii

460. În cadrul examinării interzicerii generale și absolute a publicării, care era specifică proceselor penale declanșate în baza unei plângeri cu constituire ca parte civilă, cu excepția celor declanșate la cererea Ministerului Public sau în baza unei simple plângeri, Curtea a considerat că o astfel de diferență de tratament în privința dreptului la informații nu pare să se întemeieze pe niciun motiv obiectiv, însă împiedică în totalitate dreptul presei de a informa publicul cu privire la chestiuni care, deși se referă la un proces penal cu constituire ca parte civilă, pot să fie de interes public (*Du Roy și Malaurie împotriva Franței*, pct. 35).

461. Pe de altă parte, Curtea a considerat că o restrângere limitată și temporară a publicării, care se limitează la interzicerea oricărei reproduceri literale a actelor de procedură doar până când acestea

vor fi citite în ședință publică, nu împiedică analizarea sau comentarea acestor acte sau publicarea unei informații al cărei conținut a fost extras din procedura propriu-zisă, și nu restrânge în totalitate dreptul presei de a informa publicul (*Tourancheau și July împotriva Franței*, pct. 73).

462. Într-o cauză având ca obiect o ordonanță președințială prin care i se interzicea unui jurnalist relatarea unui accident în care a fost implicat un judecător și procesul în instanță aferent, Curtea a considerat că, prin domeniul său de aplicare excesiv, măsura în litigiu mai degrabă a făcut un deserviciu puterii judecătorești prin limitarea transparenței procesului și prin punerea sub semnul întrebării a imparțialității instanței (*Obukhova împotriva Rusiei*, pct. 27).

463. Potrivit Curții, problema libertății de exprimare este legată de independența profesiei de avocat, care este esențială pentru funcționarea eficientă a unei administrări echitabile a justiției [*Morice împotriva Franței* (MC), pct. 135; *Siatkowska împotriva Poloniei*, pct. 111]. Numai în mod excepțional o limitare a libertății de exprimare a avocatului apărător – chiar și prin intermediul unei sancțiuni penale ușoare – poate fi considerată o măsură necesară într-o societate democratică [*Nikula împotriva Finlandei*, pct. 55; *Kyprianou împotriva Ciprului* (MC), pct. 174; *Mor împotriva Franței*, pct. 44].

464. Curtea a constatat că sancțiunea aplicată unui avocat poate, de asemenea, să aibă efecte directe (proceduri disciplinare) sau indirecte, având în vedere, de exemplu, imaginea lor și încrederea pe care o au publicul și clienții săi în acesta (*Mor împotriva Franței*, pct. 176; a se vedea, de asemenea, *Dupuis și alții împotriva Franței*, pct. 48; *Mor împotriva Franței*, pct. 61) sau, în general, un efect descurajator pentru profesia de avocat în general (*Pais Pires de Lima împotriva Portugaliei*, pct. 67).

465. Curtea a considerat întotdeauna că poziția dominantă a instituțiilor statului impune autorităților să dea dovadă de reținere în aplicarea dreptului penal în materie de libertate de exprimare, în special în cazul în care acestea dispun de alte sancțiuni posibile decât aplicarea pedepsei închisorii.

466. Într-o cauză având ca obiect condamnarea unui avocat pentru „*contempt of court*” (ultraj judiciar) pentru că a reacționat intempestiv în timpul unei ședințe de judecată, Curtea a amintit că, deși este sarcina autorităților judiciare și disciplinare naționale, în interesul bunei funcționări a justiției, să sancționeze conduita anumitor avocați, aceste autorități trebuie să se asigure că acest control nu constituie o amenințare cu efect de descurajare care ar aduce atingere apărării intereselor clienților lor [*Bono împotriva Franței*, pct. 55; *Kyprianou împotriva Ciprului* (MC), pct. 181; *Rodriguez Ravelo împotriva Spaniei*, pct. 49].

467. Curtea a considerat, printre altele, că natura sumară și lipsa de echitate a procesului pentru „*contempt*” (ultraj) care a dus la condamnarea avocatului agravează lipsa proporționalității [*Kyprianou împotriva Ciprului* (MC), pct. 171-181].

468. Într-o cauză având ca obiect publicarea, într-un articol dintr-o revistă, a acuzațiilor de viol comis asupra unei studente în timpul petrecerii unei echipe locale de baseball, Curtea a considerat că dreptul la prezumția de nevinovăție al membrilor echipei a fost încălcat și că, în speță, sancțiunile penale, în mod excepțional compatibile cu art. 10, nu au fost disproportionale. Aceste acuzații, foarte grave, au fost prezentate ca declarații de fapt, iar reclamantii nu au mai verificat dacă erau bazate pe fapte; de asemenea, acestea au fost publicate înainte de începerea cercetărilor penale (*Ruokanen și alții împotriva Finlandei*, pct. 48).

469. Într-o cauză în care un avocat și un politician au fost condamnați pentru calomnie contra unui procuror în urma publicării unei cărți în care acesta a relatat despre propriul proces, Curtea a constatat că afirmațiile considerate calomniatoare erau identice cu cele făcute de reclamant cu 2 ani înainte, în timpul unui incident dintr-o ședință de judecată. Curtea a constatat că nu s-a declanșat urmărirea penală față de reclamant nici pentru ultraj, în temeiul dispozițiilor Codului penal, nici din cauza calității sale de avocat, de către autoritățile de disciplină. A arătat de asemenea că, atunci când reclamantul a reluat afirmațiile în litigiu în cartea sa, la 2 ani după incidentul din timpul ședinței, și ulterior punerii sale în libertate, a avut grijă să le pună într-un context și să le explice. În analiza sa privind

proportionalitatea, Curtea a acordat o anumită importanță faptului că instanțele naționale nu au ținut seama de aceste elemente relevante (*Roland Dumas împotriva Franței*, pct. 47-49).

4. Alte considerente contextuale în funcție de interesele cărora publicațiile în litigiu pot să le aducă atingere

a. Publicații/declarații de natură să influențeze desfășurarea procedurii judiciare

470. Curtea are în vedere diferite aspecte ale cauzei pentru a măsura impactul potențial al publicației în litigiu asupra desfășurării procedurii. Momentul publicării, natura conținutului său (orientat sau nu) și statutul (profesional sau nu) al judecătorilor investiți cu judecarea cauzei se numără printre aspectele cel mai des luate în considerare de Curte.

471. În ceea ce privește importanța momentului publicării, Curtea a observat într-o cauză că articolul în litigiu a fost publicat într-un moment crucial al procesului penal – cel al prezentării concluziilor procurorului – în care respectarea prezumției de nevinovăție a acuzatului are o importanță mai mare (*Campos Dâmaso împotriva Portugaliei*, pct. 35; a se vedea, pentru o publicație apărută anterior ședinței în fața instanței cu jurați, *Tourancheau și July împotriva Franței*, pct. 75; a se vedea de asemenea *Dupuis și alții împotriva Franței*, pct. 44).

472. Statutul neprofesional al membrilor unui juriu care trebuia să se pronunțe cu privire la vinovăția inculpaților este, de asemenea, un aspect pe care Curtea îl are în vedere (*Tourancheau și July împotriva Franței*, pct. 75) în evaluarea sa privind potențialului unei publicații de a influența desfășurarea procedurii judiciare.

473. Având în vedere marja de apreciere a statului, le revine în principiu instanțelor naționale sarcina de a evalua atât probabilitatea ca membrii juriului (judecători neprofesioniști) să citească articolul în litigiu, cât și influența pe care acesta o poate avea [*Sunday Times împotriva Regatului Unit (nr. 1)*, pct. 63; *Worm împotriva Austriei*, pct. 54].

474. Faptul că niciun magistrat neprofesionist nu poate fi investit cu judecarea cauzei reduce, potrivit Curții, riscul ca publicațiile să afecteze soluția pronunțată în procedura judiciară (*Campos Dâmaso împotriva Portugaliei*, pct. 35; *A.B. împotriva Elveției*, pct. 55).

475. Impactul publicației în litigiu asupra procesului de formare a opiniei și de luare a deciziei al puterii judecătorești se dovedește atunci când articolul în litigiu este orientat astfel încât să prezinte o imagine foarte negativă a acuzatului, subliniind anumite aspecte tulburătoare ale personalității sale și concluzionând că acesta a făcut tot posibilul pentru a se face imposibil de apărat [*Bédât împotriva Elveției* (MC), pct. 69].

476. În schimb, Curtea a hotărât că faptul că reclamantul jurnalist nu s-a pronunțat cu privire la posibila vinovăție a persoanei în cauză a redus *in fine* riscul ca articolele în litigiu să afecteze soluția pronunțată în cadrul procedurii judiciare (*Campos Dâmaso împotriva Portugaliei*, pct. 35).

b. Publicații de natură să constituie o încălcare a secretului urmăririi penale și a prezumției de nevinovăție

477. Curtea a subliniat că secretul urmăririi penale servește la protejarea, pe de o parte, a intereselor procedurii penale, prevenind riscurile de coluziune și pericolul de dispariție și de denaturare a probelor, iar pe de altă parte, a intereselor acuzatului, în special din punct de vedere al prezumției de nevinovăție și, mai general, al relațiilor și intereselor sale personale. Acesta este justificat, de asemenea, de necesitatea de a proteja procesul de formare a opiniei și de luare a deciziei al puterii judecătorești [*Bédât împotriva Elveției* (MC), pct. 68; *Brisac împotriva României*, pct. 109; *Tourancheau și July împotriva Franței*, pct. 63; *Dupuis și alții împotriva Franței*, pct. 44].

478. Atunci când o cauză face obiectul unei relatări mediatice din cauza gravității faptelor și a persoanelor care ar putea să fie implicate, nu poate fi pedepsit pentru încălcarea secretului urmăririi penale un avocat care a făcut doar comentarii personale cu privire la informații care sunt deja cunoscute de jurnaliști și pe care aceștia din urmă se pregătesc să le comunice cu sau fără astfel de comentarii. Cu toate acestea, avocatul nu este scutit de obligația sa de prudență în ceea ce privește secretul urmăririi penale în curs atunci când face declarații publice [*Morice împotriva Franței* (MC), pct. 138; *Mor împotriva Franței*, pct. 55-56].

479. Într-o cauză având ca obiect destituirea din funcție a unui procuror general pentru divulgarea de informații către mass-media cu privire la o anchetă privind traficul de influență, Curtea a constatat că era vorba de o descriere sumară a acuzației în primele faze ale procedurii, fără identificarea niciuneia dintre persoanele implicate înainte de finalizarea cercetărilor, nici a vreunui din actele sau elementele confidențiale aflate la dosar. Aceasta a considerat că instanțele naționale nu au prezentat motive „relevante și suficiente” în susținerea deciziei lor privind încălcarea secretului anchetei penale (*Brisic împotriva României*, pct. 110-115).

480. Într-o cauză având ca obiect difuzarea fără autorizație, de către o jurnalistă, a unei înregistrări audio a unei ședințe de judecată, Curtea a concluzionat că interesul de a informa publicul era mai important decât „îndatoririle și responsabilitățile” care îi reveneau jurnalistei reclamante. Demersul acesteia din urmă urmărea să semnaleze o eroare judiciară care, în opinia sa, se produsese în privința uneia dintre persoanele condamnate. În special, Curtea ține seama de două elemente: pe de o parte, în momentul difuzării reportajului în litigiu, cauza internă fusese deja soluționată și nu mai era evident faptul că divulgarea extraselor audio ar fi putut avea o influență negativă asupra interesului bunei administrări a justiției. În plus, vocile participanților la ședință au fost distorsionate pentru a împiedica identificarea lor [*Pinto Coelho împotriva Portugaliei (nr. 2)*, pct. 49-50].

481. Într-o cauză având ca obiect limitele relatărilor mediatice pe tema unui proces penal major în Norvegia, Curtea a argumentat că, în funcție de circumstanțe, difuzarea în direct a sunetului și a imaginilor dintr-o sală de judecată poate să afecteze cursul procesului, să cauzeze o presiune suplimentară asupra celor care participă la acesta sau chiar să influențeze în mod necuvenit conduita acestora și să aducă așadar atingere bunei administrări a justiției. Curtea a observat că sistemele juridice ale statelor contractante nu prezintă un consens cu privire la chestiunea dacă difuzarea în direct, la radio sau la televiziune, este un mijloc esențial pentru ca presa să comunice informații și idei cu privire la o procedură judiciară [*P4 Radio Hele Norge ASA împotriva Norvegiei* (dec.)].

c. Publicarea de informații referitoare la viața privată a părților la procedură

482. Într-o cauză având ca obiect condamnarea unui jurnalist pentru publicarea de informații protejate de secretul urmăririi penale, inclusiv scrisori adresate de un acuzat judecătoresc de instrucție și informații medicale, Curtea a considerat că autoritățile naționale nu doar că sunt supuse unei obligații negative de a nu divulga în cunoștință de cauză informații protejate de art. 8, ci și că acestea sunt obligate să ia măsuri pentru a proteja în mod eficient dreptul acuzatului, printre altele, la respectarea corespondenței sale [*Bédat împotriva Elveției* (MC), pct. 76; a se vedea de asemenea *Craxi împotriva Italiei (nr. 2)*, pct. 73].

483. În opinia Curții, acest tip de informații necesitau cel mai înalt grad de protecție în raport cu art. 8; constatarea era cu atât mai importantă cu cât acuzatul nu era cunoscut publicului. Simplul fapt că se afla în centrul unei anchete penale, pentru fapte foarte grave, nu implica faptul că ar trebui tratat ca un personaj public care se plasează în mod voluntar în fruntea scenei [a se vedea de asemenea, într-un context comparabil, *Fressoz și Roire împotriva Franței* (MC), pct. 50; *Egeland și Hanseid împotriva Norvegiei*, pct. 62; cu privire la obligația de a proteja victima, a se vedea *Kurier Zeitungsverlag und Druckerei GmbH împotriva Austriei*].

d. Ultraj judiciar

484. Curtea a recunoscut că, pe lângă ipoteza unor atacuri grave și lipsite de temei serios, magistrații, având în vedere apartenența lor la instituțiile fundamentale ale statului, pot ca atare să fie ținta unor critici personale în limitele admisibile, nu doar în mod teoretic și general. Ca atare, limitele criticilor admisibile la adresa acestora, atunci când aceștia se află în exercitarea atribuțiilor lor oficiale, sunt mai largi decât în cazul unor simple persoane [*Morice împotriva Franței* (MC), pct. 131; *July și SARL Libération împotriva Franței*, pct. 74; *Aurelian Oprea împotriva României*, pct. 74; *Do Carmo de Portugal e Castro Câmara împotriva Portugaliei*, pct. 40].

485. Cu toate acestea, se poate dovedi necesară protejarea acțiunii puterii judecătorești împotriva atacurilor grave și lipsite de temei serios (*Prager și Oberschlick împotriva Austriei*, pct. 34; *Lešník împotriva Slovaciei*, pct. 54; pentru criticile aduse de acuzat procurorului, a se vedea *Čeferin împotriva Sloveniei*, pct. 56 și 58).

486. Avocații au dreptul de a face comentarii publice cu privire la funcționarea justiției, deși criticile lor nu pot depăși anumite limite (*Amihalachioaie împotriva Moldovei*, pct. 27-28; *Foglia împotriva Elveției*, pct. 86; *Mor împotriva Franței*, pct. 43). Acestea din urmă se reflectă în normele de conduită impuse în general membrilor baroului [*Kyprianou împotriva Ciprului* (MC), pct. 173].

487. În această privință, Curtea a făcut trimitere la cele zece principii esențiale enumerate de Consiliul Barourilor Europene, cu referire în special la valori precum „demnitatea, onoarea și probitatea” sau la „contribuirea la o bună administrare a justiției” [*Morice împotriva Franței* (MC), pct. 58 și 134]. Potrivit Curții, astfel de norme contribuie la protejarea puterii judecătorești împotriva atacurilor gratuite și nefondate care pot fi motivate numai de intenția sau strategia de a transfera dezbaterea judiciară în domeniul strict al mass-mediei sau de a regla niște conturi cu magistrații responsabili de cauză.

488. În plus, trebuie făcută deosebirea între cazul în care în avocatul se exprimă în sala de ședință și cazul în care se exprimă în exteriorul acesteia. În ceea ce privește „conduita din timpul ședinței de judecată”, întrucât libertatea de exprimare a avocatului poate ridica o problemă în raport cu dreptul clientului său la un proces echitabil, echitatea pledează în favoarea unui schimb de opinii liber, sau chiar intens, între părți, iar avocatul are datoria de a „apăra cu zel interesele clienților săi”, ceea ce îl determină uneori să își pună problema dacă să se opună sau nu atitudinii instanței ori dacă să facă plângere în legătură cu aceasta. În plus, Curtea ia în considerare faptul că afirmațiile în litigiu nu sunt repetate în afara sălii de ședință [*Morice împotriva Franței* (MC), pct. 136-137].

489. În ceea ce privește afirmațiile făcute în afara sălii de judecată, Curtea a amintit că apărarea unui client poate să continue cu o prezentare într-un jurnal de televiziune sau o intervenție în presă și, cu această ocazie, cu informarea publicului despre neregulile care pot să afecteze buna funcționare a urmăririi penale [*Morice împotriva Franței* (MC), pct. 138]. De exemplu, Curtea a luat act de faptul că afirmațiile făcute de un avocat jurnaliștilor ulterior ședinței de judecată fac parte dintr-un demers critic care poate urmări să îl determine pe procurorul general să recurgă la o decizie de achitare, o astfel de declarație contribuind la misiunea de apărare a clientului său (*Ottan împotriva Franței*, pct. 58).

490. De asemenea, Curtea face o deosebire în funcție de persoana vizată: astfel, procurorul, care este o „parte” în proces, trebuie „să tolereze critici aspre aduse de avocatul apărării” [*Morice împotriva Franței* (MC), pct. 137; *Nikula împotriva Finlandei*, pct. 51-52; *Foglia împotriva Elveției*, pct. 95; *Roland Dumas împotriva Franței*, pct. 48].

491. Astfel, într-o cauză în care o acuzare privată în materie de calomnie a fost inițiată de un procuror împotriva unui avocat care, în cursul unei ședințe, a ridicat o obiecție și a dat citire unei note în care îl critica, Curtea a statuat că astfel de critici formulate de un avocat în sala de judecată, care nu au apărut în presă, au un caracter procedural și, prin urmare, nu constituie o insultă personală (*Nikula împotriva Finlandei*, pct. 52; a se vedea de asemenea *Lešník împotriva Slovaciei*).

492. Cu toate acestea, avocații nu pot să facă afirmații atât de grave care să depășească comentariul admisibil fără o bază factuală solidă, nici să profereze insulte. Curtea evaluează afirmațiile în contextul lor general, în special pentru a stabili dacă acestea pot fi considerate ca inducând în eroare sau ca un atac gratuit și pentru a se asigura că expresiile folosite în speță sunt suficient de strâns legate de situația de fapt în respectiva cauză [*Morice împotriva Franței* (MC), pct. 139 și trimiterele citate].

493. Într-o cauză în care era implicată o scrisoare adresată de reclamantul deținut unei instanțe regionale, Curtea a făcut o deosebire clară între critici și insulte. Potrivit Curții, în cazul în care unicul scop al unei persoane este de a insulta o instanță sau judecătorii acesteia, nu este contrar art. 10, în principiu, să i se aplice o sancțiune corespunzătoare. În schimb, severa pedeapsă a închisorii aplicată a fost considerată excesivă în raport cu gravitatea infracțiunii săvârșite, în special având în vedere faptul că reclamantul nu fusese condamnat anterior pentru o infracțiune similară și că era vorba de o scrisoare care nu era de natură să fie făcută cunoscută publicului (*Skalka împotriva Poloniei*, pct. 39-42).

494. Într-o cauză în care reclamantul a fost urmărit penal, deținut și apoi internat într-o instituție psihiatrică timp de 35 de zile din cauza conținutului, considerat ultraj, al scrisorilor adresate magistraților, Curtea a constatat că afirmațiile deosebit de acerbe, virulente și ofensatoare ale reclamantului contra mai multor magistrați au rămas consemnate în scris și nu au fost făcute cunoscute publicului. Aceasta a concluzionat că efectul lor asupra încrederii publicului în justiție rămânea destul de limitat. În plus, Curtea a constatat că parchetul care a solicitat privarea de libertate a reclamantului a fost implicat în procedura privind instituirea tutelei în privința sa și, prin urmare, a avut cunoștință, atunci când a solicitat privarea de libertate, că starea de sănătate mintală a reclamantului era cel puțin discutabilă și că aceasta putea fi cauza acțiunilor sale (*Ümit Bilgiç împotriva Turciei*, pct. 133-136).

495. Într-o cauză în care reclamantul, un avocat care a depus o plângere pentru fapte de corupție la Consiliul Suprem al Magistraturii împotriva unui magistrat care a soluționat o cauză civilă referitoare la unul dintre clienții săi și care a fost condamnat să plătească judecătorului respectiv o despăgubire de 50 000 de euro, Curtea a considerat că sancțiunea în cauză era excesivă și nu s-a realizat echilibrul necesar. Aceasta a observat în special că instanțele naționale au considerat că, deși plângerea nu a fost făcută publică, aceasta a făcut obiectul unor comentarii în comunitatea judiciară. În această privință, Curtea a considerat că reclamantul nu poate fi considerat răspunzător pentru scurgerile de informații despre o procedură care ar trebui să rămână confidențială (*Pais Pires de Lima împotriva Portugaliei*, pct. 66).

C. Participarea judecătorilor la dezbaterea publică

496. Chiar dacă o chestiune care duce la dezbateri are implicații politice, acest simplu fapt nu este suficient în sine pentru a împiedica un judecător să facă o declarație pe această temă [*Wille împotriva Liechtensteinului* (MC), pct. 67].

497. Curtea a aplicat acest principiu într-o cauză având ca obiect încetarea prematură a mandatului de președinte al Curții Supreme al reclamantului pentru că și-a exprimat opinia și criticile, în special către Parlament, cu privire la reformele constituționale și legislative privind organizarea instanțelor, în timp ce acesta deținea funcția de magistrat al puterii judecătorești. În această cauză, Curtea a acordat o importanță deosebită funcției ocupate de reclamant, totodată președinte al Consiliului Național al Justiției, având rolul și îndatorirea, printre altele, de a-și exprima opinia cu privire la reformele legislative care ar putea avea un impact asupra instanțelor și asupra independenței justiției [*Baka împotriva Ungariei* (MC), pct. 168].

498. Curtea a făcut trimitere, în această privință, la instrumentele Consiliului Europei, care recunosc că fiecărui judecător îi revine responsabilitatea de a promova și de a menține independența judiciară și că este necesară consultarea și implicarea judecătorilor și instanțelor în elaborarea dispozițiilor legislative privind statutul acestora și, în general, în funcționarea justiției [a se vedea pct. 34 din *Avizul*

nr. 3 (2002) al CCJE și pct. 3 și 9 din *Magna Carta Judecătorilor* [*Baka împotriva Ungariei* (MC), pct. 80-81].

499. Într-o cauză, reclamanta a susținut că a fost destituită din funcția de judecător pe care o exercita ca urmare a anumitor declarații pe care le-a făcut în mass-media în timpul campaniei sale electorale. Curtea a observat, în această cauză, că reclamanta a fost lipsită de garanții procedurale importante în cadrul procedurii disciplinare și că sancțiunea care i-a fost aplicată era disproporționată și de natură să aibă un „efect descurajator” asupra judecătorilor care doreau să participe la dezbaterile publice privind eficacitatea organelor judiciare (*Kudeshkina împotriva Rusiei*, pct. 97-99; a se vedea, de asemenea, în legătură cu o doamnă procuror care a fost destituită din funcție după ce a criticat în mod public reformele judiciare, *Kövesi împotriva României*, pct. 205-208).

500. În cauza *Previti împotriva Italiei* (dec.), Curtea a considerat că judecătorii, în calitatea lor de experți în materie juridică, își pot exprima opiniile, inclusiv criticile, cu privire la proiectele de lege emise de guvern. O astfel de luare de poziție, dacă este exprimată în mod corespunzător, nu discreditează autoritatea puterii judecătorești, nici nu aduce atingere imparțialității acesteia într-o anumită cauză. În opinia Curții, faptul că, în aplicarea principiilor democrației și pluralismului, anumiți magistrați sau grupuri de magistrați pot, în calitatea lor de experți în materie juridică, să exprime rezerve sau critici cu privire la proiectele de lege ale guvernului nu poate aduce atingere caracterului echitabil al procedurilor judiciare cărora li s-ar putea aplica aceste proiecte (pct. 253).

501. Pe de altă parte, într-o cauză în care un judecător al Curții Constituționale s-a plâns că a fost destituit din funcție pe motiv că și-a exprimat opiniile în mod public (printr-o scrisoare pe care a adresat-o unor înalți funcționari ai statului și prin interviuri pe care le-a acordat mass-mediei, precum și printr-o conferință de presă neautorizată, în care s-a referit la activitățile Curții Constituționale și a acuzat-o de corupție), Curtea, constatând că decizia de destituire din funcție a fost, în esență, rezultatul unor bănueli întemeiate privind imparțialitatea și independența sa și al unei conduite incompatibile cu rolul de judecător, a declarat capătul de cerere formulat de reclamant în temeiul art. 10 ca fiind vădit nefondat [*Simić împotriva Bosniei și Herțegovinei* (dec.), pct. 35-36].

XI. Libertatea de exprimare și scopurile legitime legate de securitatea națională, integritatea teritorială, siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor

502. Scopurile legitime menționate în prezentul capitol sunt adesea invocate în combinație și uneori în același timp cu alte scopuri legitime, ca de exemplu împiedicarea divulgării de informații confidențiale [*Stoll împotriva Elveției* (MC), pct. 53] sau protecția drepturilor altora (*Brambilla și alții împotriva Italiei*, pct. 50). De asemenea, uneori se pune accent pe unul dintre scopurile legitime invocate, cum este cazul „protejării integrității teritoriale” în fața așa-numitelor discursuri „separatiste” [*Sürek și Özdemir împotriva Turciei* (MC), pct. 50].

503. Foarte des, combaterea terorismului¹⁵ este menționată ca fiind contextul predominant în cauzele care se încadrează în această categorie.

504. Dispozițiile de drept intern care se referă la aceste scopuri legitime sunt foarte diverse și sunt cel mai adesea incluse în Codul penal sau în legislația privind combaterea terorismului, uneori chiar și în constituții.

A. Principii generale

505. În general, „necesitatea” oricărei restricții privind exercitarea libertății de exprimare trebuie să fie stabilită în mod convingător [*Sürek și Özdemir împotriva Turciei* (MC), pct. 57; *Dilipak împotriva Turciei*, pct. 63]. Curții îi revine sarcina să se pronunțe dacă motivele invocate de autoritățile naționale pentru a justifica restricția sunt „relevante și suficiente” (*Barthold împotriva Germaniei*, pct. 55; *Lingens împotriva Austriei*, pct. 40).

506. În contextul divulgării de informații confidențiale în special, Curtea a subliniat că noțiunile „securitate națională” și „siguranță publică” ar trebui să fie aplicate cu rezerve și interpretate în mod restrictiv, recurgându-se la acestea numai în cazul în care s-a demonstrat că era necesar să se împiedice publicarea unor astfel de informații pentru protecția securității naționale și a siguranței publice [*Stoll împotriva Elveției* (MC), pct. 54; *Görmüş și alții împotriva Turciei*, pct. 37].

507. Pe de o parte, Curtea a declarat în repetate rânduri că art. 10 § 2 din Convenție lasă puțin loc pentru restricții privind libertatea de exprimare în domeniul discursului și dezbaterii cu caracter politic (*Brasilier împotriva Franței*, pct. 41) sau cel al chestiunilor de interes general [*Sürek împotriva Turciei* (nr. 1) (MC), pct. 61; *Lindon, Otchakovsky-Laurens și July împotriva Franței* (MC), pct. 46; *Wingrove împotriva Regatului Unit*, pct. 58].

508. Libertatea de exprimare este deosebit de valoroasă pentru partidele politice și membrii lor activi, iar ingerințele în libertatea de exprimare a unui politician, în special atunci când acesta este membru al unui partid de opoziție, impun Curții să exercite un control dintre cele mai stricte. Limitele criticii admisibile sunt mai largi în privința unui guvern decât a unei simple persoane sau chiar a unui politician (*Faruk Temel împotriva Turciei*, pct. 55; *Incal împotriva Turciei*, pct. 54; *Han împotriva Turciei*, pct. 29; *Yalçiner împotriva Turciei*, pct. 43).

509. Potrivit Curții, într-o societate democratică bazată pe preeminența dreptului, ideile politice care contestă ordinea consacrată și a căror realizare este apărută prin mijloace pașnice trebuie să aibă o posibilitate convenabilă de a se exprima (*Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası împotriva Turciei*, pct. 70).

¹⁵ A se vedea, de asemenea, Ghid tematic privind terorismul.

510. Pe de altă parte, Curtea ia în considerare circumstanțele conexe dificultăților legate de combaterea terorismului (*Gözel și Özer împotriva Turciei*, pct. 55, *Karataş împotriva Turciei*, pct. 51). În acest context, acordă o atenție deosebită necesității ca autoritățile să dea dovadă de vigilență în fața unor acte de natură să sporească violența, și anume menținerea siguranței publice, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, în sensul art. 10 § 2 (*Leroy împotriva Franței*, pct. 36).

511. Curtea a considerat că dificultățile ocazionate de combaterea terorismului nu sunt suficiente, ele singure, pentru a scuti autoritățile naționale de obligațiile lor care decurg din art. 10 din Convenție (*Döner și alții împotriva Turciei*, pct. 102). Cu alte cuvinte, principiile care decurg din jurisprudența Curții cu privire la art. 10 se aplică totodată măsurilor luate de autoritățile naționale în contextul combaterii terorismului în scopul securității naționale și al siguranței publice (*Faruk Temel împotriva Turciei*, pct. 58).

512. Curtea, având în vedere circumstanțele fiecărei cauze și marja de apreciere de care dispune statul, examinează dacă s-a respectat un echilibru just între dreptul fundamental al unei persoane la libertatea de exprimare și dreptul legitim al unei societăți democratice de a proteja împotriva acțiunilor organizațiilor teroriste (*Zana împotriva Turciei*, pct. 55; *Karataş împotriva Turciei*, pct. 51; *Yalçın Küçük împotriva Turciei*, pct. 39; *İbrahim Aksoy împotriva Turciei*, pct. 60).

513. În ceea ce privește în special exprimarea publică a unui profesor într-un context deosebit de sensibil, Curtea a considerat că profesorii reprezintă un simbol al autorității pentru elevii lor în domeniul educației, iar îndatoririle și responsabilitățile specifice care le revin se aplică, într-o anumită măsură, și activităților desfășurate în afara școlii [*Mahi împotriva Belgiei* (dec.), pct. 31-32, precum și trimiterele citate acolo]. Astfel, Curtea a constatat, în contextul special al tensiunilor din școală în urma atentatelor de la Paris din ianuarie 2015, că deși afirmațiile unui profesor nu trebuie să fie în mod obligatoriu considerate ca fiind pasibile de răspundere penală, în lipsa incitării la ură, la xenofobie sau la discriminare, nu este mai puțin adevărat că acestea puteau să fie în mod legitim considerate ca incompatibile cu îndatorirea de rezervă care i se aplica (pct. 34).

B. Criteriile controlului exercitat cu privire la justificarea unei ingerințe

1. Contribuția la o dezbatere de interes general

514. Curtea a definit în mod explicit ce înțelege prin noțiunea de chestiune de interes general: se referă la un interes general chestiunile care afectează publicul într-o asemenea măsură încât acesta poate să se intereseze în mod legitim de așa ceva, care îi stârnesc atenția sau îl preocupă în mod semnificativ, în special pentru că acestea privesc bunăstarea cetățenilor sau viața comunității. Acest lucru este valabil și pentru chestiunile care pot cauza o mare controversă, care privesc o temă socială importantă sau care se referă la o problemă despre care publicul ar avea interes să fie informat [*Satakunnan Markkinapörssi Oy și Satamedia Oy împotriva Finlandei* (MC), pct. 171; *Sürek și Özdemir împotriva Turciei* (MC), pct. 61].

515. În mai multe cauze având ca obiect publicații de natură să aducă atingere confidențialității anumitor informații referitoare la securitatea națională, Curtea a subliniat contribuția acestor publicații la dezbaterile de interes general. Potrivit Curții, aceste publicații sunt justificate prin cerința de a divulga faptele ilicite săvârșite de serviciile de informații ale statului și prin dreptul publicului de a fi informat despre acestea [*Observer și Guardian împotriva Regatului Unit*, pct. 69; *Sunday Times împotriva Regatului Unit* (nr. 2), pct. 54-55].

516. Într-o cauză având ca obiect condamnarea proprietarului unei reviste pentru publicarea unui reportaj conținând acuzații privind acte de violență comise de funcționari implicați în combaterea terorismului, Curtea a constatat că, având în vedere gravitatea actelor invocate, era în interesul legitim al publicului să cunoască nu doar natura conduitei funcționarilor publici, ci și identitatea acestora. În

această privință, Curtea a constatat că informațiile pe care se baza reportajul făcuseră deja obiectul unor articole publicate în alte ziare, care nu au fost urmărite penal [*Sürek împotriva Turciei (nr. 2)* (MC), pct. 39-40].

2. Natura și conținutul discursului și impactul potențial al acestuia: analiza textului în context

517. Întrebarea esențială care se pune în acest tip de cauze este dacă discursurile în cauză pot fi de natură să întrețină ori să justifice violența, ura sau intoleranța. În unele dintre aceste cauze, Curtea a trebuit să se pronunțe cu privire la aplicabilitatea art. 10 din Convenție¹⁶.

518. Potrivit Curții, pentru a stabili dacă anumite afirmații, în ansamblu, pot fi încadrate ca incitare la violență, este necesar să se acorde atenție termenilor folosiți, contextului în care are loc publicarea acestora și impactului potențial al discursului (a se vedea, de exemplu, *Özgür Gündem împotriva Turciei*, pct. 63; *Gözel și Özer împotriva Turciei*, pct. 52).

519. Unul dintre factorii importanți pe care Curtea îi ia în considerare este contextul politic și social în care au fost făcute afirmațiile în litigiu [*Perinçek împotriva Elveției* (MC), pct. 205], de exemplu: un context politic sau social tensionat [*Mariya Alekhina și alții împotriva Rusiei*, pct. 218; *Zana împotriva Turciei*, pct. 57-60; *Sürek împotriva Turciei (nr. 3)* (MC), pct. 40]; atmosfera predominantă în timpul revoltelor mortale din penitenciare [*Saygılı și Falakaoğlu împotriva Turciei (nr. 2)*, pct. 28]; problemele de integrare ale migranților din afara Europei în Franța, în special musulmani [*Soulas și alții împotriva Franței*, pct. 38-39; *Le Pen împotriva Franței* (dec.)]; sau relațiile dintre minoritățile naționale din Lituania imediat după restabilirea independenței sale (*Balsytė-Lideikienė împotriva Lituaniei*, pct. 78).

520. Un alt factor este cheștiunea dacă afirmațiile, interpretate și apreciate în mod corect în contextul lor imediat sau în general, pot fi considerate un apel direct sau indirect la violență ori o justificare a violenței, urii sau intoleranței [*Perinçek împotriva Elveției* (MC), pct. 206; a se vedea, printre altele, *Incal împotriva Turciei*, pct. 50; *Sürek împotriva Turciei (nr. 1)* (MC), pct. 62; *Özgür Gündem împotriva Turciei*, pct. 64; *Gündüz împotriva Turciei*, pct. 48 și 51; *Soulas și alții împotriva Franței*, pct. 39-41 și 43; *Balsytė-Lideikienė împotriva Lituaniei*, pct. 79-80; *Féret împotriva Belgiei*, pct. 69-73 și 78; *Hizb ut-Tahrir și alții împotriva Germaniei* (dec.), pct. 73; *Kasymakhunov și Saybatalov împotriva Rusiei*, pct. 107-112; *Fáber împotriva Ungariei*, pct. 52 și 56-58; *Vona împotriva Ungariei*, pct. 64-67; *Lilliendal împotriva Islandei* (dec.), pct. 36-39].

521. Curtea a subliniat importanța combinării factorilor sus-menționați, mai degrabă decât a unuia dintre aceștia, luat separat, care joacă un rol decisiv în soluționarea litigiului [*Perinçek împotriva Elveției* (MC), pct. 208].

522. În cauza *Savva Terentyev împotriva Rusiei*, Curtea a constatat că autoritățile interne s-au concentrat asupra formei și conținutului afirmațiilor în cauză fără să le fi analizat în contextul dezbaterilor respective, fără să fi încercat vreodată să evalueze riscul unor repercusiuni negative ale acestor afirmații, ținând seama în mod corespunzător de contextul politic și social în care au fost făcute, nici de răsunetul lor potențial. A concluzionat că, neluându-se în considerare toate faptele și elementele relevante, motivele invocate nu pot fi considerate „relevante și suficiente” pentru a justifica ingerința în libertatea de exprimare a reclamantului (pct. 82-84).

523. În cazul în care opiniile nu incită la violență — adică nu preconizează recurgerea la metode violente sau răzburarea sângeroasă, nu justifică săvârșirea de acte teroriste în vederea atingerii obiectivelor susținătorilor lor și nu pot fi interpretate ca fiind de natură să ducă la violență insuflând o ură profundă și irațională față de persoanele identificate —, statele contractante nu pot să se prevaleze de protecția integrității teritoriale, de securitatea națională, apărarea ordinii sau prevenirea infracțiunilor pentru a restrânge dreptul publicului de a fi informat utilizând dreptul penal pentru a

¹⁶ A se vedea *Ghid privind art. 17 din Convenție (interzicerea abuzului de drept)*.

influența mass-media [*Sürek împotriva Turciei* (nr. 4) (MC), pct. 60; *Gözel și Özer împotriva Turciei*, pct. 56; *Nedim Şener împotriva Turciei*, pct. 116; *Dilipak împotriva Turciei*, pct. 62].

524. Pe de altă parte, atunci când afirmațiile în litigiu îndeamnă la recurgerea la violență împotriva unei persoane, a unui reprezentant al statului sau a unei părți a populației, autoritățile naționale dispun de o marjă de apreciere mai largă în cadrul examinării necesității unei ingerințe în exercitarea libertății de exprimare [*Sürek împotriva Turciei* (nr. 3) (MC), pct. 37]. Acesta este cazul discursurilor care îndeamnă la folosirea forței armate [*ibid.*, pct. 40; *Taşdemir împotriva Turciei* (dec.)] sau al discursurilor care ar putea compromite pacea civilă, chiar dacă autorul afirmațiilor nu a îndemnat pe față la folosirea forței ca mijloc de acțiune, dar nici nu s-a disociat de recurgerea la violență (*Yalçiner împotriva Turciei*, pct. 46; *Zana împotriva Turciei*, pct. 58).

525. În cauza *Zana împotriva Turciei*, Curtea a subliniat două criterii referitoare la noțiunea de impact potențial al discursului în litigiu: pe de o parte, rolul și funcția autorului discursului, iar pe de altă parte, situația în ceea ce privește contextul societal în raport cu obiectul discursului (pct. 49-50; a se vedea, de asemenea, *Yalçiner împotriva Turciei*, pct. 46-49).

526. În cauza *Savva Terentyev împotriva Rusiei*, având ca obiect condamnarea unui blogger la pedeapsa închisorii ca urmare a unor afirmații ofensatoare făcute pe Internet împotriva poliției, Curtea a constatat caracterul ofensator, insultător și virulent al afirmațiilor reclamantului. Cu toate acestea, a considerat că aceste afirmații nu pot fi considerate o tentativă de incitare la ură împotriva poliției și nici că pot risca să provoace violență și să creeze astfel un pericol clar și iminent care ar fi justificat condamnarea reclamantului. În special, Curtea a subliniat că reclamantul nu este nici un blogger cunoscut, nici un utilizator popular al platformelor mediatice sociale și, prin urmare, nu are statut de personalitate influentă (pct. 81).

527. În special, Curtea a recunoscut necesitatea de a garanta o protecție ridicată minorităților vulnerabile, care se caracterizează în special printr-o istorie marcată de opresiune și discriminare, contra discursurilor insultătoare sau calomniatoare [*Savva Terentyev împotriva Rusiei*, pct. 76; *Soulas și alții împotriva Franței*, pct. 38-39; *Le Pen împotriva Franței* (dec.)]. Curtea a constatat, în cauza *Savva Terentyev împotriva Rusiei*, că instanțele naționale nu au fost în măsură să explice modul în care ar putea fi vulnerabile forțele de poliție, din rândul cărora niciun membru nu a fost identificat nominal (pct. 75-76).

528. Mijlocul de comunicare a afirmațiilor reprezintă, de asemenea, un criteriu important în evaluarea impactului potențial al discursului. Astfel, Curtea a declarat disproporționată condamnarea unei persoane pentru publicarea unei colecții de poezii în raport cu forma de exprimare folosită, care implica un limbaj metaforic și afecta un public restrâns [*Karataş împotriva Turciei*, pct. 52; a se vedea și *Polat împotriva Turciei* (MC), pct. 47].

529. În plus, suportul folosit poate avea o anumită importanță, în special atunci când discursul este difuzat *via* distribuirea de pliante ale unui partid politic în contextul unei campanii electorale (*Féret împotriva Belgiei*, pct. 76) sau *via* Internet, ceea ce amplifică impactul potențial al discursului. Potrivit Curții, afirmațiile vădit ilicite, inclusiv afirmațiile calomniatoare, caracterizate de ură sau care îndeamnă la violență, pot fi difuzate ca niciodată în lume, în câteva secunde, și uneori rămân on-line pentru o lungă perioadă de timp [*Delfi AS împotriva Estoniei* (MC), pct. 110]. Acest lucru are drept consecință, în ceea ce privește comunicările on-line și conținutul acestora, faptul că publicarea lor este cu siguranță mult mai probabilă decât presa să submineze exercitarea și respectarea drepturilor și libertăților fundamentale: prin urmare, este esențial, atunci când se evaluează influența potențială a unei publicări on-line, să se determine gradul de vizibilitate al acesteia în rândul publicului [*Savva Terentyev împotriva Rusiei*, pct. 79; *Delfi AS împotriva Estoniei* (MC), pct. 133].

530. Este posibil să se identifice, în jurisprudența Curții, mai multe categorii de discursuri în funcție de conținutul lor și impactul lor asupra scopurilor legitime invocate. Deși aceste categorii nu se disting întotdeauna în mod clar, este necesară descrierea lor, precum și a criteriilor specifice aplicabile fiecăreia dintre ele. Aceste categorii vor fi tratate separat în cele ce urmează.

a. Discursul separatist și publicațiile unor organizații ilegale

531. În general, Curtea consideră că este esența democrației să permită propunerea și discutarea unor proiecte politice diverse, chiar și a celor care pun sub semnul întrebării actualul mod de organizare a unui stat, cu condiția ca acestea să nu aibă scopul de a aduce atingere democrației în sine (*Partidul Socialist și alții împotriva Turciei*, pct. 47).

532. Curtea, evaluând proporționalitatea unei ingerințe, face deosebire între discursul separatist așa-zis pașnic sau democratic și discursul separatist în legătură cu comiterea de infracțiuni sau de acte care perpetuează violența. Curtea a declarat proporțională o ingerință în libertatea de exprimare a unui lider politic al mișcării separatiste basce din Franța, în ceea ce privește obligația de a se abține, în cadrul unei liberări condiționate, de la difuzarea oricărei lucrări sau de la referirea în public cu privire la infracțiunile pe care le-a săvârșit, acesta din urmă păstrându-și posibilitatea de a se exprima cu privire la problema bască în măsura în care nu se referea la infracțiunile pentru care fusese condamnat (*Bidart împotriva Franței*, pct. 42).

533. Curtea ia în considerare contextul în care este exprimat discursul, în special atunci când revendicările separatiste dintr-o anumită regiune sunt însoțite de conflicte armate. Astfel, deși noțiunile de securitate națională și siguranță publică trebuie să fie interpretate în mod restrictiv, Curtea a considerat că problemele referitoare la conflictul din Republica Cecenă sunt foarte sensibile și, prin urmare, impuneau o vigilență specială din partea autorităților (*Stomakhin împotriva Rusiei*, pct. 85-86; *Dmitriyevskiy împotriva Rusiei*, pct. 87).

534. Curtea a considerat că discursul separatist (în speță, sub formă de sloganuri) trebuie să aibă un impact asupra securității naționale sau a ordinii publice și să prezinte un pericol clar și iminent pentru aceste obiective legitime în vederea justificării ingerinței în libertatea de exprimare (*Gül și alții împotriva Turciei*, pct. 42; *Kılıç și Eren împotriva Turciei*, pct. 29-30; *Bülent Kaya împotriva Turciei*, pct. 42).

535. Condamnarea penală a redactorului-șef al unui ziar regional pentru publicarea unor articole despre care se presupunea că au fost scrise de lideri ai unei mișcări separatiste, căutați pentru o serie de infracțiuni foarte grave, nu poate fi justificată, potrivit Curții, numai pe baza profilului presupunilor autori [*Dmitriyevskiy împotriva Rusiei*, pct. 104 și 114; a se vedea în același sens *Ceylan împotriva Turciei* (MC), pct. 36; *Sürek și Özdemir împotriva Turciei* (MC), pct. 61; *Erdoğan și Ince împotriva Turciei* (MC), pct. 52-55; *Faruk Temel împotriva Turciei*, pct. 62-64; *Polat împotriva Turciei* (MC), pct. 47].

536. Pentru a evalua dacă publicarea de materiale scrise realizate de organizații interzise prezintă un risc de instigare publică la comiterea unor infracțiuni de terorism sau risc de apologie a terorismului, trebuie să se țină seama nu numai de natura autorului și a destinatarului mesajului, ci și de conținutul textului în cauză și de contextul în care acesta este publicat. Pentru a pune în balanță interese concurente, autoritățile naționale trebuie să țină seama în mod suficient de dreptul publicului de a fi informat despre alt mod de a lua în considerare o situație conflictuală, din punctul de vedere al uneia dintre părțile la conflict, oricâtă neplăcere le-ar cauza aceasta (*Gözel și Özer împotriva Turciei*, pct. 56).

537. Astfel, Curtea a constatat încălcarea art. 10 din Convenție în numeroase cauze îndreptate împotriva Turciei și având ca obiect condamnarea unor proprietari, redactori-șefi sau editori de publicații periodice pentru publicarea de declarații sau broșuri realizate de organizații încadrate în temeiul dreptului intern ca „teroriste” [*Gözel și Özer împotriva Turciei*; *Karakoyun și Turan împotriva Turciei*; *Çapan împotriva Turciei*; *İmza împotriva Turciei*; *Kanat și Bozan împotriva Turciei*; *Demirel și Ateş împotriva Turciei*; *Özer împotriva Turciei* (nr. 3)]. Potrivit Curții, o astfel de ingerință a avut ca efect cenzurarea parțială a profesioniștilor din mass-media și limitarea capacității acestora de a expune în mod public o opinie adecvată pentru dezbaterea publică – cu condiția de a nu pleda direct sau indirect pentru comiterea de infracțiuni de terorism [a se vedea, în special, *Ali Gürbüz împotriva Turciei*, pct. 77; *Özgür Gündem împotriva Turciei*, pct. 62-64, precum și cele patru hotărâri *Yıldız și Taş împotriva Turciei* (nr. 1, nr. 2, nr. 3 și nr. 4); în ceea ce privește condamnarea unei persoane pentru propagandă

în favoarea unei organizații teroriste pentru unicul motiv că a participat la funeraliile unor membri decedați ai acestei organizații, a se vedea *Nejdet Atalay împotriva Turciei*, pct. 20-23].

538. Pe de altă parte, într-o cauză având ca obiect confiscarea și distrugerea, de către autoritățile vamale elvețiene, a unei mari cantități de material de propagandă realizat de Partidul Muncitorilor din Kurdistan (PKK), Curtea a considerat că materialul în litigiu susținea și glorifica violența și avea ca scop mobilizarea unui număr cât mai mare de persoane la cauza armată împotriva autorităților turce, concluzionând că restricția era justificată în raport cu art. 10 § 2 [*Kaptan împotriva Elveției* (dec.)].

539. De asemenea, trebuie arătat că, într-o cauză privind condamnarea unei societăți de televiziune pentru difuzarea de programe care făceau apologia unei organizații teroriste, pentru a ajunge la concluzia că respectivul capăt de cerere al societății reclamante nu intra, în temeiul art. 17, în domeniul de aplicare al art. 10, Curtea a examinat conținutul programelor, prezentarea acestora și legătura dintre acestea și a avut în vedere următorii factori: relatarea parțială a actualităților combinată cu incitări repetate de a participa la lupte și la acțiuni, incitări la aderarea la organizația teroristă sau la lupta armată, precum și portretizarea ca eroi a luptătorilor decedați ai organizației. În plus, Curtea a constatat că instanțele naționale au stabilit că, la data faptelor, organizația finanța într-o măsură importantă societatea reclamantă [*Roj TV A/S împotriva Danemarcei* (dec.)].

b. Apologia și aprobarea actelor criminale și/sau teroriste

540. Curtea, examinând justificarea ingerinței în discursul de apologie a terorismului, analizează ingerința în lumina cauzei în ansamblu, incluzând conținutul declarațiilor în litigiu și contextul în care acestea se înscriu [*Erdoğdu și Ince împotriva Turciei* (MC), pct. 47], precum și personalitatea și funcția autorului afirmațiilor în litigiu (*Demirel și Ateş împotriva Turciei*, pct. 37).

541. Într-o cauză referitoare la condamnarea proprietarului unei reviste, Curtea a considerat că textul articolului în litigiu era de natură să incite la violență în regiune. Curtea a considerat că cititorul rămânea cu impresia că recurgerea la violență este o măsură de autoapărare necesară și justificată contra agresorului și a concluzionat că, în speță, era vorba de incitare la violență. Este adevărat că reclamantul nu s-a asociat personal cu opiniile exprimate în comentariul de presă, dar i-a oferit totuși autorului acestuia sprijin pentru incitare la violență [*Sürek împotriva Turciei (nr. 3)* (MC), pct. 40-41].

542. Într-o altă cauză, reclamantul, de profesie caricaturist, a fost condamnat pentru complicitate la apologia terorismului în urma publicării unei caricaturi la două zile după atacul din 11 septembrie 2001 asupra Turnurilor gemene din World Trade Center. Curtea a subliniat dimensiunea temporală și lipsa precauțiilor în materie de limbaj din partea caricaturistului, pe când întreaga lume era în stare de șoc la aflarea veștii despre atentat. Curtea a constatat, de asemenea, că publicația a provocat reacții care erau de natură să întărească violența și care demonstau un impact plauzibil asupra ordinii publice în regiunea sensibilă din punct de vedere politic în care a fost emisă. Astfel, Curtea a concluzionat că, în opinia sa, sancțiunea moderată aplicată reclamantului se baza pe motive relevante și suficiente (*Leroy împotriva Franței*, pct. 45-46).

543. În ceea ce privește apologia crimelor de război, Curtea a atribuit un interes semnificativ contribuției discursului la o dezbatere de interes general. Într-o cauză referitoare la o carte în care autorul, membru al forțelor armate franceze, a inclus mărturisiri privind folosirea torturii în timpul războiului din Algeria, Curtea a considerat că discursul în litigiu avea o importanță deosebită pentru memoria colectivă, informând publicul nu doar că astfel de practici au existat, ci și că au avut aprobarea autorităților franceze (*Orban și alții împotriva Franței*, pct. 49).

544. Curtea a reamintit că aflarea adevărului istoric este un atribut al libertății de exprimare și că dezbaterile cu privire la cauzele unor acte de o gravitate deosebită, de natură să fie încadrate ca și crime de război sau crime contra umanității, trebuie să se poată desfășura în mod liber (*Dmitriyevskiy împotriva Rusiei*, pct. 106).

c. Alte tipuri de discurs restrânse pentru motivul apărării ordinii și al prevenirii infracțiunilor

545. Obiectivul legitim al apărării ordinii, astfel cum este consacrat în paragraful 2 al art. 10, a fost invocat de statele membre, printre altele, în contextul discursului ostil serviciului militar sau favorabil demilitarizării (*Arrowsmith împotriva Regatului Unit*, raportul Comisiei; *Chorherr împotriva Austriei*, pct. 32). În cauza *Ergin împotriva Turciei (nr. 6)*, Curtea a arătat că, deși afirmațiile în litigiu conferă articolului o conotație ostilă serviciului militar, atâta timp cât acestea nu îndeamnă totuși la folosirea violenței, la rezistență armată sau la revoltă, și cât timp nu este vorba despre un discurs de incitare la ură, ingerința nu poate fi justificată de scopul legitim al apărării ordinii. Curtea a observat că articolul în litigiu a fost publicat într-un ziar și a fost destinat unui public larg. Acesta nu urmărea, prin forma sau conținutul său, să provoace o dezertare imediată (pct. 34).

546. Într-o cauză având ca obiect interzicerea, în temeiul legislației penale portugheze, a intrării unei nave în apele teritoriale, asociațiile reclamante au încercat să transmită informații și să organizeze întruniri pentru dezincriminarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii. Curtea a admis că interzicerea urmărea, printre altele, scopul legitim de apărare a ordinii (*Women On Waves și alții împotriva Portugaliei*, pct. 35). Cu toate acestea, Curtea a concluzionat că o astfel de măsură atât de radicală are în mod inevitabil un efect descurajator nu numai asupra reclamantelor, ci și asupra altor persoane care doresc să comunice informații și idei care contestă ordinea stabilită.

547. Curtea a admis, de asemenea, că interzicerea unei campanii de afișe pentru activitatea imorală a autorilor săi și trimiterea la un website Internet care vizează un anumit prozelitism urmărește, printre alte scopuri legitime, prevenirea infracțiunilor [*Mouvement raëlien suisse împotriva Elveției* (MC), pct. 54]. A constatat că nu există nicio îndoială cu privire la eficacitatea controlului judecătoresc exercitat de instanțele naționale, care și-au motivat cu atenție deciziile de a nu autoriza campania de afișe, luând în considerare promovarea clonării umane, propaganda în favoarea „geniocratiei” și posibilitatea ca scrierile și ideile promovate de Mouvement raëlien suisse să ducă la abuzuri sexuale asupra minorilor săvârșite de unii dintre membrii săi.

548. Într-o cauză privind publicarea pe un blog a unor simboluri neconstituționale (în speță, naziste), Curtea a considerat, având în vedere contextul istoric, că se poate considera că statele care au suferit ororile naziste au responsabilitatea morală deosebită de a se distanța de atrocitățile în masă comise, ceea ce poate justifica interzicerea, în scopul apărării ordinii, a folosirii unor astfel de simboluri în toate mijloacele de comunicare pentru a împiedica pe oricine să se obișnuiască să le vadă [*Nix împotriva Germaniei* (dec.)].

549. Într-o cauză privind destituirea din funcție a unor diplomați de rang înalt ca urmare a declarațiilor lor publice privind presupusul caracter fraudulos al alegerilor prezidențiale recente, Curtea a acceptat că ingerința a urmărit scopurile legitime de protejare a securității naționale și a siguranței publice, precum și de apărare a ordinii, subliniind obligația de loialitate care îi leagă pe diplomați și necesitatea ca statul pârât să se poată baza pe un corp diplomatic neutru din punct de vedere politic (*Karapetyan și alții împotriva Armeniei*, pct. 49-50).

550. Apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor au fost, de asemenea, invocate în contextul reprimării actelor comise de jurnaliști care au încălcat dispozițiile dreptului penal intern pe motivul desfășurării de activități jurnalistice¹⁷.

3. Severitatea sancțiunii

551. Într-un sistem democratic, poziția dominantă pe care o deține guvernul îi impune să dea dovadă de reținere în folosirea căilor penale, în special dacă există alte mijloace de a răspunde atacurilor și criticilor nejustificate din partea opoziției săi. Desigur, autorităților competente ale statului le

¹⁷ A se vedea secțiunea „**Error! Reference source not found.**” (Legalitatea...) din capitolul V supra.

rămâne posibilitatea de a adopta, în calitatea lor de garante ale ordinii publice, măsuri chiar și de natură penală, menite să reacționeze în mod adecvat și nu excesiv unor astfel de afirmații [*Incal împotriva Turciei*, pct. 54; pentru exemple de sancțiuni penale în domeniu, a se vedea *Arslan împotriva Turciei* (MC), pct. 49-50; *Stomakhin împotriva Rusiei*, pct. 128 și 132].

552. Într-o cauză, Curtea a considerat că pedeapsa a fost proporțională cu scopul legitim urmărit, ținând seama, printre altele, de faptul că reclamantul a executat doar o mică parte din această pedeapsă (*Zana împotriva Turciei*, pct. 61).

553. Curtea a considerat, de asemenea, că a fost disproporționată o măsură de punere sub sechestru pentru a împiedica publicarea unor informații, întrucât acestea fuseseră deja făcute publice (*Vereniging Weekblad Bluf! împotriva Țărilor de Jos*, pct. 44-46).

554. În cauzele referitoare în special la libertatea presei, ceea ce contează nu este caracterul minor al pedepsei aplicate, ci însăși condamnarea – care riscă să descurajeze jurnaliștii să contribuie la dezbaterea publică a chestiunilor de interes pentru viața comunității (*Dammann împotriva Elveției*, pct. 57). În această privință, Curtea ia în considerare, printre altele, faptul că reclamantul nu a fost niciodată condamnat pentru o infracțiune similară, caz în care alegerea unei pedepse severe ar fi fost mai acceptabilă (*Stomakhin împotriva Rusiei*, pct. 130).

555. Într-o cauză în care s-a ridicat problema detenției unui jurnalist, Curtea a constatat că, și în cauzele în care există acuzații grave, arestarea preventivă ar trebui folosită în mod excepțional și în ultimă instanță, în cazul în care celelalte măsuri nu sunt suficiente pentru a garanta realmente buna desfășurare a procedurii. Aceasta a subliniat în special că privarea de libertate a vocilor critice creează efecte negative multiple, inclusiv pentru societate în ansamblu, producând în mod inevitabil un efect descurajator asupra libertății de exprimare prin intimidarea societății civile și reducerea la tăcere a vocilor divergente (*Şahin Alpay împotriva Turciei*, pct. 181-182).

556. În plus, în cadrul controlului proporționalității ingerinței, pe lângă natura și severitatea pedepsei, Curtea poate lua în considerare și durata urmăririi penale încheiate cu condamnarea autorului discursului în litigiu (*Gül și alții împotriva Turciei*, pct. 43).

XII. Libertatea de exprimare și protecția sănătății sau a moralei

557. Scopul legitim al protecției sănătății sau a moralei este adesea invocat de statele contractante astfel încât să includă simultan sănătatea și moralitatea [*Mouvement raëlien suisse împotriva Elveției* (MC), pct. 54; *Bayev și alții împotriva Rusiei*, pct. 45]. În plus, protecția moralei sau a sănătății este uneori invocată împreună cu alte scopuri legitime, inclusiv drepturile altora (*Müller și alții împotriva Elveției*, pct. 30; *Aydın Tatlav împotriva Turciei*, pct. 20; *Sekmadienis Ltd. împotriva Lituaniei*, pct. 69), prevenirea infracțiunilor [*Open Door și Dublin Well Woman împotriva Irlandei*, pct. 61; *Mouvement raëlien suisse împotriva Elveției* (MC), pct. 54] sau apărarea ordinii (*Akdaş împotriva Turciei*, pct. 23).

558. În fine, tot în această parte vor fi examinate anumite cauze în care „protecția drepturilor altora” a fost considerată a fi scopul legitim predominant (*Vejdeland și alții împotriva Suediei*, pct. 49; *Mamère împotriva Franței*, pct. 18; *Hertel împotriva Elveției*, pct. 42), în măsura în care, în cadrul procedurii naționale și/sau în fața Curții, considerente legate de protecția sănătății sau a moralei însoțesc acest scop legitim.

559. Curtea își rezervă dreptul de a evalua legitimitatea scopurilor invocate de statul pârât pentru a justifica ingerința. Astfel, într-o cauză privind o lege prin care se interzicea promovarea homosexualității în rândul minorilor, Curtea a considerat că legea respectivă, care accentua stigmatizarea și prejudecățile și încuraja homofobia, nu poate fi justificată de niciunul dintre obiectivele legitime garantate de al doilea paragraf al art. 10 din Convenție (*Bayev și alții împotriva Rusiei*, pct. 83). În speță, interzicerea informării cu privire la relațiile între persoane de același sex, care, potrivit statului pârât, era necesară pentru menținerea obiectivelor de creștere demografică, nu putea fi justificată de scopul legitim al sănătății publice (*ibid.*, pct. 73).

560. Dispozițiile de drept intern care permit ingerințe în ceea ce privește realizarea acestor scopuri legitime sunt foarte diverse. Interesele în discuție sunt protejate prin legi civile și penale, ca de exemplu cele care reglementează profanarea pietrelor funerare (*Sinkova împotriva Ucrainei*, pct. 44), publicațiile obscene [*Perrin împotriva Regatului Unit* (dec.); *Akdaş împotriva Turciei*, pct. 19] sau gestionarea afișajului în domeniul public [*Mouvement raëlien suisse împotriva Elveției* (MC), pct. 25].

A. Principii generale

1. Protecția sănătății

561. Obiectivul legitim al protecției sănătății este invocat în mai multe tipuri de cauze referitoare, printre altele, la sănătatea publică (în special în *Société de conception de presse et d'édition și Ponson împotriva Franței*, pct. 53, având ca obiect restrângerea publicității în favoarea consumului de tutun), la bioetică [*Mouvement raëlien suisse împotriva Elveției* (MC), pct. 54, având ca obiect un discurs în favoarea clonării umane și a transferului de conștiință], precum și la drepturile bolnavilor de a nu fi expuși la informații medicale neverificate [*Vérités Santé Pratique SARL împotriva Franței* (dec.); un discurs de încurajare a consumului de substanțe stupefiante [*Palusinski împotriva Poloniei* (dec.)].

562. Curtea atribuie un nivel ridicat de protecție libertății de exprimare atunci când discursul în litigiu are ca motiv discutarea unor chestiuni legate de protecția sănătății. În aceste cazuri, Curtea caracterizează discursul ca o chestiune de interes general (*Hertel împotriva Elveției*, pct. 47) și, prin urmare, efectuează o examinare deosebit de atentă a proporționalității măsurilor în litigiu.

563. Curtea a considerat că discursul prin care se denunță faptul că publicul nu a fost suficient informat de către autorități cu privire la un dezastru ecologic și la consecințele acestuia în ceea ce privește sănătatea publică face parte dintr-o dezbatere publică extrem de importantă (*Mamère împotriva*

Francei, pct. 20; a se vedea, de asemenea, în ceea ce privește un studiu științific privind efectele ingerării de alimente preparate cu microunde asupra sănătății, *Hertel împotriva Elveției*, pct. 47). Aceasta a dedus de aici că marja de apreciere a autorităților naționale pentru a stabili „necesitatea” măsurii în litigiu este deosebit de restrânsă.

564. În ceea ce privește o dezbatere de interes general, Curtea a considerat, deși opinia exprimată în afirmații era minoritară și putea să părea nefondată, că ar fi deosebit de excesiv să se limiteze libertatea de exprimare doar la prezentarea ideilor acceptate în general (*Hertel împotriva Elveției*, pct. 50). Cu toate acestea, Curtea a precizat că, deși nu există niciun element care să împiedice difuzarea de informații care rănesc, șochează sau îngrijorează în domenii în care certitudinea este improbabilă, condiția este ca acestea să fie prezentate în mod nuanțat [*Vérités Santé Pratique SARL împotriva Francei* (dec.)].

565. În cadrul evaluării proporționalității unei ingerințe cu protecția sănătății publice, Curtea acordă o importanță semnificativă existenței unui consens european. Astfel, după ce a recunoscut existența unui consens european cu privire la intenția de a reglementa strict promovarea consumului de tutun, Curtea a statuat că anumite considerente fundamentale de sănătate publică, asupra cărora statul și Uniunea Europeană au adoptat legi de altfel, pot să prevaleze asupra imperativelor economice, chiar și asupra anumitor drepturi fundamentale, ca de exemplu libertatea de exprimare (*Société de conception de presse et d'édition și Ponson împotriva Francei*, pct. 56).

2. Protecția moralei

566. Protecția moralei, în jurisprudența Curții, este invocată ca scop legitim pentru a justifica o ingerință în discursuri:

- de natură politică, inclusiv spectacole artistice (*Sinkova împotriva Ucrainei*, pct. 107; *Mariya Alekhina și alții împotriva Rusiei*, pct. 203),
- de natură literară (*Akdaş împotriva Turciei*, pct. 30),
- de natură filozofică sau religioasă (*I. A. împotriva Turciei*, pct. 20; *Aydın Tatlav împotriva Turciei*, pct. 25),
- cu caracter educativ (*Handyside împotriva Regatului Unit*),
- sau de o natură similară unui discurs comercial [*Mouvement raëlien suisse împotriva Elveției* (MC), pct. 62].

567. În general, în cauzele având ca obiect limitarea libertății de exprimare în numele moralei, Curtea a considerat că autoritățile naționale dispun de o largă marjă de apreciere [*Mouvement raëlien suisse împotriva Elveției* (MC), pct. 76]. Cu toate acestea, întinderea unei astfel de marje de apreciere variază în funcție de mai mulți factori, printre acestea tipul de discurs în cauză având o importanță deosebită (*ibid.*, pct. 61). Deși Curtea consideră că în Convenție nu se prea permit restricții privind libertatea de exprimare în chestiuni politice [*Ceylan împotriva Turciei* (MC), pct. 34], statele contractante dispun, în general, de o largă marjă de apreciere în ceea ce privește discursurile comerciale și publicitare (*Sekmadienis Ltd. împotriva Lituaniei*, pct. 73; *markt intern Verlag GmbH și Klaus Beermann împotriva Germaniei*, pct. 33), precum și în domenii care pot aduce atingere unor convingeri personale intime legate de moralitate sau, mai precis, de religie (*Sekmadienis Ltd. împotriva Lituaniei*, pct. 73; *Murphy împotriva Irlandei*, pct. 67). Acest lucru este valabil și în cazul „moralei sexuale”, instanțele naționale dispunând largă de o marjă de apreciere (*Müller și alții împotriva Elveției*, pct. 36).

568. Curtea a constatat că nu se poate deduce, din dreptul intern al diferitelor state contractante, o noțiune europeană unitară de moralitate. Ideea că legile lor respective sunt alcătuite din cerințele acestora din urmă variază în timp și în spațiu și necesită adesea luarea în considerare, în cadrul aceluiași stat, a existenței unor diferite comunități culturale, religioase, civile sau filozofice (*Kaas GL împotriva Turciei*, pct. 49). În consecință, Curtea a considerat că, datorită contactelor lor directe și constante cu forțele vii ale țării lor, autoritățile statului sunt, în principiu, mai în măsură decât instanța internațională

pentru a se pronunța cu privire la conținutul exact al acestor cerințe, dar și cu privire la „necesitatea” unei „restrângeri” sau a unei „sanțiuni” destinate să răspundă acestora (*Handyside împotriva Regatului Unit*, pct. 48; *Otto-Preminger-Institut împotriva Austriei*, pct. 56).

569. Cu toate acestea, Curtea a precizat că nu poate accepta că statul dispune, în domeniul protecției moralei, de o putere discreționară de control absolută și necalificată (*Open Door și Dublin Well Woman împotriva Irlandei*, pct. 68). Cu alte cuvinte, în contextul protecției moralei, Curtea a considerat că statele contractante dispun de o anumită putere de apreciere, dar nu nelimitată (a se vedea, de exemplu, *Norris împotriva Irlandei*, pct. 45). În consecință, pentru a evalua dacă ingerința statului este necesară într-o societate democratică, Curtea examinează principiile tradiționale ale jurisprudenței sale care impun să se verifice dacă aceasta corespundea unei nevoi sociale imperioase, dacă era proporțională cu scopul legitim urmărit și dacă motivele invocate de autoritățile naționale pentru a o justifica erau relevante și suficiente (*Open Door și Dublin Well Woman împotriva Irlandei*, pct. 70).

570. Protecția credinței religioase, în funcție de particularitățile fiecărui stat contractant, poate decurge din scopul legitim al protecției moralei (*Sekmadienis Ltd. împotriva Lituaniei*, pct. 69). În această privință, Curtea consideră că lipsa unei înțelegeri uniforme, în țările europene, a cerințelor referitoare la protecția drepturilor celorlalți în legătură cu atacurile contra convingerilor religioase extinde marja de apreciere a statelor contractante atunci când reglementează libertatea de exprimare în domenii de natură să constituie insulte la adresa convingerilor personale intime în materie morală sau de religie (*Aydın Tatlav împotriva Turciei*, pct. 24).

571. Dimpotrivă, întinderea acestei marje de apreciere, cu alte cuvinte recunoașterea singularităților culturale, istorice și religioase ale statelor membre ale Consiliului Europei, nu poate, potrivit Curții, să meargă până la a împiedica accesul publicului cu o anumită limbă la o operă din patrimoniul literar european (*Akdaş împotriva Turciei*, pct. 30). În această cauză având ca obiect condamnarea unui editor, precum și ridicarea și distrugerea tuturor exemplarelor unui roman conținând descrierea unor scene cu raporturi sexuale marcate de cruzime, cu diverse practici precum sadomasochismul, vampirismul și pedofilia, Curtea a amintit că, deși acordă statelor o anumită marjă de apreciere în materie, nu poate în acest caz particular să subestimeze trecerea a mai mult de un secol de la prima apariție a cărții în Franța, publicarea acesteia în mai multe țări în diferite limbi, nici consacarea sa prin introducerea în „Pleiadă” cu 10 ani înainte de confiscarea sa în Turcia (*Akdaş împotriva Turciei*, pct. 28-29).

572. În fine, Curtea a considerat că art. 10 nu interzice, ca atare, orice ingerință prealabilă exprimării unui discurs sau anterior publicării unor afirmații scrise, astfel cum reiese clar din termenii Convenției: „condiții”, „restrângeri”, „a împiedica” și „prevenire” (*Kaos GL împotriva Turciei*, pct. 50). Totuși, informația este un bun perisabil, iar întârzierea publicării ei, chiar și pentru o perioadă scurtă, riscă să o priveze de orice valoare și interes (*Ahmet Yildirim împotriva Turciei*, pct. 47), ceea ce a determinat Curtea să concluzioneze că astfel de restricții prezintă pericole atât de mari încât necesită examinarea cea mai riguroasă (*Kaos GL împotriva Turciei*, pct. 50).

B. Criterii de control cu privire la justificarea ingerinței

1. Natura, conținutul și impactul potențial al discursului

a. Natura și conținutul discursului

573. Stabilirea măsurii în care afirmațiile în cauză pot să contribuie la o dezbatere de interes general este primul criteriu de analiză a proporționalității unei ingerințe în libertatea de exprimare, indiferent de scopul legitim urmărit. În general, contribuția discursului la o dezbatere de interes public va avea ca efect reducerea marjei naționale de apreciere. Potrivit Curții, aprecierea conținutului imoral al discursului nu se poate deduce din simplul fapt că discursul nu este acceptat de majoritatea opiniei publice (*Alekseyev împotriva Rusiei*, pct. 81).

574. În ceea ce privește discursurile referitoare la religie, Curtea a considerat că este necesar să se stabilească dacă afirmațiile au un ton insultător și dacă vizează direct persoana credincioșilor sau constituie un atac contra unor simboluri sacre. Astfel, cei care aleg să își exercite libertatea de a-și manifesta religia nu se pot aștepta în mod rezonabil să facă acest lucru fără niciun fel de critici; ei trebuie să tolereze și să accepte respingerea, de către alții, a convingerilor lor religioase și chiar răspândirea unor doctrine ostile credinței lor (*Otto-Preminger-Institute împotriva Austriei*, pct. 47).

575. Printre îndatoririle și responsabilitățile menționate în al doilea paragraf al art. 10 din Convenție, Curtea s-a referit, în contextul convingerilor religioase, la obligația generală de a asigura celor care profesază aceste convingeri exercitarea pașnică a dreptului garantat la art. 9, inclusiv obligația de a evita pe cât posibil expresiile care, în raport cu obiectele de cult, constituie în mod neîntemeiat insulte și blasfemii pentru alte persoane (*Sekmadienis Ltd. împotriva Lituaniei*, pct. 74; *Giniewski Giniewski împotriva Franței*, pct. 43; *Murphy împotriva Irlandei*, pct. 65). Curtea a dedus de aici că, în principiu, autoritățile interne pot să considere în mod legitim că este necesară sancționarea atacurilor insultătoare contra obiectelor de cult religios (*I.A. împotriva Turciei*, pct. 24). Curtea consideră că prezentarea obiectelor de cult religios într-un mod provocator, astfel încât să trezească indignarea credincioșilor acestei religii, poate fi considerată o încălcare rău-intenționată a spiritului toleranței, care este unul dintre fundamentele unei societăți democratice (*E.S. împotriva Austriei*, pct. 53). Cu titlu ilustrativ, Curtea a considerat că nu constituie o încălcare a art. 10 din Convenție condamnarea autoarei unui discurs în care îl acuza pe Profetul Islamului de pedofilie, cu motivarea că astfel de atacuri abuzive riscă să ducă la prejudecăți și să amenințe pacea religioasă (*ibid.*, pct. 57-58).

576. În schimb, atunci când a examinat afirmațiile reclamantului într-o carte în care prezenta „un punct de vedere critic al unui necredincios în raport cu religia în context socio-politic”, Curtea nu a constatat un ton insultător îndreptat în mod direct împotriva persoanei credincioșilor, nici un atac insultător contra simbolurilor sacre, în special ale musulmanilor, chiar dacă, la citirea cărții, aceștia s-ar putea simți desigur insultați de acest comentariu oarecum caustic la adresa religiei lor și a concluzionat că ingerința a fost disproporționată (*Aydın Tatlav împotriva Turciei*, pct. 26-31; pentru un exemplu de discurs prozelit, a se vedea *Kutlular împotriva Turciei*, pct. 48).

577. Într-o cauză privind o amendă aplicată unei întreprinderi pentru faptul că a făcut publicitate îmbrăcămintei cu reprezentări ale unor personalități religioase, Curtea a considerat că publicitatea nu părea să constituie în mod nejustificat o insultă sau blasfemie, nici să incite la ură pentru motive de convingeri religioase ori să atace o religie în mod nejustificat sau abuziv (*Sekmadienis Ltd. împotriva Lituaniei*, pct. 77).

578. În plus, Curtea a examinat diferitele forme de exprimare aflate la dispoziția autorului discursului și alegerile sale în ceea ce privește impactul acestora asupra moralei sau sănătății publice. Acest principiu se aplică în cazul în care reclamantul are alternative mai puțin intruzive în protecția acestor obiective legitime, în special atunci când, de exemplu, un anumit mod de exprimare încalcă dreptul penal și insultă memoria soldaților care au murit în luptă (*Sinkova împotriva Ucrainei*, pct. 110).

579. În fine, Curtea a considerat că, chiar și în cadrul unei discuții aprinse, nu este compatibilă cu art. 10 din Convenție formularea de declarații acuzatorii sub pretextul exprimării unei opinii de altfel acceptabile și susținerea ideii că acest lucru face să fie tolerabile astfel de declarații care depășesc limitele admisibile ale libertății de exprimare (*E.S. împotriva Austriei*, pct. 55).

b. Impactul discursului: mijlocul de difuzare și publicul țintă

580. În cadrul aprecierii justificării unei ingerințe care urmărește scopurile legitime ale moralei sau sănătății publice, vulnerabilitatea publicului cu acces la discursul în litigiu este un criteriu important pentru măsurarea impactului potențial al discursului asupra societății. În cauza *Handyside împotriva Regatului Unit*, cartea în litigiu era destinată în mod specific elevilor cu vârste cuprinse între 12 și 18 ani. Curtea a statuat în această cauză că, în pofida diversității și a evoluției constante a concepțiilor etice și educative din Regatul Unit, magistrații englezi competenți erau îndreptățiți să creadă, în

exercitarea puterii lor apreciere, că *Schoolbook* (manual școlar) ar avea repercusiuni nefaste asupra moralității multor copii și adolescenți care l-ar citi (pct. 52).

581. În mod comparabil, într-o cauză în care reclamantii au fost condamnați pentru că au pus broșuri homofobe în caietele elevilor unei unități de învățământ secundar, Curtea a considerat că, în pofida caracterului acceptabil al scopului urmărit de reclamantii – inițierea unei dezbateri privind lipsa de obiectivitate a învățământului predat în școlile suedeze –, este necesar să se țină seama de textul broșurilor. Într-adevăr, aceste broșuri prezentau homosexualitatea ca pe o „încălnație către devianță sexuală” și ca având un „efect distrugător moralmente” asupra societății și ca fiind la originea răspândirii HIV și SIDA. Curtea a constatat în special că elevii erau la o vârstă la care erau sensibili și impresionabili (*Vejdeland și alții împotriva Suediei*, pct. 56).

582. Acest lucru este valabil și în cazul în care discursul este cu acces liber, adică atunci când nu este destinat în mod specific unui public vulnerabil, dar nu este adecvat pentru publicul larg care l-ar putea consulta (*Kaos GL împotriva Turciei*, pct. 61 și 63). Astfel, potrivit Curții, o revistă reprezentând, printre altele, o pictură care ilustrează actul sexual dintre doi bărbați nu este adecvată pentru niciun public și poate fi considerată de natură să compromită sensibilitatea unui public nevizat (*ibid.*, pct. 59-60). În această privință, Curtea a admis că a fost disproporționată ingerința constând în confiscarea tuturor exemplarelor revistei destinate abonaților constituie, dar a precizat că o astfel de măsură ar fi putut lua forma, de exemplu, a interzicerii vânzării către persoane cu vârsta sub 18 ani sau a obligării la vânzarea revistei în ambalaje speciale care conțin un avertisment adresat publicului cu vârsta sub 18 ani sau chiar, la limită, retragerea acestei publicații din chioșcuri (*ibid.*, pct. 61 și 63; a se vedea de asemenea, în același sens, în ceea ce privește o expoziție publică ale cărei picturi reprezentau relații sexuale, în special între bărbați și animale, *Müller și alții împotriva Elveției*, pct. 36).

583. Acest raționament este aplicabil și în domeniul protecției sănătății. Curtea a considerat că, având în vedere faptul că publicul destinat al unei reviste include tineri cititori, care sunt mai vulnerabili, ar trebui să se țină seama de impactul discursului asupra acestora din urmă. În consecință, potrivit Curții, faptul că publicațiile în litigiu sunt considerate susceptibile să îndemne la consumul de tutun, în special în rândul tinerilor, pare a fi un motiv relevant și suficient pentru a justifica ingerința (*Société de conception de presse et d'édition și Ponson împotriva Franței*, pct. 58-60).

584. Pe de altă parte, accesibilitatea discursului în rândul unui public cu o anumită vulnerabilitate, de exemplu minori, nu este de natură să justifice ingerința statului în cazul în care discursul nu este agresiv, explicit sexual sau militant pentru un anumit comportament sexual, cu condiția ca acești minori să fi fost expuși ideilor de diversitate, egalitate și toleranță (*Bayev și alții împotriva Rusiei*, pct. 82).

2. Severitatea pedepsei sau a măsurii

585. Proportionalitatea ingerinței trebuie apreciată în special în raport cu cât de amplă este restrângerea sau interzicerea discursului în litigiu. În această privință, Curtea a reamintit că autoritățile, atunci când decid restrângerea drepturilor fundamentale ale persoanelor în cauză, trebuie să aleagă mijloacele care încalcă cel mai puțin drepturile în cauză (*Women On Waves și alții împotriva Portugaliei*, pct. 41).

586. Curtea a declarat prea largă și, prin urmare, disproporționată în raport cu scopurile urmărite, o interdicție definitivă de a acorda femeilor însărcinate informații privind posibilitățile de a efectua avort în străinătate, fără a lua în considerare vârsta și starea de sănătate a persoanelor în cauză sau motivele acestora pentru a solicita consiliere cu privire la întreruperea cursului sarcinii (*Open Door și Dublin Well Woman împotriva Irlandei*, pct. 73-80).

587. În mod similar, Curtea a considerat disproporționată confiscarea de către autoritățile interne a tuturor exemplarelor unei reviste, deși autoritățile dispuneau de alternative corespunzătoare (*Kaos GL*

împotriva Turciei, pct. 61 și 63; a se vedea, de asemenea, pentru o amendă considerată proporțională, *E.S. împotriva Austriei*, pct. 56).

588. Curtea a considerat că, în principiu, formele pașnice și neviolente de exprimare nu ar trebui să facă obiectul amenințării cu pedeapsa închisorii (*Murat Vural împotriva Turciei*, pct. 66). În domeniul discursului politic, deși stabilirea pedepselor este, în principiu, prerogativa instanțelor naționale, pedeapsa închisorii pentru o infracțiune săvârșită în domeniul discursului politic nu este compatibilă cu libertatea de exprimare garantată de art. 10 din Convenție decât în circumstanțe excepționale, ca de exemplu discursul de incitare la ură (*Otegi Mondragon împotriva Spaniei*, pct. 59). Acest principiu nu se aplică în cauzele în care discursul în litigiu este de natură pur comercială și nu are ca obiect să contribuie la o dezbatere de interes public [*Perrin împotriva Regatului Unit* (dec.)].

589. Într-o cauză având ca obiect o condamnare în urma unei demonstrații organizate la un monument de război, Curtea a examinat pedeapsa închisorii executată efectiv, luând act de faptul că executarea pedepsei a fost suspendată (*Sinkova împotriva Ucrainei*, pct. 111).

590. Același principiu s-a aplicat și într-o cauză în care pedeapsa cu 2 ani de închisoare a fost comutată într-o amendă „nesemnificativă” (*I.A. împotriva Turciei*, pct. 32).

591. Într-o cauză având ca obiect condamnarea pentru publicarea unor documente extrem de obscene pe o pagină de previzualizare cu acces liber a unui site Internet, Curtea a constatat că, deși a fost condamnat la 30 de luni de închisoare, reclamantul avea dreptul la liberare condiționată după 15 luni. A considerat că era rezonabil din partea autorităților interne să considere că o sancțiune pur financiară nu ar fi avut un efect descurajator suficient sau ar fi constituit o pedeapsă prea ușoară [*Perrin împotriva Regatului Unit* (dec.)].

592. În alte cauze, indiferent dacă sancțiunea aplicată a fost minoră sau nu, contează însuși faptul de a pronunța condamnarea, chiar dacă aceasta este de natură civilă (*Société de conception de presse et d'édition împotriva Franței*, pct. 49). În plus, în contextul profesiilor liberale, Curtea a considerat, având în vedere diversitatea sancțiunilor disponibile, că aplicarea unei amenzi nu constituie o sancțiune disciplinară neglijabilă (*Stambuk împotriva Germaniei*, pct. 51).

593. În plus, în cadrul examinării proporționalității unei amenzi sau a acordării de despăgubiri, este necesar să se țină seama de situația individuală a autorului discursului în litigiu, în special de capacitatea sa financiară de plată. Într-o cauză în care autorii discursului în litigiu au fost obligați la plata unor sume „nu neglijabile” sub formă de amenzi și despăgubiri, Curtea a considerat că acestea trebuie să fie puse în balanță, pentru a le aprecia ponderea, cu veniturile unei reviste de mare tiraj (*Société de conception de presse et d'édition și Ponson împotriva Franței*, pct. 62).

594. Potrivit Curții, justificarea unei restricții ori sancțiuni trebuie să fie în egală măsură examinată având în vedere impactul global asupra libertății de exprimare a autorului discursului în litigiu. Astfel, Curtea a considerat că, deși interzicerea asociației reclamante ca atare sau a site-ului Internet al acesteia ar fi putut fi disproporționată, limitarea domeniului de aplicare al restricției la simpla afișare în domeniul public a constituit o modalitate de a reduce la minimum ingerința în drepturile reclamantului [*Mouvement raëlien suisse împotriva Elveției* (MC), pct. 75].

XIII. Libertatea de exprimare și Internetul

A. Particularitățile legate de Internet în contextul libertății de exprimare

1. Caracterul inovator al Internetului

595. În mai multe rânduri, Curtea a constatat că posibilitatea ca persoanele particulare să se exprime pe Internet este un instrument fără precedent al libertății de exprimare [*Delfi AS împotriva Estoniei* (MC), pct. 110; *Cengiz și alții împotriva Turciei*, pct. 52], considerând că, prin accesibilitatea lor și prin capacitatea lor de a păstra și de a difuza mari cantități de date, site-urile Internet contribuie în mod semnificativ la îmbunătățirea accesului publicului la știri și, în general, la facilitarea comunicării informațiilor [*Delfi AS împotriva Estoniei* (MC), pct. 133; *Times Newspapers Ltd împotriva Regatului Unit (nr. 1 și nr. 2)*, pct. 27].

596. Prin urmare, Curtea a considerat că o blocare a accesului la Internet poate intra în conflict chiar cu textul primului paragraf al art. 10 din Convenție, potrivit căruia drepturile recunoscute în acest articol sunt valabile „fără a ține seama de frontiere” (*Ahmet Yildirim împotriva Turciei*, pct. 67).

597. În plus, Curtea a constatat că un număr tot mai mare de servicii și informații sunt disponibile exclusiv pe Internet (*Jankovskis împotriva Lituaniei*, pct. 49; *Kalda împotriva Estoniei*, pct. 52) și că informațiile politice ignorate de mass-media tradițională au fost adesea divulgate prin intermediul Internetului (în speță, prin intermediul YouTube), ceea ce a permis apariția unui jurnalism al cetățenilor (*Cengiz și alții împotriva Turciei*, pct. 52).

598. În ceea ce privește sfera de aplicare materială a art. 10 din Convenție, Curtea a subliniat că aceasta trebuie să se aplice comunicării prin intermediul Internetului, indiferent de tipul de mesaj pe care intenționează să îl transmită și chiar dacă obiectivul urmărit are un caracter lucrativ (*Ashby Donald și alții împotriva Franței*, pct. 34).

599. În special, aceasta a considerat că exercitarea dreptului la libertatea de exprimare include:

- crearea de arhivelor pe Internet în măsura în care aceasta reprezintă un aspect esențial al rolului jucat de site-urile Internet [*Times Newspapers Ltd împotriva Regatului Unit (nr. 1 și 2)*, pct. 27; *M.L. și W. W. împotriva Germaniei*; *Węgrzynowski și Smolczewski împotriva Poloniei*];
- publicarea de fotografii pe un site Internet care este dedicat modei și care oferă publicului imagini ale paradelor pentru consultare gratuită sau contra cost și pentru vânzare (*Ashby Donald și alții împotriva Franței*, pct. 34);
- punerea la dispoziție, de către un partid politic, a unei aplicații pentru telefoane mobile care să permită alegătorilor să afișeze fotografii anonime ale buletinelor de vot nule, precum și comentariile lor cu privire la motivele pentru care votau în acest mod [*Magyar Kétfarkú Kutya Párt împotriva Ungariei* (MC), pct. 91];
- utilizarea anumitor site-uri pentru schimbul de informații, inclusiv YouTube, un site web de găzduire video pe care utilizatorii pot trimite, viziona și partaja videoclipuri (*Cengiz și alții împotriva Turciei*, pct. 52) și Google Sites, un modul Google care facilitează crearea și partajarea unui website în cadrul unui grup (*Ahmet Yildirim împotriva Turciei*, pct. 49).

600. Curtea a amintit că, având în vedere rolul jucat de Internet în cadrul activităților profesionale ale mass-mediei și importanța sa în exercitarea dreptului la libertatea de exprimare în general, lipsa unui cadru legal adecvat la nivel intern, care să permită jurnaliștilor să utilizeze informațiile obținute de pe Internet fără teama de a fi sancționați, împiedică în mod grav exercitarea de către presă a rolului său vital de „câine de pază”. A considerat, în plus, că excluderea totală a unor astfel de informații din

domeniul de aplicare al garanțiilor legale care protejează libertatea jurnaliștilor poate constitui, în sine, o ingerință nejustificată în libertatea presei în contextul art. 10 din Convenție (*Colegiul editorial al Pravoye Delo și Shtekel împotriva Ucrainei*, pct. 64; *Magyar Jeti Zrt împotriva Ungariei*, pct. 60).

2. Internetul și celelalte mijloace de informare în masă

601. Deși recunoaște avantajele Internetului, Curtea a admis că acestea sunt însoțite de o serie de riscuri, în măsura în care afirmații vădit ilicite, mai ales afirmații calomnioase, care instigă la ură sau la violență, se pot difuza ca niciodată până acum în întreaga lume în câteva secunde și, uneori, rămân online pentru o lungă perioadă de timp [*Delfi AS împotriva Estoniei* (MC), pct. 110; *Annen împotriva Germaniei*, pct. 67).

602. În special, Curtea a admis că Internetul este un instrument de informare și de comunicare care se deosebește într-un mod aparte de presa scrisă, în special în ceea ce privește capacitatea sa de a stoca și a difuza informații. Astfel, a concluzionat că rețeaua electronică, care deservește miliarde de utilizatori din întreaga lume, nu este și nu poate fi niciodată supusă aceluiași norme și controale, iar reproducerea materialelor provenite din presa scrisă și cea a materialelor provenite din rețeaua Internet pot fi supuse unui regim diferit, întrucât normele care reglementează reproducerea acestora din urmă trebuie în mod clar adaptate în funcție de caracteristicile specifice ale tehnologiei, astfel încât să se poată asigura protecția și promovarea drepturilor și libertăților în cauză (*Colegiul editorial al Pravoye Delo și Shtekel împotriva Ucrainei*, pct. 63).

603. Pe de altă parte, Curtea a constatat că, deși Internetul și rețelele sociale sunt instrumente de comunicare puternice, alegerile inerente utilizării Internetului și a platformelor de comunicare socială implică faptul că informațiile care rezultă din acestea nu au aceeași simultaneitate și nici același impact ca cele difuzate la televiziune sau la radio [*Animal Defenders International împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 119], un interviu telefonic, difuzat în cadrul unui program disponibil pe un site Internet, având un impact mai puțin direct asupra telespectatorilor decât cel al unui program de televiziune (*Schweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft SRG împotriva Elveției*, pct. 64).

B. Protejarea drepturilor celorlalți în contextul Internetului

1. Generalități

604. Particularitățile legate de exercitarea libertății de exprimare în contextul Internetului au determinat Curtea să caute un echilibru special între libertatea de exprimare și alte drepturi și cerințe. În această privință, a considerat că comunicațiile on-line și conținutul acestora sunt cu siguranță mult mai susceptibile decât presa să aducă atingere exercitării și respectării drepturilor și libertăților fundamentale, în special a dreptului la viață privată [*Delfi AS împotriva Estoniei* (MC), pct. 133; *Colegiul editorial al Pravoye Delo și Shtekel împotriva Ucrainei*, pct. 63; *Wegrzynowski și Smolczewski împotriva Poloniei*, pct. 98].

Astfel, deși sunt recunoscute avantajele importante ale Internetului pentru exercitarea libertății de exprimare, este necesar în principiu să li se lase persoanelor lezate de afirmații calomnioase sau de alte tipuri de conținut ilicit posibilitatea de a introduce o acțiune în răspundere care să constituie o cale de atac efectivă împotriva încălcării drepturilor personalității [*Delfi AS împotriva Estoniei* (MC), pct. 110].

605. Particularitățile Internetului pot fi luate în considerare pentru a statua cu privire la nivelul de gravitate necesar pentru ca un atac la adresa reputației persoanei să intre sub incidența art. 8 (*Arnarson împotriva Islandei*, pct. 37).

606. Impactul efectului amplificator al Internetului reiese în mod explicit într-o cauză referitoare la o persoană împotriva căreia s-au formulat acuzații de antisemitism, publicate pe site-ul Internet al unei

asociații, aceasta din urmă fiind condamnată la retragerea articolului în litigiu. În această cauză, Curtea a constatat, printre altele, că impactul potențial al acuzației de antisemitism era destul de semnificativ și nu se limita la cititorii obișnuiți ai buletinului informativ în care a fost publicată, încadrarea afirmațiilor în litigiu ca antisemite fiind vizibilă pentru un număr mare de persoane, întrucât simpla scriere a numelui persoanei în cauză într-un motor de căutare permitea citirea articolului în litigiu, iar reputația și drepturile persoanei în cauză au fost astfel afectate în mod semnificativ de cele publicate pe site-ul Internet al asociației reclamante (*Cicad împotriva Elveției*, pct. 60).

607. În ceea ce privește marja de apreciere de care dispun statele membre, Curtea a recunoscut existența unei marje mai largi într-o cauză având ca obiect o condamnare pentru calomnie, constatând în acest scop existența unei dispute între persoane particulare și faptul că afirmațiile pretins calomniatoare au fost făcute într-un context semipublic, și anume pe un forum on-line securizat [*Wrona împotriva Poloniei* (dec.) (comitet), pct. 21; a se vedea de asemenea *Kucharczyk împotriva Poloniei* (dec.) (comitet), cu privire la echilibrul dintre dreptul la respectarea vieții private a unui avocat și libertatea de exprimare a unei persoane care a postat un comentariu critic pe un portal Internet privat].

608. Principiile generale aplicate publicațiilor off-line se aplică și celor on-line. De exemplu:

- Curtea a considerat că, atunci când pe Internet se publică date cu caracter privat sau personal, de exemplu numele sau descrierea unei persoane, necesitatea de a proteja confidențialitatea acestora nu mai poate să constituie o cerință predominantă care trebuie respectată în măsura în care aceste informații și-au pierdut, *de facto*, esența confidențialității prin faptul că se află în domeniul public. În acest caz, protecția vieții private și a reputației este cea care prevalează și va trebui să fie asigurată (*Aleksey Ovchinnikov împotriva Rusiei*, pct. 49-50);

- Curtea a considerat excesivă condamnarea penală a unui webmaster pentru insulte publice contra unui primar pentru afirmații publicate pe site-ul Internet al asociației al cărei președinte era, constatând în special că afirmațiile în cauză se încadrau în exprimarea organului care reprezenta o asociație ce prezenta revendicările formulate de membrii săi cu privire la o chestiune de interes general în contextul punerii în discuție a unei politici municipale (*Renaud împotriva Franței*, pct. 40);

- în mod similar, Curtea a criticat condamnarea unei organizații neguvernamentale pentru că, pe site-ul său Internet, a descris discursul unui politician ca făcând parte dintr-un „rasism verbal” (*GRA Stiftung gegen Rassismus und Antisemitismus împotriva Elveției*);

- pe de altă parte, deși protecția animalelor și a mediului este cu siguranță o chestiune de interes public, Curtea a considerat proporțională o ordonanță de interdicere a publicării pe Internet, de către o organizație pentru apărarea drepturilor animalelor, a unor fotografii cu persoane deținute în lagăre de concentrare alături de fotografii ale unor animale crescute în baterii (*PETA Deutschland împotriva Germaniei*);

- în plus, acele afirmații care incită la discriminare și ură rasială nu beneficiază, indiferent de suportul utilizat, de protecția conferită de art. 10 § 2, Curtea considerând că condamnarea proprietarului unui site Internet – pe deasupra politician – care a difuzat afirmații xenofobe răspundea unei nevoi sociale imperioase de a proteja drepturile comunității de imigranți (*Féret împotriva Belgiei*, pct. 78; a se vedea și *Willem împotriva Franței*, în ceea ce privește condamnarea unui ales pentru afirmații instigatoare la discriminare reiterate pe site-ul Internet al municipalității);

- în mod similar, nu este protejată de art. 10 § 2 publicarea on-line de atacuri personale peste limita a ceea ce constituie în mod legitim o dezbatere de idei (*Tierbefreier e.V. împotriva Germaniei*, pct. 56).

609. În cauza *Tamiz împotriva Regatului Unit* (dec.), reclamantul, o personalitate politică, s-a plâns de atingerea adusă reputației sale ca urmare a refuzului instanțelor naționale de a recunoaște răspunderea Google pentru pretinsele afirmații calomniatoare publicate pe platforma Google Blogger. Instanțele naționale au considerat că nu era îndeplinită condiția ca delictul civil trebuie să fie „real și grav”, necesară pentru a notifica o acțiune în calomnie în afara jurisdicției statului. Curtea a subliniat

importanța acestui criteriu preliminar și a afirmat că, de fapt, milioane de utilizatori de Internet publică zilnic comentarii on-line și că mulți utilizatori se exprimă într-un mod care ar putea fi șocant sau chiar calomniator. Curtea a fost de acord cu concluziile instanțelor naționale, potrivit cărora majoritatea comentariilor de care se plângea reclamantul erau în mod incontestabil derogatorii, dar că o mare parte dintre acestea au depășit cu puțin „insulte grosiere” utilizate frecvent pe numeroase portaluri on-line și că reclamantul, în calitate de personalitate politică, era în măsură să le tolereze. De asemenea, este probabil ca cititorii să înțeleagă că multe dintre comentariile care conțineau susțineri mai specifice ar trebui, având în vedere contextul în care au fost scrise, să fie considerate o acuzație care nu ar trebui luată în serios (pct. 81).

2. Protecția persoanelor vulnerabile

610. În ceea ce privește protecția persoanelor vulnerabile, în special în legătură cu vârsta lor fragedă, acest lucru poate avea multe consecințe asupra exercitării libertății de exprimare pe Internet.

611. Astfel, Curtea a declarat inadmisibilă cererea introdusă în legătură cu o condamnare pentru publicarea unor documente obscene pe o pagină de previzualizare cu acces gratuit a unui site web, constatând, printre altele, că fișierele în litigiu corespundeau exact tipului de fișiere care pot fi căutate de tinerii pe care autoritățile naționale încercau să îi protejeze [*Perrin împotriva Regatului Unit* (dec.)].

612. În plus, într-o cauză cu problematică sexuală, Curtea a considerat că menționarea repetată, de către presă, a identității unui minor implicat într-un incident violent aduce atingere dezvoltării sale morale și psihologice, precum și vieții sale private. Prin urmare, a susținut condamnarea civilă a jurnalistului autor al respectivei publicații, chiar dacă această informație cu caracter personal intrase deja în domeniul public, fiind deja disponibilă pe Internet (*Aleksey Ovchinnikov împotriva Rusiei*, pct. 51-52).

613. Potrivit Curții, în fața pericolului pedofiliei pe Internet, nu se poate justifica protecția sporită a confidențialității care împiedică o anchetă eficientă în vederea obținerii, de la un furnizor de servicii de Internet, a identității autorului unei reclame cu caracter sexual îndreptate împotriva unui minor. Astfel, Curtea a considerat incompatibilă cu art. 8 din Convenție faptul că furnizorul de servicii de Internet nu a fost obligat să divulge identitatea unei persoane urmărite pentru introducerea unui mesaj indecent cu privire la un minor pe un site de întâlniri, subliniind în acest sens riscul fizic și moral pe care situația în litigiu l-ar putea implica pentru reclamant și vulnerabilitatea specifică vârstei sale fragede (*K.U. împotriva Finlandei*, pct. 41), subliniind în același timp că Internetul, tocmai datorită caracterului său anonim, poate fi utilizat în scopuri infracționale (*ibid.*, pct. 48).

3. „Îndatoririle și responsabilitățile” portalurilor Internet de știri

614. În cazul în care, datorită naturii specifice a Internetului, „îndatoririle și responsabilitățile” unui portal de știri, în sensul art. 10, pot într-o oarecare măsură să difere de cele ale unui editor tradițional în ceea ce privește conținutul furnizat de terți [*Delfi AS împotriva Estoniei* (MC), pct. 113; a se vedea, de asemenea, *Orlovskaya Iskra împotriva Rusiei*, pct. 109], furnizarea unei platforme pentru exercitarea libertății de exprimare, permițând publicului să partajeze informații și idei pe Internet, trebuie să fie examinată în lumina principiilor aplicabile presei (*Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete și Index.hu Zrt împotriva Ungariei*, pct. 61).

615. Pentru a evalua existența unei obligații pentru un operator de portal Internet de a retrace comentariile terților, Curtea a identificat patru criterii pentru a stabili un echilibru just între dreptul la libertatea de exprimare și dreptul la reputație al entității vizate în comentarii [*Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete și Index.hu Zrt împotriva Ungariei*, pct. 60 și următoarele; *Delfi AS împotriva Estoniei* (MC), pct. 142 și următoarele], și anume:

1. contextul și conținutul comentariilor,
2. responsabilitatea autorilor comentariilor,

3. măsurile luate de reclamanti și conduita persoanei vătămate;
4. consecințele pentru persoana vătămată și pentru reclamanti.

616. Pe baza acestor criterii, Curtea a considerat justificată, în raport cu art. 10 din Convenție, acordarea de despăgubiri unui portal Internet de știri pentru insultele publicate pe site-ul său de Internet de către terți anonimi, reținând caracterul extrem al comentariilor, care constituiau discurs de incitare la ură și incitare la violență [*Delfi AS împotriva Estoniei* (MC)].

617. Pe de altă parte, având în vedere lipsa, din comentariile în litigiu, a afirmațiilor constitutive de discurs de incitare la ură sau constitutive de amenințări directe contra integrității corporale de orice fel, Curtea a constatat că răspunderea obiectivă a portalurilor Internet pentru comentariile publicate de terți nu era conformă cu art. 10 din Convenție, considerând, printre altele, că nu exista niciun motiv să se afirme că, împreună cu procedurile eficiente care permit o reacție rapidă, sistemul de notificare și retragere („*notice-and-take-down-system*”) nu constituia un instrument adecvat pentru a proteja în mod adecvat reputația comercială a societății care deținea site-urile de anunțuri imobiliare în speță [*Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete și Index.hu Zrt împotriva Ungariei*, pct. 91; a se vedea, de asemenea, în legătură cu importanța reacției rapide ulterior notificării caracterului ilegal al conținutului, *Pihl împotriva Suediei*, pct. 32; *Tamiz împotriva Regatului Unit* (dec.), pct. 84; *Høiness împotriva Norvegiei*, pct. 73-74].

4. Răspunderea pentru publicarea unui hyperlink

618. În cauza *Magyar Jeti Zrt împotriva Ungariei*, societatea reclamantă a fost condamnată pentru publicarea unui hyperlink către un interviu pe YouTube, în legătură cu care s-a constatat ulterior că avea un conținut calomniator.

Având în vedere rolul jucat de Internet în îmbunătățirea accesului publicului la știri și informații, Curtea a subliniat în această cauză că scopul propriu-zis al hyperlink-urilor este, prin trimiterea la alte pagini și resurse on-line, să permită utilizatorilor de Internet să navigheze către și dinspre materiale dintr-o rețea caracterizată de disponibilitatea unui volum imens de informații. Hyperlink-urile contribuie la buna funcționare a Internetului deoarece fac accesibile informațiile prin conectarea elementelor între ele (*Magyar Jeti Zrt împotriva Ungariei*, pct. 73).

619. Hyperlink-urile, ca mijloc de difuzare, se deosebesc în principal de modurile tradiționale prin faptul că acestea, ca regulă generală, se limitează la a orienta utilizatorii de Internet către conținuturile disponibile în altă parte pe Internet. Acestea nu expun publicului afirmațiile atașate și nici nu menționează conținutul acestora: nu fac decât să atragă atenția cititorului asupra existenței unor materiale pe alte site-uri (*Magyar Jeti Zrt împotriva Ungariei*, pct. 74).

620. Celălalt element care caracterizează hyperlink-urile în raport cu modalitățile de difuzare a informațiilor este acela că persoana care face trimitere la elemente prin intermediul acestora nu exercită control asupra conținutului site-ului Internet la care hyperlink-ul permite accesul, iar conținutul se poate modifica după crearea link-ului. În plus, conținutul pretins ilegal a fost deja făcut accesibil de către difuzorul inițial pe site-ul Internet la care face trimitere hyperlink-ul, oferind publicului acces liber (*Magyar Jeti Zrt împotriva Ungariei*, pct. 75).

621. Curtea a considerat că problema dacă crearea unui hyperlink echivalează cu difuzarea de elemente calomniatoare impune instanței interne să efectueze o evaluare individuală a fiecărui caz în parte și să nu angajeze răspunderea creatorului hyperlink-ului decât pentru motive suficiente și pertinente.

În acest sens, a enumerat, în speță, o serie de aspecte relevante pe care instanțele naționale nu le-au examinat atunci când au condamnat societatea reclamantă: (i) dacă societatea reclamantă a aprobat conținutul în litigiu; (ii) dacă a preluat conținutul în litigiu (fără a-l fi aprobat); (iii) dacă s-a limitat la crearea unui hyperlink către conținutul în litigiu (fără să îl fi aprobat sau preluat); (iv) dacă știa sau era rezonabil să știe că conținutul în litigiu era calomniator sau ilegal din alte motive; (v) dacă a acționat

cu bună-credință și cu respectarea deontologiei jurnalistice și dacă a dat dovadă de diligența necesară (*Magyar Jeti Zrt împotriva Ungariei*, pct. 77).

622. În circumstanțele cauzei *Magyar Jeti Zrt împotriva Ungariei*, Curtea a constatat că, în dreptul intern, hyperlink-ul era asimilat difuzării de informații care implicau răspunderea strictă a autorului, ceea ce putea avea consecințe negative asupra fluxului de informații on-line în sensul că incitau autorii și editorii să nu posteze hyperlink-uri către materiale cu un conținut asupra cărora aceștia nu puteau exercita niciun control și, prin urmare, putea avea ca rezultat, direct sau indirect, un efect descurajator asupra libertății de exprimare on-line (pct. 83-84).

5. „Îndatoriri, responsabilități” și publicații de presă pe Internet

623. În ceea ce privește furnizarea de informații credibile și exacte, cu respectarea deontologiei jurnalistice, Curtea a afirmat principiul responsabilității sporite a publicațiilor de presă pe Internet, subliniind că, într-o lume în care persoana se confruntă cu un imens flux de informații, care circulă în formate tradiționale sau electronice și care implică un număr tot mai mare de autori, supravegherea respectării deontologiei jurnalistice are o importanță mai mare [*Stoll împotriva Elveției* (MC), pct. 104]. Într-adevăr, în ceea ce privește „îndatoririle și responsabilitățile” unui jurnalist, impactul potențial al respectivului mijloc de informare în masă, iar relatarea obiectivă și echilibrată poate lua o gamă largă de canale în funcție, printre altele, de mijloacele de informare în masă în cauză [*Delfi AS împotriva Estoniei* (MC), pct. 134].

624. În mod similar, obligația presei de a respecta principiile jurnalismului responsabil prin verificarea exactității informațiilor publicate poate fi mai strictă în ceea ce privește informațiile referitoare la trecut – și a căror difuzare nu este urgentă – decât în ceea ce privește actualitatea, perisabilă prin natura sa [*Times Newspapers Ltd împotriva Regatului Unit (nr. 1 și 2)*, pct. 45].

625. Astfel, potrivit Curții, în cazul în care un ziar a fost informat cu privire la introducerea unei acțiuni în calomnie îndreptate împotriva unui articol public în presa scrisă, introducerea obligatorie a unui avertisment corespunzător cu privire la articolul respectiv în arhivele Internet în care apare acesta nu poate fi considerată o ingerință disproporționată în libertatea de exprimare [*Times Newspapers Ltd împotriva Regatului Unit (nr. 1 și nr. 2)*, pct. 47].

626. Pe de altă parte, cerința de jurnalism responsabil nu impune eliminarea din arhivele electronice publice a presei a oricărei urme a publicațiilor anterioare care, prin hotărâri judecătorești definitive, au fost declarate calomniatoare (*Węgrzynowski și Smolczewski împotriva Poloniei*, pct. 60-68, privind conformitatea menținerii, în arhivele Internet ale unui ziar, a unui articol de presă declarat calomniator, în raport cu art. 8; a se vedea de asemenea, cu privire la anonimizarea informațiilor arhivate on-line în legătură cu un proces și o condamnare penală, *M.L. și W.W. împotriva Germaniei*).

627. În mod similar, persoana responsabilă de publicarea unui site Internet nu poate fi trasă la răspundere pentru publicarea unor acuzații de pedofilie îndreptate împotriva unui candidat la alegeri dacă s-a asigurat că articolul în discuție respectă cerințele referitoare la obligația jurnaliștilor de a verifica acuzațiile lor (*Ólafsson împotriva Islandei*). În fine, „îndatoririle și responsabilitățile” jurnaliștilor nu includ nicio obligație a acestora de a avertiza în prealabil persoanele despre care se fac reportaje despre intenția lor de a le publica, astfel încât acestea să aibă posibilitatea de a împiedica publicarea solicitând o ordonanță provizorie (*Mosley împotriva Regatului Unit*, pct. 125-129).

628. Este important de remarcat faptul că îndatoririle și responsabilitățile jurnaliștilor în exercitarea libertății lor de exprimare se aplică și atunci când publică informații pe Internet în nume propriu, inclusiv în afara website-ului lor de presă, în speță pe un forum accesibil în mod liber pe Internet (în acest sens, *Fatullayev împotriva Azerbaidjanului*, pct. 94-95).

C. Măsuri de blocare a accesului la Internet

629. Curtea s-a pronunțat în repetate rânduri cu privire la compatibilitatea, cu art. 10 din Convenție, a măsurilor luate de autoritățile naționale pentru blocarea accesului la anumite site-uri Internet. În esență, reclamanții s-au plâns de efectul colateral al măsurilor de blocare.

630. În ceea ce privește blocarea site-ului de partajare YouTube, Curtea a constatat că reclamanții, deși erau simpli utilizatori care nu erau vizați în mod direct de decizia de blocare a accesului la YouTube, pot în mod legitim să susțină că măsura în cauză le afecta dreptul de a primi și de a comunica informații sau idei, în măsura în care reclamanții erau utilizatori activi de YouTube și că această platformă era unică având în vedere caracteristicile sale, nivelul său de accesibilitate și mai ales impactul său potențial, precum și faptul că nu exista niciun echivalent pentru reclamanți (*Cengiz și alții împotriva Turciei*, pct. 52, 53, 55; a se vedea, de asemenea, *Ahmet Yıldırım împotriva Turciei*, pct. 49 și 55, cu privire la imposibilitatea unui utilizator al modulului Google Sites de a accesa propriul website).

631. În schimb, Curtea a hotărât că simplul fapt că reclamantul – la fel ca ceilalți utilizatori din Turcia ai website-urilor în discuție – a suferit efectele indirecte ale unei măsuri de blocare referitoare la două site-uri dedicate difuzării de muzică nu poate fi suficient pentru a i se recunoaște calitatea de „victimă” [*Akdeniz împotriva Turciei* (dec.), pct. 24].

632. În ceea ce privește caracterul justificat al măsurii de blocare, Curtea a hotărât că, deși astfel de restrângeri prealabile nu sunt, *a priori*, incompatibile cu Convenția, ele trebuie totuși să se încadreze într-un cadru legal deosebit de strict în ceea ce privește delimitarea interdicției și eficacitatea controlului judecătoresc în legătură cu eventualele abuzuri, iar controlul judecătoresc al unor astfel de măsuri exercitat de către instanță, care se întemeiază pe o punere în balanță a intereselor aflate în conflict și care urmărește să asigure un echilibru între aceste interese, nu poate fi conceput fără un cadru care să prevadă norme precise și specifice privind aplicarea restricțiilor preventive privind libertatea de exprimare (*Ahmet Yıldırım împotriva Turciei*, pct. 64; *Cengiz și alții împotriva Turciei*, pct. 62, care se referă la primirea sau comunicarea de informații și idei; a se vedea, de asemenea, *OOO Flavus și alții împotriva Rusiei*, pct. 40-43).

633. În special, Curtea a subliniat necesitatea de a evalua comparativ diferitele interese implicate, examinând, printre altele, necesitatea blocării totale a accesului (*Ahmet Yıldırım împotriva Turciei*, pct. 66) și a constatat că autoritățile ar fi trebuit să țină seama de faptul că o astfel de măsură, care făcea inaccesibile multe informații, nu putea decât să afecteze în mod semnificativ drepturile utilizatorilor de Internet și să aibă un efect colateral semnificativ (*ibid.*; *Cengiz și alții împotriva Turciei*, pct. 64).

634. În cauza *Vladimir Kharitonov împotriva Rusiei* privind blocarea automată a unui site Internet ca urmare a deciziei de a bloca un alt site cu aceeași adresă IP, Curtea a constatat că blocarea în cauză a avut un efect colateral semnificativ, făcând inaccesibile cantități mari de informații, restricționând astfel în mod substanțial drepturile utilizatorilor de Internet. Curtea a considerat că regimul juridic pe care s-au bazat autoritățile competente nu era suficient de previzibil în sensul cerințelor de la art. 10 din Convenție (pct. 45-47).

635. În cauza *Kablis împotriva Rusiei*, Curtea s-a pronunțat cu privire la conformitatea, cu art. 10 din Convenție, a restricțiilor prealabile privind publicațiile on-line care încurajau participarea la un eveniment public neautorizat. Curtea a hotărât că trebuie să existe posibilitatea de a obține exercitarea controlului judecătoresc în legătură cu măsurile de blocare înainte de desfășurarea evenimentului public în discuție. Într-adevăr, informația conținută în acest tip de publicație este lipsită de orice valoare și interes ulterior acestei date, astfel încât anularea pe cale judecătorească a măsurii de blocare în acel stadiu nu ar avea sens (pct. 96). În plus, în această cauză, ca și în *Elvira Dmitriyeva împotriva Rusiei*, Curtea a considerat că simplul fapt că reclamantul a încălcat o interdicție legală publicând un articol on-line în care îndemna la participarea la un eveniment public, la rândul lui organizat cu încălcarea dispozițiilor legale, nu era suficient pentru a justifica o ingerință în dreptul la libertatea de exprimare (pct. 103 și, respectiv, 84).

636. În mai multe cauze, Curtea a considerat că blocarea generalizată a site-urilor Internet este o măsură extremă, care a fost comparată, de Comitetul drepturilor omului din cadrul ONU și de alte organisme internaționale, cu interzicerea unui ziar sau a unui canal de televiziune (*OOO Flăvius și alții împotriva Rusiei*, pct. 37; *Bulgakov împotriva Rusiei*, pct. 34).

637. În cauza *OOO Flăvius și alții împotriva Rusiei*, având ca obiect blocarea generalizată nejustificată a accesului la mass-media on-line aparținând opoziției, Curtea a considerat că o astfel de măsură, care ignoră cu intenție distincția dintre informațiile legale și cele ilegale, este arbitrară și vădit nerezonabilă (pct. 34).

638. În cauza *Bulgakov împotriva Rusiei*, referitoare la blocarea în totalitate a unui site web, prin hotărâre judecătorească, din cauza prezenței de conținut interzis și menținerea blocării în pofida eliminării conținutului în cauză, Curtea a considerat că măsura de blocare nu avea temei legal, întrucât actul pe baza căruia s-a luat măsura nu prevedea posibilitatea de a bloca accesul la un întreg site Internet (pct. 34). Curtea a considerat, de asemenea, că menținerea blocării după retragerea conținutului în litigiu nu s-a întemeiat *a fortiori* pe un temei legal (pct. 38). În fine, Curtea a precizat că, deși aspectul procedural al art. 10 este accesoriu în raport cu obiectivul mai larg de asigurare a respectării dreptului la libertatea de exprimare, dreptul la o cale de atac efectivă instituie o garanție procedurală (pct. 46). În acest sens, Curtea a considerat că reclamantul, deși a putut în mod formal să atace cu apel hotărârea judecătorească în litigiu și să participe la ședință, nu a avut dreptul la o cale de atac „efectivă” în sensul art. 13 din Convenție, întrucât curtea de apel nu a examinat fondul capetelor sale de cerere (pct. 48; a se vedea, de asemenea, *Engels împotriva Rusiei*, pct. 41-44).

639. În fine, într-o cauză în care proprietarul unui site web a fost obligat, pentru a evita blocarea în totalitate a site-ului său, să elimine informațiile interzise de instanțele interne cu privire la instrumentele de eludare a filtrelor, Curtea a considerat că temeiul juridic în discuție nu oferea nicio indicație instanțelor sau proprietarilor de site-uri Internet cu privire la natura sau categoriile de conținut de Internet care ar putea face obiectul unei interdicții, astfel încât nu a îndeplinit criteriul de previzibilitate necesar (*Engels împotriva Rusiei*, pct. 27-28).

D. Accesul la Internet și persoanele private de libertate

640. Curtea a avut ocazia să se pronunțe cu privire la neacordarea – motivată de protecția drepturilor celorlalți, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor – de acces deținuților, prin intermediul Internetului, la informații publicate pe site-uri specifice care erau accesibile în mod liber în domeniul public.

641. Deși a subliniat că art. 10 nu consacră obligația de a le permite deținuților accesul la Internet, sau la anumite site-uri web (*Jankovskis împotriva Lituaniei*, pct. 55; *Kalda împotriva Estoniei*, pct. 45), Curtea a reținut că a existat o ingerință în exercitarea dreptului reclamantilor de a primi informații și a constatat o încălcare a art. 10. Pentru a se pronunța astfel, s-a bazat în special pe natura și originea informațiilor în litigiu, precum și pe lipsa unei examinări suficient de detaliate a situației individuale a deținuților de către autoritățile naționale, reținând de asemenea că reclamantul avea nevoie de acces la acestea pentru a-și apăra drepturile în cadrul unei proceduri judiciare interne (*Kalda împotriva Estoniei*, pct. 50) și, respectiv, că nu era nerezonabil să se considere că informațiile în cauză erau direct legate de voința reclamantului de a se forma profesional și, prin urmare, utile pentru îndreptarea și reintegrarea sa socială ulterioară (*Jankovskis împotriva Lituaniei*, pct. 59).

XIV. Pluralismul și libertatea de exprimare

642. Curtea a considerat că nu există democrație fără pluralism [*Centro Europa 7 S.r.l. și Di Stefano împotriva Italiei* (MC), pct. 129]. Una dintre principalele caracteristici ale democrației este posibilitatea pe care o oferă de a rezolva problemele unei țări prin dialog și fără a recurge la violență (*Manole și alții împotriva Moldovei*, pct. 95). În opinia Curții, chiar și în cazul unei stări de urgență, care este un regim legal al cărui scop este revenirea la regimul ordinar prin garantarea drepturilor fundamentale, statele contractante trebuie să țină seama de faptul că măsurile care trebuie luate trebuie să vizeze apărarea ordinii democratice amenințate și trebuie să facă tot posibilul pentru a proteja valorile unei societăți democratice, ca de exemplu pluralismul, toleranța și spiritul de deschidere (*Şahin Alpay împotriva Turciei*, pct. 180).

643. Democrația se bazează pe libertatea de exprimare. Esența însăși a democrației este aceea de a permite propunerea și discutarea unor proiecte politice diferite, chiar și a celor care pun sub semnul întrebării actualul mod de organizare al unui stat, cu condiția ca acestea să nu aibă ca scop subminarea democrației în sine [*Centro Europa 7 S.r.l. și Di Stefano împotriva Italiei* (MC), pct. 129; *Manole și alții împotriva Moldovei*, pct. 95; *Partidul Socialist și alții împotriva Turciei*, pct. 41, 45 și 47].

644. Având în vedere importanța intereselor aflate în joc în aplicarea art. 10, statul este garantul suprem al pluralismului [*Animal Defenders International împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 101; *Manole și alții împotriva Moldovei*, pct. 99; *Informationsverein Lentia și alții împotriva Austriei*, pct. 38].

645. Curtea a considerat că, în domeniul difuziunii audiovizuale, aceste principii impun statului obligația de a garanta, pe de o parte, accesul publicului, prin intermediul televiziunii și radioului, la informații imparțiale și exacte precum și la o multitudine de opinii și comentarii care reflectă, printre altele, diversitatea opiniilor politice din țară, iar pe de altă parte, de a garanta protecția jurnaliștilor și a altor profesioniști din mass-media audiovizuală împotriva obstacolelor ridicate în calea comunicării unor astfel de informații și comentarii (*Manole și alții împotriva Moldovei*, pct. 100).

646. În jurisprudența Curții referitoare la art. 10 din Convenție, pluralismul este evidențiat, ca valoare intrinsecă a democrației, în diferite domenii, mai ales în cele care urmează.

A. Principiile generale privind pluralismul în mass-media audiovizuală

647. Libertatea de exprimare, consacrată în primul paragraf al art. 10, este unul dintre fundamentele esențiale ale unei societăți democratice, una dintre condițiile esențiale pentru progresul acesteia (*Lingens împotriva Austriei*, pct. 41). Libertatea presei și a altor mijloace de informare în masă oferă opiniei publice una dintre cele mai bune modalități de a cunoaște și a judeca ideile și atitudinile liderilor. Este responsabilitatea presei să comunice informații și idei cu privire la chestiuni discutate în arena politică, precum și cu privire la chestiuni legate de alte domenii de interes public. Funcția sa este de a le difuza; în plus, publicul are dreptul de a o le primi (a se vedea, de exemplu, *Handyside împotriva Regatului Unit*, pct. 49; și *Lingens împotriva Austriei*, pct. 41-42).

648. Mass-media audiovizuală, ca de exemplu radioul și televiziunea, joacă un rol deosebit de important în acest sens. Datorită puterii lor de a transmite mesaje prin sunet și imagine, acestea au efecte mai imediate și mai puternice decât presa scrisă [*Animal Defenders International împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 119; *Pedersen și Baadsgaard împotriva Danemarcei* (MC), pct. 79; *Jersild împotriva Danemarcei*, pct. 31]. Funcția televiziunii și radioului, surse familiare de divertisment aflate în centrul intimității spectatorului sau a ascultătorului, consolidează și mai mult impactul acestora (*Manole și alții împotriva Moldovei*, pct. 97; *Murphy împotriva Irlandei*, pct. 74). În plus, televiziunea și

radioul pot fi mai ușor accesibile, în special în zonele îndepărtate, decât celelalte mijloace de informare în masă (*Manole și alții împotriva Moldovei*, pct. 97).

649. În opinia Curții, respectarea principiului pluralismului implică, de asemenea, din partea statelor, în domeniul audiovizualului, obligația de a garanta accesul publicului, prin intermediul televiziunii și radioului, la informații imparțiale și exacte, precum și la o multitudine de opinii și comentarii care reflectă, printre altele, diversitatea opiniilor politice din țară (*Manole și alții împotriva Moldovei*, pct. 20). Alegerea mijloacelor prin care trebuie realizate aceste scopuri poate varia în funcție de condițiile locale și, prin urmare, ține de marja de apreciere a statului.

650. Atunci când statul decide să instituie un sistem public de radioteledifuziune, din principiile enunțate mai sus rezultă că legislația și practica națională trebuie să garanteze că sistemul furnizează un serviciu pluralist. În cazul în care, în special, posturile private sunt încă prea slabe pentru a oferi o alternativă reală, iar organismul public sau de stat este așadar singurul radiodifuzor sau radiodifuzorul dominant dintr-o țară sau regiune, este esențial pentru buna funcționare a democrației ca acesta să difuzeze informații și comentarii imparțiale, independente și neutre, precum și să ofere un forum de discuții publice în care să se poată exprima o gamă largă de opinii și puncte de vedere (*Manole și alții împotriva Moldovei*, pct. 101).

651. În cauza *Manole și alții împotriva Moldovei*, reclamantii erau cu toții jurnaliști, editori sau producători în perioada examinată și s-au plâns de încălcări aduse libertății lor de exprimare și de lipsa garanțiilor legale pentru independența radioteledifuziunii publice, care era un cvasimonopol în țară. Curtea a reamintit în această cauză că, sub rezerva condițiilor prevăzute la art. 10 § 2, jurnaliștii au dreptul de a comunica informații. Protecția conferită de art. 10 se extinde asupra jurnaliștilor salariați și a altor salariați din mass-media. Un jurnalist salariat poate să susțină că este afectat în mod direct de o regulă sau politică generală care este aplicată de angajatorul său și care îi restrânge libertatea jurnalistică. O sancțiune sau o altă măsură luată de un angajator împotriva unui jurnalist salariat poate fi considerată o atingere adusă libertății de exprimare (pct. 103 și 111; a se vedea, de asemenea, *Fuentes Bobo împotriva Spaniei*, pct. 38).

652. Într-o cauză având ca obiect concedierea disciplinară a unui jurnalist dintr-un organism de radiodifuziune public, Curtea a luat în considerare principiile generale ale pluralismului în domeniul audiovizualului și dreptul radiodifuzorilor publici de a-și adapta politica editorială la interesul public, precum și responsabilitatea acestora pentru afirmațiile făcute în transmisiuni în direct. Curtea a precizat că statutul de jurnalist nu îi conferea reclamantei în mod automat dreptul de a da curs, fără control, unei politici contrare celei stabilite de angajatorul său, și anume de a nu lua în considerare deciziile editoriale legitime adoptate de conducere (*Nenkova-Lalova împotriva Bulgariei*, pct. 59-60).

B. Pluralismul mass-mediei și alegerile electorale

653. Alegerile libere și libertatea de exprimare, inclusiv libertatea de dezbateră politică, stau la baza oricărui regim democratic. Cele două drepturi sunt interdependente și se consolidează reciproc. Este deosebit de important ca, în perioadele preelectorale, să se permită libera circulație a opiniilor și informațiilor de orice fel [*Orlovskaya Iskra împotriva Rusiei*, pct. 110; *Cheltsova împotriva Rusiei*, pct. 96; *Długołęcki împotriva Poloniei*, pct. 40; *Bowman împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 42]. Acest principiu se aplică atât alegerilor naționale, cât și celor locale (*Cheltsova împotriva Rusiei*, pct. 96; *Kwieceń împotriva Poloniei*, pct. 48).

654. Prin urmare, rolul de câine de pază al presei nu își pierde relevanța în perioada electorală. Potrivit Curții, acest rol implică o exercitare independentă a libertății presei pe baza unei alegeri editoriale libere care vizează difuzarea de informații și idei privind subiecte de interes general. În special, dezbateră privind candidații și programele acestora contribuie la dreptul publicului de a primi informații și consolidează capacitatea alegătorilor de a alege în cunoștință de cauză dintre candidați (*Orlovskaya Iskra împotriva Rusiei*, pct. 130).

655. Curtea a reamintit că dezbaterile politice privind chestiuni de interes general este un domeniu în care restricțiile privind libertatea de exprimare necesită o interpretare strictă (*Lopes Gomes da Silva împotriva Portugaliei*, pct. 33).

656. În contextul dezbaterilor electorale, Curtea a acordat o importanță deosebită exercitării neîngrădite a libertății de exprimare a candidaților (*Kudeshkina împotriva Rusiei*, pct. 87).

657. Referindu-se la lucrările pregătitoare pentru art. 3 din Protocolul nr. 1, Curtea a subliniat că sintagma „condițiile care asigură libera exprimare a opiniei poporului cu privire la alegerea corpului legislativ” implică, în esență, pe lângă libertatea de exprimare deja protejată de altfel de art. 10 din Convenție, principiul egalității de tratament pentru toți cetățenii în exercitarea dreptului lor de vot și a dreptului lor de a candida la alegeri (*Mathieu-Mohin și Clerfayt împotriva Belgiei*, pct. 54).

658. În anumite circumstanțe, aceste drepturi pot să intre în conflict, ceea ce poate conduce la a considera că este necesar, înainte sau în timpul alegerilor, să se prevadă anumite restricții privind libertatea de exprimare care, în mod normal, nu ar fi admisibile, pentru a garanta „libera exprimare a opiniei poporului cu privire la alegerea corpului legislativ”. Curtea a recunoscut că, punând în balanță aceste două drepturi, statele contractante dispun de o marjă de apreciere, așa cum se întâmplă în general la organizarea sistemului lor electoral [*Animal Defenders International împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 123; *Oran împotriva Turciei*, pct. 52; *Bowman împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 43].

C. Reglementarea publicității plătite

659. Curtea a recunoscut că grupurile financiare puternice pot obține avantaje concurențiale în domeniul publicității comerciale și pot, procedând astfel, să exercite presiuni asupra posturilor de radio și a canalelor de televiziune care difuzează publicitate și, în cele din urmă, să le compromită libertatea. A considerat că astfel de situații aduc atingere rolului fundamental al libertății de exprimare într-o societate democratică, astfel cum este garantată de art. 10 din Convenție (*VgT Verein gegen Tierfabriken împotriva Elveției*, pct. 73).

660. Curtea a considerat că achiziționarea de timp de emisie în scopuri publicitare, în general, are un obiectiv în mod clar pârțitor, care poate favoriza anumite grupuri cu resurse mai mari decât altele (*Murphy împotriva Irlandei*, pct. 74). Pluralismul mass-mediei este cu atât mai amenințat în contextul publicității cu cât anunțurile publicitare în litigiu sunt de natură politică [*Animal Defenders International împotriva Regatului Unit* (MC)] sau religioasă (*Murphy împotriva Irlandei*).

661. Curtea a constatat lipsa unui consens european cu privire la modul de reglementare a publicității politice plătite la radio și televiziune [*Animal Defenders International împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 123]. A extins marja de apreciere, de altfel restrânsă, care trebuie acordată statului în materie de restricții privind libertatea de exprimare în chestiuni de interes public (*ibid.*, pct. 123; *TV Vest AS și Rogaland Pensjonistparti împotriva Norvegiei*, pct. 67; *Société de conception de presse et d'édition și Ponson împotriva Franței*, pct. 57 și 63). În cauza *Animal Defenders International împotriva Regatului Unit* (MC), Curtea a reținut că interesele care trebuie puse în balanță în domeniul publicității politice sunt, pe de o parte, dreptul ONG-ului reclamant de a comunica informații și idei de interes general pe care publicul are dreptul să le primească, iar pe de altă parte, preocuparea autorităților de a împiedica denaturarea dezbaterii și procesului cu caracter democratic de către grupuri puternice din punct de vedere financiar, cu acces privilegiat la mass-media influentă. A recunoscut că astfel de grupuri pot obține un avantaj competitiv în domeniul publicității remunerate și astfel să aducă atingere libertății și pluralismului dezbaterii, al căror garant suprem rămâne statul (pct. 112).

662. Protecția pluralismului mass-mediei în domeniul publicității politice este deosebit de ridicată în situațiile în care partidele mari beneficiază de un volum mare de timp de emisie, în timp ce partidele mici sunt puțin menționate. În astfel de situații, Curtea a considerat că plata pentru publicitatea televizată era, prin urmare, singura modalitate pentru un partid mic ca să transmită mesajul său

publicului, deși era interzisă prin lege (*TV Vest AS și Rogaland Pensjonistparti împotriva Norvegiei*, pct. 73). Accesul la alte mijloace de comunicare este un factor esențial pentru evaluarea proporționalității unei restricții, în special în cazul în care autorul discursului are acces la mai multe alte mijloace de comunicare, ca de exemplu programe de dezbatere la radio și televiziune, presă scrisă, Internet și rețele sociale [*Animal Defenders International împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 124].

663. Curtea a protejat, de asemenea, pluralismul mass-mediei în contextul publicității religioase în numele neutralității urmărite în sectorul audiovizual și al obiectivului de a pune toate religiile în condiții de egalitate (*Murphy împotriva Irlandei*, pct. 78). În această privință, a admis că o dispoziție care ar permite unei religii să difuzeze anunțuri publicitare, dar nu și alteia, ar fi greu de justificat și că o dispoziție care ar permite statului sau oricărui organism desemnat de acesta să verifice, de la caz la caz, anunțurile cu caracter religios inacceptabile sau excesive ar fi dificil de aplicat în mod echitabil, obiectiv și consecvent (*ibid.*, pct. 77). Cu toate acestea, statul poate să considere în mod rezonabil că o libertate, chiar și restrânsă, de difuzare a unor anunțuri publicitare ar favoriza probabil o religie dominantă în detrimentul religiilor care au mult mai puțini adepți și mai puține resurse (*ibid.*, pct. 78).

D. Distribuția surselor audiovizuale

664. În temeiul art. 10 primul paragraf a treia teză, statele pot să reglementeze, prin intermediul unui sistem de autorizare, organizarea radiodifuziunii pe teritoriul lor, în special aspectele tehnice ale acesteia [*Centro Europa 7 S.r.l. și Di Stefano împotriva Italiei* (MC), pct. 139]. Acordarea licenței poate să fie condiționată, de asemenea, de considerații privind natura și obiectivele unui viitor canal, publicul potențial al acestuia la nivel național, regional sau local, drepturile și nevoile unui anumit public, precum și obligațiile care decurg din instrumente juridice internaționale [*Demuth împotriva Elveției*, pct. 33; *Centro Europa 7 S.r.l. și Di Stefano împotriva Italiei* (MC), pct. 139].

665. Deși acest lucru poate duce la o ingerință al cărei scop legitim, în raport cu art. 10 primul paragraf a treia teză, nu coincide totuși cu unul dintre scopurile menționate în al doilea paragraf, conformitatea lor cu Convenția trebuie totuși evaluată în raport cu celelalte cerințe ale celui de al doilea paragraf (*Demuth împotriva Elveției*, pct. 33; *Tele 1 Privatfernsehgesellschaft mbH împotriva Austriei*, pct. 25; *Informationsverein Lentia și alții împotriva Austriei*, pct. 32).

666. Curtea a statuat, în multe cauze, că neacordarea unei licențe de radiodifuziune [a se vedea, printre altele, *Informationsverein Lentia și alții împotriva Austriei*, pct. 27; *Radio ABC împotriva Austriei*, pct. 27; *United Christian Broadcasters Ltd împotriva Regatului Unit* (dec.); *Glas Nadejda EOOD și Elenkov împotriva Bulgariei*, pct. 42] sau neautorizarea emisiei prin televiziune [*Leveque împotriva Franței* (dec.); *Demuth împotriva Elveției*, pct. 30] constituia o ingerință în exercitarea drepturilor garantate de art. 10 § 1 din Convenție.

667. Curtea a considerat că, datorită progreselor tehnice înregistrate în ultimele decenii, aceste restricții nu mai pot în prezent să se întemeieze pe considerente referitoare la numărul de frecvențe și de canale disponibile și, mai ales, că nu se poate invoca lipsa unor soluții echivalente mai puțin restrictive (*Informationsverein Lentia și alții împotriva Austriei*, pct. 39).

668. În ceea ce privește marja de apreciere conferită statelor, Curtea a considerat că aceasta este indispensabilă într-un domeniu atât de fluctuant precum difuzarea în scopuri comerciale și că decurge de aici că normele de examinare pot fi mai puțin stricte (*Demuth împotriva Elveției*, pct. 42; *Markt intern Verlag GmbH și Klaus Beermann împotriva Germaniei*, pct. 33).

669. Pentru a stabili întinderea marjei de apreciere de care dispun autoritățile naționale, se poate conveni, de asemenea, să se țină seama de structura politică specifică a unui stat membru, precum și de pluralismul său cultural și lingvistic, în special atunci când acești factori, care favorizează în special pluralismul difuziunii, pot fi luați în considerare în mod legitim atunci când se acordă autorizația de difuzare a programelor de radio și de televiziune (*Demuth împotriva Elveției*, pct. 44).

670. În plus, principiul echității procedurale și garanțiile procedurale se aplică și în contextul refuzului de a elibera o licență de difuziune audiovizuală și al secretului motivării acestei decizii pentru a proteja securitatea națiunii (*Aydoğan și Dara Radyo Televizyon Yayincılık Anonim Şirketi împotriva Turciei*, pct. 43).

E. Transparența proprietății asupra mass-mediei

671. Potrivit Curții, într-o societate democratică, nu este suficient, pentru a asigura un pluralism real în sectorul audiovizual, să se prevadă existența mai multor canale sau posibilitatea teoretică a operatorilor potențiali de a avea acces la piața audiovizualului. De asemenea, este necesar să se permită accesul efectiv la această piață astfel încât să se asigure, în conținutul programelor în ansamblu, o diversitate care să reflecte pe cât posibil diversitatea curentelor de opinie din societatea căreia i se adresează aceste programe [*Centro Europa 7 S.r.l. și Di Stefano împotriva Italiei* (MC), pct. 130].

672. Situația în care o categorie economică sau politică a societății poate să obțină o poziție dominantă asupra mass-mediei audiovizuale și astfel să exercite presiuni asupra radiodifuzorilor pentru a le restrânge în cele din urmă libertatea editorială, subminează rolul fundamental într-o societate democratică al libertății de exprimare consacrate de art. 10 din Convenție, în special în ceea ce privește comunicarea informațiilor și ideilor de interes general, pe care publicul are, de asemenea, dreptul de a le primi (*Manole și alții împotriva Moldovei*, pct. 98).

673. Curtea a subliniat că, într-un sector atât de sensibil precum mass-media audiovizuală, pe lângă obligația negativă de neingerință, statul are și obligația pozitivă de a institui un cadru legal și administrativ adecvat pentru a garanta un pluralism efectiv [*Centro Europa 7 S.r.l. și Di Stefano împotriva Italiei* (MC), pct. 134].

674. Potrivit Curții, obligația pozitivă de a stabili un cadru legal și administrativ corespunzător pentru a garanta un pluralism efectiv este cu atât mai de dorit atunci când sistemul audiovizual este caracterizat de un duopol [*Centro Europa 7 S.r.l. și Di Stefano împotriva Italiei* (MC), pct. 134] sau chiar de monopol, situație în care Curtea a considerat că, datorită caracterului său restrictiv, un regim de acordare a licențelor care acordă radiodifuzorului public un monopol asupra frecvențelor disponibile nu se poate justifica decât dacă se poate demonstra că există o nevoie imperioasă în acest sens (*Manole și alții împotriva Moldovei*, pct. 98; *Informationsverein Lentia și alții împotriva Austriei*, pct. 39).

675. În jurisprudența sa, Curtea a făcut trimitere la *Recomandarea CM/Rec(2007)2* a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei privind pluralismul și diversitatea conținutului mediatic [*Centro Europa 7 S.r.l. și Di Stefano împotriva Italiei* (MC), pct. 134]. În ceea ce privește serviciile publice de mass-media, a făcut trimitere, de asemenea, la normele privind serviciile publice de radiodifuziune convenite de statele contractante prin intermediul Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei ca principiu director pentru abordarea care trebuie adoptată în interpretarea art. 10 în acest domeniu (*Manole și alții împotriva Moldovei*, pct. 102 și 51-54).

F. Pluralismul și libertatea de exprimare a minorităților

676. Curtea consideră că ar fi incompatibil cu valorile care stau la baza Convenției ca un grup minoritar să nu își poată exercita drepturile pe care i le garantează aceasta decât cu condiția ca acest lucru să fie acceptat de majoritate (*Alekseyev împotriva Rusiei*, pct. 81). Într-un astfel de caz, dreptul grupurilor minoritare la libertatea de religie, de exprimare și de întrunire ar deveni pur teoretic, nu practic și efectiv cum prevede Convenția (*ibid.*, pct. 81; *Barankevitch Barankevich împotriva Rusiei*, pct. 31).

677. Curtea face o distincție importantă între acordarea unui sprijin popular pentru extinderea domeniului de aplicare al garanțiilor Convenției, pe de o parte, și o situație în care un astfel de sprijin este invocat pentru a reduce domeniul de aplicare al protecției materiale, pe de altă parte (*Bayev și alții împotriva Rusiei*, pct. 70-71).

678. În cauza *Sekmadienis Ltd. împotriva Lituaniei*, în care societatea reclamantă a fost obligată la plata unei amenzi pentru publicitatea făcută îmbrăcămintei cu reprezentări ale unor personalități religioase, Curtea a arătat că singurul grup religios care a fost consultat în cursul procedurii în fața instanțelor naționale a fost Biserica Romano-Catolică, deși în țară există diferite comunități religioase, creștine sau nu (pct. 80). Curtea a considerat că, deși după cum susține guvernul pârât, majoritatea populației de religie creștină a considerat insultătoare anunțurile publicitare în cauză, ar fi incompatibil cu valorile care stau la baza Convenției ca un grup minoritar să nu poată să își exercite drepturile garantate de Convenție decât cu condiția ca acest lucru să fie acceptat de majoritate (pct. 82).

XV. Art. 10 în raport cu alte dispoziții ale Convenției și ale protocoalelor: interdependențe, suprapuneri

679. Uneori, același fapt intră atât sub incidența art. 10, cât și a unei alte dispoziții a Convenției. Această situație a determinat Curtea fie să rețină un singur articol pe care l-a considerat mai relevant în lumina circumstanțelor excepționale ale cauzei și care acționează ca *lex specialis*, fie să examineze capătul de cerere din punctul de vedere al uneia dintre dispoziții și „în lumina” celei de a doua, fie să examineze faptele denunțate din punctul de vedere al ambelor dispoziții.

1. Art. 6 § 1 din Convenție

680. În cauza [Kövesi împotriva României](#), având ca obiect destituirea anticipată din funcție a unui procuror ca urmare a criticilor sale la adresa reformelor legislative, Curtea a considerat că limitările impuse de instanțele naționale cu privire la posibilitatea de a contesta destituirea din funcție erau contrare art. 6 § 1 din Convenție (pct. 157-158) și s-a bazat pe aceleași fapte pentru a constata, sub aspectul procedural al art. 10 din Convenție, că restricțiile privind libertatea de exprimare a reclamantei nu erau însoțite de garanții efective și corespunzătoare (pct. 210).

2. Art. 8 din Convenție

681. Într-o cauză având ca obiect supravegherea unor jurnaliști și ordonanța de comunicare a unor documente care puteau duce la identificarea surselor acestora, Curtea a considerat că legea nu a oferit garanții corespunzătoare în ceea ce privește atribuțiile de supraveghere exercitate în cazul reclamanților pentru a afla sursele lor jurnalistice și a constatat că art. 8 și art. 10 au fost încălcate pe baza aceluiași fapt ([Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. și alții împotriva Țărilor de Jos](#), pct. 102; a se vedea și examinarea Curții într-un context comparabil: [Saint-Paul Luxembourg S.A. împotriva Luxemburgului](#), pct. 44; [Ernst și alții împotriva Belgiei](#), pct. 116; [Nagla împotriva Letoniei](#), pct. 101).

3. Art. 9 din Convenție

682. Într-o serie de cauze în care reclamanții au invocat atât art. 9, cât și 10 din Convenție, Curtea a decis să examineze capetele de cerere care i-au fost sesizate exclusiv în raport cu art. 10, ceea ce face astfel ca invocarea unei încălcări a art. 9 să fie lipsită de obiect (a se vedea, de exemplu, cu privire la interdicția impusă de organismul de stat competent unui post de radio privat privind difuzarea unui anunț publicitar religios plătit, [Murphy împotriva Irlandei](#), pct. 71; cu privire la refuzul organismului competent de a acorda o licență de radiodifuziune unui post de radio creștin, [Glas Nadejda EOOD și Elenkov împotriva Bulgariei](#), pct. 59; cu privire la o condamnare penală pentru incitare publică la crimă prin intermediul unui discurs injurios adresat „necredincioșilor”, [Kutlular împotriva Turciei](#), pct. 35 și 48. Pentru o cauză în care Curtea a considerat că libertatea de exprimare și libertatea de religie sunt strâns legate între ele și, astfel, a decis să examineze capetele de cerere în raport cu art. 10 interpretat, după caz, prin prisma art. 9, a se vedea [Religious Community of Jehovah's Witnesses împotriva Azerbaidjanului](#), pct. 24).

683. Au existat și cazuri în care Curtea a examinat capete de cerere exclusiv în contextul art. 9, refuzând astfel examinarea aceluiași capete de cerere în raport cu art. 10 ([Kokkinakis împotriva Greciei](#), pct. 55; [Membrii Congregației Martorii lui Iehova din Gldani și alții împotriva Georgiei](#), pct. 144; [Nasirov și alții împotriva Azerbaidjanului](#), pct. 77).

4. Art. 11 din Convenție¹⁸

684. În cauza *Palomo Sánchez și alții împotriva Spaniei* (MC), având ca obiect concedierea unor sindicaliști pentru publicarea de articole insultătoare la adresa colegilor lor, Curtea a observat mai întâi că problema libertății de exprimare este strâns legată de cea a libertății de asociere în contextul sindical. Cu toate acestea, deși capătul de cerere formulat de reclamânți se referă în principal la măsura concedierii aplicată în cazul lor pentru că, în calitate de membri ai organului executiv al unui sindicat, au făcut publice și au afișat articolele în litigiu, Curtea a considerat mai oportun să examineze situația de fapt în raport cu art. 10, interpretat însă în lumina art. 11, din moment ce nu s-a considerat că s-a demonstrat că respectivele concedieri ar fi fost cauzate de apartenența reclamanților la sindicatul menționat (pct. 52).

685. În cauza *Women On Waves și alții împotriva Portugaliei*, Curtea a constatat de la bun început că problema libertății de exprimare în această cauză este greu de separat de cea a libertății de întrunire și a reamintit că protecția opiniilor personale, asigurată de art. 10, este unul dintre obiectivele libertății de întrunire pașnică, astfel cum este consacrată de art. 11 din Convenție (pct. 28). Curtea a considerat că este mai ușor să examineze situația în litigiu exclusiv în raport cu art. 10. Acest lucru nu împiedică totuși Curtea să facă apel, după caz, la art. 11 din Convenție atunci când examinează și interpretează art. 10 (*Schwabe și M. G. împotriva Germaniei*, pct. 101; *Ezelin împotriva Franței*, pct. 37; *Karademirci și alții împotriva Turciei*, pct. 26; *Novikova și alții împotriva Rusiei*, pct. 91; a se vedea, de asemenea, cu privire la relația dintre aceste două dispoziții ale Convenției, *Öllinger împotriva Austriei*, pct. 38; *Djavit An împotriva Turciei*, pct. 39; pentru o abordare opusă, în care art. 10 este analizat ca *lex generalis* în raport cu art. 11, a se vedea *Hakim Aydın împotriva Turciei*, pct. 41).

5. Art. 2 din Protocolul nr. 1

686. În cauza *İrfan Temel și alții împotriva Turciei*, având ca obiect excluderea temporară a unor studenți de către forurile universitare pe motiv că aceștia au solicitat, prin petiții, introducerea unor cursuri opționale de kurdă, art. 10 din Convenție și art. 2 din Protocolul nr. 1 au fost invocate simultan, iar Curtea a ales să îl interpreteze pe cel de-al doilea în lumina primului (a se vedea și *Çölgeçen și alții împotriva Turciei*).

687. Pe de altă parte, într-o cauză având ca obiect respingerea cererii unor deținuți pentru folosirea unui computer și pentru a avea acces la Internet, în spațiile desemnate în acest scop de conducerea penitenciarului, și pentru a-și continua studiile superioare, Curtea a examinat cauza în raport cu prima teză a art. 2 din Protocolul nr. 1 (*Mehmet Reşit Arslan și Orhan Bingöl împotriva Turciei*, pct. 42).

6. Art. 3 din Protocolul nr. 1

688. Curtea a subliniat în repetate rânduri interdependența dintre libertatea de exprimare și dreptul la alegeri libere într-o societate democratică. A considerat, printre altele, în cauza *Orlovskaya Iskra împotriva Rusiei*, că este oportun să se ia în considerare dreptul la libertatea de exprimare al reclamantului în lumina drepturilor garantate de art. 3 din Protocolul nr. 1, care sunt esențiale pentru instituirea și menținerea bazelor unei reale democrații caracterizate de preeminența dreptului [pct. 110; a se vedea și *Hirst împotriva Regatului Unit (nr. 2)* (MC), pct. 58].

689. Libertatea de exprimare este una dintre „condițiile care asigură libera exprimare a opiniei poporului cu privire la alegerea corpului legislativ” (*Mathieu-Mohin și Clerfayt împotriva Belgiei*, pct. 42 și 54). În această privință, Curtea a considerat că este deosebit de important ca, în perioada preelectorală, să se permită libera circulație a opiniilor și informațiilor de orice natură, însă cu

¹⁸ A se vedea, de asemenea, *Ghid privind art. 11*, capitolul I B.

precizarea că, în anumite circumstanțe, aceste drepturi pot să intre în conflict, ceea ce poate face să se considere necesar, înainte sau în timpul alegerilor, să se prevadă anumite restricții privind libertatea de exprimare, chiar dacă în mod normal nu ar fi admisibile, pentru a garanta libera exprimare a opiniei poporului cu privire la alegerea corpului legislativ [*Bowman împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 41-43]. Pentru a obține un echilibru între cele două dispoziții în discuție, Curtea a recunoscut statelor contractante o marjă de apreciere, așa cum se întâmplă în general în ceea ce privește organizarea sistemului lor electoral (*Animal Defenders împotriva Regatului Unit*, pct. 111; *Mathieu-Mohin și Clerfayt împotriva Belgiei*, pct. 54; *TV Vest AS și Rogaland Pensjonistparti împotriva Norvegiei*, pct. 62; *Orlovskaya Iskra împotriva Rusiei*, pct. 134).

Lista cauzelor citate

Jurisprudența citată în prezentul ghid face trimitere la hotărâri și decizii pronunțate de Curte, precum și la decizii și rapoarte ale Comisiei Europene a Drepturilor Omului („Comisia”).

Dacă nu se specifică altfel, trimiterea citată este cea la o hotărâre pe fond pronunțată de o Cameră a Curții. Abrevierea „(dec.)” arată că citatul este dintr-o decizie a Curții, iar „(MC)” arată că respectiva cauză a fost examinată de Marea Cameră.

Hotărârile pronunțate de o cameră care nu sunt „definitive”, în sensul art. 44 din Convenție, la data prezentei actualizări, sunt marcate în lista de mai jos cu un asterisc (*). Art. 44 § 2 din Convenție prevede următoarele: „Hotărârea unei Camere devine definitivă: a) atunci când părțile declară că ele nu vor cere retrimiteră cauzei în fața Marii Camere; sau b) la 3 luni de la data hotărârii, dacă retrimiteră cauzei în fața Marii Camere nu a fost cerută; sau c) atunci când Colegiul Marii Camere respinge cererea de retrimiteră formulată potrivit art. 43.” În cazul în care Colegiul Marii Camere acceptă cererea de retrimiteră, hotărârea Camerei devine caducă, iar Marea Cameră va pronunța ulterior o hotărâre definitivă.

Hyperlink-urile către cauzele citate în versiunea electronică a ghidului fac trimitere la baza de date HUDOC (<http://hudoc.echr.coe.int>) care oferă acces la jurisprudența Curții (hotărârile și deciziile pronunțate de Marea Cameră, de Cameră și de comitet; cauzele comunicate, avizele consultative și rezumatele juridice extrase din Nota de informare privind jurisprudența), precum și la cea a Comisiei (decizii și rapoarte) și la rezoluțiile Comitetului de Miniștri.

Curtea pronunță hotărârile și deciziile în limba engleză și/sau franceză, cele două limbi oficiale. Baza de date HUDOC oferă, de asemenea, acces la traduceri ale unora dintre cauzele principale ale Curții în peste 30 de limbi neoficiale. În plus, include legături către aproximativ o sută de culegeri de jurisprudență în format electronic, prezentate de terți.

—A—

A. Împotriva Norvegiei, nr. 28070/06, 9 aprilie 2009
A.B. Împotriva Elveției, nr. 56925/08, 1 iulie 2014
Açık și alții Împotriva Turciei, nr. 31451/03, 13 ianuarie 2009
Ahmed și alții Împotriva Regatului Unit, 2 septembrie 1998, *Culegere de hotărâri și decizii* 1998-VI
Ahmet Yıldırım Împotriva Turciei, nr. 3111/10, CEDO 2012
Akdaş Împotriva Turciei, nr. 41056/04, 16 februarie 2010
Akdeniz Împotriva Turciei (dec.), nr. 20877/10, 11 martie 2014
Aksu Împotriva Turciei (MC), nr. 4149/04 și 41029/04, CEDO 2012
Albayrak Împotriva Turciei, nr. 38406/97, 31 ianuarie 2008
Aleksey Ovchinnikov Împotriva Rusiei, nr. 24061/04, 16 decembrie 2010
Alekseyev Împotriva Rusiei, nr. 4916/07 și alte 2, 21 octombrie 2010
Ali Gürbüz Împotriva Turciei, nr. 52497/08 și alte 6, 12 martie 2019
Allenet de Ribemont, 10 februarie 1995, seria A nr. 308
Alpha Doryforiki Tileorasi Anonymi Etairia Împotriva Greciei, nr. 72562/10, 22 februarie 2018
Altintaş Împotriva Turciei, nr. 50495/08, 10 martie 2020
Altuğ Taner Akçam Împotriva Turciei, nr. 27520/07, 25 octombrie 2011
Alves da Silva Împotriva Portugaliei, nr. 41665/07, 20 octombrie 2009
Amihalachioaie Împotriva Moldovei, nr. 60115/00, CEDO 2004-III
Amorim Giestas și Jesus Costa Bordalo Împotriva Portugaliei, nr. 37840/10, 3 aprilie 2014

Amuur împotriva Franței, 25 iunie 1996, *Culegere de hotărâri și decizii* 1996-III
André și alții împotriva Franței, nr. 18603/03, 24 iulie 2008
Animal Defenders International împotriva Regatului Unit (MC), nr. 48876/08, CEDO 2013 (extrase)
Annen împotriva Germaniei, nr. 3690/10, 26 noiembrie 2015
Anthony France și alții împotriva Regatului Unit (dec.) [comitet], nr. 25357/16 și alte 3, 26 septembrie 2017
Arnarson împotriva Islandei, nr. 58781/13, 13 iunie 2017
Arrigo și Vella împotriva Maltei (dec.), nr. 6569/04, 10 mai 2005
Arrowsmith împotriva Regatului Unit, nr. 7050/75, raportul Comisiei din 12 octombrie 1978, Decizii și rapoarte 19
Arslan împotriva Turciei (MC), nr. 23462/94, 8 iulie 1999
Artun și Güvener împotriva Turciei, nr. 75510/01, 26 iunie 2007
Ashby Donald și alții împotriva Franței, nr. 36769/08, 10 ianuarie 2013
Aslı Güneş împotriva Turciei (dec.), nr. 53916/00, 13 mai 2004
Atamanchuk împotriva Rusiei, nr. 4493/11, 11 februarie 2020
ATV Zrt împotriva Ungariei, nr. 61178/14, 28 aprilie 2020
Aurelian Oprea împotriva României, nr. 12138/08, 19 ianuarie 2016
Autronic AG împotriva Elveției, 22 mai 1990, seria A nr. 178
Axel Springer AG împotriva Germaniei (MC), nr. 39954/08, 7 februarie 2012
Axel Springer AG împotriva Germaniei (nr. 2), nr. 48311/10, 10 iulie 2014
Axel Springer SE și RTL Television GmbH împotriva Germaniei, nr. 51405/12, 21 septembrie 2017
Aydar împotriva Turciei (dec.), nr. 32207/96, 1 iulie 2003
Aydın Tatlav împotriva Turciei, nr. 50692/99, 2 mai 2006
Aydoğan și Dara Radyo Televizyon Yayıncılık Anonim Şirketi împotriva Turciei, nr. 12261/06, 13 februarie 2018

—B—

Bader împotriva Austriei, nr. 26633/95, decizia Comisiei din 15 mai 1996
Bahçeci și Turan împotriva Turciei, nr. 33340/03, 16 iunie 2009
Bagirov împotriva Azerbaidjanului, nr. 81024/12 și 28198/15, 25 iunie 2020
Baka împotriva Ungariei (MC), nr. 20261/12, 23 iunie 2016
Balaskas împotriva Greciei, nr. 73087/17, 5 noiembrie 2020
Baldassi și alții împotriva Franței, nr. 15271/16 și alte 6, 11 iunie 2020
Balsytė-Lideikienė împotriva Lituaniei, nr. 72596/01, 4 noiembrie 2008
Bamber împotriva Regatului Unit, nr. 33742/96, decizia Comisiei din 11 septembrie 1997
Barankevich împotriva Rusiei, nr. 10519/03, 26 iulie 2007
Barata Monteiro da Costa Nogueira și Patrício Pereira împotriva Portugaliei, nr. 4035/08, 11 ianuarie 2011
Barthold împotriva Germaniei, 25 martie 1985, seria A nr. 9
Bartnik împotriva Poloniei (dec.) [comitet], nr. 53628/10, 11 martie 2014
Başkaya și Okçuoğlu împotriva Turciei (MC), nr. 23536/94 și 24408/94, CEDO 1999-IV
Bayev și alții împotriva Rusiei, nr. 67667/09 și alte 2, 20 iunie 2017
Becker împotriva Norvegiei, nr. 21272/12, 5 octombrie 2017
Bédat împotriva Elveției (MC), nr. 56925/08, 29 martie 2016
Belpietro împotriva Italiei, nr. 43612/10, 24 septembrie 2013
Bergens Tidende și alții împotriva Norvegiei, nr. 26132/95, CEDO 2000-IV
Bezmyannyi împotriva Rusiei, nr. 10941/03, 8 aprilie 2010
Bidart împotriva Franței, nr. 52363/11, 12 noiembrie 2015
Bladet Tromsø și Stensaas împotriva Norvegiei (MC), nr. 21980/93, CEDO 1999-III

Błaja News Sp. z o. o. împotriva Poloniei, nr. 59545/10, 26 noiembrie 2013
Bohlen împotriva Germaniei, nr. 53495/09, 19 februarie 2015
Boldea împotriva României, nr. 19997/02, 15 februarie 2007
Bono împotriva Franței, nr. 29024/11, 15 decembrie 2015
Boudelal împotriva Franței (dec.), nr. 14894/14, 13 iunie 2017
Bowman împotriva Regatului Unit (MC), 19 februarie 1998, *Culegere de hotărâri și decizii* 1998-I
Boykanov împotriva Bulgariei, nr. 18288/06, 10 noiembrie 2016
Bozhkov împotriva Bulgariei, nr. 3316/04, 19 aprilie 2011
Brambilla și alții împotriva Italiei, nr. 22567/09, 23 iunie 2016
Brasiler împotriva Franței, nr. 71343/01, 11 aprilie 2006
Brisic împotriva României, nr. 26238/10, 11 decembrie 2018
Brosa împotriva Germaniei, nr. 5709/09, 17 aprilie 2014
Brunet-Lecomte și alții împotriva Franței, nr. 42117/04, 5 februarie 2009
Brunet-Lecomte și Lyon Mag' împotriva Franței, nr. 17265/05, 6 mai 2010
Bucur și Toma împotriva României, nr. 40238/02, 8 ianuarie 2013
Bülent Kaya împotriva Turciei, nr. 52056/08, 22 octombrie 2013
Bulgakov împotriva Rusiei, nr. 20159/15, 23 iunie 2020
Burden împotriva Regatului Unit (MC), nr. 13378/05, CEDO 2008
Busuioc împotriva Moldovei, nr. 61513/00, 21 decembrie 2004
Butkevičius împotriva Lituaniei, nr. 48297/99, CEDO 2002-II (extrase)

—C—

Cangi împotriva Turciei, nr. 24973/15, 29 ianuarie 2019
Campos Dâmaso împotriva Portugaliei, nr. 17107/05, 24 aprilie 2008
Çapan împotriva Turciei, nr. 71978/01, 25 iulie 2006
Cârlan împotriva României, nr. 34828/02, 20 aprilie 2010
Casado Coca împotriva Spaniei, 24 februarie 1994, seria A nr. 285-A
Castells împotriva Spaniei, 23 aprilie 1992, seria A nr. 236
Čeferin împotriva Sloveniei, nr. 40975/08, 16 ianuarie 2018
Cengiz și alții împotriva Turciei, nr. 48226/10 și 14027/11, CEDO 2015 (extrase)
Center for Democracy and the Rule of Law împotriva Ucrainei (dec.), nr. 75865/11, 3 martie 2020
Centro Europa 7 S.r.l. e Di Stefano împotriva Italiei (MC), nr. 38433/09, CEDO 2012
Ceylan împotriva Turciei (MC), nr. 23556/94, CEDO 1999-IV
Chalabi împotriva Franței, nr. 35916/04, 18 decembrie 2008
Chauvy și alții împotriva Franței, nr. 64915/01, CEDO 2004-VI
Cheltsova împotriva Rusiei, nr. 44294/06, 13 iunie 2017
Chernysheva împotriva Rusiei (dec.), nr. 77062/01, 10 iunie 2004
Chorherr împotriva Austriei, 25 august 1993, seria A nr. 266-B
Cicad împotriva Elveției, nr. 17676/09, 7 iunie 2016
Čimperšek împotriva Sloveniei, nr. 58512/16, 30 iunie 2020
Clavel împotriva Elveției, nr. 11854/85, decizia Comisiei din 15 octombrie 1987, *Decizii și rapoarte* 54
Colaço Mestre și SIC – Sociedade Independente de Comunicação, S.A. împotriva Portugaliei, nr. 11182/03 și 11319/03, 26 aprilie 2007
Çölgeçen și alții împotriva Turciei, nr. 50124/07 și alte 7 cereri, 12 decembrie 2017
Colombani și alții împotriva Franței, nr. 51279/99, CEDO 2002-V
Colegiul editorial al Pravoye Delo și Shtekel împotriva Ucrainei, nr. 33014/05, CEDO 2011 (extrase)
Comunitatea religioasă a Martorilor lui Iehova împotriva Azerbaidjanului, nr. 52884/09, 20 februarie 2020
Couderc et Hachette Filipacchi Associés împotriva Franței (MC), nr. 40454/07, CEDO 2015 (extrase)

Coutant împotriva Franței (dec.), nr. 17155/03, 24 ianuarie 2008
Craxi împotriva Italiei (nr. 1), nr. 34896/97, 5 decembrie 2002
Craxi împotriva Italiei (nr. 2), nr. 25337/94, 17 iulie 2003
Cumhuriyet Vakfı și alții împotriva Turciei, nr. 28255/07, 8 octombrie 2013
Cumpănă și Mazăre împotriva României (MC), nr. 33348/96, CEDO 2004-XI

—D—

Dalban împotriva României (MC), nr. 28114/95, CEDO 1999-VI
Daktaras împotriva Lituaniei, nr. 42095/98, CEDO 2000-X
Dammann împotriva Elveției, nr. 77551/01, 25 aprilie 2006
De Carolis și France Télévisions împotriva Franței, nr. 29313/10, 21 ianuarie 2016
De Diego Nafria împotriva Spaniei, nr. 46833/99, 14 martie 2002
De Haes și Gijssels împotriva Belgiei, 24 februarie 1997, *Culegere de hotărâri și decizii* 1997-I
De Lesquen du Plessis-Casso împotriva Franței, nr. 54216/09, 12 aprilie 2012
Delfi AS împotriva Estoniei (MC), nr. 64569/09, CEDO 2015
Demirel și Ateş împotriva Turciei, nr. 10037/03 și 14813/03, 12 aprilie 2007
Demuth împotriva Elveției, nr. 38743/97, CEDO 2002-IX
Desjardin împotriva Franței, nr. 22567/03, 22 noiembrie 2007
Di Giovanni împotriva Italiei, nr. 51160/06, 9 iulie 2013
Dilipak împotriva Turciei, nr. 29680/05, 15 septembrie 2015
Dimitras și alții împotriva Greciei (dec.), nr. 59573/09 și 65211/09, 4 iulie 2017
Dink împotriva Turciei, nr. 2668/07 și alte 4, 14 septembrie 2010
Djavit An împotriva Turciei, nr. 20652/92, CEDO 2003-III
Długotęcki împotriva Poloniei, nr. 23806/03, 24 februarie 2009
Dmitriyevskiy împotriva Rusiei, nr. 42168/06, 3 octombrie 2017
Do Carmo de Portugal e Castro Câmara împotriva Portugaliei, nr. 53139/11, 4 octombrie 2016
Donaldson împotriva Regatului Unit, nr. 56975/09, 25 ianuarie 2011
Döner și alții împotriva Turciei, nr. 29994/02, 7 martie 2017
Du Roy și Malaurie împotriva Franței, nr. 34000/96, CEDO 2000-X
Dupuis și alții împotriva Franței, nr. 1914/02, 7 iunie 2007
Dyuldin și Kislov împotriva Rusiei, nr. 25968/02, 31 iulie 2007
Dzhugashvili împotriva Rusiei (dec.), nr. 41123/10, 9 decembrie 2014

—E—

E.K. împotriva Turciei, nr. 28496/95, 7 februarie 2002
E.S. împotriva Austriei, nr. 38450/12, 25 octombrie 2018
Ediciones Tiempo împotriva Spaniei, nr. 13010/87, decizia Comisiei din 12 iulie 1989, Decizii și rapoarte 62
Éditions Plon împotriva Franței, nr. 58148/00, CEDO 2004-IV
Erikäinen și alții împotriva Finlandei, nr. 3514/02, 10 februarie 2009
Egeland și Hanseid împotriva Norvegiei, nr. 34438/04, 16 aprilie 2009
Egill Einarsson împotriva Islandei, nr. 24703/15, 7 noiembrie 2017
Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası împotriva Turciei, nr. 20641/05, CEDO 2012 (extrase)
Eker împotriva Turciei, nr. 24016/05, 24 octombrie 2017
Elvira Dmitriyeva împotriva Rusiei, nr. 60921/17 și 7202/18, 30 aprilie 2019
Engels împotriva Rusiei, nr. 61919/16, 23 iunie 2020
Eon împotriva Franței, nr. 26118/10, 14 martie 2013

Erdoğdu și Înce împotriva Turciei (MC), nr. 25067/94 și nr. 25068/94, CEDO 1999-IV
Erdtmann împotriva Germaniei (dec.), nr. 56328/10, 5 ianuarie 2016
Ergin împotriva Turciei (nr. 6), nr. 47533/99, CEDO 2006-VI (extrase)
Ergüdoğan împotriva Turciei, nr. 48979/10, 17 aprilie 2018
Ernst și alții împotriva Belgiei, nr. 33400/96, 15 iulie 2003
Ezelin împotriva Franței, 26 aprilie 1991, seria A nr. 202

—F—

Fáber împotriva Ungariei, nr. 40721/08, 24 iulie 2012
Falzon împotriva Maltei, nr. 45791/13, 20 martie 2018
Faruk Temel împotriva Turciei, nr. 16853/05, 1 februarie 2011
Fatullayev împotriva Azerbaidjanului, nr. 40984/07, 22 aprilie 2010
Fayed împotriva Regatului Unit, 21 septembrie 1994, seria A nr. 294-B
Fedchenko împotriva Rusiei, nr. 33333/04, 11 februarie 2010
Fedchenko împotriva Rusiei (nr. 3), nr. 7972/09, 2 octombrie 2018
Feldek împotriva Slovaciei, nr. 29032/95, CEDO 2001-VIII
Féret împotriva Belgiei, nr. 15615/07, 16 iulie 2009
Financial Times Ltd și alții împotriva Regatului Unit, nr. 821/03, 15 decembrie 2009
Fleury împotriva Franței, nr. 29784/06, 11 mai 2010
Foglia împotriva Elveției, nr. 35865/04, 13 decembrie 2007
Folea împotriva României, nr. 34434/02, 14 octombrie 2008
Flux împotriva Moldovei (nr. 4), nr. 17294/04, 12 februarie 2008
Frankowicz împotriva Poloniei, nr. 53025/99, 16 decembrie 2008
Fressoz și Roire împotriva Franței (MC), nr. 29183/95, CEDO 1999-I
Frisk și Jensen împotriva Danemarcei, nr. 19657/12, 5 decembrie 2017
Fuchsmann împotriva Germaniei, nr. 71233/13, 19 octombrie 2017
Fuentes Bobo împotriva Spaniei, nr. 39293/98, 29 februarie 2000

—G—

Gafiuc împotriva României, nr. 59174/13, 13 octombrie 2020
Garycki împotriva Poloniei, nr. 14348/02, 6 februarie 2007
Genner împotriva Austriei, nr. 55495/08, 12 ianuarie 2016
Gillberg împotriva Suediei (MC), nr. 41723/06, 3 aprilie 2012
Giniewski împotriva Franței, nr. 64016/00, CEDO 2006-I
Gîrleanu împotriva României, nr. 50376/09, 26 iunie 2018
Glas Nadejda EOOD și Elenkov împotriva Bulgariei, nr. 14134/02, 11 octombrie 2007
Glaserapp împotriva Germaniei, 28 august 1986, seria A nr. 104
Glor împotriva Elveției, nr. 13444/04, CEDO 2009
Godlevskiy Godlevskiy împotriva Rusiei, nr. 14888/03, 23 octombrie 2008
Goodwin împotriva Regatului Unit, 27 martie 1996, *Culegere de hotărâri și decizii* 1996-II
Gorelishvili împotriva Georgiei, nr. 12979/04, 5 iunie 2007
Görmüş și alții împotriva Turciei, nr. 49085/07, 19 ianuarie 2016
Goryaynova împotriva Ucrainei, nr. 41752/09, 8 octombrie 2020
Gorzelik și alții împotriva Poloniei (MC), nr. 44158/98, CEDO 2004-I
Gourguénidzé împotriva Georgiei, nr. 71678/01, 17 octombrie 2006
Goussev și Marenk împotriva Finlandei, nr. 35083/97, 17 ianuarie 2006
Gözel și Özer împotriva Turciei, nr. 43453/04 și 31098/05, 6 iulie 2010

GRA Stiftung gegen Rassismus und Antisemitismus împotriva Elveției, nr. 18597/13, 9 ianuarie 2018
Grebneva și Alisimchik împotriva Rusiei, nr. 8918/05, 22 noiembrie 2011
Grigoriades împotriva Greciei, 25 noiembrie 1997, *Culegere de hotărâri și decizii 1997-VII*
Grinberg împotriva Rusiei, nr. 23472/03, 21 iulie 2005
Grupo Interpres SA împotriva Spaniei, nr. 32849/96, decizia Comisiei din 7 aprilie 1997, Decizii și rapoarte 89
Gsell împotriva Elveției, nr. 12675/05, 8 octombrie 2009
Guerra și alții împotriva Italiei (MC), 19 februarie 1998, *Culegere de hotărâri și decizii 1998-I*
Guja împotriva Moldovei (MC), nr. 14277/04, CEDO 2008
Gül și alții împotriva Turciei, nr. 4870/02, 8 iunie 2010
Gündüz împotriva Turciei, nr. 35071/97, CEDO 2003-XI
Guseva împotriva Bulgariei, nr. 6987/07, 17 februarie 2015
Gutiérrez Suárez împotriva Spaniei, nr. 16023/07, 1 iunie 2010
Gutsanovi împotriva Bulgariei, nr. 34529/10, CEDO 2013 (extrase)

—H—

Hachette Filipacchi Associés împotriva Franței, nr. 71111/01, 14 iunie 2007
Hachette Filipacchi Associés (ICI PARIS) împotriva Franței, nr. 12268/03, 23 iulie 2009
Hadjianastassiou împotriva Greciei, 16 decembrie 1992, seria A nr. 252
Hakim Aydın împotriva Turciei, nr. 4048/09, 26 mai 2020
Haldimann și alții împotriva Elveției, nr. 21830/09, CEDO 2015
Han împotriva Turciei, nr. 50997/99, 13 septembrie 2005
Handyside împotriva Regatului Unit, 7 decembrie 1976, seria A nr. 24
Harabin împotriva Slovaciei, nr. 58688/11, 20 noiembrie 2012
Haseldine împotriva Regatului Unit, nr. 18957/91, decizia Comisiei din 13 mai 1992, Decizii și rapoarte 73
Heinisch împotriva Germaniei, nr. 28274/08, CEDO 2011 (extrase)
Herbal împotriva Ungariei, nr. 11608/15, 5 noiembrie 2019
Hertel împotriva Elveției, 25 august 1998, *Culegere de hotărâri și decizii 1998-VI*
Hirst împotriva Regatului Unit (nr. 2) (MC), nr. 74025/01, CEDO 2005-IX
Hizb ut-Tahrir și alții împotriva Germaniei (dec.), nr. 31098/08, 12 iunie 2012
Høiness împotriva Norvegiei, nr. 43624/14, 19 martie 2019
Hrico împotriva Slovaciei, nr. 49418/99, 20 iulie 2004

—I—

İ.A. împotriva Turciei, nr. 42571/98, CEDO 2005-VIII
Ibragim Ibragimov și alții împotriva Rusiei, nr. 1413/08 și nr. 28621/11, 28 august 2018
İbrahim Aksoy împotriva Turciei, nr. 28635/95 și alte 2, 10 octombrie 2000
Ibrahimov și Mammadov împotriva Azerbaidjanului, nr. 63571/16 și alte 5, 13 februarie 2020
Ileana Constantinescu împotriva României, nr. 32563/04, 11 decembrie 2012
İmza împotriva Turciei, nr. 24748/03, 20 ianuarie 2009
Incal împotriva Turciei, 9 iunie 1998, *Culegere de hotărâri și decizii 1998-IV*
Independent Newspapers (Ireland) Limited împotriva Irlandei, nr. 28199/15, 15 iunie 2017
Informationsverein Lentia și alții împotriva Austriei, 24 noiembrie 1993, seria A nr. 276
İrfan Temel și alții împotriva Turciei, nr. 36458/02, 3 martie 2009

—J—

Janowski împotriva Poloniei (MC), nr. 25716/94, CEDO 1999-I
Jankovskis împotriva Lituaniei, nr. 21575/08, 17 ianuarie 2017
Jecker împotriva Elveției, nr. 35449/14, 6 octombrie 2020
Jelševar și alții împotriva Sloveniei (dec.), nr. 47318/07, 11 martie 2014
Jersild împotriva Danemarcei, 23 septembrie 1994, seria A nr. 298
Jerusalem împotriva Austriei, nr. 26958/95, CEDO 2001-II
Jobe împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 48278/09, 14 iunie 2011
Jokitaipale și alții împotriva Finlandei, nr. 43349/05, 6 aprilie 2010
July și SARL Libération împotriva Franței, nr. 20893/03, CEDO 2008 (extrase)

—K—

K.U. împotriva Finlandei, nr. 2872/02, CEDO 2008
Kaboğlu și Oran împotriva Turciei, nr. 1759/08 și alte 2, 30 octombrie 2018
Kablis împotriva Rusiei, nr. 48310/16 și 59663/17, 30 aprilie 2019
Kaçki împotriva Poloniei, nr. 10947/11, 4 iulie 2017
Kalda împotriva Estoniei, nr. 17429/10, 19 ianuarie 2016
Kalfagiannis și Prosperit împotriva Greciei (dec.), nr. 74435/14, 9 iunie 2020
Kanat și Bozan împotriva Turciei, nr. 13799/04, 21 octombrie 2008
Kanellopoulou împotriva Greciei, nr. 28504/05, 11 octombrie 2007
Kaos GL împotriva Turciei, nr. 4982/07, 22 noiembrie 2016
Kapsis și Danikas împotriva Greciei, nr. 52137/12, 19 ianuarie 2017
Kaptan împotriva Elveției (dec.), nr. 55641/00, 12 aprilie 2001
Karácsony și alții împotriva Ungariei (MC), nr. 42461/13 și 44357/13, 17 mai 2016
Karademirci și alții împotriva Turciei, nr. 37096/97 și 37101/97, CEDO 2005-I
Karakó împotriva Ungariei, nr. 39311/05, 28 aprilie 2009
Karakoyun și Turan împotriva Turciei, nr. 18482/03, 11 decembrie 2007
Karapetyan și alții împotriva Armeniei, nr. 59001/08, 17 noiembrie 2016
Karastelev și alții împotriva Rusiei, nr. 16435/10, 6 octombrie 2020
Karataş împotriva Turciei, nr. 23168/94, CEDO 1999-IV
Karhuvaara și Iltalehti împotriva Finlandei, nr. 53678/00, CEDO 2004-X
Karsai împotriva Ungariei, nr. 5380/07, 1 decembrie 2009
Kasabova împotriva Bulgariei, nr. 22385/03, 19 aprilie 2011
Kasymakhunov și Saybatalov împotriva Rusiei, nr. 26261/05 și 26377/06, 14 martie 2013
Kayasu împotriva Turciei, nr. 64119/00 și 76292/01, 13 noiembrie 2008
Kazakov împotriva Rusiei, nr. 1758/02, 18 decembrie 2008
Kenedi împotriva Ungariei, nr. 31475/05, 26 mai 2009
Khadija Ismayilova împotriva Azerbaidjanului, nr. 65286/13 și 57270/14, 10 ianuarie 2019
Kharlamov împotriva Rusiei, nr. 27447/07, 8 octombrie 2015
Khurshid Mustafa și Tarzibachi împotriva Suediei, nr. 23883/06, 16 decembrie 2008
Khuzhin și alții împotriva Rusiei, nr. 13470/02, 23 octombrie 2008
Kılıç și Eren împotriva Turciei, nr. 43807/07, 29 noiembrie 2011
Klein împotriva Slovaciei, nr. 72208/01, 31 octombrie 2006
Kokkinakis împotriva Greciei, 25 mai 1993, seria A nr. 260-A
Kövesi împotriva României, nr. 3594/19, 5 mai 2020
Krassoulia împotriva Rusiei, nr. 12365/03, 22 februarie 2007
Kucharczyk împotriva Poloniei (dec.) [comitet], nr. 72966/13, 24 noiembrie 2015
Kudeshkina împotriva Rusiei, nr. 29492/05, 26 februarie 2009

Kula împotriva Turciei, nr. 20233/06, 19 iunie 2018
Kuliś împotriva Poloniei, nr. 15601/02, 18 martie 2008
Kuliś și Różycki împotriva Poloniei, nr. 27209/03, 6 octombrie 2009
Kurier Zeitungsverlag und Druckerei GmbH împotriva Austriei, nr. 3401/07, 17 ianuarie 2012
Kutlular împotriva Turciei, nr. 73715/01, 29 aprilie 2008
Kwiecień împotriva Poloniei, nr. 51744/99, 9 ianuarie 2007
Kyprianou împotriva Ciprului (MC), nr. 73797/01, CEDO 2005-XIII

—L—

Lacroix împotriva Franței, nr. 41519/12, 7 septembrie 2017
Langner împotriva Germaniei, nr. 14464/11, 17 septembrie 2015
Laranjeira Marques da Silva împotriva Portugaliei, nr. 16983/06, 19 ianuarie 2010
Lavents împotriva Letoniei, nr. 58442/00, 28 noiembrie 2002
Le Pen împotriva Franței (dec.), nr. 18788/09, 20 aprilie 2010
Leander împotriva Suediei, 26 martie 1987, seria A nr. 116
Leempoel & S.A. ED. Ciné Revue împotriva Belgiei, nr. 64772/01, 9 noiembrie 2006
Leroy împotriva Franței, nr. 36109/03, 2 octombrie 2008
Lešník împotriva Slovaciei, nr. 35640/97, CEDO 2003-IV
Leveque împotriva Franței (dec.), nr. 35591/97, 23 noiembrie 1999
Lewandowska-Malec împotriva Poloniei, nr. 39660/07, 18 septembrie 2012
Lilliendal împotriva Islandei (dec.), nr. 29297/18, 12 mai 2020
Lindon, Otchakovsky-Laurens și July împotriva Franței (MC), nr. 21279/02 și 36448/02, CEDO 2007-IV
Lingens împotriva Austriei, 8 iulie 1986, seria A nr. 103
Loersch și Nouvelle Association du Courrier împotriva Elveției, nr. 23868/94 și 23869/94, decizia Comisiei din 24 februarie 1995, Decizii și rapoarte 80
Loiseau împotriva Franței (dec.), nr. 46809/99, CEDO 2003 XII (extrase)
Lombardi Vallauri împotriva Italiei, nr. 39128/05, 20 octombrie 2009
Lombardo și alții împotriva Maltei, nr. 7333/06, 24 aprilie 2007
Lopes Gomes da Silva împotriva Portugaliei, nr. 37698/97, CEDO 2000-X

—M—

M.L. și W.W. împotriva Germaniei, nr. 60798/10 și nr. 65599/10, 28 iunie 2018
Magyar Helsinki Bizottság împotriva Ungariei (MC), nr. 18030/11, 8 noiembrie 2016
Magyar Jeti Zrt împotriva Ungariei, nr. 11257/16, 4 decembrie 2018
Magyar Kétfarkú Kutya Párt împotriva Ungariei (MC), nr. 201/17, 20 ianuarie 2020
Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete și Index.hu Zrt împotriva Ungariei, nr. 22947/13, 2 februarie 2016
Mahi împotriva Belgiei (dec.), nr. 57462/19, 7 iulie 2020
Mamère împotriva Franței, nr. 12697/03, CEDO 2006-XIII
Man și alții împotriva României (dec.), nr. 39273/07, 19 noiembrie 2019
Mándli și alții împotriva Ungariei, nr. 63164/16, 26 mai 2020
Manole și alții împotriva Moldovei, nr. 13936/02, CEDO 2009 (extrase)
Marchenko împotriva Ucrainei, nr. 4063/04, 19 februarie 2009
Margulev împotriva Rusiei, nr. 15449/09, 8 octombrie 2019
Mariapori împotriva Finlandei, nr. 37751/07, 6 iulie 2010
Marinova și alții împotriva Bulgariei, nr. 33502/07, 30599/10 și alte 2, 12 iulie 2016
Mariya Alekhina și alții împotriva Rusiei, nr. 38004/12, 17 iulie 2018

Markt intern Verlag GmbH și Klaus Beermann împotriva Germaniei, 20 noiembrie 1989, seria A nr.

165

Mătăsaru împotriva Republicii Moldova, nr. 69714/16 și 71685/16, 15 ianuarie 2019

Mater împotriva Turciei, nr. 54997/08, 16 iulie 2013

Mathieu-Mohin și Clerfayt împotriva Belgiei, 2 martie 1987, seria A nr. 113

Matúz împotriva Ungariei, nr. 73571/10, 21 octombrie 2014

McVicar împotriva Regatului Unit, nr. 46311/99, CEDO 2002-III

Medžlis Islamske Zajednice Brčko și alții împotriva Bosniei și Herțegovinei (MC), nr. 17224/11, 27 iunie 2017

Mehmet Reşit Arslan și Orhan Bingöl împotriva Turciei, nr. 47121/06 și alte 2, 18 iunie 2019

Melnitchouk împotriva Ucrainei (dec.), nr. 28743/03, CEDO 2005-IX

Membrii Congregației Martorii lui Iehova din Gldani și alții împotriva Georgiei, nr. 71156/01, 3 mai 2007

Metis Yayıncılık Limited Şirketi și Sökmen împotriva Turciei (dec.), nr. 4751/07, 20 iunie 2017

MGN Limited împotriva Regatului Unit, nr. 39401/04, 18 ianuarie 2011

Mikkelsen și Christensen împotriva Danemarcei (dec.), nr. 22918/08, 24 mai 2011

Mikolajová împotriva Slovaciei, nr. 4479/03, 18 ianuarie 2011

Miljević împotriva Croației, nr. 68317/13, 25 iunie 2020

Minelli împotriva Elveției (dec.), nr. 14991/02, 14 iunie 2005

Mladina d.d. Ljubljana împotriva Sloveniei, nr. 20981/10, 17 aprilie 2014

Monica Macovei împotriva României, nr. 53028/14, 28 iulie 2020

Monnat împotriva Elveției, nr. 73604/01, CEDO 2006-X

Moohan și Gillon împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 22962/15 și 23345/15, 13 iunie 2017

Mor împotriva Franței, nr. 28198/09, 15 decembrie 2011

Morar împotriva României, nr. 25217/06, 7 iulie 2015

Morice împotriva Franței (MC), nr. 29369/10, CEDO 2015

Morissens împotriva Belgiei, nr. 11389/85, decizia Comisiei din 3 mai 1988, Decizii și rapoarte 56

Mosley împotriva Regatului Unit, nr. 48009/08, 10 mai 2011

Mouvement raëlien suisse împotriva Elveției (MC), nr. 16354/06, CEDO 2012 (extrase)

Müller și alții împotriva Elveției, 24 mai 1988, seria A nr. 133

Murat Vural împotriva Turciei, nr. 9540/07, 21 octombrie 2014

Murphy împotriva Irlandei, nr. 44179/98, CEDO 2003 IX (extrase)

—N—

Nagla împotriva Letoniei, nr. 73469/10, 16 iulie 2013

Nadtoka împotriva Rusiei, nr. 38010/05, 31 mai 2016

Nasirov și alții împotriva Azerbaidjanului, nr. 58717/10, 20 februarie 2020

Novikova și alții împotriva Rusiei, nr. 25501/07 și alte 4, 26 aprilie 2016

Nedim Şener împotriva Turciei, nr. 38270/11, 8 iulie 2014

Neij și Sunde Kolmisoppi împotriva Suediei (dec.), nr. 40397/12, 19 februarie 2013

Nejdet Atalay împotriva Turciei, nr. 76224/12, 19 noiembrie 2019

Nejkova-Lalova împotriva Bulgariei, nr. 35745/05, 11 decembrie 2012

News Verlags GmbH & Co.KG împotriva Austriei, nr. 31457/96, CEDO 2000-I

Nikowitz și Verlagsgruppe News GmbH împotriva Austriei, nr. 5266/03, 22 februarie 2007

Nikula împotriva Finlandei, nr. 31611/96, CEDO 2002-II

Nilsen împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 36882/05, 9 martie 2010

Nilsen și Johnsen împotriva Norvegiei (MC), nr. 23118/93, CEDO 1999-VIII

Niskasaari și alții împotriva Finlandei, nr. 37520/07, 6 iulie 2010

Nix împotriva Germaniei (dec.), nr. 35285/16, 13 martie 2018

Nordisk Film & TV A/S împotriva Danemarcei (dec.), nr. 40485/02, CEDO 2005-XIII
Norris împotriva Irlandei, 26 octombrie 1988, seria A nr. 142
N.Š. împotriva Croației, nr. 36908/13, 10 septembrie 2020
Nur Radyo Ve Televizyon Yayıncılığı A.Ş. împotriva Turciei, nr. 6587/03, 27 noiembrie 2007
Nurminen și alții împotriva Finlandei, nr. 27881/95, decizia Comisiei din 26 februarie 1997

—O—

Oberschlick împotriva Austriei (nr. 1), 23 mai 1991, seria A nr. 204
Oberschlick împotriva Austriei (nr. 2), 1 iulie 1997, *Culegere de hotărâri și decizii* 1997-IV
Observer și Guardian împotriva Regatului Unit, 26 noiembrie 1991, seria A nr. 216
Obukhova împotriva Rusiei, nr. 34736/03, 8 ianuarie 2009
Ólafsson împotriva Islandei, nr. 58493/13, 16 martie 2017
Öllinger împotriva Austriei, nr. 76900/01, CEDO 2006-IX
Olujic împotriva Croației, nr. 22330/05, 5 februarie 2009
OOO Flavus și alții împotriva Rusiei, nr. 12468/15 și alte 2, 23 iunie 2020
OOO Izdatelskiy Tsentr Kvaritnyy Ryad împotriva Rusiei, nr. 39748/05, 25 aprilie 2017
OOO Regnum împotriva Rusiei, nr. 22649/08, 8 septembrie 2020
Open Door și Dublin Well Woman împotriva Irlandei, 29 octombrie 1992, seria A nr. 246-A
Oran împotriva Turciei, nr. 28881/07 și 37920/07, 15 aprilie 2014
Orban și alții împotriva Franței, nr. 20985/05, 15 ianuarie 2009
Orlovskaya Iskra împotriva Rusiei, nr. 42911/08, 21 februarie 2017
Österreichische Vereinigung zur Erhaltung, Stärkung und Schaffung împotriva Austriei, nr. 39534/07, 28 noiembrie 2013
Otegi Mondragon împotriva Spaniei, nr. 2034/07, CEDO 2011
Ottan împotriva Franței, nr. 41841/12, 19 aprilie 2018
Otto-Preminger-Institute împotriva Austriei, 20 septembrie 1994, seria A nr. 295-A
Özgür Gündem împotriva Turciei, nr. 23144/93, CEDO 2000-III
Özer împotriva Turciei (nr. 3), nr. 69270/12, 11 februarie 2020
Öztürk împotriva Turciei (MC), nr. 22479/93, CEDO 1999-VI

—P—

P4 Radio Hele Norge ASA împotriva Norvegiei (dec.), nr. 76682/01, CEDO 2003-VI
Pais Pires de Lima împotriva Portugaliei, nr. 70465/12, 12 februarie 2019
Pakdemirli împotriva Turciei, nr. 35839/97, 22 februarie 2005
Palusinski împotriva Poloniei (dec.), nr. 62414/00, CEDO 2006-XIV
*Panioglu împotriva României**, nr. 33794/14, decembrie 2020
Partidul Socialist și alții împotriva Turciei, 25 mai 1998, *Culegere de hotărâri și decizii* 1998-III
Paturel împotriva Franței, nr. 54968/00, 22 decembrie 2005
Peck împotriva Regatului Unit, nr. 44647/98, CEDO 2003-I
Pedersen și Baadsgaard împotriva Danemarcei (MC), nr. 49017/99, CEDO 2004-XI
Pentikäinen împotriva Finlandei (MC), nr. 11882/10, CEDO 2015
Perinçek împotriva Elveției (MC), nr. 27510/08, CEDO 2015 (extrase)
Perrin împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 5446/03, CEDO 2005-XI
Peruzzi împotriva Italiei, nr. 39294/09, 30 iunie 2015
PETA Deutschland împotriva Germaniei, nr. 43481/09, 8 noiembrie 2012
Petro Carbo Chem S.E. împotriva României, nr. 21768/12, 30 iunie 2020
Piermont împotriva Franței, 27 aprilie 1995, seria A nr. 314

Pihl împotriva Suediei, nr. 74742/14, 7 februarie 2017
Pinto Coelho împotriva Portugaliei (nr. 2), nr. 48718/11, 22 martie 2016
Pinto Pinheiro Marques împotriva Portugaliei, nr. 26671/09, 22 ianuarie 2015
Pitkevich împotriva Rusiei (dec.), nr. 47936/99, 8 februarie 2001
Polanco Torres și Movilla Polanco împotriva Spaniei, nr. 34147/06, 21 septembrie 2010
Polat împotriva Turciei (MC), nr. 23500/94, 8 iulie 1999
Poyraz împotriva Turciei, nr. 15966/06, 7 decembrie 2010
Prager și Oberschlick împotriva Austriei, 26 aprilie 1995, seria A nr. 313
Previti împotriva Italiei (dec.), nr. 45291/06, 8 decembrie 2009
Prunea împotriva României, nr. 47881/11, 8 ianuarie 2019
Purcell și alții împotriva Irlandei, nr. 15404/89, decizia Comisiei din 16 aprilie 1991, Decizii și rapoarte

70

Putistin împotriva Ucrainei, nr. 16882/03, 21 noiembrie 2013

—R—

Radio ABC împotriva Austriei, 20 octombrie 1997, *Culegere de hotărâri și decizii* 1997-VI
Radio France și alții împotriva Franței, nr. 53984/00, CEDO 2004-II
Radio Twist a.s. împotriva Slovaciei, nr. 62202/00, CEDO 2006-XV
Radobuljac împotriva Croației, nr. 51000/11, 28 iunie 2016
Ragıp Zarakolu împotriva Turciei, nr. 15064/12, 15 septembrie 2020
Raichinov împotriva Bulgariei, nr. 47579/99, 20 aprilie 2006
Reichman împotriva Franței, nr. 50147/11, 12 iulie 2016
Reklos și Davourlis împotriva Greciei, nr. 1234/05, 15 ianuarie 2009
Religious Community of Jehovah's Witnesses împotriva Azerbaidjanului, nr. 52884/09, 20 februarie 2020

Renaud împotriva Franței, nr. 13290/07, 25 februarie 2010
Ressiot și alții împotriva Franței, nr. 15054/07 și 15066/07, 28 iunie 2012
Reznik împotriva Rusiei, nr. 4977/05, 4 aprilie 2013
Roche împotriva Regatului Unit (MC), nr. 32555/96, CEDO 2005-X
Rodina împotriva Letoniei, nr. 48534/10 și 19532/15, 14 mai 2020
Rodionov împotriva Rusiei, nr. 9106/09, 11 decembrie 2018
Rodriguez Ravelo împotriva Spaniei, nr. 48074/10, 12 ianuarie 2016
Roemen și Schmit împotriva Luxemburgului, nr. 51772/99, CEDO 2003-IV
Roj TV A/S împotriva Danemarcei (dec.), nr. 24683/14, 17 aprilie 2018
Roland Dumas împotriva Franței, nr. 34875/07, 15 iulie 2010
Romanenko și alții împotriva Rusiei, nr. 11751/03, 8 octombrie 2009
Rommelfanger împotriva Germaniei, nr. 12242/86, decizia Comisiei din 6 septembrie 1989, Decizii și rapoarte 62

Roșianu împotriva României, nr. 27329/06, 24 iunie 2014
Rotaru împotriva României (MC), nr. 28341/95, CEDO 2000-V
Roumiana Ivanova împotriva Bulgariei, nr. 36207/03, 14 februarie 2008
RTBF împotriva Belgiei, nr. 50084/06, CEDO 2011 (extrase)
Rubins împotriva Letoniei, nr. 79040/12, 13 ianuarie 2015
Rubio Dosamantes împotriva Spaniei, nr. 20996/10, 21 februarie 2017
Ruokanen și alții împotriva Finlandei, nr. 45130/06, 6 aprilie 2010

Saaristo și alții împotriva Finlandei, nr. 184/06, 12 octombrie 2010
*Sabuncu și alții împotriva Turciei**, nr. 23199/17, 10 noiembrie 2020
Şahin Alpay împotriva Turciei, nr. 16538/17, 20 martie 2018
Saint-Paul Luxembourg S.A. împotriva Luxemburgului, nr. 26419/10, 18 aprilie 2013
Salabiaku împotriva Franței, 7 octombrie 1988, seria A nr. 141-A
Salihu și alții împotriva Suediei (dec.), nr. 33628/15, 10 mai 2016
Sanoma Uitgevers B.V. împotriva Țărilor de Jos (MC), nr. 38224/03, 14 septembrie 2010
Sapan împotriva Turciei, nr. 44102/04, 8 iunie 2010
Satakunnan Markkinapörssi Oy și Satamedia Oy împotriva Finlandei (MC), nr. 931/13, 27 iunie 2017
Savitchi împotriva Moldovei, nr. 11039/02, 11 octombrie 2005
Savva Terentyev împotriva Rusiei, nr. 10692/09, 28 august 2018
Saygılı și Falakaoğlu împotriva Turciei (nr. 2), nr. 38991/02, 17 februarie 2009
Scharsach și News Verlagsgesellschaft împotriva Austriei, nr. 39394/98, CEDO 2003-XI
Schöpfer împotriva Elveției, 20 mai 1998, *Culegere de hotărâri și decizii* 1998-III
Schwabe și M.G. împotriva Germaniei, nr. 8080/08 și 8577/08, CEDO 2011 (extrase)
Schweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft SRG împotriva Elveției, nr. 34124/06, 21 iunie 2012
Schweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft și alții împotriva Elveției (dec.), nr. 68995/13, 12 noiembrie 2019
Sdružení Jihočeské Matky împotriva Republicii Cehe (dec.), nr. 19101/03, 10 iulie 2006
Sekmadienis Ltd. împotriva Lituaniei, nr. 69317/14, 30 ianuarie 2018
Selahattin Demirtaş împotriva Turciei (nr. 2) (MC), nr. 14305/17, 22 decembrie 2020
Selistö împotriva Finlandei, nr. 56767/00, 16 noiembrie 2004
*Sellami împotriva Franței **, nr. 61470/15, 17 decembrie 2020
Selmani și alții împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei, nr. 67259/14, 9 februarie 2017
Semir Güzel împotriva Turciei, nr. 29483/09, 13 septembrie 2016
Şener împotriva Turciei, nr. 26680/95, 18 iulie 2000
Shahanov și Palfreeman împotriva Bulgariei, nr. 35365/12 și nr. 69125/12, 21 iulie 2016
Shapovalov împotriva Ucrainei, nr. 45835/05, 31 iulie 2012
Shvydika împotriva Ucrainei, nr. 17888/12, 30 octombrie 2014
Siałkowska împotriva Poloniei, nr. 8932/05, 22 martie 2007
Sidabras și Džiautas împotriva Lituaniei, nr. 55480/00 și 59330/00, CEDO 2004-VIII
Simić împotriva Bosniei și Herțegovinei (dec.), nr. 75255/10, 15 noiembrie 2016
Sinkova împotriva Ucrainei, nr. 39496/11, 27 februarie 2018
Sioutis împotriva Greciei (dec.), nr. 16393/14, 29 august 2017
Siryk împotriva Ucrainei, nr. 6428/07, 31 martie 2011
Skalka împotriva Poloniei, nr. 43425/98, 27 mai 2003
Slavov și alții împotriva Bulgariei, nr. 58500/10, 10 noiembrie 2015
Smolorz împotriva Poloniei, nr. 17446/07, 16 octombrie 2012
Soares împotriva Portugaliei, nr. 79972/12, 21 iunie 2016
Société de conception de presse et d'édition împotriva Franței, nr. 4683/11, 25 februarie 2016
Société de conception de presse et d'édition și Ponson împotriva Franței, nr. 26935/05, 5 martie 2009
Société Prisma Presse împotriva Franței (nr. 1) (dec.), nr. 66910/01, 1 iulie 2003
Société Prisma Presse împotriva Franței (nr. 2) (dec.), nr. 71612/01, 1 iulie 2003
Sofranschi împotriva Moldovei, nr. 34690/05, 21 decembrie 2010
Sorguç împotriva Turciei, nr. 17089/03, 23 iunie 2009
Soulas și alții împotriva Franței, nr. 15948/03, 10 iulie 2008
Sousa Goucha împotriva Portugaliei, nr. 70434/12, 22 martie 2016
Stambuk împotriva Germaniei, nr. 37928/97, 17 octombrie 2002
Standard Verlags GmbH împotriva Austriei, nr. 13071/03, 2 noiembrie 2006

Standard Verlags GmbH et Krawagna-Pfeifer împotriva Austriei, nr. 19710/02, 2 noiembrie 2006
Steel și alții împotriva Regatului Unit, 23 septembrie 1998, *Culegere de hotărâri și decizii* 1998-VII
Steel și Morris împotriva Regatului Unit, nr. 68416/01, CEDO 2005-II
Stern Taulats și Roura Capellera împotriva Spaniei, nr. 51168/15 și 51186/15, 13 martie 2018
Steur împotriva Țărilor de Jos, nr. 39657/98, CEDO 2003-XI
Stevens împotriva Regatului Unit, nr. 11674/85, decizia Comisiei din 3 martie 1986, Decizii și rapoarte

46

Stichting Ostade Blade împotriva Țărilor de Jos (dec.), nr. 8406/06, 27 mai 2014
Stojanović împotriva Croației, nr. 23160/09, 19 septembrie 2013
Stoll împotriva Elveției (MC), nr. 69698/01, CEDO 2007-V
Stomakhin împotriva Rusiei, nr. 52273/07, 9 mai 2018
Studio Monitori și alții împotriva Georgiei, nr. 44920/09 și 8942/10, 30 ianuarie 2020
Sunday Times împotriva Regatului Unit (nr. 1), 26 aprilie 1979, seria A nr. 30
Sunday Times împotriva Regatului Unit (nr. 2), 26 noiembrie 1991, seria A nr. 217
Sürek împotriva Turciei (nr. 1) (MC), nr. 26682/95, CEDO 1999-IV
Sürek împotriva Turciei (nr. 2) (MC), nr. 24122/94, 8 iulie 1999
Sürek împotriva Turciei (nr. 3) (MC), nr. 24735/94, 8 iulie 1999
Sürek împotriva Turciei (nr. 4) (MC), nr. 24762/94, 8 iulie 1999
Sürek și Özdemir împotriva Turciei (MC), nr. 23927/94 și 24277/94, 8 iulie 1999
Sylka împotriva Poloniei (dec.), nr. 19219/07, 3 iunie 2014
Szanyi împotriva Ungariei, nr. 35493/13, 8 noiembrie 2016
Szurovecz împotriva Ungariei, nr. 15428/16, 8 octombrie 2019

—T—

Tagiyev și Huseynov împotriva Azerbaidjanului, nr. 13274/08, 5 decembrie 2019
Tamiz împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 3877/14, 19 septembrie 2017
Tammer împotriva Estoniei, nr. 41205/98, CEDO 2001-I
Tănăsioaica împotriva României, nr. 3490/03, 19 iunie 2012
Társaság a Szabadságjogokért împotriva Ungariei, nr. 37374/05, CEDO 2009
Taşdemir împotriva Turciei (dec.), nr. 38841/07, 23 februarie 2010
Tatár și Fáber împotriva Ungariei, nr. 26005/08 și 26160/08, 12 iunie 2012
Tele 1 Privatfernsehgesellschaft mbH împotriva Austriei, nr. 32240/96, 21 septembrie 2000
Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. și alții împotriva Țărilor de Jos, nr. 39315/06, 22 noiembrie 2012
Tête împotriva Franței, nr. 59636/16, 26 martie 2020
Thoma împotriva Luxemburgului, nr. 38432/97, CEDO 2001-III
Tillack împotriva Belgiei, nr. 20477/05, 27 noiembrie 2007
Times Newspapers Ltd împotriva Regatului Unit (nr. 1 și nr. 2), nr. 3002/03 și 23676/03, CEDO 2009
Timpul Info-Magazin și Anghel împotriva Moldovei, nr. 42864/05, 27 noiembrie 2007
Thorgeir Thorgeirson împotriva Islandei, 25 iunie 1992, seria A nr. 239
Tierbefreier e.V. împotriva Germaniei, nr. 45192/09, 16 ianuarie 2014
Tolmachev împotriva Rusiei, nr. 42182/11, 2 iunie 2020
Tolstoy Miloslavsky împotriva Regatului Unit, 13 iulie 1995, seria A nr. 316-B
Toranzo Gomez împotriva Spaniei, nr. 26922/14, 20 noiembrie 2018
Tourancheau și July împotriva Franței, nr. 53886/00, 24 noiembrie 2005
Travaglio împotriva Italiei (dec.), nr. 64746/14, 24 ianuarie 2017
Turhan împotriva Turciei, nr. 48176/99, 19 mai 2005
Tuşalp împotriva Turciei, nr. 32131/08 și 41617/08, 21 februarie 2012
TV Vest AS și Rogaland Pensjonistparti împotriva Norvegiei, nr. 21132/05, CEDO 2008 (extrase)

—U—

Uj împotriva Ungariei, nr. 23954/10, 19 iulie 2011
Ulusoy și alții împotriva Turciei, nr. 34797/03, 3 mai 2007
Ümit Bilgiç împotriva Turciei, nr. 22398/05, 3 septembrie 2013
Unabhängige Initiative Informationsvielfalt împotriva Austriei, nr. 28525/95, CEDO 2002-I
United Christian Broadcasters Ltd împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 44802/98, 7 noiembrie 2000
Ürper și alții împotriva Turciei, nr. 14526/07 și alte 8, 20 octombrie 2009

—V—

Vajnai împotriva Ungariei, nr. 33629/06, CEDO 2008
Van der Mussele împotriva Belgiei, 23 noiembrie 1983, seria A nr. 70
Vejdeland și alții împotriva Suediei, nr. 1813/07, 9 februarie 2012
Veraart împotriva Țărilor de Jos, nr. 10807/04, 30 noiembrie 2006
Vereinigung Bildender Künstler împotriva Austriei, nr. 68354/01, 25 ianuarie 2007
Vereniging Weekblad Bluf! împotriva Țărilor de Jos, 9 februarie 1995, seria A nr. 306-A
Vérités Santé Pratique SARL împotriva Franței (dec.), nr. 74766/01, 1 decembrie 2005
Verlagsgruppe Droemer Knaur GmbH & Co. KG împotriva Germaniei, nr. 35030/13, 19 octombrie 2017
Verlagsgruppe News GmbH împotriva Austriei (nr. 2), nr. 10520/02, 14 decembrie 2006
VgT Verein gegen Tierfabriken împotriva Elveției, nr. 24699/94, CEDO 2001-VI
Vides Aizsardzības Klubs împotriva Letoniei, nr. 57829/00, 27 mai 2004
Viorel Burzo împotriva României, nr. 75109/01 și 12639/02, 30 iunie 2009
Vladimir Kharitonov împotriva Rusiei, nr. 10795/14, 23 iunie 2020
Vogt împotriva Germaniei, 26 septembrie 1995, seria A nr. 323
Volkmer împotriva Germaniei (dec.), nr. 39799/98, 22 noiembrie 2001
Von Hannover împotriva Germaniei, nr. 59320/00, CEDO 2004-VI
Von Hannover împotriva Germaniei (nr. 2) (MC), nr. 40660/08 și 60641/08, CEDO 2012
Von Hannover împotriva Germaniei (nr. 3), nr. 8772/10, 19 septembrie 2013
Vona împotriva Ungariei, nr. 35943/10, CEDO 2013
Voskuil împotriva Țărilor de Jos, nr. 64752/01, 22 noiembrie 2007

—W—

Wall Street Journal Europe Sprl și alții împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 28577/05, 10 februarie 2009
Wanner împotriva Germaniei (dec.), nr. 26892/12, 23 octombrie 2018
Weber împotriva Elveției, 22 mai 1990, seria A nr. 177
Weber și Saravia împotriva Germaniei (dec.), nr. 54934/00, CEDO 2006-XI
Węgrzynowski și Smolczewski împotriva Poloniei, nr. 33846/07, 16 iulie 2013
Welsh și Silva Canha împotriva Portugaliei, nr. 16812/11, 17 septembrie 2013,
White împotriva Suediei, nr. 42435/02, 19 septembrie 2006
Wille împotriva Liechtensteinului (MC), nr. 28396/95, CEDO 1999-VII
Willem împotriva Franței, nr. 10883/05, 16 iulie 2009
Wingrove împotriva Regatului Unit, 25 noiembrie 1996, *Culegere de hotărâri și decizii* 1996-V
Wirtschafts-Trend Zeitschriften-Verlagsgesellschaft mbH împotriva Austriei (nr. 3), nr. 66298/01 și 15653/02, 13 decembrie 2005
Wojtas-Kaleta împotriva Poloniei, nr. 20436/02, 16 iulie 2009

Women On Waves și alții împotriva Portugaliei, nr. 31276/05, 3 februarie 2009
Werme împotriva Austriei, 29 august 1997, *Rapoarte de hotărâri și decizii* 1997-V
Wrona împotriva Poloniei (dec.) [comitet], nr. 68561/13, 12 decembrie 2017

—Y—

Yalçın Küçük împotriva Turciei, nr. 28493/95, 5 decembrie 2002
Yalçiner împotriva Turciei, nr. 64116/00, 21 februarie 2008
Yarushkevych împotriva Ucrainei (dec.), nr. 38320/05, 31 mai 2016
Yaşar Kaplan împotriva Turciei, nr. 56566/00, 24 ianuarie 2006
Yıldız și Taş împotriva Turciei (nr. 1), nr. 77641/01, 19 decembrie 2006
Yıldız și Taş împotriva Turciei (nr. 2), nr. 77642/01, 19 decembrie 2006
Yıldız și Taş împotriva Turciei (nr. 3), nr. 477/02, 19 decembrie 2006
Yıldız și Taş împotriva Turciei (nr. 4), nr. 3847/02, 19 decembrie 2006
Yılmaz și Kılıç împotriva Turciei, nr. 68514/01, 17 iulie 2008
Yordanova și Tochev împotriva Bulgariei, nr. 5126/05, 2 octombrie 2012
Youth Initiative for Human Rights împotriva Serbiei, nr. 48135/06, 25 iunie 2013

—Z—

Zakharov împotriva Rusiei, nr. 14881/03, 5 octombrie 2006
Zana împotriva Turciei, 25 noiembrie 1997, *Culegere de hotărâri și decizii* 1997-VII
Zarubin și alții împotriva Lituaniei (dec.), nr. 69111/17 și alte 3, 26 noiembrie 2019
Ziemiński împotriva Poloniei (nr. 2), nr. 1799/07, 5 iulie 2016